

**ROBERT WALSER'İN
MİKROGRAM DÜNYASI**

Merve KARABULUT

**Doktora Tezi
Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Prof. Dr. Turgut GÖĞEBAKAN
2018
Her Hakkı Saklıdır.**

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ALMAN DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİMDALI**

Merve KARABULUT

ROBERT WALSER'İN MİKROGRAM DÜNYASI

DOKTORA TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Turgut GÖĞEBAKAN**

ERZURUM-2018

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ BEYAN FORMU

24.12.2018

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum "Robert Walser'in Mikrogram Dünyası" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim *.

Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

24.12.2018

Merve KARABULUT

* LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi MADDE 6– (1) Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internette paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlerle ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Turgut GÖĞEBAKAN danışmanlığında, Merve KARABULUT tarafından hazırlanan bu çalışma 24/12/2018 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Turgut GÖĞEBAKAN

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Gürsel UYANIK

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Mehmet AYGÜN

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Mustafa ÖZDEMİR

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Halil KUMAŞ

İmza:

İmza:

İmza:

İmza:

İmza:

Prof. Dr. Sait UYLAŞ

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	II
ABSTRACT	III
KISALTMALAR DİZİNİ	IV
ÖN SÖZ.....	V
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM MİKROGRAMLAR

1.1. MİKROGRAMLARIN OLUŞUMU/ARKA PLANI	16
1.2. WALSER'İN YAZMA BİÇİMİ/YAZI STİLİ.....	31
1.3. MİKROGRAMLARIN YAPISAL ÖZELLİKLERİ.....	38

İKİNCİ BÖLÜM

ROBERT WALSER VE MİKROGRAMLAR

2.1. YAZMA SÜRECİYLE İLGİLİ MİKROGRAMLAR.....	53
2.2. WALSER'İN DOĞRUDAN KENDİSİNİ ANLATTIĞI/KENDİSİNE GÖNDERMEDE BULUNDUĞU MİKROGRAMLAR.....	75
2.2.1. “Räuber” Romanı	75
2.2.1.1. Anlatıcının/Anlatıcıların Yazma Eylemi ve Yazarlığa Ait Düşünceleri ve Söylemleri	77
2.2.1.2. Figürün/Figürlerin Yazma Eylemi ve Yazarlığa Ait Düşünceleri ve Söylemleri.....	109
2.2.1.3. Romandaki Anlatıcı ve Walser – Romandaki Figür ve Walser Benzerliği.....	117
2.2.2. Diğer Mikrogram Metinleri (Düzyazılar / Şiirler / Dramatik Sahneler / Yayımlanmış Metinlerin Karalamaları)	127
2.3. YAZARLIK-DİL- EDEBİYAT İLE İLGİLİ MİKROGRAMLAR.....	168
SONUÇ.....	190
KAYNAKÇA	194
EKLER.....	207
EK 1. MİKROGRAMLARIN ORJİNAL GÖRÜNTÜLERİ.....	207
ÖZGEÇMİŞ.....	221

ÖZET**DOKTORA TEZİ****ROBERT WALSER'İN MİKROGRAM DÜNYASI****Merve KARABULUT****Danışman: Prof. Dr. Turgut GÖĞEBAKAN****2018, 221 Sayfa****Jüri: Prof. Dr. Turgut GÖĞEBAKAN****Prof. Dr. Gürsel UYANIK****Prof. Dr. Mehmet AYGÜN****Prof. Dr. Mustafa ÖZDEMİR****Dr. Öğretim Üyesi Halil KUMAŞ**

Bu çalışmada, ilginç hayatı ve yazma öyküsüyle dikkatleri üzerine çeken ve Alman edebiyatında önemli bir yere sahip olan, İsviçre kökenli Robert Walser'in mikrogramları ele alınmıştır. Walser, kendi ruh dünyasından ve yaşadıklarından beslenerek mikrogramlarını oluşturduğundan, bu metinlerde sanatsal görüşünü ve tavrını, diğer metinlerine kıyasla daha açık bir şekilde ortaya koyar. Yazma eyleminin küçük kâğıtlar üzerinde somutlaştırıldığı mikrogramlar, Walser'in kendisiyle özdeşleşen anlatım biçiminin yazıya dökülmüş hali olarak karşımıza çıkar.

Çalışmamızın birinci bölümünde, Walser mikrogramlarının oluşumunu/arka planını, mikrogramlardaki yazı stilini/biçimini ve mikrogramların yapısal özelliklerini irdeledik. İkinci bölümde ise Walser'in mikrogramlarını inceledik. Bu mikrogramlar içerik olarak üç bölüme ayrılmıştır. Farklı kategorilerde ele alınan bu mikrogramlar, "Walser'in doğrudan kendisini anlattığı/kendisine göndermede bulunduğu mikrogramlar" başlığı adı altında kendi içerisinde de alt başlıklara ayrılmıştır. Böylece daha detaylı bir inceleme yapılması amaçlanmıştır. Karmaşık bir yapıya sahip olan/bilinç karmaşasıyla şekillenen mikrogramlarda yazma eyleminin/sürecinin nasıl olduğu ve nasıl yansıtıldığı sorusuna özellikle bir yanıt bulunmaya çalışılarak, yazma eylemi/süreci ve yazarlara/yazmaya yönelik düşünceler irdelenmiştir. Walser'in hastalığına özgü kabul edilen bilinç karmaşası, diline dolayısıyla anlatım biçimine büyük oranda yansıdığı için, mikrogramlardaki yazma eylemi/süreci tam da bu nedenle çalışmamızda vurgulanır.

Anahtar Kelimeler: Robert Walser, Mikrogram, Yazma Eylemi-Süreci

ABSTRACT

PhD DISSERTATION

ROBERT WALSER'S MICROGRAM WORLD

Merve KARABULUT

Supervisor: Prof. Dr. Turgut GÖĞEBAKAN

2018, Pages: 221

Jury: Prof. Dr. Turgut GÖĞEBAKAN

Prof. Dr. Gürsel UYANIK

Prof. Dr. Mehmet AYGÜN

Prof. Dr. Mustafa ÖZDEMİR

Assist. Prof. Dr. Halil KUMAŞ

In this study, the micrograms of Swiss origin Robert Walser, which attracts attention with his interesting life and writing story, and which have an important place in German literature, are discussed. As Walser creates his micrograms by feeding from his own spirit world and his experiences, he puts his artistic view and attitude in a clearer way than his other texts. The micrograms in which the writing action is embodied on small papers appear as a written form of the narrative style associated with Walser.

In the first part of our study, we examined the formation/background of Walser micrograms, the style/form of micrograms and the structural features of micrograms. In the second part, we examined Walser's micrograms. These micrograms are divided into three parts as content. These micrograms, which are discussed in different categories, are divided into sub-headings under the title of micrograms that Walser describes / refers to itself directly. Thus, a more detailed examination is intended. In the micrograms that have a complex structure/shaped by the complexity of consciousness, the writing action / process and ideas for writing/writing are examined by trying to find an answer to the question of how the writing action/process is reflected and how it is reflected. Because the consciousness chaos considered to be unique to Walser's disease is largely reflected in his language and thus to the narrative form, the writing action / process in micrograms is precisely therefore the point highlighted in our study.

Key Words: Robert Walser, Microgram, Writing Action-Process

KISALTMALAR DİZİNİ

AdB : Aus dem Bleistiftgebiet

B : Brief

GW : Gesamtwerk

RW : Robert Walser

SW : Sämtliche Werke

ÖN SÖZ

İsviçre/Alman edebiyatının giderek yıldızı parlayan ve Germanistik dünyasının büyük ilgi gösterdiği yazarlardan birisi olan Robert Walser'in mikrogramları, ülkemizde akademik anlamda henüz mercek altına alınmamıştır. Bu çalışma, söz konusu boşluğu doldurma ve bundan sonra ona dair yapılacak çalışmalar için yol gösterici olma bağlamında bir işlev üstlenirse ve bir katkıda bulunabilirse amacına ulaşmış olacaktır.

Bu çalışmayı şekillendirirken tez konusunu belirleme aşamasında bana yol gösteren, bu konuda yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen ve beni her zaman çalışmaya teşvik eden Danışmanım Sayın Prof. Dr. Turgut GÖĞEBAKAN'a, Sayın Dr. Öğr. Üyesi M. Rıdvan TATLICI' ya ve Sayın Dr. Öğr. Üyesi Zennube ŞAHİN YILMAZ'a minnet ve şükran borçluyum. Bu aşamada bütün sıkıntılarımı paylaşan Sevgili Anneme ve Babama emeklerinden dolayı sonsuz teşekkür ederim.

Erzurum- 2018

Merve KARABULUT

GİRİŞ

İsviçreli yazar Robert Walser, ilginç hayatı ve yazma öyküsüyle dikkatleri üzerine çeker. Yazarın ölümünden sonra ortaya çıkan mikrogramları da sıra dışı yapısıyla büyük yankı uyandırır. Bu eserlerde kullanılan yazı stili neredeyse içeriğin önüne geçer.

Önemli bir Walser araştırmacısı olan Jochen Greven tarafından mikrogram olarak adlandırılan¹ bu yazı stili, Walser'in ilginç ve sıra dışı bir yazar olarak değerlendirilmesini sağlar. Walser 526 sayfaya ulaşan mikrogramlarına kitap olarak yaklaşık 4500 sayfayı sığdırır. Mikrogramların, hayatının büyük bir kısmını kliniklerde geçiren bir yazar tarafından nasıl yazıldığı doğal olarak merak uyandırır. Mikrogramlardaki yazma biçimi yazarın oldukça uzun süren yazma tutukluğuna karşı geliştirdiği bir oyun olarak görülebilir. Bu doğrultuda Walser'in yazdıklarından hareket edilerek çözüme kavuşturulmaya çalışılan bir yazar olduğunu söylemek olanaklıdır.²

Walser'in, kendisini yazma tutukluğuna sürükleyen ruhsal çatışmaları üzerine konuşmayı çok fazla tercih etmemesi, bu tutukluğun arka planına inebilme anlamında zorluklar doğurur. Bu zorluklar onun tartışmalı olan hastalığıyla ilişkilendirilir. Walser'in giderek kötüleşen ruhsal durumunun onun yazma biçimini etkilediği yönünde, Leferink değerlendirme yapar;

Her şeyden önce şiirlerinde aptallık ve budalalık olarak kendini gösteren yazının giderek küçülmesi ve aslında yazarın kendisinin küçülmesi, bana göre başlayan bir psikozun etkisi altında, hüviyetini korumak ve güçlendirmek için yapılmış bir şeydir.*

¹ Wolfram Groddeck, Schrift und Textkritik: Vorläufige, Überlegungen zu einem Editionsproblem in Robert Walsers Mikrogrammen am Modell der "Bleistiftskizze", In: *Modern Language Notes (MLN)*, Vol. 117, No. 3, April 2002, S. 544-559: S. 544.

² Bernhard Echte-Werner Morlang (Hrsg.), *Robert Walser, Mikrogramme*, Nach d. Transkription von ihnen; Im Auftr. d. Robert Walser-Stiftung ausgew. u. m. e. Nachw. v. Lucas M. Gisi, Reto Sorg u. Peter Stocker, Suhrkamp Verlag, Berlin 2011, S. 206.

³ Klaus Leferink, Sprache und Identität, In: *Sozialpsychiatrische Informationen, "Beziehungswissenschaft-philosophische Aspekte der Psychiatrie"*, 4/2007, 37. Jahrgang, Psychiatrie-Verlag, Köln 2007, S. 20-27: S. 25.

* Almancadan alınan tüm alıntılarda çeviriler tarafımdan yapılmıştır.

Werner Morlang, kurşun kalem yazısının, kendi kaligrafik⁴ dolma kalem yazısının küçülen bir taklidi içerisine gizlenmeye çalıştığını⁵ belirtir ve yaptığı tespit ile böyle bir olanağın olduğuna göndermede bulunur. Stefanie Germann ise, Walser'in yazma biçimi ile ilgili bu durumun, ne içe kapanık birinin belgesi ne de bir şizofrenin belirtisi olduğunu düşünür ve bunun sorgulanması gerektiğini vurgular.⁶ Bernhard Echte ise bu durumu, Walser'in yazı kaleminden bıkması ile bağdaştırır.⁷ Walser de rahatsızlığının kendisini yazmaktan alıkoymadığını ifade eder:

Benim hastalığım zor tanımlanabilen bir kafa hastalığıdır. İyileştirilemez ama neye hevesim olduğunu düşünmekten, hesap etmekten ya da yazmaktan, insanlara karşı kibar olmaktan ya da örneğin iyi bir yemek vs. gibi şeyler söylemekten beni alıkoymuyor.⁸

Hastalığıyla ilişkilendirilen korku ve kaygı durumlarının ortaya çıkmasını da Walser, yazma eylemine bağlar:

Çok iyi idrak edebildiğim kaygı durumları burada yok, çünkü burada şimdilik, artık yazar olarak çalışmıyorum ve korkunun (...) bir yaratma krizinden ve sürekli benimle olan yalnızlığımdan kaynaklandığını kabullenmeye meyilliyim (...)⁹

Başka şeylerle meşgulken kendisini rahatlamış hissedene Walser, yazmaya yöneldiğinde sıkıntı yaşar; “*Bir keresinde sesleri dinlemenin onu yazmaktan alıkoymadığını söyledi. Ne zaman kalemi eline alsın ve yazmak için masaya otursa sesler*

⁴ “Kaligrafi, hattatlık sanatıdır. Bir dilin topografyası için görsel boyutu belirler. Walser'in yazısının doğal görünüşünden ve artistik yazısından dolayı, mikrogramların sadece grafiksel değil aynı zamanda kaligrafik sanat eserleri olduğu söylenebilir. Mikrogramlarda arabesk kaligrafi inşa edilir: Arap alfabesi yatay ve dikey çizgilerin bir düzenidir/sıralamasıdır. Bu açıdan bakıldığında Walser'in mikrogramlarında bunun için sayısız örnek bulunur.” Bkz. Kerstin Gräfin von Schwerin, *Minima Ästhetica, Die Kunst des Verschwindes, Robert Walsers mikrographische Entwürfe, Aus dem Bleistiftgebiet*, Peter Lang Verlag, Frankfurt 2001, S. 51.

⁵ Bernhard Echte-Werner Morlang (Hrsg.), *Robert Walser (RW): Aus dem Bleistiftgebiet, Mikrogramme aus den Jahren 1924-1925*, Bd. 2: Gedichte und Dramatische Szenen, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 1985, S. 511.

⁶ Stefanie Germann, „Für mich jedoch hat die Bleistifterei eine Bedeutung“: Zwei theoretische Lektüreversuche zu Robert Walsers Mikrogramm-Werkstatt, In: Christian Schärf unter Mitarb. von Petra Gropp (Hrsg.), *Schreiben, Szenen einer Sinngeschichte*, Attempto-Verlag, Tübingen 2002, S. 59–88: S. 60.

⁷ Dieter Borchmeyer, Literatur: Robert Walsers Schreibtischprivat: Zum Abschluss der sechsbändigen Mikrogramm-Ausgabe, *Die Zeit*, 4, 18. Januar 2001. http://www.zeit.de/2001/04/Robert_Walsers_Schreibtisch_privat

⁸ Schwerin, S. 243.

⁹ Jörg Schäfer unter Mitarbeit von Robert Mächler (Hrsg.), *Robert Walser, Briefe*, Helmut Kossodo Verlag, Genf 1975, S. 338.

onun hakkında aralıksız konuşmuşlar. (...)"¹⁰ Duyduğu seslerden korkan ve onlardan kurtulmak isteyen Walser, o anlarda yazmayı hemen bırakır. Ancak yazmayı bırakma düşüncesi onun için anlıktır. Çünkü o, yazarak var olur. Yazmak onun varlığını devam ettirebilmesi için gerekli olan tek şey olarak algılanabilir.

Özgür bir ortamda yazmak isteyen Walser'e yazabilmesi için klinikte bir oda verilir. Kaldığı kliniğin çevresi ve içindekilerin onun için orijinal bir roman malzemesi oluşturabileceğini söyleyen Seelig'e, Walser'in verdiği cevap ilginçtir;

Hiç sanmıyorum. Onu anlatmak için her durumda yeteneksizimdir. Dr. Hinrichsen gerçi bana yazmam için bir oda tahsis etti. Ama içerisinde çivilenmiş gibi pinekledim ve hiçbir şey yapamadım. Belki 2 ya da 3 yıl klinik dışında özgürlük içerisinde yaşasam, büyük bir devrim olur.¹¹

Kendisine oda tahsis edilmesiyle ilgili olarak verdiği cevapta Walser, nasıl üretim yapabildiğini de açıkça ortaya koyar;

Klinikte bir şeyler yazma iddiasında bulunmak tamamen saçmalık ve kabalık. Bir yazarın üretebileceği tek yer özgürlüktür. Bu şart yerine getirilmedikçe tekrar yazmaktan çekiniyorum. İnsanın bana oda, kâğıt ve kalem tahsis etmesiyle hiçbir şey yapılmaz.¹²

Walser'in kendisini baskı altında hissetmeden, istediği anda ve biçimde yazabilmenin onun için ne anlama geldiğini yukarıdaki kesitten anlamak olanaklıdır. Yazmayı hayatının merkezine oturtan Walser, yazabildiği sürece var olduğunu ve bundan dolayı mutlu olduğunu hisseder;

Kaygılar bazen beni keyifsiz yapıyor, çünkü yazarlık zaman zaman akla gelebilen kaygılarla ve korkularla doludur (...)

Yaratıcı bir şekilde her dakika kendimi yazı masasında görmediğim zaman, genelde kendiliğinden ve hatta esasen sık sık durup kaldığım ve gözlerimi dikerek baktığım gibi, söz konusu meslekten dolayı öfkeliydim. Uzun savaşın yarattığı durum, sanatçı ve yazar için son derece ciddidir ve gelip geçici olarak biraz öfkeden kudurtabilir. Bir tarafta hayatın zorluğu, pahalılığı vs., diğer tarafta sosyal asayişin gevşemesinde payı olan, büyüyen ilgisizlik. En durgun ve umutlu halimdeyim, söylenildiği gibi sanatı icra ederken, burada Blaukreuz'daki odada, masada. Çünkü başarılı bir adım atmanın güzel bir duygusuna sahibim...

¹⁰ Jürg Amann, *Verwirren oder das plötzliche Schweigen des Robert Walser*, Arche Verlag, Zürich/Hamburg 1993, S. 73.

¹¹ Carl Seelig, *Wanderungen mit Robert Walser*, Reclam Verlag, Frankfurt 1977, S. 8.

¹² Seelig, S. 18.

(...) En iyisini ve de en güzelini gördüğüm için sabretmeyi aklımdan çıkarmıyorum. Biz yazarlarda, alçak olan bir tür korkak kaçış vardır. En önemli şey, burada sağlığı ve tekrar buna sahip olmaktan mutluyum. Kim hastalık durumunda saçmalamak ve hayallere dalmak ister (...) ¹³

Bernhard Echte, Walser gibi hayatının yazmada başladığı neredeyse başka hiçbir yazar olmadığını belirterek bu duruma işaret eder.¹⁴ Onun kendisini yazar olarak hissettiği anlardaki mutluluğu “*Yazar olarak başladığım yerde, insan olarak da başladım ve yeniden doğmuş gibiyim. Dünya her gece ölürken ve sabaha ölümden uyanırken, her Allah’ın günü yenileniyordu*”¹⁵ cümleleriyle de somutlaşır. Kendisini bir yazar olarak sorgulamaya başladığı sırada bunları dile getiren Walser’in, “yeniden doğmuş gibiyim” derken, mikrogramların oluşmaya başlamasıyla kurtulduğu yazma krizine ya da yazma krizinden kurtulmak için üretmeye başladığı mikrogramlara göndermede bulunduğu aklımıza gelen bir düşüncedir. W. G. Sebald da, Walser’in efsanevi kurşun kalem sistemini, hayatının arka planına inmek için bir ön alıştırma olarak görür ve mikrogramları gerçek bir iç göçün belgeleri olarak tanımlar.¹⁶

Walser’in yazma arzusu, gördüğü, dokunduğu, duyumsadığı her şeyi yazıya dönüştürmek istemesiyle somutlaşır:

Avcı gibi avın arkasında şairane motifleri takip ettim. Caddelerde yaptığım gezintiler ve şehir civarındaki uzun yürüyüşlerde elde ettiğim düşüncesele getirileri evde kâğıda yazdığım zamanlar en verimli zamanlardı. Her iyi iş, en küçüğü bile sanatsal esinlenmeyi beraberinde getirir. Benim için yazarların dükkânının sadece özgürlükte çiçek açabildiği kesindir.¹⁷

Bu cümlelerden hareketle Walser’in hayatında vazgeçemediği iki şeyin yürümek ve yazmak olduğu söylenebilir. Bu iki şey, onun hayat tarzı olmuştur. Hiçbir işe yaramamanın ve tembelliğin yarattığı üzüntünün onun eserlerine sindiği ileri sürülür.¹⁸

¹³ Schäfer, S. 141.

¹⁴ Bernhard Echte (Hrsg.), “*Robert Walser: Sein Leben in Bildern und Texten.*” SuhrkampVerlag, Frankfurt am Main, 2008, S. 5.

¹⁵ Jürg Amann, *Robert Walser: Eine literarische Biographie in Texten und Bildern*, Diogenes Verlag, Zürich 2006, S. 73.

¹⁶ W. G. Sebald, *Le promeneur solitaire*, Zur Erinnerung an Robert Walser, In: ders.: *Logis, in einem Landhaus, Über Gottfried Keller, Johann Peter Hebel, Robert Walser und andere*, Fischer Verlag, Frankfurt am Main 2003, S. 129-168: S. 153.

¹⁷ Seelig, S. 8.

¹⁸ Karl Wagner, *Herr und Knecht, Robert Walser’s Roman Der Gehülfe*, Wilhelm Braumüller Universitäts-Verlagsbuchhandlung, Wien 1980, S. 15.

Walser için, asıl söylenilmek istenen “Yürür gibi yazmış, yazar gibi yürümüş” tabiridir. Hatta Claudia Albes’e göre, “gezinti modelini” yazmasının temeline oturtan bir ikinci yazar daha yoktur.¹⁹ Yürümek, yazan öznenin varlığı olarak algılanabilir. Bu durum, kâğıt üzerindeki hareketine bir işarettir. Yürümek ve yazmak, her iki süreç de birbirini tamamlar. Bu iki durumu birbiriyle bağdaştırmak olanaklıdır: Gezinti yapan kişi o anda gözlem yapan, düşünen ve konuşan kişi olduğundan yazan kişi için de bu durum geçerlidir.²⁰ Claudia Albes de, gezinmenin sadece yürümele değil, aynı zamanda düşünmekle, görmekle ya da yazmakla ilişkili olduğunu²¹ belirterek, bu düşünceye katıldığını gösterir. Nietzsche de sanatı “ayakla yazmak”, yazı masasında akla gelen edebi düşünceleri harekete geçirmek için en yakın çevreye gezintiler yapmak olarak adlandırır; “*Sadece elle yazmıyorum: Ayak daima yazarla olacak*”²² der. Gezinti esnasında aklına gelen her şeyi yazmak isteyen kişi, aklına gelen düşünceleri aynı sıra içerisinde kaleme alır. Böylece metnin temel yapı taşı gezinti olur ve her şey ayrıntılı olarak verilir. Aklındakileri olduğu gibi ve ayrıntılı olarak yazan Walser, dolayısıyla tüm bunları da yerine getirmiş olur.

Mikrogramların orijinal hali ile temize çekilmiş hali kıyaslandığında metinlerde çok fazla ekleme olduğu görülebilir. Yazma sürecini açıklayan bu sayısız ekleme, kâğıt üzerinde gezinti yapıldığını doğrular.²³ Gezintinin Walser için özel bir anlamı olduğu söylenebilir. Bu durum, “Heim (ev)” ile bağdaştırılır.²⁴ Hem korunmak hem de özgür olmak isteyen Walser için yazmak kurtuluş yolu olduğundan, yazarak kendisini evindeymiş gibi, güvende ve özgür hisseder. Düşüncelerde gezinen ve bunu yazarak hissettiren Walser’de her şeyi sonsuz bir biçimde anlatma isteği vardır. Bu yüzden onun için konu bütünlüğü neredeyse önemsizdir. Walser, en küçük şeyin dahi yazmaya değer²⁵ olduğunu ifade eder. Walser’in her şeyi anlatmak istemesinin temelinde korku yattığı söylenebilir. “*Kaygılar ve korkular en iyi eğiticidirler*”²⁶ diyen Walser’in bu durumdan

¹⁹ Claudia Albes, *Der Spaziergang als Erzählmodell, Studien zu Jean-Jacques Rousseau, Adalbert Stifter, Robert Walser und Thomas Bernhard*, Francke Verlag, Tübingen 1999, S. 318.

²⁰ Jens Hobus, *Poetik der Umschreibung, Figurationen der Liebe im Werk Robert Walsers*, Königshausen&Neumann, Würzburg 2011, S. 63.

²¹ Albes, S. 11.

²² Friedrich Nietzsche, *Die fröhliche Wissenschaft*, KSA 3, Deutscher Taschenbuchverlag de Gruyter, München/Berlin/New York 1988, S. 365.

²³ Albes, S. 17.

²⁴ Albes, S. 174.

²⁵ Diana Schilling, *Robert Walser*, Rowohlt Taschenbuch Verlag, Hamburg 2007, S. 118.

²⁶ Seelig, S. 34.

beslendiği açıktır. Korku, anlatıcının düşünceden düşünceye geçmesini hızlandırdığından,²⁷ bunun sonucunda “düşüncesel flanörlük (Gedankenspaziergänge)”²⁸ eserlerde net bir biçimde kendisini hissettirir. Onun eserlerinde, kâğıt üzerindeki hareket, yürümek ve yazmak eylemleri harmanlanarak dile getirilir. Walser’in kendisi de “*Gezinti olmasaydı ölmüş olurdu ve tutkuyla bağlandığım mesleğim yok olurdu*”²⁹ cümlesiyle (1917 yılında) ve “*Yazarların (...) yolculuk yapmakla ve gezinmekle akrabalığı vardır*”³⁰ cümlesiyle (1925 yılında) bu durumu açıkladığı görülebilir. Nitekim Walser, “Geschwister Tanner” adlı eserinde yazdıklarıyla da bizi düşünmeye sevk eder ve kendisi ile bağdaştırıp bağdaştıramayacağımızı sorguladığımız cümleler kaleme alır; “*Genç bir adam için, aslında mısralar yazmayı utanç verici buluyorum. Bu iş değildir aksine aylak için sadece bir sığınaktır*”³¹ cümlesi gezintiye ve düşüncesel aylıklığa yapılan bir gönderme olarak da algılanabilir. Tüm bunlardan dolayı, yazarın bu özelliği anlaşılabilir bir durum olarak değerlendirilebilir. O halde Walser’in yazısıyla/yazısında yürüyen bir yazar olduğunu söylemek olanaklıdır.

Walser’in hayat öyküsü onun, zorluklarla dolu bir hayatı olduğunu açıkça gösterir; istediklerini elde edememe, oradan oraya savrulmuş bir hayat, kendini kabul ettirme kavgası, yenilgi, geri çekilme, ayakta kalma çabası, köşeye itilme, silinme... Bunlardan yola çıkarak, Walser’in silik kişiliğinin, başarısızlığının nedeni olduğu söylenebilir. Walser, topluma ayak uydurmaya istekli belki de yetenekli biri değildir.³² Ulusal değer haline gelen bir yazarın bu denli toplumdan yalıtılmış olarak yaşaması da dikkat çeken bir durumdur. Kendisini toplumdan uzaklaştırmak isteyen Walser’in, yazma isteği tam da bu noktada kendisini gösterir. Hayata istikrarlı bir şekilde tutunamaması ve hayatının çoğunu rahatsızlığından dolayı ruh ve sinir hastalıkları hastahanesinde geçirmek zorunda olması, onun edebi serüvenini de beraberinde getirmiştir. Bu doğrultuda onun edebi serüveninin, kimliğinin belirleyici yönlerinden biri olduğu söylenebilir. Hayatını

²⁷ Joachim Strelis, *Die verschwiegene Dichtung, Reden, Schweigen, Verstummen im Werk Robert Walsers*, Peter Lang Verlag, Bern e. a. 1991, S. 129.

²⁸ Claudia Albes’in “Der Spaziergang als Erzählmodell” adlı kitabında sık kullanılan bir kavramdır.

²⁹ Jochen Greven (Hrsg.), *Robert Walser (RW): Sämtliche Werke in Einzelausgaben*, , Bd. 5, Suhrkamp Verlag, Zürich/Frankfurt am Main 1985, S. 50.

³⁰ Bernhard Echte-Werner Morlang (Hrsg.), *Robert Walser (RW): Aus dem Bleistiftgebiet, Mikrogramme aus den Jahren 1926-27*, Bd. 4, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 2003, S. 193.

³¹ Jochen Greven (Hrsg.), *Robert Walser (RW): Sämtliche Werke in Einzelausgaben*, , Bd. 9, Suhrkamp Verlag, Zürich/Frankfurt am Main 1986, S. 80.

³² Schilling, S. 30.

zorluklar içerisinde devam ettiren ve kafası karışık bir insanın ruh halini eserlerine en iyi şekilde yansıtan yazarın, bunları sanatına yansıtmadığı ya da bunların sanatına yansımadağı düşünülemez. Bütün eserlerinin Walser'e dair bir şey söylemesi beklenen bir durumdur ve eserlerinin biyografisine dair bilinçli göndermelerle dolu olduğu da görölmektedir. Kliniklerde kaldığı yıllar içerisinde daha çok içe kapanan ve suskunluğuna giden yolda büyük eserler ortaya koyan Walser'in yazma isteği yalnızlığıyla daha da belirginleşir. Martin Walser'in, onu bütün yalnız yazarların en yalnızı olarak nitelendirmesi bu bağlamda oldukça anlamlıdır.³³ Walter Lüssi de Walser'i, yalnız bir yazar olarak değerlendirir.³⁴ Elias Canetti, sıra dışı bir yazar olarak görölen Walser'in yazma sırasında daima gerçekteki korkusunu inkâr ederek yazdığını ve onda kendine has bir tuhaflığın olduğunu belirtir.³⁵ Walser için, 20. yüzyılda metinleri içerisine gizlenmiş, Almanca konuşan başka bir yazar neredeyse yoktur denilir³⁶ ve Susan Sontag da bu düşünceye katılır.³⁷ Jochen Greven tarafından yeniden keşfedilen Walser, modern zamanın edebi çizgisi için, önemli ve anlamlı bir yazar olarak görülür. Hem yazma aşaması hem de bu aşamanın sonucunda ortaya çıkanlar, bizi, Walser'in edebiyat dünyası için eşi benzeri olmayan bir yazar olduğu düşüncesine sevk eder. Edebiyat bilimci Bernhard Echte ve Werner Morlang da, Robert Walser'den övgü dolu sözlerle bahsedildiğini dile getirir. 20. yüzyılın başlarında ülkesinin yanı sıra Avrupa çapında da bir üne kavuşan³⁸ Walser'e, Jürg Amann, Peter Bichsel, Gerhard Meier, Jörg Steiner, Urs Widmer, Getrud Wilker, Thomas Mann, Gottfried Benn, Bertolt Brecht, Elias Canetti ve Elfriede Jelinek gibi yazarlar, hayranlıklarını dile getirmişlerdir.³⁹ Onun, 20. yy. ın en önemli yazarlarından biri olduđu⁴⁰ sürekli vurgulanır.

³³ Sebald, S. 129-130.

³⁴ Walter Lüssi, *Robert Walser, Experiment ohne Wahrheit*, Erich Schmidt Verlag, Berlin 1977, S. 7.

³⁵ Sebald, S. 131.

³⁶ Peter Utz, Robert Walser, In: Hartmut Steinecke (Hrsg.), *Deutsche Dichter des 20. Jahrhunderts*, E. Schmidt Verlag, Berlin 1994, S. 197.

³⁷ Susan Sontag, Walsers Stimme, Übers. v. Werner Morlang. In: Elsbeth Pulver-Arthur Zimmermann (Hrsg.), *Robert Walser (1984)*, 4. Aufl., Zytglogge Verlag, Bern 1993, S. 76-78: S. 76.

³⁸ Borchmeyer, *Die Zeit*, 4, 18. Januar 2001.

³⁹ Peter Husterholz-Andreas Solbach, *Schweizerische Literaturgeschichte* – unter Mitarbeit von Claudia Brinker, Remy Charbon, Regula Fuchs, Doris Jakubec, Ricarda Liver, Beatrice Von Matt, Dominik Müller, Elsbeth Pulver, Cla Riatsch, Beatrice Sandberg, Antonio Stauble, Stefan Bodo Würffel, Fred Zaugg, Verlag J.B. Metzler, Stuttgart 2007, S. 164-166.

⁴⁰ Walter Keutel, *Röbu, Robertchen, das Walser: Zweiter Tod und literarische Wiedergeburt von Robert Walser*, Stauffenburg Verlag, Tübingen 1989, S. 121.

Otofiksiyonel anlatımın* en önemli öncülerinden sayılan⁴¹ ve Avantgard yazma biçimiyle ön planda olan Walser'in⁴² anlatım biçimi akıcı değildir. Bu yüzden onun dilini, Walser dili (Walserische Sprache) olarak adlandıranlar olmuştur.⁴³ Her metinde oldukça dikkat çeken Walser'in dilinin kendisiyle özdeşleştiği söylenebilir. O, yazma esnasında, kendi kendini yönlendirmesiyle dikkat çeker. Yazarken açıklama yapmak onun metinlerinin karakteristik özelliğidir. Burada akla, Walser'in yazmanın öznesi mi olduğu yoksa yazan özne mi olduğu sorusu gelir.⁴⁴ Kendisini ortaya koyduğunu düşündüğümüz kesitlerde bile gerçeklik ve kurmaca arasında gidip gelmemiz bundan kaynaklanır. 1925 yılının Temmuz ayının başında "Neue Zürcher Zeitung" da ve "Prager Presse" de yayımlanan "Walser über Walser" adlı düzyazıda iki Walser olduğu düşünülebilir. Yazar metnin daha ilk cümlesiyle okurun aklını karıştırır. O, "*Burada yazar Walser'in konuştuğunu duyabilirsiniz*"⁴⁵ şeklinde ifade ederek, iki durumu akla getirir; Yazan ve tanımlanan Walser. Kullanılan "*burada*" ve "*yazar Walser*" kelimeleriyle şaşırır okur, kurmaca ve gerçeklik arasında gidip gelir. Ancak okur, metnin son cümlesiyle daha çok şaşırır. Metin, yanıltıcı bir istekle/taleple sona erer: "*Yaşayan Walser, kendisini yansıttığı gibi kabul edilmeye çalışılsın.*" Bu durumda maskeli bir oyundan ve sürekli değişen rollerden bahsetmek olanaklıdır. Metnin maskeli oyununu düzenleyen, metin dışı bir merci söz konusudur.⁴⁶ Hatta metinde sahnelenen yazma eyleminin arkasında, bunu sahneye koyan biri vardır.⁴⁷ Bu durum, "Farklı iki Walser var mıdır yoksa ikisi de aynı

* Otofiksiyon kavramı, 1977 yılında Serge Doubrovsky tarafından, "Fils" adlı romanının ilk basımı için kitabın tanıtma yazısında kullanılmış ve daha sonra aynı zamanda edebiyat bilimci olan yazar tarafından birçok kez yorumlanmış ve açıklanmıştır. Otobiyografiyle kurmacanın iç içe geçtiği bu tür, modern otobiyografik yazma biçiminin ve yazarın geri dönüşünün çekirdeğini oluşturur. Günümüz romanında kurmaca önemini yitirerek; "özkurmaca" da denen "otofiksiyon" kavramı öne çıkar; yazarlar kendi dünyalarını, kendi hayatlarını bir roman kurmacasıymış gibi anlatır. Bkz. Elio Pellin, Ulrich Weber, "*...all diese fingierten, notierten, in meinem Kopf ungefähr wieder zusammengesetzten Ichs*": *Autobiographie und Autofiktion*, Wallstein/ChronosVerlag, Göttingen/Zürich 2012, Einleitung.

⁴¹ Elio Pellin-Ulrich Weber, Einleitung.

⁴² Jörg Plath, *Schattenbilder aus einem Poetenleben*, Die auf 50 Bände angelegte Edition der Briefe, Manuskripte und Mikrogramme von Robert Walser erscheint als Lesefassung, im Faksimile und auf DVD. Im Jahr 2028 wollen die Philologen in Basel und Zürich fertig sein. 07.11.2014.

⁴³ Martin Gregor-Dellin, *Im Zeitalter Kafkas Essays*, Piper Verlag, München-Zürich 1979, S. 50-60.

⁴⁴ Gregor-Dellin, S. 9-53.

⁴⁵ Jochen Greven (Hrsg.), *Robert Walser (RW): Sämtliche Werke in Einzelausgaben*, Bd. 17, Suhrkamp Verlag, Zürich/Frankfurt am Main 1986, S. 182.

⁴⁶ Christian Benne, *Autofiktion und Maskerade: Robert Walsers Ästhetik des Biographieverzichts*, In: Elio Pellin-Ulrich Weber (Hrsg.), *... andersteils sich in fremden Gegenden umschauend- Schweizerische und dänische Annäherungen an Robert Walser*, Fink Verlag, München 2007, S. 33-53.

⁴⁷ Stephan Kammer, *Figurationen und Gesten des Schreibens: Zur Ästhetik der Produktion in Robert Walsers Prosa der Berner Zeit*, Max Niemeyer Verlag, Tübingen 2003, S. 55.

mıdır?" sorusunu ortaya çıkarır. Gerçeklik ve kurmaca arasında gidip gelen okur için, bu örnek tam da yerinde olur. Walser'in eserlerinde okurun karşılaştığı durum, sadece bundan ibaret değildir. Walser'in edebi anlayışına hayran kalan Franz Kafka, onun eserleri için, okurun sonunda eğlenmesi beklenen türden eserler olmadığı ifadesini kullanır. Eserleri, sınırda kalmış bir kişinin ruh dünyasının yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır.⁴⁸ Hastalıklı ve sağlıklı olma arasında gidip gelen Walser'in eserlerini çelişkilerle ve zıtlıklarla dolu bir biçimde ürettiği görülür;

Yazarlığım ile ilgili şu tecrübeyi edindim. İçerisinde renklerden hiç bahsedilmezse, onlar en renkli düzyazılarım olur. Her dile getirme, söz konusu olan şeyle ilgili bir şeyi ortadan kaldırdığı için, onu harap ettiği için, böylece onu eksilttiği için, dile getirilmeyen şey en canlı şeydir.⁴⁹

Yazısının ve hayatının temelini oluşturan paradokslar⁵⁰, hemen hemen her eserinde karşımıza çıkar. Ruh dünyasındaki söz konusu rahatsızlıklar, Walser'in diline yansiyarak kendisini eserlerinde de gösterir. Walser, zıt sözcükleri bir arada kullanarak, kendi hayatında var olan çatışma durumlarını, diline de yansıtmış olur. Birbiriyle zıt olan ve çoğu kez de gereksiz görülen cümlelerin metinlerinde yer alması en çok dikkat çeken durumlardan birisidir. Walter Benjamin, Walser'in karmaşıklığını kavrayabilmek için şu ifadeleri kullanır:

Eline kalemi alır almaz onu umutsuz bir ruh hali ele geçirir. Onda her şey yitip gider, farklı kelimelerin neden olduğu uyumsuzluk ortaya çıkar, her cümlenin kendinden önceki cümleyi unutturma işlevine sahip olduğu bir kelime akını söz konusudur.⁵¹

Paradoksal yapıya sahip olan Walser'in yaratımı için Robert Mächler de şu cümleleri dile getirir;

Robert Walser'in yaratımı çocukluk ve alayın, sanatsal ruh gücünün ve gerçekliğin karşıtlığında hareket eder. Onun gibi içindeki zıtlıkları ve birbirine ters düşen kararları bu kadar tam ve sessiz algılayan ve bu kadar çeşitli ifade eden başka bir yazar daha yoktur.⁵²

⁴⁸ Gregor-Dellin, S. 50.

⁴⁹ Schäfer (Hrsg.), S. 335.

⁵⁰ Jochen Greven, *Robert Walser-Figur am Rande, in wechselndem Licht*, Fischer Taschenbuch Verlag, Frankfurt am Main 1992, S. 7.

⁵¹ Dagmar Grenz, *Die Romane Robert Walsers, Weltbezug und Wirklichkeitsdarstellung*, Wilhelm Fink Verlag, München 1974, S. 9.

⁵² Robert Mächler, *Das Leben Robert Walsers, Eine dokumentarische Biographie*, Suhrkamp Verlag, Hamburg 1976, S. 152.

Walser başarılı olmayla alay eder ama başarılı olmak ister, edebiyatı eleştirir ama ona muhtaçtır, edebiyatın değerinden kuşku duyar ama tüm hayatını ona bağımlı olarak geçirir.⁵³ Martin Walser ise Robert Walser hakkındaki düşüncelerini Kafka ile bir karşılaştırma yaparak dile getirir;

Örneğin, kim Kafka'nın yanında Robert Walser gibi biri hakkında iyi bir doktora tezi yapabilir? Hala gizemli. El değmemiş edebi bir mezar. Onun hakkında makul düşüncelere ulaşmak Kafka'dan daha zordur. Kafka'da yavaş yavaş bir disiplin görülür. Kim onunla dikkatli bir şekilde haşır neşir olursa, yavaş yavaş biçimsel bir sonuca ulaşır, insan bu labirentte dolaşabilir. Robert Walser, insanın onu açığa kavuşturmak istediği malzemeleri sürekli birbirine karıştırır. Sevinç ve üzüntü birbiriyle çok yoğun harmanlanmıştır. Ümitsizlik ve neşe aynı dalda büyür ve sürekli birbirini kucaklar.⁵⁴

Martin Walser'e göre Robert Walser, gizemli ve anlaşılması zor bir yazardır. Max Brod da, insanların Walser'in yaratılarının güzelliğini ve iç açıcılığını neden kavrayamamış olduklarını anlayamadığını vurgular ve Walser'in işin içinden çıkılması zor bir yazar olduğunu belirtir.⁵⁵ Yazma sırrı da yazarlık efsanesi de gizli olan Walser için Elias Canetti de, çok açık bir yorumda bulunur. Canetti, kendini ortaya koymanın farklı biçimleri arasında sürekli oradan oraya gidip gelen, hayatını ve eserini paradokslar ve zıtlıklarla iç içe geçmiş bir biçimde oluşturan, bir olayı oyun gibi canlandıran Walser'in, özelliklerinden dolayı, bütün yazarların en gizlisi olduğunu ileri sürer.⁵⁶ Edebiyat eleştirmeni Walter Benjamin de "*Robert Walser'i okuyabilirsiniz ama onun hakkında hiçbir şey okuyamazsınız*"⁵⁷ diyerek Walser'in bu yönüne dikkat çeker. Matthias Zschokke bu düşüncenin aksine "*Kim Walser'i tanımak istiyorsa, onu cümle cümle okumalıdır*"⁵⁸ diyerek Walser'in satırlarının onun hakkında bilgi verdiğini savunur.

Walser, dili, istediği gibi ve amaçsızca kullanır. Anlatımındaki tutarsızlıklar, çelişkiler ve zıtlıklar bundandır. Bu da anlatılanı daha ilginç kılar. Diana Schilling,

⁵³ Hans Dieter Zimmermann, *Der babylonische Dolmetscher, Zu Franz Kafka und Robert Walser*, Edition Suhrkamp, Frankfurt am Main 1985, S. 266.

⁵⁴ Katharina Kerr, *Über Robert Walser*, Zweiter Band, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 1978, S. 14.

⁵⁵ Max Brod, *Streitbares Leben, Autobiographie*, Verlegt bei Kindler, München 1960, S. 38.

⁵⁶ Schilling, S. 197.

⁵⁷ Katharina Kerr, *Über Robert Walser*, Erster Band, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 1978, S. 126.

⁵⁸ Matthias Zschokke (Berlin), Den Walser spielen, In: Wolfram Groddeck, Reto Sorg, Peter Utz, Karl Wagner (Hrsg.), *Robert Walsers <Ferne Nähe>; Neue Beiträge zur Forschung*, Wilhelm Fink Verlag, München 2007, S. 25-33: S. 27.

Walser'in anlatımındaki tutarsızlığı sanatsal dil bozulması olarak değerlendirir.⁵⁹ Walser'in anlatımı karşısında neye uğradığını şaşırarak okur, genellikle kendisini bir dil karnavalının içinde bulur.⁶⁰ Walter Benjamin, çatışmalarla ve zıtlıklarla dolu bir dünya sunan Walser'in stilini, bir bulmacaya benzetir ve ona göre bu bulmacanın sebebi “ (...) *tamamen amaçsız ve buna rağmen çekici ve büyüleyici bir dil yabanileşmesidir.*”⁶¹ Eserlerine yansıyan dünyayı alaya alma hali belirgin olan Walser'in anlatımı çocukça bir konuşmanın taklidi⁶² olarak değerlendirilir. Yazarken olaydan çok, yazma sürecini ele alan, çağrışımlarla yazmasına yön veren, bunları yaparken de ironileri, çelişkileri, zıtlıkları, tutarsızlıkları anlatımında yoğun bir biçimde veren Walser'in metinlerinin içeriğini anlamak zordur. Bu durum da onu gizemli ve anlaşılmaz kılar.

Walser'in gizemli ve anlaşılması zor olması, mikrogramlarla daha da belirginleşir. Çok küçük yazıyla ve kurşun kalemle yazılmış olmaları, bir yazar tarafından neden kurşun kalem ile bu kadar küçük bir yazı stili sorusunu akla getirir. Bu sorunun cevabı yazarın kendisinde gizli olmakla birlikte, özel bir durumla ilişkilendirilebilir; Walser'in mikrogramları yazarken kurşun kalemle kendisini rahat hissetmesi ve karmaşık düşüncelerinin bir kâğıt üzerinde kendisini açıkça göstermesi onun için özel bir durum sayılabilir. Çünkü ele alacakları olayları, belirli yazı araç ve gereçleriyle yazan, bu gibi özel durumları yaşayan başka yazarlar da söz konusudur. Yazarlar ve sanatçılar yaratıcı enerjilerini açığa çıkarmak için bu şekilde bir yöntem kullanabilirler. Örneğin Thomas Mann, “beyaz, kusursuz düzgünlükte kâğıda, akıcı mürekkeple ve rahat hareket edebilen yeni bir kalemle”⁶³ yazar. Elias Canetti, yazı masasının üzerine bir sürü sivri uçlu kurşun kalem koyar.⁶⁴ Alfred Döblin, yüzlerce kaktüs arasında yazmaya çalışır.⁶⁵ Onun durumu ise biraz farklıdır. Walser'in küçük kâğıtlarla ve kurşun kalemle yazmak için bu durumlara ihtiyacı yoktur. Çünkü Walser yazma eylemini kontrol eder.

⁵⁹ Schilling, S. 129.

⁶⁰ Thomas Wagenbauer, “Robert Walsers Geste des Schreibens und die Komik des “interface””, The Johns Hopkins University, Bd. 115, Nr. 3, 2000, S. 482-501: S. 483.

⁶¹ Dieter Lamping, Das Rätsel der kleinen Form. Gattungsmischung in Robert Walsers Poetenleben, In: Anna Fattori-Kerstin Gräfin von Schwerin (Hrsg.), *Ich beendige dieses Gedicht lieber in Prosa. Robert Walser als Grenzgänger der Gattungen*, Universitätsverlag Winter, Heidelberg 2011, S. 11–26: S. 21.

⁶² Dieter Boehmeyer, *Robert Walser und die moderne Poetik*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 1999, S. 23.

⁶³ Hobus, S. 69.

⁶⁴ Hobus, S. 69.

⁶⁵ Hobus, S. 69.

Yaratısının sürekliliğini sağlayabilmek için kendisine yardımcı olan yazma eylemini kontrol ettiği bu sistemde, kurşun kalem,⁶⁶ el yazısı ve alışılmamış yazının dış görünümü büyük bir rol oynar. Yazarlık mesleğini, güzel yazma ile bağdaştıran Walser, yaşadığı olumsuzluklara rağmen yazmayı bırakmaz ve sürekli yazar. Toplumdan uzaklaşmasını, büyüleyici bir biçimde ortaya koyduğu güzel el yazısı ile yansıtır. Dolayısıyla metnin güzel yazısı ve estetik başarısı birbirini tamamlar.⁶⁷ Sıra dışı yazma biçimiyle ortaya çıkan Walser'in mikrogramları bireysel bir çalışma biçiminin yapı olarak hemen hemen benzeri olmayan edebi bir üretim sistemi olarak değerlendirilir ve Reto Sorg'un ifadesiyle modern edebiyatın en müthiş metinleri arasında yer alır.⁶⁸ Walser, yaşadığı krizden kurtulabilmek adına bu yöntemi kendisi için zorunlu görür. Yazı kalemi bıkkınlığından kurtulmak ve tekrar üretime geçebilmek adına bunu yaptığını dile getiren Walser, kendisi adına bir şey yaparken aslında edebiyat bilimine çok önemli bir katkı sağladığının farkında değildir. Edebiyat dünyasına bakıldığında, Walser en fazla mikrograma sahip yazarlardan birisidir. Walser ile Hölderlin arasında zaman zaman mikrogramlar ve hastalıklar üzerinden bir bağlantı kurulur. Yıllarca klinikte kalmaları, kendilerine konan hastalık teşhisi, kısa bir süre için edebi olarak faaliyet göstermemeleri ve en önemlisi mikrogram yazmaları buna örnek verilebilir.⁶⁹ Psikiyatr Theodor Spoerri'nin bu konuya farklı bir yaklaşımı vardır. Spoerri, Walser'in az ya da çok bilinçli olarak Hölderlin taklidi yaparak kendisini Hölderlin'in durumuna soktuğundan bahseder.⁷⁰ Hölderlin'in son yıllarına ilişkin düşüncelerini Seelig ile paylaşan Walser, okuru, Hölderlin üzerinden kendisini açıkladığına dair bir düşünceye sevk eder;

Edebiyat profesörlerinin anlattığı gibi Hölderlin'in hayatının son 30 yılında öyle mutsuz olmadığı kanısındayım. Sürekli istekleri yerine getirmek zorunda olmaksızın gösterişsiz bir çevrede hayal kurabilmek kesinlikle zorlu bir sınav değildir. İnsanlar bunlardan yalnızca birini yapıyor!⁷¹

⁶⁶ Werner Morlang, Im Tarnzauber der Mikrografie: übers Schreiben mit Bleistift und Feder, In: *Du: die Zeitschrift der Kultur*, Oktober 2002, Heft Nr. 730: Robert Walser, Aus dem Bleistiftgebiet, S. 58-61: S. 58.

⁶⁷ Werner Morlang, Trascrittore-Traditore? Zur Kennzeichnung einer zwielichtigen Tätigkeit, In: Peter Utz (Hrsg.), *Wärmende Fremde, Robert Walser und seine Übersetzer im Gespräch*, Aktes des Kolloquiums an der Universität Lausanne, Februar 1994, Bern/Berlin/Frankfurt/M. (et al.) 1994, S. 67.

⁶⁸ Reto Sorg, Grosse Kunst ganz klein: Robert Walsers Mikrogramme, In: *Kunsteinsichtbern: das gemeinsame Magazin von Kunstmuseum Bern&Zentrum*, Paul Klee, No 4, März 2014.

⁶⁹ Bernhard Echte, "Hölderlin'sche Schicksalsfortsetzungen", Vortrag an der Jahrestagung der Robert Walser-Gesellschaft-H, 27. Oktober 2001. <https://www.robertwalser.ch/fileadmin/redaktion/dokumente/jahrestagungen/vortraege/Echte-2001.pdf>

⁷⁰ Mächler, S. 210.

⁷¹ Seelig, S. 35.

Bu perspektiften bakıldığında, akıl hastanesinin varlığı, sürekli var olan çevrenin isteklerinden, başarılı yazarlık baskısından, kendisini büyük göstermek zorunda olmasından bir kaçış olarak değerlendirilebilir.⁷² Ruhsal problemleri nedeniyle (söz konusu kaçış için) yıllarca Waldau ve Herisau kliniğinde kalan Walser'in Waldau'da yazmaya devam ettiği ancak Herisau'da tamamen yazmayı bıraktığı söylenir. Waldau'da kaldığı süre yazmaya ve bir şeyler üretmeye kısmen devam eden Walser'in yazma serüvenine aşağıdaki cümleler örnek verilebilir;

Birbirinden tamamen bağımsız, tek tek şiir formatında bir çeşit günlük yazıyorum.⁷³
 “Burada ve orada iyi uyuyabildiğim ve saklandığım klinikte Fransızca gazeteler okuyorum. Yüzün üzerinde yeni şiir giderek oluşuyor. Günlük olarak bahçede birkaç saat yardımcı oluyorum ve zaman zaman bir gazeteye bir şeyler gönderiyorum.”⁷⁴

Walser'in günümüze ulaşan mikrogram metinleri de, Waldau'ya gitmeden önce başladığı ve Waldau kliniğinde kaldığı yılları kapsamaktadır. Ancak onun hastalık durumunun mikrogramları üretmesinde etkili olup olmadığına dair kesin bir bilgi yoktur. Hayatta olduğu sürece kendisinin de vurguladığı “kurşun kalem bölgesi”ni hiç kimseye söylemeyen Walser'in mikrogram yazma biçiminin, onun yeniden doğuşuna hatta efsaneleşmesine yol açtığı söylenebilir.

Walser, mikrogramlarda, çok küçük yazının bağlayıcılığına ve baskısına boyun eğerek, alışlagelmiş metnin sınırlarını aşar; çünkü bir kâğıt üzerinde daha fazla metin yan yana gelebilir ve bunun da ötesinde metinler grafiksel ve içeriksel olarak birbirini etkileyebilir. Bern zamanından ve Waldau kliniğindeki yıllardan geriye kalan, sayısız küçük metinlerden oluşan mikrogramlar, bir kâğıt üzerinde, farklı ya da aynı türden daha fazla metni, birbiri içerisine girmiş sütun ve alt alanlarda, yatay ve dikey olarak barındırmaktadır.⁷⁵ Bu özellikleri sayesinde mikrogramlar, sadece edebiyat bilimini ilgilendiren bir konu olmakla kalmaz, güzel sanatların da ilgi alanına girer. Nitekim Aargau sanat evi müdürü Madelein Schuppli bu bağlamda heykellerini kibrit kutusuna sığabilecek boyutlarda üreten Alberto Giacometti ile Walser mikrogramları arasındaki

⁷² Dieter Borchmeyer, *Dienst und Herrschaft: Ein Versuch über Robert Walser*, Max Niemeyer Verlag, Tübingen 1980, S. 87-88.

⁷³ Schäfer (Hrsg.), S. 341.

⁷⁴ Schäfer (Hrsg.), S. 344.

⁷⁵ Schwerin, S. 165.

benzerlikten hareketle mikrogram yazma biçiminin bir anlamda sanatsal üretme biçimi olarak görülmesi gerektiğine göndermede bulunur.⁷⁶

Walser'in 1928 yılında "Eine Art Erzählung" adlı eserinde, eserlerine yönelik cümleleri dikkat çeker;

Bana göre, düzyazılarım uzun, içerisinde olay barındırmayan ve gerçekçi bir öykünün parçalarından başka bir şey değildir. Benim için, ara sıra yazdığım karalamalar, daha küçük ya da daha kapsamlı roman bölümlerini oluşturur. Yazdığım romanlar hep aynı kalır ve çok çeşitli, parçalara ayrılmış ve dağılmış bir Ben kitabı⁷⁷ olarak tanımlanabilir."⁷⁸

Walser'in bu söylediklerinden hareketle eserlerine kendi hayatını dâhil ettiğini söylemek olanaklıdır. Martin Jürgens de, Walser'in bütün geç düzyazılarının, yazarın benin varmaya çalıştığı uzun bir yolun durakları olduğunu belirtir.⁷⁹ "Ben kendim kitabımın konusuyum." diyen Montaigne'nin⁸⁰ durumunu Walser'de görebiliriz.⁸¹ Kendisini yansıtmaya dayanan ben kitabında olay olmadığından, yazma sürecinin kendisi tek ve daima konu edilen olaydır.⁸² Peter Utz da, "*Kendini yansıtmaya modern yazının özelliklerinden birisidir ve bu Walser için de geçerlidir*"⁸³ cümlesiyle, bu konudaki düşüncesini dile getirerek bu görüşe katılır.

Çalışmamızda hareket noktamız, hayatını eserlerinin merkezine yerleştiren bir yazarın yazma stratejisini mikrogramlarda tespit etmek ve bu tespitleri onun hayatından izler ile temellendirerek somutlaştırmaktır. Ülkemizde Walser üzerine yapılan

⁷⁶ Beatrice Eichmann - Leutenegger, *Schule der Geduld*, 2013, <https://www.nzz.ch/feuilleton/buecher/schule-der-geduld-1.18103326>

⁷⁷ Walser'in eserlerinde otobiyografik veriler içeren ve bu öğelerin yoğunluğuna işaret eden bu kavram Ben-kitabı olarak adlandırılmıştır.

⁷⁸ Jochen Greven (Hrsg.), *Robert Walser (RW): Sämtliche Werke in Einzelausgaben*, Bd. 20, Suhrkamp Verlag, Zürich/Frankfurt am Main 1986, S. 322-326.

⁷⁹ Martin Jürgens, *Robert Walser. Die Krise der Darstellbarkeit. Untersuchungen zur Prosa*, Scriptor Verlag, Kronberg Taunus 1973, S. 138.

⁸⁰ Michel de Montaigne, *Essais*, Bd. 1, Bordeaux 1580, S. XLIV.

⁸¹ Schwerin, S. 198.

⁸² Schwerin, S. 203.

⁸³ Peter Utz, Erschriebenes Leben. Ist Robert Walsers «Poetenleben» eine «Autofiktion»? In: Anna Fattori-Kerstin Gräfin von Schwerin (Hrsg.), *Ich beendige dieses Gedicht lieber in Prosa. Robert Walser als Grenzgänger der Gattungen*, Heidelberg 2011, S. 27-43: S. 39.

çalışmalarda, romanları,⁸⁴ öyküleri⁸⁵ ve aylaklıęı⁸⁶ ele alınmıştır. Walser'in mikrogram metinlerinin ve yazma stratejisinin henüz mercek altına alınmamasının, çalışmamızın hem orijinal olması hem de Walser-mikrogram araştırmaları konusundaki boşluğu doldurma ve bundan sonra ona dair yapılacak olan çalışmalar için yol gösterici olma açısından alana bir katkı sağlayacağı düşünceindediriz. Mikrogram metinlerini anlatan-anlatılan ilişkisi doğrultusunda irdelemek de çalışmamızın temel belirleyenlerinden birisini oluşturmuştur. Çünkü mikrogramlar, bu ilişki çerçevesinde yazarın kendisini ele veren/açığa çıkararak ipuçları içerir. Bu ipuçların yoğunluğu, onun hem diline hem de otobiyografisine odaklanmayı zorunlu kılmıştır. Bu yüzden çalışmamızda metin içi veriler doğrultusunda metin odaklı ve aynı zamanda yazarın otobiyografisinden hareketle de yazar odaklı karma bir yöntem uygun görölmüştür.

⁸⁴ Zennube şahin Yılmaz, *Robert Walser'in Roman Dünyası (Geschwister Tanner, Der Gehülfe, Jakob von Gunten, Der Räuber)*, (Yayımlanmış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2015.

⁸⁵ Ayşe Özdemir, *Robert Walser'in Öykülerinde Doğa*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2016.

⁸⁶ Ahmet Uğur Nalcioğlu, *İsviçreli Aylak Bir Yazar Robert Walser*, Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya 2016.

BİRİNCİ BÖLÜM

MİKROGRAMLAR

1.1. MİKROGRAMLARIN OLUŞUMU/ARKA PLANI

Mikrogramlar, Walser'in 1924-1933 (yazma sürecinin son 9 yılını kapsar) yılları arasında kurşun kalemle ve küçük yazı stiliyle kaleme aldığı, birbirinden farklı 526 adet kâğıttan oluşan metinlerdir.⁸⁷ Bu metinler, Walser'in hayatında önemli bir yere sahip olan Carl Seelig tarafından ortaya çıkarılır ve günümüze ulaştırılır. Seelig, 9 Mart 1937 tarihinde Walser'in kız kardeşi Lisa Walser'den mikrogramları teslim alır⁸⁸ ve minyatür yazı biçiminden dolayı metinlere dair net bir fikir edinemez. Hatta bu metinleri anlamlandıramayan Lisa Walser, bunların ne olduğunu soran Seelig'e şu cevabı verir;

Yazının küçüklüğünden dolayı size tam net bir şey söyleyemeyebilirim. Sadece Walser'in daha önceden küçük harflerle bana yazmış olduğunu ifade edebilirim. Yazı giderek daha da küçüldü ama tabii ki de daima okunabildi; el yazmalarının doğru harfleri işaret etmediğini düşünüyorum. Bana göre onlar, onun hastalanmasından önceki son zamanda, Bern'de oluştu. Önceden odasında ve masanın üzerinde başlanılmış yazılar gördüm; çok küçük bu harfler gibi.⁸⁹

Walser, ne olduğu anlaşılamayan bu el yazılarının, yakılmasını vasiyet eder: *"Bunlardan hiçbirinin yayınlanmaması benim isteğimdir"*⁹⁰ der. 1937'den beri mikrogramları elinde bulunduran Carl Seelig, 10 Aralık 1958'de Walser'in vasiyetinin tam tersini yapar. Seelig, 20 yıl boyunca elinde bulundurduğu mikrogramlar hakkında hiçbir şey söylemez. Seelig'in bir şey söylememesi, Walser'i zor duruma sokacak ve küçük düşürecek bir durumun söz konusu olabileceği korkusudur. Çünkü Seelig, metinlerde psikopatolojik etkiler olduğunu hisseder ve Walser'in keşfinin, zihinsel hastalığının belirtisiyle olmasını istemediğinden susar.⁹¹ Walser' in ölümünden sonra, İsviçre'deki *"Du"* adlı kültür dergisinde, onun son yaratma döneminden olan (1924'ten

⁸⁷ Jochen Greven, *Robert Walser-ein Außenseiter wird zum Klassiker, Abenteuer einer Wiederentdeckung*, Liebelle Verlag, Konstanz 2003, S. 147.

⁸⁸ Margit Gigerl (Zürich), Barbara von Reibnitz (Basel), Sammeln und lesbar machen. Von der Bewahrung des Zerstreuten in Archiv und Edition, In: Wolfram Groddeck, Reto Sorg, Peter Utz und Karl Wagner (Hrsg.), *Robert Walsers „Ferne Nähe“*. *Neue Beiträge zur Forschung*, München 2007, S. 159-176: S. 162.

⁸⁹ Briefkarte von Lisa Walser an Carl Seelig vom 28.04.1937 (Autograph im Robert Walser-Archiv, Zürich)

⁹⁰ Echte-Morlang (Hrsg.), *Robert Walser, Mikrogramme*, S. 207.

⁹¹ Schwerin, S. 23.

1933'e kadar olan zaman) seçilmiş bir mikrogram kâğıdını yayımlar, böylece Walser, Seelig sayesinde bugün kaybolan yazarlar arasında değildir.⁹² Seelig, Walser'in melankolisinin ifadesi olan, yazarın şifresi çözülmemeyen gizli bir yazısından bahseder.⁹³ Onları (mikrogramları), düşüncelerini saklamak için, bir kaçış yolu ve kaligrafik olarak büyüleyen bir kamuflaj aracı olarak yorumlar.⁹⁴ Sadece resimlerin değil, edebi metinlerin de yayımlandığı bu dergide, insanlar Robert Walser'in mikrogramlarını dikkate alır. Bu yayımdan kısa bir süre sonra Seelig, 'Robert Walser' hakkında ilk kez doktora yapan bir kişiden bu yazıyı çözdüğüne dair bir mektup alır. Bu kişi Jochen Greven'dir ve Walser'in ölümünden sonra Walser'in ikinci yayımcısı olur. Seelig'in, Walser'in mikrografisinin çözülemeyeceğine yönelik iddiası, Greven'in mektuba iliştiirdiği çeviri yazı denemesiyle çürütülmüş olur.

"Du" adlı derginin yayımlanmasından 10 yıl sonra, Jochen Greven mikrogram kavramını şekillendirir ve 1967/68'de mikrogramların ilk kısmını çözmeye başlar, Martin Jürgens de bu konuda kendisini destekler. 1972 yılında Greven Walser'in toplu eserlerini 13 cilt halinde yayımlar. Ancak "Räuber" romanını ve "Felix" sahnelerini içeren, karalamalar olarak açıklanmış olan XII/I cilt, daha fazla içerik oluşturduğundan diğer ciltlere göre daha kolay çözülebildiği için, bu cildin yayımlanması uygun görülür. 1980 ve 2000 yılları arasında Bernhard Echte ve Werner Morlang, Walser'in "bütün kurşun kalem dünyasını" bizlere tanıtır. Yazarın yaşadığı zamanda yayımlanmayan, bütün mikrogramların çevirilerini içeren baskı, zamanımızın en önemli edebi ürünleri olarak görülür.⁹⁵

Mikrogramlar gelecek kuşaklara aktarılsa da, bu eserlerin oluşumu hala gizli kalmaktadır. Bern zamanından ve Waldau kliniğindeki yıllardan sayısız küçük metinler olan mikrogramların başlangıcı, Biel zamanının düzyazı metinleriyle kendini gösterir.⁹⁶ Jochen Greven ve Werner Morlang da kurşun kalem karalamalarının ilk olarak 1920 yılından önce ortaya çıktığını ve bu ilk mikrogram metinlerinin muhafaza edilemediğini belirtir. "Meine Bemühungen" ve "Bleistiftskizze" adlı düz yazı metinlerinde ve

⁹² Sebald, S. 130.

⁹³ Elke Siegel, *Aufträge aus dem Bleistiftgebiet; Zur Dichtung Robert Walsers*, Königshausen&Neumann, Würzburg 2001, S. 12.

⁹⁴ Schweizerische Monatsschrift, *Du*, , Nr. 10, Verlag Conzett & Huber, Zürich Oktober 1957, S. 46.

⁹⁵ Sebald, S. 153.

⁹⁶ Kirsten Scheffler, *Mikropoetik-Robert Walsers Bieler Prosa-Spuren in ein "Bleistiftgebiet" avant la lettre*, Transcript Verlag, Bielefeld 2010, S. 22.

Walser'in Max Rychner'e olan mektubunda, Walser, kendisini kurşun kalemle ilgili, ilk karalamaları yapmaya götüren yazı kaleminden duyduğu bir bıkkınlıktan bahseder. Aslında bu belgeler Walser'in üretimi hakkında bilgi verir; "Meine Bemühungen" adlı eserinde Walser, yazma kötürümleşmesine dönüşen bir kramptan bahseder. Ben anlatıcı, detaylı bağlantılarla aklını karıştırmaya başladığı için kitaplar yerine kısa düzyazılar yazmaya başladığını dillendirir. Anlatıcının eli "hizmet etmekten kaçınır (Dienstverweigerin)"⁹⁷ bir hal alır. Anlatıcı, elini sakinleştirmek için kısa düzyazı biçimiyle kendisini sınırlayarak, elinden az da olsa yeteneğini ortaya koymasını ister. Burada, elin başarısızlığının, yazar olarak Walser'in başarısızlığıyla bir ilgisi yoktur, bu durum özellikle Walser'in roman yazmayı bırakmasıyla ilgilidir ve neden roman yazmayı bıraktığına yönelik bir cevaptır. "Bleistiftskizze" adlı eserinde ise Walser, kurşun kalem yöntemine ilişkin detaylı açıklamalarda bulunur;

Kendimden bir şeyler söylemem gerekirse, hatırladığım kadarıyla, düzyazılarıma mümkün olduğunca temiz bir biçimde dolmakalemle son halini vermeden önce, onları ilk olarak kurşun kalemle kâğıda yazdığımı belirtebilirim. Günün birinde dolmakalemle ilerlemenin beni sınırlendirdiğini keşfettim ve kendimi sakinleştirmek/yatıştırmak için karmaşık/uzun bir yol, muazzam bir çaba anlamına gelen kurşun kalem yöntemini tercih ettim. Benim için bu çaba, bir nebze bir zevk gibi geldiğinden, sağlıklıymışım gibi geldi. (...) Bundan başka kurşun kalemle, daha hayalperest, daha sakin, daha huzurlu, daha düşünerek çalışabildiğimi fark ettim. Anlatılan/tanımlanan çalışma biçiminin, benim için tuhaf bir mutluluğa dönüştüğünü düşünüyorum.⁹⁸

Yukarıdaki kesit, Walser'in mikrogramları yazdığı kurşun kalem sistemine ilişkin itiraf niteliği taşıyan belgeler olarak değerlendirilir. Bunlarda, Walser'in çalışma biçiminin nedenlerini ve işleyişini görmek olanaklıdır. Walser'in karalama yaptığına dair sinyaller verdiği bir başka belge ise, 20 Haziran 1927 tarihli Max Rychner'e olan mektubudur. Burada, Walser yaklaşık 10 yıl önce karalamaya başladığını itiraf eder.⁹⁹ Walser'in 1917 yılını işaret eden, kurşun kalem karalamalarına dair açıkça tarih vermeden mikrografının başlangıcının 1920 yılından öncesine dayandığını gösteren deliller de vardır; 8 Mayıs 1919 tarihli, Rascher Verlag'a olan mektubunda, Walser 1919 yılının ocak ayının sonuna doğru bitirdiği varsayılarak, 12 Aralık 1918 yılında bir roman

⁹⁷ Greven (Hrsg.), *RW: SW 20*, S. 429.

⁹⁸ Jochen Greven (Hrsg.), *Robert Walser (RW): Sämtliche Werke in Einzelausgaben*, Bd. 19, Suhrkamp Verlag, Zürich/Frankfurt am Main 1986, S. 121-122.

⁹⁹ Schäfer (Hrsg.), S. 300.

karaladığını (Tobold romanı) belirtir¹⁰⁰ ve böylece ilk olarak iki basamaklı çalışma biçiminden bahsetmiş olur. 10 Martta bir roman bitireceğini¹⁰¹ ve 3 hafta sonra romanın 129 sayfa el yazmasını Rascher yayınevine göndereceğini dile getirir.¹⁰² 1 ay sonra Walser, Hermann Meister yayınevinden “Saturn” adlı dergi için kaybolan “Bruckstück aus einem Roman” adlı yazısından dolayı ricada bulunur ve şunları ifade eder; “*Bu benim kurşun kalem ile karalamamdandır ve teknik nedenlerden dolayı temize çekilememiştir.*”¹⁰³ Walser’in bu dönemden kalan bazı mektupları, öncekilere kıyasla, küçültülmüş el yazısını açıkça ortaya koyar. 22 Şubat 1919 tarihinde “Die Republik” adlı Viyana gazetesinde yayımlanan “Freundschaftsbrief” adlı düz yazı metni, el yazısı ile yazılmış mikrografik yazılı bir belgedir. Aynı şekilde 1924 tarihli Frieda Mermet’e olan bir mektubun arka sayfasında¹⁰⁴ Bruno Cassirer yayınevine olan bir mektubun mikrografik karalaması olduğu için, Walser’in karalama yazısını bazen mektuplaşma bağlamında da kullandığı söylenebilir. “Kurşun kalem dünyası” kelimesinin geçtiği ve kâğıt kelimesini işaret eden uydurma bir sözcükle, yazının değiştirilen görüntüsünün belirtildiği, Robert Walser’in 20 Haziran 1927 tarihli Max Rychner’e olan mektubunda yöntemin başlangıcı açıkça 1917 yılını işaret etmektedir.¹⁰⁵ Jochen Greven ve Werner Morlang da bunun 1917 ve 1919 yılları arasında olduğunu tahmin eder.¹⁰⁶ Walser’in mikrogramlarını kaleme almasına ilişkin ifadeleri, bu yazı yöntemine ne zaman başladığı hakkında bilgi edinmemizi sağlasa da, net bir bilgi söz konusu değildir. Marbach’taki Theodor Heuss-Arşivinde 1914 yılında “März” adlı dergide yayımlanan “Kleine Sachen” adlı metnin el yazmalarının bulunması,¹⁰⁷ bu yazma biçiminin Walser’in işaret ettiği 1917 yılından öncesine gittiğinin bir kanıtıdır. Susan Bernofsky ise, Walser’in kız kardeşi Lisa’ya olan mektuplarını kanıt olarak göstererek, Walser’in mikrografisinin 1902 yılı gibi erken bir zamanda başladığını iddia eder.¹⁰⁸ 1904 yılında kız kardeşi Fanny Walser’e olan bir mektupta, karalanmış yırtık bir yerde mikrografiyi işaret eden küçük harflere

¹⁰⁰ Schäfer (Hrsg.), S. 154.

¹⁰¹ Schäfer (Hrsg.), S. 163.

¹⁰² Schäfer (Hrsg.), S. 165.

¹⁰³ Schäfer (Hrsg.), S. 167.

¹⁰⁴ Schäfer (Hrsg.), S. 218.

¹⁰⁵ Scheffler, S. 20.

¹⁰⁶ Jochen Grevens Anmerkung zu dem Stück “Bleistiftskizze”, In: Greven (Hrsg.), *RW: SW 19*, S. 462F.

¹⁰⁷ Werner Morlang, “Das eigentümliche Glück der Bleistiftmethode: Anmerkungen zu Walsers Mikrographie”, In: Elsbeth Pulver-Arthur Zimmermann, *Robert Walser*, Pro Helvetia Dossier, Zytglogge Verlag, Zürich/Bern 1984, S. 95-105: S. 96.

¹⁰⁸ Susan Bernofsky (Trans.), *Robert Walser, Microscripts*, , New Directions, New York 2010, S. 16.

rastlanır.¹⁰⁹ Böylece mikrografinin temelini Walser'in ifade ettiği zamandan çok daha öncesinde oluşmaya başlamış olduğu açıkça görülebilir/anlaşılabilir.

Walser'in üretiminin ne zaman olduğu sorusundan başka, üretiminin nasıl olduğu sorusu da merak uyandırır. Bu konu hakkında en net bilgiyi veren belge 20 Haziran 1927 tarihli Max Rychner'e (Yeni İsviçre Panoramasının redaktörüne) olan mektuptur ve bu mektupta bir yazarın acil olarak bir modele ihtiyaç duyabileceği dile getirilir. Aslında bu cümlelerle Walser, kendisini anlatmak ister ve bir modele ihtiyaç duyduğunu açıkça belirtir;

(...) Bir yazar acilen onu canlandıracak modellere ihtiyaç duyar, ama yazar bu modellerine mümkün olduğu kadar dikkatli davranmak durumundadır ki modeller tamamen el değmemiş kalmalıdır.¹¹⁰

Rychner'e olan mektup, ironik olarak nitelendirilen kendini dışa vurma biçimidir. Modellere ihtiyaç duyan ve bunun sinyallerini öncesinden veren Walser, bunu yaparken sabrı öğrendiğini ve bu sabra sahip olduğunda ancak bir sanatçı olduğunu söyleyerek, bunu kurşun kalem sistemine borçlu olduğunu itiraf eder.

Aslında size bütün bir yaratma ve hayat öyküsünü anlattığım karalama/taslak kavramından bahsettim. Tecrübe edersiniz ki bayım, yaklaşık 10 yıl önce ürettiğim herşeyi önce korkak ve dikkatli bir biçimde kurşun kalemle karalamaya başladım, böylece yazma süreci, yazarlık sürecinin doğasına uygun olan neredeyse devasa, durgun bir yavaşlık yaşadı. Yaşadığım ızdırapları, planlı, büro vari bir kopya etme sistemi ile birleşmiş kurşun kalem sistemine borçluyum. Ancak bu ızdırap, sanatçı sabrını bana öğretti.¹¹¹

Walser'in Max Rychner'e olan bu mektubunda "Brouillon" kelimesi geçer. Fransızca kökenli bu kelime "hinskizzieren" anlamına gelir. Walser, sanatçı olmak için ihtiyacı olan sabrı kurşun kalem sistemiyle elde eder. Walser, üretimine yönelik ayrıntılı bilgi verdiği bu mektubunda "Brouillon" kavramından "Skizze" ye kadar uzanan dolambaçlı bir yoldan ve yavaş olmaktan bahseder. Burada, kurşun kalem yönteminin dolambaçlı yol olarak tanımlanması, belirli bir plan olmamasından ve akla gelenlerin son anda kaleme alınmasındandır.¹¹² Ancak bu konudaki tartışmalar ilginçtir. Walser her ne kadar yavaş olmaktan bahsetse de, Greven onun kurşunkalemle çok hızlı hatta konuşma

¹⁰⁹ Schwerin, S. 31.

¹¹⁰ Schäfer (Hrsg.), S. 300.

¹¹¹ Schäfer (Hrsg.), S. 300.

¹¹² Siegel, S. 64.

hızında yazdığını dile getirir. Echte ve Morlang ise buna karşı çıkar ve sürecin yavaş olduğunu iddia eder.¹¹³

Walser, yazma krizinden bahsetmekten çekinmez. Bunun nasıl olduğunu ve gerçekleştiğini yine aynı mektupta dillendirir. Berlin zamanının sonuna doğru kalemle yazarken, bir elinin bir tür kramp yaşadığını ve yazı kalemi bıkkınlığından kurtulmak için karalamaya başladığını bildirir. Bu durum, bedensel olduğu kadar ruhsal da bir süreçtir. Walser, yaşadığı durumdan sonra dolmakaleminden tiksindir ve kurşunkalemle yazmaya başlar. Aslında bu durum kendisinin de farkında olduğu gibi gerçek bir elin çöküşüne indirgenemeyecek kadar önemli ruhsal bir durumdur.

Kurşun kalemle karalamanın/yazmanın benim için bir anlamı vardır. Bu satırların yazarı için dolmakaleminden korkutucu bir biçimde nefret ettiği, bıktığı, bunu size güçlükle söyleyebildiğim gibi, tamamen aptallaştığı, hem de onu daha az kullanmaya başladığı ve bu yazı kalemi bıkkınlığından kurtulmak için kurşun kalemle karalamaya, çiziktirmeye, oynamaya başladığı bir an vardı. Bu durum, kurşun kalemin yardımıyla tekrar daha iyi oynamayı, yazabilmeyi bana sağladı; bana öyle geliyor ki yazarlık hevesi böylece yeniden canlandı. Dolmakalemle elin gerçek bir kesinti (bu heniz Berlin'deyken başladı.), kurşun kalem sayesinde pençesinden zahmetle ve yavaşça kurtulduğum bir tür kramp yaşadığıma sizi temin ederim. Bir acizlik, bir kramp, bir belirsizlik/bunaltıcılık daima biraz fiziksel ve aynı zamanda ruhsal bir durumdur.¹¹⁴

Walser'in devam ettirmeye çalıştığı çalışma biçimi, 1911/1912'de Berlin'de yazar olarak hayatta kalmasını giderek sorguladığı bir dönemde ona artık başarı sağlamaz gibi görünür. Ama o, somut bir şekilde şifrelenmiş sözcükler oluşturur. Buna Walser'in kelime üretme sanatı demek¹¹⁵ (bleistifteln, zeichnen, gfätterlen) daha doğru olur. Benim kitaplarım bir "Ichbuch"tan öteye gidemez diyen Walser, sonunda -ich olan kelimeler türetilir. Walser'de kelime kombinasyonu oldukça sık görülür. "Leib" yazdığı yerde, "Blei" ya da 1913'ten 1920'ye kadar oturduğu şehir "Biel" şehrini anlamak olanaklıdır.¹¹⁶ Walser'in kelime haznesini anlamak kelime dizilişini anlamaktan daha zordur. Walser başka dillerde, örneğin İngilizcede karşılığı olmayan kelimeler kullanır. Hakaret/küfür olarak kullandığı "brav", övgü olarak kullandığı "mittelmässig" bu duruma

¹¹³ Siegel, S. 47.

¹¹⁴ Schäfer (Hrsg.), S. 301.

¹¹⁵ Susan Bernofsky-Jean Launay, Gelungene Einfälle, Der "Räuber"-Roman aus der Sicht des Übersetzers, In: Peter Utz (Hrsg.), *Wärmende Fremde. Robert Walser und seine Übersetzer im Gespräch*. Akten des Kolloquiums an der Universität Lausanne, Februar 1994, Peter Lang Verlag, Bern-Frankfurt am Main 1994, S. 115-125: S. 118.

¹¹⁶ Siegel, S. 145.

örnek verilebilir.¹¹⁷ Walser, Rychner'in karşısında itiraf ettiği gibi bir kriz durumunda yazı kalemi usancından kendini kurtarmaya çalışmıştır. Yaşamış olduğu bu durum karşısında, geliştirmiş olduğu sistem sayesinde tekrar üretmeye başlar. Geliştirdiği sistemin iki basamaklı bir sistem olduğu bilinir. Bu iki basamaklı sistem “karalama” ve “temize çekme” dir. Kendi ifadesine göre, bir yazı oluşturmak için, bütün metinlerini önce kurşun kalem dünyasında yazmaya başlar. Zaten kendisi de Carl Seelig karşısında en azından “Geschwister Tanner” ve “Der Gehülfe” romanlarını birkaç hafta içinde temize çektiğini anlatır.¹¹⁸ Bu ifadesi de, bu sistemi doğrular niteliktedir. Bu sistem ve kurşun kalemin yardımıyla Walser'in yazarlık hevesinin yeniden canlandığı düşünülebilir. “*Sanki el yazısında ve aynı yazıların çözülmesinde gerçekleşen ve kurşun kalemin dayatmış olduğu temize çekim esnasında çocukça yeniden yazmayı öğrendiğim, benim için temelden sarsıldığım bir zaman vardı.*”¹¹⁹ cümleleriyle Walser bunu kanıtlar niteliktedir.

Şekilsel ve içeriksel olarak okura çok fazla malzeme veren mikrogramlarda kullanılan yöntemin tuhaf olduğu söylenebilir. Bu malzemeyi vermeyi sağlayan, Walser'in yazmayı bıraktığı, Herisau kliniğine gönderilmeden önce, Bern'de (Waldau kliniğine yatmadan öncesi ve sonrası) uyguladığı, kurşun kalem sistemidir. O, kurşun kalemi özenli bir biçimde mikrogramlarını yaratmak için kullanır. Çok küçük harflerle ve karalananı daha sonra temize çekme olanağıyla, kendisinin de belirttiği gibi, ciddi bir yazma krizini aşabilmesi için uygulanan yöntemdir. Ne yayınlamak isterse, yayımcı, redaktör ve dizgici onları okuyabilsin diye, onları normal büyüklükte ve mürekkeple yazmak zorundadır. Yazarlığının ilk yıllarından itibaren metinlerini son bir şekle sokma isteğindeymiş gibi görünen¹²⁰ Walser'in kurşun kalem karalamaları, el sanatı ve yazarlık bakımından eşi benzeri olmayan bir zafer olarak görülür¹²¹ ve büyük bir edebi yaratma gücünün sonucunda oluştuğunu kanıtlar. ¹²² Walser'in çektiği ıstırap ve yazarlık hevesi

¹¹⁷ Bernofsky, S. 116.

¹¹⁸ Seelig, S. 51-98.

¹¹⁹ Schäfer (Hrsg.), S. 300.

¹²⁰ Werner Morlang, Melusines Hinterlassenschaft. Zur Demystifikation und Remystifikation von Robert Walsers Mikrographie, In: *Runa. Revista portuguesa de estudos germanísticos: Simpósio Robert Walser*, Nr. 21, H. 1, Bern 1994, S. 81-100: S. 88.

¹²¹ Morlang, *Trascrittore-Traditore? Zur Kennzeichnung einer zwielfichtigen Tätigkeit*, S. 73.

¹²² Stephan Kammer, “*Walser liest Freud? oder: Was sich zwischen Texten ereignet*”. (Vortrag an der Jahrestagung der Robert Walser-Gesellschaft, Basel, 15. Juni 2002; der “mündliche Duktus” des Manuskripts wurde beibehalten.), S. 9.

birleşerek, onu iki basamaklı çalışma biçimine götürür. Onun edebiyatında, küçüklük önemli bir yere sahiptir. “Jakob von Gunten” adlı romanında “*bir sıfır*”¹²³ olduğunu belirten Walser’in bu temel düşüncesi/ana fikri, onun bütün eserlerinde yer alır. Sıfır rakamı Walser’de küçük olma düşüncesini sembolize eder. Büyük edebi biçimlere nazaran küçük biçimleri tercih etmesi bundandır. Hatta, mikrogramlardaki “cüceyi (Knirps)” “gerçek bir başparmak kılıfı (Däumling)”¹²⁴ olarak adlandırmak istemesi ve büyüklüğünün “bir çam kozalağı” kadar olduğunu belirtmesi ya da “bir toplu iğne ile benzerliği olduğunu”¹²⁵ söylemesi bunun göstergesidir. Bu yüzden, mikrogramlardaki her şey küçüklük içerisinde bir araya sıkıştırılır.¹²⁶

İç dünyanın ve düşünce dünyasının tamamen dışa vurumu¹²⁷ olarak değerlendirilen mikrogramların üretiminin nedenleri farklılık gösterirken, bir ihtiyaçtan daha doğrusu kendisinin dile getirdiği gibi bir zorunluluktan meydana geldiği açıktır. Walser’in mikrografisi için, giderek artan bir biçimde yazının küçülmesi eylemini vazgeçilmez bir motif olarak kabul edersek, dolma kalemde kurşun kaleme geçişini yeni bir yazı aracının zorunlu benimsenmesi olarak nitelendirmemiz doğaldır. Yazarlık eyleminin son yıllarında Walser’in toplumsal çevreden geri çekilmesi, daha da belirgin bir hal alır. Walser, giderek daha az yayımlar ve öyle de yazar. Yazısı değişir, yazıyı ve onunla birlikte yazanı gizliyormuş gibi, küçültülmüş olarak karşımıza çıkar. El yazısının radikal olarak küçülmesi söz konusudur. Walser’in okunmaz olan yazısı, gündelik çevresinden, belki de meraklı oda sahibinden, gözlerden uzak, doğal bir koruma alanı içerisine saklanma ihtiyacından doğar. Belki de gizli sembolik ifade isteği ya da ifade baskısı ile ortaya çıkar. Walser’in mikrografisinde hem açığa çıkma hem de gizlenme kastı olduğu görülebilir. Yazının göze çarpan küçüklüğüne neden olan kurşun kaleminden Walser, “Bleistiftmethode”, “Bleistiftsystem”, “Bleistifterei” şeklinde bahseder ve bu kelimelerle Walser, karalama ve temize çekmeyi birbirinden ayırmış olur.

¹²³ Anne Gabrisch (Hrsg.), *Robert Walser Romane II, Jakob von Gunten-Der Räuber*, Verlag Volk und Welt, Berlin 1984, S. 149.

¹²⁴ Bernhard Echte-Werner Morlang (Hrsg.), *Robert Walser (RW): Aus dem Bleistiftgebiet*, Bd. 3: “Räuber”-Roman “Felix”-Szenen, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 2003, S. 153.

¹²⁵ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: ADB.*, Bd. 4, S. 242.

¹²⁶ Marianne Schuller (Hamburg), Robert Walsers Poetik des Winzigen, Ein Versuch, In: Wolfram Groddeck, Reto Sorg, Peter Utz und Karl Wagner (Hrsg.), *Robert Walsers “Ferne Nähe”, Neue Beiträge zur Forschung*, Wilhelm Fink Verlag, München 2007, S. 75–81: S. 75.

¹²⁷ Bkz. Dr. Andreas Ammer kommentiert Mikrogramme; Aus dem Bleistiftgebiet, 15.04.2001. <https://www.deutschlandfunk.de/aus-dem-bleistiftgebiet>.

Kendisinin oluşturduğu bu sistem, yaratma gücünün tekrar kazanılması için gerekli bir şarttır. Kendi metinlerinin redaktörü olan Walser, yaratıcılığını bu sistem sayesinde geri kazanır. Rychner'e olan mektubunda utangaç-ironik ifadesinde belirttiği gibi, "bürohaftes Abschreibsystem" onun kurtarıcısı durumundadır. Walser'in dayanamadığı kriz, şairane yaratisıyla ortadan kalkar. Walser, bu durumda akıcı bir şekilde karakteristik el yazısını kullanır. Yazı kalemini bırakmış olması, ona yaratıcılık kazandırır. Aynı zamanda ürettiği metinleri tekrar kaleme alması da ona bağımsızlık verir.

Mikrografide, sık sık ele alınan alçalmanın esası, özgürlük uğruna gerçekleşir. Okunabilirliğin son sınırlarına kadar küçültülen yazı, tehdit edilen yaratıcılığı himaye altına alır ve korur, yaratıcılığın bağımsızlığını iddia etmesine izin verir.¹²⁸

Mikrogram karalaması ve temize çekilmiş yazı olarak günümüze kadar ulaşan kurşun kalem taslağı ya da kurşun kalem yöntemi göz önünde bulundurulduğunda, sadece istem dışı bir süreç ortaya koyulmaz. Çünkü istem dışı bir süreç söz konusu olsaydı, metinlerin yeniden yazılması olanaksızdı.¹²⁹ Metinlerini önce karalama olarak ele alan, sonrasında yayımlayacaklarını temize çeken Walser için Werner Morlang'ın söyledikleri ilginçtir. Karalama yapan ve temize çeken kişi aynı kişi olmasına rağmen, Morlang bunları farklı kişiliklere büründürür. Karalamayı (mikrografiyi) planlayan kişinin kötü bir çocuk olduğunu, bunu temize çekenin ise sevgili bir genç olduğunu söyler; "*Mikrografinin kötü çocuğu neyi tasarlarsa, sevgili genç buna itaat ederek temize çeker.*"¹³⁰ Bu söylemlerden hareketle, yazarak tecrübe edinen ve çocukluktan gençliğe adım atan birinin olgunlaşmasına dolayısıyla yazarken tecrübe edinmeye gönderme yapıldığı açıktır. Kurşun kalemle yazmak geçmişe, çocukluğa dönmektir. Onun için kurşun kalemle yazmak, oynamaktır, çocuk olmaktır ve bilinmeyenden bir şey öğrenmektir.¹³¹

¹²⁸ Kerstin Gräfin von Schwerin, "Kolossal zierliche Zusammengesobenenheiten von durchweg abenteuerlichem Charakter". In: den Regionen des Bleistiftgebiets. In: Arnold Heinz Ludwig (Hrsg.), Robert Walser, *Text+Kritik*, 12/12a: *Zeitschrift für Literatur*, Edition Text und Kritik Verlag, München 4 Oktober 2004, S. 161-180: S. 168.

¹²⁹ Stephan Kammer, (Ab)Schreiben. Zur Genese von "Autorschaft" in Robert Walsers "Mondscheingeschichte.", In: *Text. Kritische Beiträge, Textgenese 1*, Heft 5, 1999, S. 83-103: S. 91.

¹³⁰ Werner Morlang, *Im Tarnzauber der Mikrographie*, S. 60.

¹³¹ Siegel, S. 59.

Walser'in, mikrogramları üretmesi ile ilgili kendi söylemlerinden yola çıkarak değerlendirme yapmak da olanaklıdır. Birbirinden çok farklı ve türlerde birçok yazı, muntazam sütunlar halinde yan yana gelir ve nasıl bir titizlik içerisinde yazılmış olduklarını kanıtlar niteliktedir. Bir zanaatkârın işçiliğine benzetilebilecek bu durum, Walser'in kendisini gizlediği belki de açığa vurduğu bir ortamdır. Anlamsız olanların akıl almaz biçimde bir araya gelişi, Walser'in mikrogram dünyası da olabilir ya da içinde sadece Walser'in rahat ettiği mikrogram kaosu da olabilir. Walser, mikrogramlar daha ortada yokken, onlar için uygulayacağı yöntemin sinyallerini çok daha öncesinden verir. Kız kardeşi Lisa'ya yazdığı bir mektupta, basitleştirmeden ve sadelikten yana olduğunu ve bunda mükemmel bir taraf olduğunu ve bunun da kendiliğinden gerçekleşebilecek bir durum olduğunu dile getirir: *"Sadece basitleştir. Bu, basitleştirmek için harika birşeydir. Ama bunu gerçekten yapmak istemiyorsun, kendiliğinden oluyor."*¹³² Ancak kendisinin aktarmadığı başka nedenlerin olup olmadığı muammadır. Ama neden ne olursa olsun, Walser'in yeniden yazma hevesini kazanmasına sebep olan mikrogramların hayatı boyunca neden keşfedilmemiş olduğu sorusu akli kurcalar. Buna dair Bernofsky, düşüncesini "Gizemlerin büyüleyici olduğu yönündedir." cümlesiyle belirtir. Ancak bu şekilde etkili olabilirler diyen Bernofsky, hastane süresince devam eden yazma eylemi üzerine doktorların neden bir şey demediği konusunda konuşmamanın en iyisi olduğunu ifade eder.¹³³ Walser hayattayken keşfedilemeyen mikrogramlar, onun bu sistemde yıllarca sabırlı ve tutarlı kalması nedeniyle, açıklama gereği duyulan bir fenomen haline gelir. Estetik kaygıyla üretmediği bu mikrogram yazıları, onu başarıya götüren yolda atılan en son adımdır. Ancak bu en son adımı, Walser'in ilk adımı gibi göstermesi, bu üretimi başlangıç sayması, diğer ürettiklerini arka planda bırakması anlamına gelir. Walser'in yayımlanan eserleri mikrogramların önüne geçmiş olarak gözükse de, Walser'in adlandırdığı gibi "kurşun kalem dünyası"nda kaleme alınan birbirinden farklı 526 mikrogram kâğıdı keşfedildiğinden beri, bu eserler giderek gölgede kalmıştır. Çünkü küçük boyuttaki yazı stiliyle aktarılan düşünceler oldukça derindir.¹³⁴

İki basamaklı yazı sistemi, zaman bakımından geriye gitmesine rağmen, sadece 1924- 1932/1933 yılları arasındaki mikrogramlar günümüze ulaşır. Bunların bir kısmı

¹³² Schäfer (Hrsg.), S. 19.

¹³³ Bernofsky (Trans.), S. 19.

¹³⁴ Sebald, S. 130.

sadece kurşun kalem karalaması olarak yerini alırken, Walser bir kısmını temize çekmiştir, bir kısmı da kaybolmuştur. Mikrogram metinlerinin yaklaşık %40'ının sadece basılı metin hali bilinir. Onun mikrogram/orijinal biçimi bilinmez. Walser'in temize çekme/yeniden yazma sistemi yani üretim süreci gizli kalır. Üretim aşaması gizli kalan mikrogramlar, Walser'in suskunluğuyla da ilişkilendirilir. Herisau kliniğinde, yazıya olan tüm ilgisini kaybetmiş gibi görünen Walser'in yazısının giderek küçülmesi, mikrografının salyangoz kabuğuna çekilmesine benzetilir.¹³⁵ Dönüşü dışarıya değil kendi içerisine olan Walser, dilin ormanlarından suskunluğun ormanlarına sığınır. Walser, mikrogram metinleriyle giderek anlaşılmaktan uzaklaşır; ortaya çıkan yazı çıplak gözle okunamaz hale gelir. Yazının ortalama büyüklüğü ilk olarak 2-3 milimetreyi, sona doğru da en fazla 1-2 milimetreyi bulur. Walser'in yazısı, sürekli küçülür ve onun kendisinin bile onları gözlük ya da büyüteç olmaksızın okuyabildiği ve yazabildiği nerdeyse hiç tasavvur edilemeyen bir alana yaklaşır.¹³⁶ Bu söz konusu alanda, herhangi bir tarihlemeyen bahsedilemez. Uzmanlar tarafından sonradan yapılan/eklenen tarihlemeler, kâğıtların görünümüne ve çeşitlerine göre değişir. Bu mikrogramlar için temel olarak geçerli olan şey ise şudur: Yazı ne kadar küçükse, metin o kadar geç yazılmıştır.¹³⁷ Yazının aşırı küçülmesinin, giderek artan kâğıdın kalitesinin kötü olmasıyla¹³⁸ ve kurşun kalemin yumuşak olmasıyla alakalıdır.¹³⁹ Yazının giderek küçülmesinin, başka bir açıklaması daha olabilir. Yaşadığı krizin farkında olan ve kurtulma sürecinde kurşun kaleminden medet uman Walser, bu alanda kendisini yetkin görmüştür. Yavaş yavaş suskunluğuna giden yolda, mikrogram yazıları üretmesi ya da suskunluğuna gidecek olan yola bunlarla başlaması, Walser'in ortaya koyduğu en belirgin/göze çarpan durumdur. Yazının başta daha büyük, sona doğru daha küçük olmasını Walser kendisiyle bağdaştırmış olabilir. Bunları karalamaya başladığı esnada, zamanla yazmayı bırakacağına işaret eder nitelikte olan mikrogramların küçülüşü ile yazmayı bırakması arasında bir bağ kuran Walser, edebi üretimin başlangıcı olarak gördüğü mikrogramlarla, edebi üretimini sonlandırmak ister.

¹³⁵ Echte-Morlang, *Robert Walser, Mikrogramme*, S. 209.

¹³⁶ Schwerin, S. 165.

¹³⁷ Scheffler, S. 19.

¹³⁸ Echte-Morlang, *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 462F.

¹³⁹ Bernhard Echte-Werner Morlang (Hrsg.), *Robert Walser (RW): Aus dem Bleistiftgebiet, Mikrogramme aus den Jahren 1925-1932*, Bd. 6: Gedichte und Dramatische Szenen, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 2003, S. 703.

Oluşumları hala gizli kalsa da, Walser bu yöntemine ilişkin eserlerinde az ya da çok açıklamalarda da bulunmuştur. Walser'in, yazdığı eserlerde ya kendi yazı deneyimini anlattığına ya da kendi yazı deneyimine göndermede bulunduğu da tanık olmak olanaklıdır. “Der Goldfabrikant und sein Gehilfe” adlı metinde “Ortografikus” daha doğrusu “Ortolontis” diye adlandırılan altın fabrikası sahibi, her gün hiç yoktan iki ton altını nasıl ürettiğini ve bunu “Angelus” adlı çırağıyla bankada nasıl işlettiğini anlatılır. Halk ekonomisi, bunun üzerine sallantıya düşer. Aşırı zenginliğine rağmen, altın fabrikasının sahibi, kızı Hulda’yı çok az destekler. Babası kızına maddi olarak destek vermez. Hulda kendi ayaklarının üzerinde durur, metinleri ücret karşılığında daktiloyla yazdığı yer olan ve giderek büyüyen bir daktilo bürosunu yönetir. Altın fabrikası sahibinin çırağı, bir gün el yazılarından oluşan bir çıkınla aynı daktilo bürosuna, onları temize çekirmek için gelir. Hulda'nın daktiloyla yazdırmak istediği metinlerin kendi metinleri olup olmadığına dair sorusu üzerine, Angelus, onları bir romandan aldığını ve gazetede yayımlamayı ve böylece paraya çevirmeyi düşündüğünü söyler. Müdürünün kızına, aniden âşık olur ve sevgisini dile getirir. Düzyazı, kızın olumsuz cevabıyla sona erer. Bu metinde, Walser'in kendi yazı deneyimini yansıttığı kolaylıkla görülebilir.¹⁴⁰ Angelus, Walser'in metin üretiminde kullandığı yöntemleri kullanır. İki basamaklı yazı sisteminin ve okuyarak öğrenmenin burada söz konusu olduğu, metinde yer alan cümlelerle açıkça gösterilir. Ayrıca, Walser tarafından 1926 yılında başlık koyulmayıp “anı defteri/günce” olarak adlandırılan fragmanda, okuyarak öğrenme yöntemini benimsemiş olan Walser şu cümleleri dile getirir:

Kendime aşağı yukarı bir yıl boyunca çok acayip, aslında biraz da komik alışkanlıklar edindim. İlki, doğrudan kendi öykünü oluşturmak için ilk olarak böyle kitapçıları çok hevesli bir biçimde okuma ve inceleme alışkanlığı, bir diğeri ise, edebi olarak ender görülen bu durum üzerine, okunandan kendi öykünü yani herhangi bir eğlendirici, esprili, bencil, neşeli, alaycı olanı çıkarıp oluşturma alışkanlığı edindim, şüphesiz daha fazla bilgi için suçlu görünmem; çünkü yabancı bir metinden yazmak için çıkış noktaları aramakla, bulmakla ilgili şeyler , (...), tahmin ettiğim gibi, etki yaratır.”¹⁴¹

¹⁴⁰ Chris Walt, «O, Goldfabrikant samt deiner hilfreichen Hand, wie bedächtigt las ich dich!» Kontext und Dekontextualisierung in Robert Walsers «Bleistiftmethode», Vortrag an der Jahrestagung der Robert Walser-Gesellschaft in Wien, 11. Oktober 2008, [Veröffentlicht in: «Deutsche Vierteljahresschrift für Literaturwissenschaft und Geistesgeschichte» (DVjs) 83, Heft 3 (Sept. 2009), S. 471–483.]

¹⁴¹ Jochen Greven (Hrsg.), *Robert Walser (RW): Sämtliche Werke in Einzelausgaben*, Bd. 18, Suhrkamp Verlag, Zürich/Frankfurt am Main 1986, S. 75–76.

Ayrıca 1907 yılında yayımladığı “Geschwister Tanner” adlı romanda Walser, romanın başkişisi Simon Tanner’in yazma biçimini ele alır. Simon’un yazma biçimi, Walser’in kurşun kalem sistemi ile benzerlik gösterir.¹⁴² Walser kendi yazısına göndermede bulunur ve bu durumu romanda şu cümlelerle dile getirir;

Kış geldi. Simon, küçük odasında giyinik bir şekilde oturmuş, masasında yazı yazarken kalemlerini elinden bıraktı. Elleriyle ne yapacağını bilemiyordu çünkü mesleği olan yazmaya alışmıştı. Şimdi ise, oturmuş kestiği küçük kâğıt parçalarına önceden düşünmeksizin rastgele yazıyordu.¹⁴³

Söz konusu alıntıda Simon’un yazmasına yönelik bir söylem söz konusu değildir. Ancak onun kâğıdı makasla küçük parçalara ayırarak üzerine çocukluk anılarını not etmesi, Walser’in kurşun kalem yönteminin başlangıcında yaptığı bir uygulamadır. Walser’in ya da burada Simon figürü üzerinden verilen, kâğıtları küçük parçalara bölme yönteminin neden uygulandığına dair bir soru akla gelebilir. Kâğıt ne kadar küçük olursa, üzerine yazılan yazı da o kadar küçük olacaktır. Böylece Simon’un yazı biçiminin burada Walser’inkiyle bağdaştırıldığı açıkça görülebilir. “Der Gehülfe” adlı romanda ise başkişi Joseph Marti yazmak için, kâğıdı birkaç kalem çiziğiyle çizerek, metnin sınırlarını oluşturur.¹⁴⁴ “Lampe, Papier ve Handschuhe” adlı düzyazılarda da Walser’in bu yöntemine imalarda bulunduğu görülebilir. “Aus meiner Jugend” adlı düzyazısında da Walser bu imayı devam ettirir.¹⁴⁵ “Ich schreibe dir hier” adlı mikrogram metninde anlatıcı, genelgeleri katlayarak inanılmaz derecede mutlu olduğunu hatırladığını dillendirir.¹⁴⁶ Bunların hepsi, daha sonra Walser tarafından geliştirilen kurşun kalem mikrografisini işaret eder.

Walser “Luise” adlı düzyazısında da “karalamak” ve “temize çekmek” olan iki basamaklı yönteme göndermede bulunur. Kurşun kalem sistemini işaret eden cümleler metinde şu şekilde yer alır;

“Sevgili bayan, bu benim genç yoksul ve belki tamamen işe yaramaz hayatımda ilk kez bir kadına yazmaya cesaret ettim ve beni gerçekten mutlu eden yazabilmek için

¹⁴² Bernofsky, S. 15.

¹⁴³ Peter Bichsel (Hrsg.), *Robert Walser, Geschwister Tanner Roman*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 1990, S. 115.

¹⁴⁴ Jochen Greven (Hrsg.), *Robert Walser (RW): Sämtliche Werke in Einzelausgaben*, Bd. 10, Suhrkamp Verlag, Zürich/Frankfurt am Main 1985, S. 18.

¹⁴⁵ Jochen Greven (Hrsg.), *Robert Walser (RW): Sämtliche Werke in Einzelausgaben*, Bd. 16, Suhrkamp Verlag, Zürich/Frankfurt am Main 1985, S. 251.

¹⁴⁶ Bernhard Echte-Werner Morlang (Hrsg.), *Robert Walser (RW): Aus dem Bleistiftgebiet, Mikrogramme aus den Jahren 1925-1932*, Bd. 5: Prosa, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 2003, S. 274.

hitap şeklini kurmayı karar vermeye cesaret edene kadar, çaba, bu durumu aşma ve cesaret gerekti.” Luise, bana bir albüm yanında iliştiirdiği, hassas el yazımla yazılmış olanların düzgün bir şekilde temize çekilmesi isteği ile şiirlerinin el yazmalarını gönderdiğinde, ilk mektubu cevaplamak için nezaket gösterisinde bulundu. Ricanın ve isteğin yöneltildiği bu talep üzerine dünyada, çok sevilen adamdan daha mutlu bir insan var mıydı? En zarif/güzel yazıyla ve çarpan kalple bu en güzel ve en samimi mısraları temize çektim ve kendimi bunu cennette yapıyormuşum gibi buldum/hissettim. Aslında genç bir memuru mutlu etmek için çok birşeye gerek yok.
147

Arkadaşa yazılan mektubun yani ilk yazının çaba gerektirdiği ve bu sürecin mutluluk duygusuyla bağdaştırıldığı cümlelerden anlaşılabilir. Burada sevgi, güzel yazıda gerçekleşir ve “el yazısı fikri” duygusal olarak verildiğinden üretimde son bulur. Karalamak ve temize çekmek burada sevginin ispatı olarak görülür ve Walser’in Bern zamanından beri edebi üretiminde kullandığı yazma modelini yansıttığı¹⁴⁸ söylenebilir.

Walser’in kendi yazma biçimine dair söylemlerinin yanında, kendisi ile ilgili verdiği bilgiler de önemlidir.1921 yılında yeni Zürih gazetesinde yayımlanan “Das Alphabet” adlı düz yazı metni, onun düşünceleri hakkında bilgi vermesinden dolayı önemlidir. Onun A’dan (Amazone) Z’ye (Zeitungsbüro) kadar her harfe bir anlam yüklemesi oldukça ilginçtir. Sadece I harfini atlar, bunu da şu şekilde açıklar: çünkü I harfini ich ile bağdaştırdığımı yani bunun da kendisi olduğunu belirtir.¹⁴⁹ Walser’in A’dan Z’ye, I dışında her harfe yüklediği anlam ile I harfini neden boşa bıraktığı konusunda bir soru akla gelebilir. I harfini atlayarak böylece kendisini atlamış olan Walser’in¹⁵⁰ bunu bilinçli yaptığı, kendisini açıklamaya gerek duymadığı söylenebilir. Bu metin, onun ne kadar zeki ve usta bir yazar olduğunu kanıtlar niteliktedir.

Tüm bunlardan sonra Hugo Ball’ın Paul Klee için yazdıklarının Walser’in mikrogramlarının oluşum süreci için de geçerli olduğunu ifade etmek olanaklıdır;

Kendisini her şeyde çok küçük ve oyun düşkününü olarak gösterir. Devasa bir zamanda yeşil bir yaprağa, küçük bir yıldıza, bir kelebek kanadına âşık olur ve gökyüzü ve sonsuzluk onlarda yansıdığı için onları buraya resmeder. Kaleminin, Fırçasının ucu onu o anda olanı vermeye teşvik eder. İlk yaklaşımda daima çok yakın küçük ve küçük boyutlarda kalır. Yaklaşım onu hâkimiyeti altına alır ve gitmesine izin

¹⁴⁷ Greven (Hrsg.), *RW: SW 5*, S. 193.

¹⁴⁸ Hobus, S. 61.

¹⁴⁹ Jochen Greven unter Mitarbeit von Martin Jürgens (Hrsg.), *Das Gesamtwerk (GW)-13 Bände*, Band VII: Festzug. Prosa aus der Bieler und Berner Zeit, Helmut Kossodo Verlag, Genf/Hamburg 1972, S. 333.

¹⁵⁰ Hartmut Steinecke (Hrsg.), *Deutsche Dichter des 20. Jahrhunderts*, Erich Schmidt Verlag, Berlin 1994, S. 197.

vermez. (...) Küçük biçimler/boyutlar yoğunlukla dolar, sihirli yazılar ve renkli olarak yeniden yazılmış parşönelere dönüşürler.¹⁵¹

Yazmanın ya da kendisinin söylediği gibi bir şeyler karalamanın, Walser için daima iki anlamı vardır: kendisini açığa vurmak ve gizlemek. Akla gelebilecek her şey üzerine yazdığı mikrogramlardaki kaligrafik oyun, akla oyun oynayan çocuğu getirir. Bir çocuğun saklanmaya/kaybolmaya/oyun oynamaya olan isteği, Walser'e kendi metinlerinin redaktörü ve aynı zamanda metinlerinin dağıtımcısı olma fırsatını verdiği mikrogramlarda kendisini gösterir. Mikrogramlarda, saklambaç oynarken diğerleri tarafından arandığı ve sonunda bulunduğu gibi, çocuksu umut içerisinde kendini gizleme ve bulunma isteği yatar.¹⁵² “*Kendimi bulmalıyım” diyor aklım bana. Kendimi bulmak mı? (...) Kim hiç kaybolmak istemezse bulunamaz, ben kaybolmak istiyorum*”¹⁵³ diyen Walser, bulunmak istediğini açıkça ortaya koyar. Mikrogramlar, Walser için keşfedilebilmek/bulunabilmek adına bir olanak sunar. O küçücük yazıda kaybolmak da, ardında bıraktığı izlerle bulunmak da bir o kadar kolaydır. C. A. M. Noble de, bu konudaki düşüncesini “(...) *Walser, küçüklüğü ve zarafeti içerisinde barındıran mikrografinin arkasına gizlenerek bulunmayı ya da keşfedilmeyi ister*”¹⁵⁴ cümlesiyle açıklar. Kendisine oluşturduğu ortam içerisinde ve bu ortamda söz konusu olan spesifik yazma biçiminde nasıl kaybolacağı akli kurcalayan bir sorudur. Ruhsal çatışmalar yaşayan yazarın, küçüklükte gizlenmesi/kaybolması el yazısıyla gerçekleşir. Ona bu olanağı veren el yazısı, çektiği yazma sıkıntısının/çekilen zahmetin bir yansıması olarak karşımıza çıkar.¹⁵⁵ 09.04.1945 tarihinde Seelig ile yaptığı bir gezinti sırasında “*İnsanlarla birlikte yaşamak ve onların içinde kaybolmak istiyorum. Bu benim için en uygunudur*”¹⁵⁶ diyen Walser'in mikrogramlarla hem var olmak hem de onların içerisinde kaybolmak istediği anlaşılabilir. Walser, aslında kaybolmak istediği metinlerde varlığını sürdürmüş olur. Bunun bir diğer göstergesi de, Walser'in mikrogramları daktilo ile değil

¹⁵¹ Hugo Ball, *Die Flucht aus der Zeit*, Josef Stocker Verlag, Luzern 1946, S. 147.

¹⁵² Amann, *Robert Walser: Eine literarische Biographie im Texten und Bildern*, S. 143.

¹⁵³ Jochen Greven (Hrsg.), *Robert Walser (RW): Sämtliche Werke in Einzelausgaben*, Bd. 4, Suhrkamp Verlag, Zürich/Frankfurt am Main 1985, S. 49.

¹⁵⁴ C. A. M. Noble, Robert Walsers Verstecktspiel mit dem (Auto)Biographischen, Selbstdarstellung oder Selbstverstellung?, In: Noble, C.A.M. (Hrsg.), *Gedankenspaziergänge mit Robert Walser*, Peter Lang Verlag, Bern-Frankfurt am Main 2002, S. 149-169.

¹⁵⁵ Thomas Bolli, *Inszeniertes Erzählen-Überlegungen zu Robert Walsers “Räuber”-Roman*, Basler Studien, Zur deutschen Sprache und Literatur 60, Marburg 1991, S. 125.

¹⁵⁶ Seelig, S. 69.

de kurşun kalemle yazmış olmasıdır. Çünkü daktilo ile yazarken özne ortadan kalkar. Walser öznenin ortadan kalkmasına karşı kurşun kalemle yazarak varlığını devam ettirir. Ayrıca, Walser'in metinlerindeki anlatıcının da Walser'in kaybolma isteğine karşı savaş verdiğini söylemek olanaklıdır. Çünkü metinlerde onu tespit etmek için her şey aracı olur. O halde, Walser'in neredeyse okunmaz harflerin arkasında kaybolmadığı, aksine onları inceleyen kişiyi, yazının şifresini çözmeye ve kendisini bulmaya teşvik ettiği ¹⁵⁷ söylenebilir.

1.2. WALSER'İN YAZMA BİÇİMİ/YAZI STİLİ

Walser'in yazma sürecine/serüvenine bakıldığında, dikkat çeken noktalardan biri el yazısıdır. El yazısının güzelliği sayesinde bir bankada yazı memurluğuna başlaması ilginçtir. El yazısının güzelliği, yalnızca onun edebi serüveninin ve kimliğinin belirleyici yönünü oluşturmakla kalmaz, aynı zamanda Walser ikisini bir bütün haline getirerek hayatına da yön verir. Daha 14 yaşındayken okulu bırakmak zorunda kalması, ardından tiyatro ve edebiyata ilgi duyması, onun geleceği bu noktayı önceden haber verir/onun daha sonraki hayatına yön vermede etkilidir. Ne var ki o, tiyatroya ilgi duyarak görülmek/daha fazla ön planda olmak istemiş ancak yeteneği buna yetmediği için geri çekilerek yazısında kaybolmayı tercih etmiştir. Hiçbir işte tutunamayan ancak yazarlık söz konusu olduğunda çalışıp üretebilen Walser, bu konudaki hevesinin geçici olmadığını ve varlığını bu şekilde devam ettirmek istediğini bize gösterir. Edebi alanda üretken olan yazar, hiçbir zaman bu üretimden vazgeçmez. Hayatının son yılları onun suskunluk yılları olarak değerlendirilir. Ancak klinikte kaldığı yıllar dahi kendisini çevresinden soyutlayarak, kurşun kalemle küçük kâğıtlar üzerine bir şeyler karalaması onun inatla yazmayı bırakmak istemediğinin göstergesidir. Walser'in geliştirdiği yöntemde, Baum'un "*Her sanat bir alana girişle başlar ve bu alan üzerindeki yaratım kendi yönlendirmesini ve düzenlemesini yapar. Sanatçı bu kararında beyaz tual ya da beyaz kâğıt kullanır*"¹⁵⁸ cümlelerinden hareketle, Walser'in yöntemindeki en önemli

¹⁵⁷ Anna Fattori, "*Was ich hier schrieb, verdanke ich einem Brueghelbild, das im Gedächtnis mir blieb*", *Robert Walsers Mikrogramm-Gedicht "Schimmernde Inselchen im Meer" und das "Ikarussturz"-Gemälde von Pieter Brueghel d. AE.*, Vortrag an der Jahrestagung der Robert Walser-Gesellschaft in Stuttgart, 23. Juni 2007, S. 8.

¹⁵⁸ Mathias Baum, *Bildfindung im Spannungsfeld von Existenzialität und Sensualität. Zur Poetologie Robert Walsers*, Frankfurt a. M.-Berlin 1993, S. 116.

malzemelerin de kullanılan kâğıtlar ve kurşun kalem olduğu söylenebilir. Bu söylem Walser'e uyarlandığında, yazan kişi kâğıt üzerinde dans eden kişi, yazı masasının ise onun sahnesi olduğu, elinin ve kaleminin ise Walser'in ben tiyatrosunun aktörleri olarak ortaya çıktığı düşünülebilir. El yazısı Walser'in psikolojisinde ortaya çıkan bozulmanın kendisini ilk kez gösterdiği alanlardan biridir. Otuzlu yaşlarında Walser, sağ eline giren kramplar yüzünden dolmakalemi bırakıp kurşun kaleme geçer. O, bu krampların, bir araç olarak dolmakaleme karşı duyduğu bilinçdışı kinden kaynaklandığını düşünür ve dolmakalemi bırakıp kurşun kaleme geçince bu krampların üstesinden gelir.¹⁵⁹ Bu, kurşun kalem yönteminin onun için bir anlamı olduğunu ortaya koyar. Kurşun kaleme yazmaya başladığında Walser'in yazı stili de kökten değişir. Bunun nedeni, giderek daha da küçülen harfler için, yazı aracı olarak kurşun kalemin dolma kaleminden daha uygun olmasıdır. Kurşun kalem aslında birçok yazarın tercihi olmuştur. Örneğin Goethe, dolmakalemin insanı uykudan kaldıran tırmayalayıcı sesine şahit olduğundan, dolmakalemin onu oyaladığını ve küçük bir ürünün oluşumunu uzattığını belirtir.¹⁶⁰ Eduard Mörike yazdığı mektupları kurşun kaleme yazmıştır. Kurşun kalem, gezintilerde ve yolculuklarda, dolmakalem ve mürekkepten daha problemsiz olduğundan onu tercih eder.¹⁶¹ Hermann Hesse, not alırken, düzeltme yaparken, karalamalarda ya da günlük yazarken kurşun kalem kullanır. Buna karşın dolmakalemle, ağırlıklı olarak el yazmaları ve mektupları yazar.¹⁶² Peter Handke ise, çok küçük ve sevilen bir şeyin duygusunu verirken kurşun kaleminden faydalanır.¹⁶³ Kurşun kalemin ucunu sivirtmek, dolma kalemi mürekkebe batırmaktan ve temizlemekten daha kolaydır. Kuru bir kaleme yazmak daha akıcı bir yazmayı beraberinde getirir. Kalemi mürekkebe batırma gibi bir durum söz konusu olmadığından, kurşun kaleme yazmak yazmayı hem kolaylaştırır hem de akıcı yapar. Bu yüzden kurşun kalemin tercih edildiği söylenebilir.

Kurşun kaleme yazılan ve kaligrafik sembollerle dolu kâğıtlara bakıldığında, kişisel kısaltmalarla da karşılaşılır. Nefret, azap, acizlik, kramp, sarsılma, tüm bunlar söz

¹⁵⁹ O. Demiralp, J. M. Coetzee, G. Görtunca, C. Magris, P. Utz, C. Seelig, "Robert Walser", *Kitap-lık, Aylık Edebiyat Dergisi*, Sayı 141, Pan Yayıncılık, Eylül 2010, S. 93-145.

¹⁶⁰ Johann Wolfgang von Goethe, *Autobiographische Schriften II*, In: E. Trunz (Hrsg.), *Drs., Werke, Hamburger Ausgabe in 14 Bänden*, Bd. 10, 7. Aufl., München 1982, S. 80-81.

¹⁶¹ U. Ott, *Der Gänsekiel oder Womitschreiben?*, *Marcbacher Magazin* 69/1994, S. 33.

¹⁶² U. Ott, S. 58.

¹⁶³ Peter Handke, *Die Geschichte des Bleistifts, Aufzeichnungen 1976-80*, Residenz Verlag, Salzburg/Wien 1982, S. 63.

konusu durum için kullanılabilir kavramlardır. Psikopatolojik belirtiler taşıyan güçlü bir yazma krizi söz konusu olduğunda, sadece yazarlığı bakımından değil, hattatlığı bakımından da olumsuz sonuçlar doğurur.¹⁶⁴ Okul zamanından beri güzel yazan biri olduğu söylenen Walser, çok ağır bir biçimde harfleri okunaksız yazmaya ve satırları karalamaya başlar. 1912 den itibaren Walser, ona hizmet etmeyi reddeden elinin savaşını verir. Kurşun kalem sisteminde onun için bir olanak vardır, bu olanak her ne kadar zahmet verici ve ağır olsa da, kendisini bu durumdan kurtarmaya yardımcı olur. Aslında Walser'in bu durumundan kurtulmasının nedeninin, onun için yeni bir yazma aracı olarak görülen kurşun kalem olmadığı, kurşun kalem ile yazmayı devam ettirmesi olduğu söylenebilir. Walser, yazma krizinden kurtulmak ve bunu ortadan kaldırmak için sadece kurşun kaleme başvurmaz, yazmanın yanında karalamayı da getirdiği için ona başvurur.¹⁶⁵ Karalamalar sayesinde kendisini rahat hissetmeye başlayan Walser, her defasında daha fazla üretir. Yazma tutukluğu üzerine bir tür cevap olan mikrografik yazı, onun için 16 yıl boyunca yeni bir üretim yöntemi ya da aracı işlevi görecektir.

Walser hayatın kenarında/kıyısında kalan bir yazardır. Bu nedenle yazarın, yazının kenarında da kalmak istemesi şaşırtıcı bir durum değildir. Kurşun kalemi kullanarak, daha iyi oynar ve yazar. Kurşun kalem, dikkate değer olmayan ve basit/ucuz olarak algılanan bir nesnedir. Her yerde bulunur. Kurşun kalem düşünmenin ve yaratmanın, çocuk oyuncağı olarak spontanlığın ve çocuksuluğun sembolüdür. Kurşun kalemin karbonu, kısa sürelidir, yok edilir, düzeltilir, karalanır, okunmaz hale getirilir ve kaybolur ya da mürekkeple tekrar yazılır. Kurşun kalem kaybolmayı işaret ederken, mürekkep kesinliği ifade eder ve kurşunkalem karalamalarının ve taslaklarının yerine geçer. Kenarda kalmış kâğıt parçacıklarını sıra dışı belgelere dönüştüren Walser'in yazma yöntemi bir tür çocuk oyunu olarak nitelendirilir¹⁶⁶ ve mikrografinin kamuflejinde¹⁶⁷ Walser'in, dünyadan çekildiği belirtilir. Walser'in müsvedde olarak nitelendirilebilecek kâğıtlar (kendisine gönderilmiş mektuplar, mektup zarflarının boşlukları, takvim yaprakları, faturalar, vergi ödeme kâğıtları, kartpostallarda ve dergi sütunlarında boş

¹⁶⁴ Germann, S. 69.

¹⁶⁵ Germann, S. 83.

¹⁶⁶ Christopher Middleton, A Paranthesis to the Discussion of Robert Walser's Schizophrenia, In: Mark Harmann (Hrsg.), *Robert Walsers Rediscovered, Stories, Fairy-Tale Plays, and Critical Responses: Including the anti-fairy tales Cinderella and Snowwhite*, University Press of New England Verlag, Hannover/London 1985, S. 190-194.

¹⁶⁷ Morlang, *Im Tarnzauber der Mikrographie*, S. 58.

kalan yerler) üzerine yazması bu iddiayı doğrular niteliktedir. Bu kâğıtlar üzerine giderek küçülen ve Bern zamanında (1921-1933) Walser tarafından tercih edilen “Kurrentschrift”¹⁶⁸ olarak adlandırılan özel bir yazı ile yazması, onun diğer yazarlardan farklı olduğunu ve olması gerektiğini de ortaya koyar. Walser’in mikrogramlarının sayısız özelliği olmakla birlikte, en önemlisi kurşun kalemle, çok küçük yazıyla yazılmış olmaları ve “yazının dış görünümünün zarif bir düzenliliğiyle” ve “klasik çizgilerdeki zarafetle”¹⁶⁹ kendini ortaya koymalarıdır.

Mikrogramlarda tükenmek bilmeyen yazma hevesi kendisini gösterir. Her açıdan etkileyebilme gücüne sahip mikrogramların nasıl oluştuğuna dair soru işaretleri, okurun zihnini sürekli meşgul eder. Walser’in yazı stili tercihiyle ruhsal durumu arasında bir ilişkinin varlığından söz edilebilir. Yazının küçülmesinin, Walser’in yazmasını engelleyen baskıya bir tepki olduğu düşünülebilir. İsteddiği gibi yapar ve yazmaya devam ederek sonunda okunmaz ve anlaşılmaz olur. Biel döneminin sonuna doğru, elinin yavaşlamaya başladığı zaman, Walser müşkül durumunu düşünmeye başlar. Kendi kuralları, alışkanlıkları ve basmakalıplarıyla bulunduğu durumu/elinin tutukluğunu yazarak, kurşun kalemle karalayarak aşmaya çalışır ve böylece yeni bir yazı stili geliştirir. İlk başlarda çabalarının sonuçsuz kalması söz konusu olabilir. Karşı koyamadığı iç direnci aşamaz ancak daima yeni yazma çabaları üreterek bunu kırabilir. Walser’in yazıları mikroskopla görülebilecek küçüklükte, aşırı bir baskıyla bir araya sıkıştırılmış gibi, satırlar boyunca uzanırlar ve altta kalan yüzeyi silerler. Mikrogramlar gerçek dışı değildir. Temelinde ruhsal çatışmalar yatan bir yazar tarafından yazılmıştır.¹⁷⁰ Walser bunları yazmayabilirdi, ancak o içinden gelen isteğe boyun eğmek ve yazar olarak susmak yerine, Bern zamanında yazarak bu durumdan kurtulmayı tercih eder. Çözölmeye başladığı bu yöntemi giderek eserlerine de yansıtır.

Mikrografide göze çarpan bir diğer nokta ise, Walser’in korkusunun/çekingenliğinin yazıda ortaya çıkmasıdır. O yazıdan vazgeçmek yerine, elinin ona emrettiği gibi, ileri adım atar; yazar ve yazıda çözöür. Jochen Greven, kurşun kalem yönteminin devasa üretimini uygun bir yazma temposuna dayandırır ve mikrogram yazısında “bir çeşit kişisel stenografi” olduğunu dile getirir. Walser, ona göre

¹⁶⁸ “Kurrentschrift” diye adlandırılan bu yazı Alman el yazısının minyatür bir çeşididir.

¹⁶⁹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 2, S. 509.

¹⁷⁰ Strelis, S. 125.

düşüncelerini ve akla gelen ani fikirlerini konuşma hızı içerisinde not etmekte, böylece yazma tutukluğuna karşı bir yöntem geliştirmektedir.¹⁷¹ Stephan Kammer de, Greven'in bu tahminini kelime oluşumlarına bağlar.¹⁷² Kelime oluşumlarına bakıldığında hecelerin karıştırıldığı görülür ve bu sav daha da kuvvetlenir.¹⁷³ Mathias Baum da bu konudaki düşüncesini şu cümlelerle dile getirir:

“Kurşun kalem yöntemi yazan kişiye adeta sözcükleri hızlı hızlı kaydetme ve bağdaştırma olanağı verir. Yaratma eylemindeki temel faktörü ortaya koyan üretim hızı böylece etkilenebilir ve isteğe bağlı olarak yavaşlatılabilir ya da istenilen hıza getirilebilir (...) Yazan kişinin algı hızının fizyolojik ritminde kaydetme daima buna uyum sağlar (...) Kurşun kalem dolma kalemden çok daha hızlı hareket ettiğinden, çok daha hızlı bir üretim hızıyla cümleler yazılabilir.”¹⁷⁴

Yazma hızı tartışmalı olan Walser, daha önceki metinlerinde yavaş yazma biçimine gönderme yaparak bu teze kendi açıklamalarıyla karşı çıkar. “Leben eines Eitlen” adlı düzyazısında, en göze çarpan özelliği olarak yavaşlığı ele alır ve yazma ve düşünme biçiminin yavaşlığını dile getirir.¹⁷⁵ Ayrıca “Wahrheiten lässt der Erzähler den Leser wissen” adlı düzyazısında da ne kadar yavaş düşündüğünü belirtir.¹⁷⁶ Waldau kliniğindeyken yazılan mikrogram kâğıtlarında yazı son derece küçük ve neredeyse gözlük ya da büyüteç olmaksızın okunamaz hale gelir. Wolfram Groddeck için, yazının son derece küçülmesi Walser’de sürekli radikalleşen bir süreçtir. Walser, yıldan yıla daha küçük yazarak yazma hızını tahminen daha da yavaşlatmış olur.¹⁷⁷ O, kurşun kalemle yavaş ve rahat yazar. Uzun ara vermeler ve düşünmeler söz konusudur. Walser’in dile getirdiği, “ (...) Rahatlama üzerindeki vurguyu kastediyorum, düşünce akışı altındaki esinlenme, baskı altında kalmadan ve korkusuz bir biçimde özveriyle/fedakârlıkla ortaya çıkıyor”¹⁷⁸ cümlesi yazma aracı ile ilgili olan bir durumu yani kurşun kalemi işaret

¹⁷¹ Jochen Greven unter Mitarbeit von Martin Jürgens (Hrsg.), *Robert Walser, Der Räuber*, F. a. M. 1982, S. 132.

¹⁷² Kammer, *Figurationen und Gesten des Schreibens, Zur Ästhetik der Produktion in Robert Walsers Prosa der Berner Zeit*, S. 119.

¹⁷³ Jochen Greven, *Robert Walser, Figur am Rande, in wechselndem Licht*, S. 30.

¹⁷⁴ Baum, S. 180-81.

¹⁷⁵ Greven (Hrsg.), *RW: SW 19*, S. 356.

¹⁷⁶ Greven (Hrsg.), *RW: SW 18*, S. 191.

¹⁷⁷ Wolfram Groddeck, *Schreib-Zeit. Reflexionen über Robert Walsers “Mikrogramme”*, In: Leo Jenni und Piero Onori (Hrsg.), *Zeit für Zeit. Natürliche Rhythmen und kulturelle Zeitordnung*, , Liestal 1998, S. 89-100: S. 99-100.

¹⁷⁸ Jochen Greven, *Die Geburt des Prosastücks aus dem Geist des Theaters*, In: Paolo Chiarini-Hans Dieter Zimmermann, *“Immer dicht vor dem Sturze...”*, *Zum Werk Robert Walsers*, , Athenäum Verlag, Frankfurt am Main 1987, S. 83-94: S. 90.

eder.¹⁷⁹ Marion Gees de kurşun kalemin yazan kişiye kâğıt üzerinde daha rahat hareket etme fırsatı verdiğini belirtir.¹⁸⁰ Yazarken yavaş ve rahat olduğu göz önüne alındığında, konu üzerinde mümkün olduğunca uzun kalma zevkini çıkarmak istediği söylenebilir ve sonu geciktirmek için, küçük harfler başarı ile uygulanmış çare olarak yorumlanabilir. Yazı birimleri ne kadar çok küçülürse, sıkıştırılmış satırlara o kadar çok uyar ve harfler ne kadar küçükse yazma eylemi o kadar yavaş ve uzundur.¹⁸¹ Greven de bu konuya ait düşüncelerini şu cümlelerle ifade eder: “*Bir yazının sıkıştırma derecesi büyüyen/artan yazma hızında azalır.*”¹⁸² Bu durumda sadece büyüteçle anlaşılabilen mikrogram yazısı, Walser’in çok fazla konsantrasyon ile yaratmış olduğu (El yazısı daktilodan daha fazla konsantrasyon gerektirir. Elle yazarken, göz, yazma sırasında yazacağı yeri gözlemlemek zorundadır ancak daktilo ile yazarken böyle bir durum söz konusu değildir.¹⁸³) küçük kaligrafik bir dünya olarak görülebilir.

Mikrogramlarda hacmin önemli bir işlevi vardır. Walser daha yazarken bunu düşünür. Bloklara ne sığacağına karar vererek yazmasını şekillendirir. İhtiyaca göre kâğıt üzerinde boş kalan yere ne sığacaksa onu yazar. Bir şiirse bir şiir, değilse kısa drama. En özel olanı da bunların grafiksel olarak bir bütünlük oluşturmalarıdır. Yazma eylemini belirleyen kâğıdın büyüklüğü son derece bilgi vericidir. Yazmanın kendine özgü süreci hakkında böyle bir güce sahip olan kâğıt, yazarın yeteneksizliği için de kendisini ortaya koyar.¹⁸⁴ Walser’in tutukluğunu gideren bu yöntemin kaligrafik ve sanatsal kendine has değeri vardır. Walser burada farklılıkları bir araya koyarak bir yapı oluşturur. Ve bu oluşumda hem anlatım hem de görsellik kendine özgü bir anlam kazanır.

Söz konusu oluşum/Walser’in üretimi bireysel bir çalışma biçiminin şekil itibariyle alışık olmadık edebi bir üretim sistemidir. Bern zamanında işleyen Walser’in üretim sistemi iki aşamadan ibarettir: “kurşun kalem sistemi/karalama” ve “temize çekme sistemi/kopya etme” dir. Bu her iki sistem aynı zamanda mekanik kolaylıktan ve şaşırtıcı

¹⁷⁹ Strelis, S. 128.

¹⁸⁰ Borchmeyer, *Die Zeit*, 4, 18. Januar 2001.

¹⁸¹ Germann, S. 63.

¹⁸² Bernhard Echte: “Ich verdanke dem Bleistiftsystem wahre Qualen (...)”, Bemerkungen zur Edition von Robert Walsers “Mikrogrammen”, In: Reuß Roland (Hrsg.), *Text: kritische Beiträge*, H. 3, Basel-Frankfurt a. M. 1997, S. 3-23: S. 19.

¹⁸³ Hugo Münsterberg, *Grundzüge der Psychotechnik*, Johann Ambrosius Barth Verlag, Leipzig 1914, S. 386.

¹⁸⁴ Germann, S. 69.

bireysellikten ibarettir. Onun metinlerinde bireyselliğin şifreleri yazı aracılığıyla çözülür.¹⁸⁵ Walser metinlerini yayımlamak istediği zaman her defasında temize çeker ve değişiklikler yapar. Werner Morlang transkripsiyonu yapılan mikrogramlarda şunu fark eder. Walser temize çekme sırasında, ilk yazdığının bütünlüğünü/ana planını çoğunlukla da cümle yapısını korumaya çalışır, ancak özel ilgiyle teker teker sıfatları, deyimler ve ifade tarzlarını değiştirir. Walser, “Räuber” adlı romanı yayımlamak isteseydi, onu temize çekerdi. Romanın temize çekilmesinde de benzer durumlar/söz konusu değişiklikler olabilirdi ancak Walser metni yayımlamayı belki de hiç düşünmedi.¹⁸⁶

İki basamaklı üretim sistemi ona arzu ettiğini verir. Walser, yazma engelini aşmak ve metin üretiminde yaratıcılık kazanmak istediği için, kurtuluş yolu olarak iş bölümü yaparak ilerlemeyi tercih eder. Sanki özel bir mekânda dilediği gibi karalayarak ve sonrasında kendi metinlerinin redaktörü olarak tekrardan yazımı esnasında dilediği gibi hüküm sürerek, yazma aşamasında bir tür kendini yönetmeyi dener.

Walser’in yazma serüveninin ne kadar sürdüğü sorusuna net bir cevap bulmak zordur. Aslında onun sürekli yazdığını kabul etmek olanaklıdır. Kendisinin dile getirdiği gibi, yazma krizi yüzünden farklı bir yol bulup bundan kurtulan yazarın, yazmayı bırakmış olabileceği düşüncesi hiç de akla yatkın değildir. Belki de üretmeye devam etmiş ama onları yok etmiş olabilir. Çünkü bu, gördüğü, duyumsadığı, dokunduğu, yaşadığı her şeyi yazıya dökmek isteyen, bundan haz alan, varlığını devam ettirdiğini düşünen ve böylece yazı yoluyla dünyayı içselleştiren bir yazarın takınacağı bir tutum olamaz. Dolayısıyla yazmayı/karalamayı bırakmadığı, karalayıp bunları yok etmiş olabileceği düşüncesi daha mantıklı görünmektedir.

Mikrogramları genel itibariyle değerlendirmeye kalkarsak, mikrogramların boyutuyla, konusuyla, o kadar yıl okunmadan/çözülmeden kalmış olmalarıyla, Walser’in gerçek hayatındaki toplumsal yalıtılmışlığın, edebi hayatındaki yansıması olarak karşımıza çıktığını söylemek yerinde olur. Biçimi, hayatı gibi iddiasız, yalın ve sakindir. Yazdıkları sıradan bir insanın sıradan sözleri gibi gelir. Satırların arasına girildiğinde ise öyle olmadığı anlaşılır. Odasına çekilip eline kalemi aldığı zaman, gözlerinin önünde

¹⁸⁵ Mächler, S. 130.

¹⁸⁶ Bolli, S. 9

harflerin dans ettiğini söyleyen¹⁸⁷ Walser için, harfler dans etmez, Walser yazmadaki ustalığıyla harflere dans ettirir. Alaycılığı kendine has bir tutum olarak takınan Walser, kendi dünyasına ya da bir türlü bağdaşamadığı insanların dünyasına kızgınlıkla bakmaz. Aksine bu tutumunu takınarak her satırda bunu bize hissettirir. Yazarken tek düzelikten kaçır, içinde kalmış olan oyuncu yanı eserlerinde kendini dışı vurur. En son romanı olan ve mikrogramları içerisinde çıkan tek roman olma özelliğini taşıyan “Räuber” adlı roman tek düzeliğin olmadığı romana örnek verilebilir. Yazarın verimli zamanında oluşan bu roman, onun geride bıraktığı 526 mikrogram kâğıdının 24’ünü oluşturur ve “düzensiz bloklar”¹⁸⁸ halinde karşımıza çıkar.

Walser’in benzersiz dehaya sahip olduğunu kanıtlayan¹⁸⁹ mikrogramların labirent gibi bir biçime sahip oluşu okuru daima yeni hamlelere, sürekli düşünmeye, başvuru/gösterilen yolun doğruluğundan devamlı şüphe duymaya zorlar.

Mikrogramlarda biçim özelliklerinin dışında anlatım özellikleri de dikkat çeker. Anlatım sürecinde her şeyi açıklama/tartışma durumunda bırakan Walser, detaylı betimlemelerle okurun, söz konusu eserin atmosferine girmesine olanak sağlar. Walser mikrogramlarıyla gizemi çözülmez bir yazar gibi görünür. Bunun nedeni, şairane tarzıdır. Bu şairane tarzında düzensiz ve kopuk/bağlantısız cümleler, zikzaklı bir anlatım, konudan konuya atlama ilk göze çarpanlar arasındadır. O halde, bir şeye konsantre olmakta zorluk çeken Walser’in adaptasyon bozukluğunun diline de yansıdığını¹⁹⁰ ve ona özgü olan bu farklı anlatım tarzının okuru büyülediğini söylemek olanaklıdır.

1.3. MİKROGRAMLARIN YAPISAL ÖZELLİKLERİ

Walser’in eserlerinde spesifik yazma biçimi oldukça dikkat çeker. Son dönemlerde ortaya çıkan eserlerinde, bu durumun daha belirgin olduğunu söylemek olanaklıdır. Hastalıklı düşünce tarzına sahip figürler aracılığıyla, Walser’in eserlerinde

¹⁸⁷ Greven (Hrsg.), *RW: SW 20*, S. 248.

¹⁸⁸ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 3, S. 250.

¹⁸⁹ Jochen Greven (Gaienhofen), “Indem ich schreibe, tapeziere ich.” Zur Arbeitsweise Robert Walsers in seiner Berner Zeit, In: Anna Fattori-Margit Gigerl (Hrsg.), *Bildersprache Klangfiguren, Spielformen der Intermedialität bei Robert Walser*, Wilhelm Fink, München 2008, S. 15.

¹⁹⁰ Şahin Yılmaz, S. 34.

kendi kişiliğini ele aldığını belirtmek olanaklıdır.¹⁹¹ Nagi Naguib, Walser üzerine yaptığı doktora çalışmasında,¹⁹² Walser'in bu şekildeki yazma biçimini, çelişen ve bölünen bilinç yapısına bağlar. Buradan hareketle eserlerinde bu bilinç yapısının net olarak görülebildiğini ve bu durumun Walser'in spesifik yazma biçimini oluşturduğunu söylemek yerinde olur. Dierk Rodewald ise çalışmasında,¹⁹³ Walser'in düz yazısını oluşturan elementlerin “anlılık olma durumu” ve “tekrar” olduğunu dile getirir. Bunlardan hareketle, Walser'in yazma biçiminin özelliklerini ortaya koymaya çalışır. Naguib'in tersine, o araştırmasını, Walser'in biyografisine dayandırmaz. Walser'in dilini, mantıklı bir dil hareketinin oluşumu olarak değerlendirir. Martin Jürgens ise çalışmasında¹⁹⁴ özne kavramını ön plana koyarak, yazarın Ben'in (das schreibende Ich) kendisini konu yaptığını ifade eder. Wolfgang Baur, Bern zamanında ortaya çıkan düzyazıları inceleyerek belirsizlik üzerine oturduğu çalışmasında¹⁹⁵ Walser'in eserlerinin çelişkili olma durumunu, yazarın Ben'in yansımaları ve yorumlarıyla ortaya koymaya çalışır. Peter Utz, Walser'in modernliğinin ele alınmasına¹⁹⁶ gönderme yaparak, Walser tarafından ortaya konan “Jetztzeitstil” kavramından yola çıkar ve Walser'in eserlerini kültür sayfasındaki yazılar bağlamında ele alıp, estetik ve biçimsel bakış açılarıyla inceler.¹⁹⁷

Walser için ortaya atılan bu tezler, mikrogramlar söz konusu olduğunda da geçerliliğini korur. Yazarlığının ilk yıllarındaki eserlere göre son dönemlerde ortaya çıkan eserler “açık veren yozlaşma (defizitäre Entartung)”¹⁹⁸ ve “Walser'in zihinsel çöküşü/bozulması” olarak görülür. Rudolf Hartung da bu konuda, 1924 yılından itibaren eserlerde söz konusu olan abartılılığın ve kopukluğun, zihinsel bir rahatsızlığın (şizofrenin) dışı vurumu olduğunu belirtir.¹⁹⁹ İçerikten çok yazma süreçlerinin ortaya konduğu bu eserler, Walser'in karşılaştığı zorlukların ifadesi olarak değerlendirilebilir.

¹⁹¹ Schwerin, S. 9.

¹⁹² Nagi Naguib, *Robert Walser, Entwurf einer Bewußtseinsstruktur*, Wilhelm Fink Verlag, München 1970.

¹⁹³ Dierk Rodewald, *Robert Walsers Prosa, Versuch einer Strukturanalyse*, Gehlen Verlag, Bad Hamburg/Berlin/Zürich 1970.

¹⁹⁴ Martin Jürgens, *Robert Walser. Die Krise der Darstellbarkeit. Untersuchungen zur Prosa*, Scriptor Verlag, Kronberg Taunus 1973.

¹⁹⁵ Wolfgang Baur, *Sprache und Existenz, Studien zum Spätwerk Robert Walsers*, Kümmerle Verlag, Göppingen 1974.

¹⁹⁶ Tamara S. Evans, *Robert Walsers Moderne*, Francke Verlag, Bern/Stuttgart 1989.

¹⁹⁷ Peter Utz, *Tanz auf den Rändern, Robert Walsers “Jetztzeitstil”*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt a. M. 1998.

¹⁹⁸ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 413.

¹⁹⁹ Rudolf Hartung, *In einem anderen Jahr, Tagebuchnotizen 1968-74*, Carl Hanser Verlag, München/Wien 1982, S. 11.

Walser'in yaşadığı zorlukları yansıtan mikrogramlar, yıllar süren deşifre etme çalışmalarından sonra yayımlandığında, Peter Hamm Walser'i iyi tanımayan ve sevmeyen birinin bu yayımlardan ötürü doğal olarak az sevinebileceğini belirtirken²⁰⁰, Roman Bucheli, zor ulaşılabilir olan bu eserlerin en gizli taraflarının geliştirilebilir olduğunu ifade eder ve mikrogramların cazibesinin gizemine ve sınırsızlığına işaret eder.²⁰¹ Werner Kraft 1978 yılında yayımlanan "Die Idee des Verschwindens bei Robert Walser" adlı çalışmasında Walser'in tek bir isteği olduğunu ve onun da kaybolmak olduğunu belirtir.²⁰² Walser'in sanatının her şeyden önce kaybolma sanatı olduğu düşünüldüğünde, bunu en iyi yapabildiği yerin mikrogramlar olduğu bir gerçektir. Walser, küçüklükte ve anlamsızlıkta kaybolmaya çalışarak, yazma sürecini ve spesifik yazma biçiminin özelliklerini ortaya koymakla kalmaz, bu sürece okuru da dahil eder.

Bu mikrografik yazı için "minyatür sanatı"²⁰³, "karınca yazısı", "grafiksel mikro kozmos"²⁰⁴ gibi isimler kullanılır. Kullanılan isimler farklı farklı olmasına rağmen, tek bir durumu işaret eder; küçüklüğü. Walser'in arka planda neden küçüklüğü (küçük yazı/küçük kâğıtlar) seçtiği okurun aklını kurcalayabilir. Bu durumu Walser'in Bern zamanında kendisini küçük çaplı metinlerle sınırlamasıyla açıklayabiliriz. Her ikisi de (mikrogramlar ve küçük çaplı metinler üretmek) aynı ana denk gelmektedir. Bu durum, Walser'in "*Gazeteler ve dergiler için kısa/küçük yazılar yazıyorum. Gerekli olan havayı kazanmak için, daha büyük başlamak için sadece bu yapılır*"²⁰⁵ cümleleriyle somutlaşır. Walser yazarak kendisini açıklama olanağını bu kısa/küçük yazılarda bulur. Kullandığı anlatım tekniği, yazma sırasında düşüncelerin yavaş yavaş ortaya çıkması olarak nitelendirilebilir. Räuber romanındaki "*Bu söylediklerim olağanüstü cesurca sözler, öyle değil mi? Kâğıt üzerinde güzel duruyorlar; gelgelelim okurun, hele hele ortalama bir okurun da böyle düşünüp düşünmeyeceği apayrı bir mesele*"²⁰⁶ cümleleri bunun en güzel örneğidir. Walser'in tercih ettiği tür için Jochen Greven, Walser'in kendi yazdıklarını

²⁰⁰ Peter Hamm, Lob der Blödigkeit, Robert Walsers Mikrogramme sind endlich entziffert, *Die Zeit*, Nr. 41 v. 4.10.1985. <https://www.zeit.de/1985/41/lob-der-bloedigkeit>

²⁰¹ Roman Bucheli, Die Gerümpelhaftigkeit meiner Arbeit, Zum Abschluss der Entzifferung und Edition von Robert Walsers Mikrogrammen, In: *Neue Zürcher Zeitung* v. 28./29.10.2000, S. 49.

²⁰² Werner Kraft, Die Idee des Verschwindens, In: *Text+Kritik, 12/12a: Zeitschrift für Literatur*, Edition Text und Kritik Verlag, München 1978, S. 21-32: S. 23.

²⁰³ Morlang, *Trascrittore-Traditore? Zur Kennzeichnung einer zwielfichtigen Tätigkeit*, S. 75F.

²⁰⁴ Anne Gabrisch, Robert Walser in Berlin, In: Klaus-Michael Hinz-Thomas Horst (Hrsg.), *Robert Walser*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 1991, S. 30-55: S. 39.

²⁰⁵ Schäfer (Hrsg.), S. 51.

²⁰⁶ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 3, S. 123.

adlandırmasından (Aufsatz, Artikel, Studie, Essay, Glosse, Traktat, Tagebuch, Notiz, Plauderei, Skizze, Phantasie, Märchen, Anekdote, Erzählung, Geschichte, Novelle, Gedichte in Prosa, Impression, Parabel, Nacherzählung, Paraphrase, Kommentar, Betrachtung) yola çıkarak, “olmayan bir tür (Nicht-Gattung)” tanımlaması yapar.²⁰⁷ Greven için Walser’in düz yazı biçiminin, küçük çaplı olması ve türlere ait kurallar barındırmaması oluşum sürecinde oldukça etkilidir.²⁰⁸ Strelis de, Walser’in tercih ettiği türün, anlık olanı, önemsiz olanı ve oyun dolu olanı uygun bir çerçeveye sokma olanağı verdiğini belirtir.²⁰⁹ Walser, “*O zamanlar romanlar yazma konusunda takıntılıydım. Ama yeteneğim için çok geniş/büyük olan bir biçimde/formda ısrarcı olduğumu farkettim*”²¹⁰ diyerek kısa öykünün ve köşe yazarlığının salyangoz kabuğuna çekilmesinin gerekçesini açıklamış olur. Ancak Greven, buna karşı çıkarak, edebi olarak yaşadığı krizden sonra (Berlin zamanı sonrasını işaret eder.) geri çekilmenin bir sonucu olarak bu türün ortaya çıktığını belirtir.²¹¹ İhtiyacına göre motifleri kullanan Walser, çeşitlendirerek, parodi yaparak, kombine ederek, yeni ve kendisine ait olan bu tür için edebi bir ortam oluşturur. Aslında oluşturduğu bu tür, birçok çalışmada “Feuilleton” kavramı adı altında ele alınır. Walser’in eserlerinde de bu kavrama birçok gönderme yapıldığı açıktır. Zamanın şartlarına göre yazarlığın geldiği noktada episodik kısalığından dolayı kaçınılmaz olan bu türe Walser’in bakış açısı da ilginçtir. “Gestatten Sie mir, sehr verehrte Frau, einige Zeilen an Sie zu richten” adlı mikrogramda, ben anlatıcı gazetecinin birini bir bakıma bir yazar olarak gördüğünü ve onun gazeteciliğinin ağırlıklı olarak şairane notlar içerdiğini dile getirir. Kültür sayfasında yer alan yazıların içeriği, Walser’in yazılarının içeriğine uygun olduğundan²¹², bu türün Walser’in üslubunu oluşturduğu söylenebilir. İçerikle beraber görüntü de benzerdir. Metin bloklarının ve sütunlarının düzeni şaşırtıcı bir şekilde bir gazete sayfasını andırır.²¹³ Bunun üzerine Echte de, hiçbir mikrogram karalamasının paragraflara ayrılmamış olduğunu belirtir. (Walser tarafından temize çekilmiş yazıda paragraflara ayrılmıştır.) Her metnin kendi içerisinde bir anlamı vardır. Ustaca düzenlenmiş minyatür gazeteleri gibi, farklı mikrogram kâğıtlarının bir araya gelerek

²⁰⁷ Greven, *Die Geburt des Prosastücks aus dem Geist des Theaters*, S. 83.

²⁰⁸ Greven, *Die Geburt des Prosastücks aus dem Geist des Theaters*, S. 22.

²⁰⁹ Strelis, S. 19.

²¹⁰ Seelig, S. 57.

²¹¹ Greven, *Die Geburt des Prosastücks aus dem Geist des Theaters*, S. 84.

²¹² Schwerin, S. 48.

²¹³ Morlang, *Melusines Hinterlassenschaft, Zur Demystifikation und Remystifikation von Robert Walsers Mikrographie*, S. 96.

birbirlerini etkilediği görülür.²¹⁴ Mikrogram kâğıdı üzerindeki metin bloklarının düzeni, kültür sayfasındaki metin tasarımı gibi olduğundan, aslında kurşun kalem sisteminde “temize çekme sisteminin” çoktan var olduğu düşünülebilir.²¹⁵ Mikrogram kâğıtları bir bakıma, Walser’in içerisinde kendi gazetesini oluşturduğu kendi atölyesi olarak değerlendirilebilir. Kurşun kalemle yazdığı metinler, başka hiç kimse tarafından okunmadığı için onun özel gazetesi olarak ortaya çıkar. Bunun yanı sıra, mikrogramlar fragman olarak da değerlendirilir. Rastlantısal olaylar birbiri ardına istiflenmiş gibi, herşey yazılı açıklamalara dayanır. Düzensiz bir biçimde elimize geçen mikrogramlar, sayfaların sonucu değildir, aksine küçük kâğıt parçalarının yığılmasıdır. Schwerin de, Walser tarafından ortaya konan herşeyin, karalamaların hammaddesi ve izleri, bir düzyazı taslağının, bir Ben-kitabının (Ich-Buch) bölümleri olduğunu ve fragman olarak kaldığını belirtir.²¹⁶ Fragman geriye kalandır, bir bütünün, bir başlangıcın ya da sonun, bir müdahalenin, bir sürecin ya da projenin işareti ya da izidir. Walser’in mikrogramlarında, her bir parça bütünlük için önem taşır. Baştan sona bu bütünlük okuma esnasında anlam kazanır. Her biri okuma sırasında ilişki içerisine girer. Mikrogramlar, Walser’in yaşadığı kriz sonucu ortaya çıkmıştır. Walser, yaşadığı krizi Seelig karşısında değerlendirir;

Çaresizdim. Evet, doğru, tamamen bitmişim. Bir fırın gibi tamamen yanmışım. Bu uyarıya rağmen yazmaya devam etmek için kendimi zorladım. Onlar, bana zahmet veren aptalca şeylerdi. Şimdi, benden kaynaklanan ve herhangi bir şekilde tecrübe ettiğim şeyi başardım.”²¹⁷

Kendisini yaratıcılığa götüren krizin nedenlerinin içsel ve dışsal çatışmalarda aranabileceğini burada açıkça belirtir. Baskıya karşı isteksizlik oluşur ve bu isteksizlik yüzünden Walser’in iç ve dış yaşantısında yalnızlığı söz konusu olur. Ve giderek hem çalışmalarının yayımlanması daha az yankı uyandırır hem de üretmeyi bırakır. Waldau kliniğinde üretmeye devam eden Walser, bu sürede güçlkle karalamaları temize çeker, çoğu metin fragman olarak kalır. Böylece, mikrogramların neden fragman olarak nitelendirildiği anlaşılabilir. Walser çalışma biçiminde metinlerine başlık koymaz.

²¹⁴ Bernhard Echte, Nie eine Zeile verbessert? Beobachtungen an Robert Walsers Manuskripten, In: Peter Utz (Hrsg.), *Wärmende Fremde. Robert Walser und seine Übersetzer im Gespräch*. Akten des Kolloquiums an der Universität Lausanne, Februar 1994, Peter Lang Verlag, Bern-Frankfurt am Main 1994, S. 61-70: S. 64.

²¹⁵ Schwerin, S. 52.

²¹⁶ Schwerin, S. 110.

²¹⁷ Seelig, S. 18.

Mikrogramlarda/Karalamalarda hiç başlık olmadığı ancak temize çekilmiş yazıda başlık olduğu görülebilir. Bu duruma ilişkin göndermelerde de bulunur. Bu durum, çalışmanın yarım kaldığını, tamamlanmamış olduğunu gösterir.

Mikrogramlar, hangi kavramla ilişkilendirilirse ilişkilendirilsin (“Feuilleton” ve “Fragment” kavramı), edebi bir laboratuvar olarak görülür. Schwerin, mikrogramlarda okurun edebi bir laboratuvara bakma fırsatı yakalamış olduğunu dillendirir.²¹⁸ Bu laboratuvarın içerisinde, yazma sürecinin bütün ayrıntıları gözler önüne serilir. Zarif bir oluşum olarak görülen mikrogramlar²¹⁹ bir yapboz olarak değerlendirilebilir. Tek tek her parça nereye konsa bir bütünlük oluşturabilir. Yazmak, Walser için bir el işine benzer. Bu yüzden Walser metinlerinde sık sık “sepetçilikten/hasırcılıktan” “halı dokumacılığından” ve “örümcek ağından” bahseder. Aslında mikrogramlar ile bunlar arasında bir bağ kurar ve mikrogramların ne kadar zahmetli ve özenli bir sürecin sonunda oluştuklarını ortaya koyar.

Düzenli bir anlatım olmayan mikrogramlarda, Walser konudan konuya atlar. Onun tuhaf bir bağdaştırma isteği vardır ve dilsel ve düşüncesel olarak şaşırtıcı düşünceler arasında gidip gelir. Bu yüzden mikrogramları anlamak zordur. Yazma süreçlerinin, yazma üzerine yazmanın, yazma şartlarının ve yazarlığın zorluklarının konu edilmesi mikrogramlarda en göze çarpan özelliklerdir. Walser’in kendisindeki yazma sürecine göndermede bulunduğu açıktır. Mikrogramlarda olayın, o anki durumun belirtilmesinin yanı sıra daha da öteye gidilir ve bu durum mikrogramlarda tespit edilir.

Walser’in metinlerinin oluşumunda, günlük izlenimler ve çevresindekilerle olan ilişkiler motif olarak ona hizmet eder. Walser’in edebi yaratısının doruk noktasına ulaştığı Bern yıllarında oluşan mikrogramlar, akla gelebilecek her şeyin yazmak için bir vesile olduğunu bizlere gösterir. Walser’in bu yıllarda çok sık yer değiştirdiği görülür. Sürekli oda değiştirmesi yazma sürecini de etkilemiştir. Yinelenen bu oda değişikliğinin nedeni sadece değişim isteği ya da kaçıp kurtulma isteği değil, aynı zamanda esinlenme kaynağıdır da.²²⁰ Bazen bir cafe yazmak için en uygun yer de olabilir. Ayrıca Walser için, gezintiler, tiyatro, opera, sinema ve sergi ziyaretleri de bitmek tükenmek bilmeyen

²¹⁸ Schwerin, S. 15.

²¹⁹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 426.

²²⁰ Greven (Hrsg.), *RW: SW 18*, S. 331.

esinlenme kaynağıdır.²²¹ Güzel sanatların eserleri de²²², kültürel tecrübeleri de onun için bir bağlantı/çıkış noktası olabilir.²²³ Walser, önceden yazdığı bir metni ele alarak, değiştirerek, işleyerek ya da ona yeni bir başlık vererek eserini şekillendirebilir. Walser’de şairane yaratımın belirli konular etrafında döndüğü görülebilir. (Gündelik olaylar, gezintiler, okumalar vs.) Bu olayların aktarıldığı karalamalara bakıldığında, yaratıcı biçimlendirme sürecinin spontan bir biçimde geliştiği gözlemlenir. Önceki çalışmalarında düzeltmeler görülürken, mikrogram kâğıtlarında bu türden düzeltmelere çok fazla rastlanmaz ve bu durum, Walser’in yazma biçiminin temelini oluşturur. Çalışmanın iki aşamaya bölünmüş olması ona bu anlamda yardımcı olur. Kendisini “bir tür estetikçi”²²⁴ olarak görmesi, Walser’in bu yaratma sürecine ilişkin itirafı olarak değerlendirilebilir. Walser eserini şekillendirirken istediği gibi olmadığında, söylemek istediği şey onun için söylenmez olur. Bu durumları da mikrogramlarda açıkça ele alır.

Tematize edebilmek için gerekli bir şart olan metinlerarasılık²²⁵ mikrogramlarda göze çarpar. Yani, metinlerin anlamının başka metinler tarafından şekillendirilmesidir. Metinlerin diğer metinlerle olan bağıdır. Metin, diğer bir metinle ilişki içerisinde olarak var olabilir. Bir yazarın önceki bir metni ödünç alması ve dönüştürmesi için kullanılabilirdiği gibi bir metni okuyan bir okurun bir başka metne başvurması için de kullanılan bu kavram, mikrogramlarda kendini gösterir. Metinler kendi içerisinde yeniden düzenlenir, kolajlanır, kombine edilir ve metnin yapısı bozulur. Mikrogram kâğıtlarında diğer metinleri işaret eden sayısız ima bulunur. Kendisine bununla yeni bir dilsel uygulama alanı yaratan Walser, metnin hareketini devam ettirir.²²⁶ Walser, diğer metinlerden almış olduğu parçacıklarla yeni bir metin oluşturur. Walser’in metinleri bir şeye gönderme yaparak ya da bir şeyden alıntı yaparak ilerler. Bu göndermeler yabancı

²²¹ Werner Morlang, “*Ich begnüge mich, innerhalb der Grenzen unserer Stadt zu nomadisieren...*” Robert Walser in Bern, Paul Haupt Verlag, Bern/Stuttgart/Wien 1995.

²²² Kerstin Gräfin von Schwerin (Hamburg), “*Ich bin mir hierunvollständiger Ausdrucksart bewusst*”-Walsers “*Cézannegedanken*”, Vortrag an der Jahrestagung der Robert Walser-Gesellschaft in Stuttgart, 23. Juni 2007. <https://www.robertwalser.ch/fileadmin/redaktion/dokumente/jahrestagungen/vortraege/Von-Schwerin2007.pdf>

²²³ Hans Ulrich Treichel, *Auslöschungsverfahren. Exemplarische Untersuchungen zur Literatur und Poetik der Moderne*, Wilhelm Fink Verlag, München 1995, S. 27.

²²⁴ Greven (Hrsg.), *RW: SW 17*, S. 135.

²²⁵ Christian Walt, *Improvisation und Interpretation, Robert Walsers Mikrogramme lesen*, Stroemfeld Verlag, Frankfurt am Main/Basel 2014, S. 189.

²²⁶ Ulf Bleckmann, “*ein MeinungsLabyrinth, in welchem alle, alle herumirren...*”, *Intertextualität und Metasprachlichkeit als Robert Walsers Beitrag zur Moderne*, Peter Lang Verlag, Frankfurt a. M./Berlin 1994, S. 63.

metinlere ya da diğ er araçlara oldu ğ u gibi (“Tagebuch” da da vardır.) kendi metinlerine de olabilir. Baş ka romanlarında yer alan “der Kniefall, die Banknotenepisode ve die Droschlenfahrt” olaylarını Räuber romanında da görmek olanaklıdır.²²⁷ Räuber romanında geçen “Löffeli Frau” olayını mikrogramlarda devam ettirmesi de buna verilebilecek bir örnektir. Bu yöntem Walser için spesifik bir türdür ve okur için oldu ğ u kadar yazar için de konsantrasyon gerektiren bir yapboza benzetilebilir.

Walser’in yazma süreci özgürlük içerisinde gerçekleşir. Onun yazma sürecini ele aldığımızda, otobiyografisine baş vurmak kaçınılmaz olur. Nitekim Jean Paul da, bir yazarın otobiyografisindeki en önemli şeyin yazma, yazma saatleri, çalışmaları ve alışkanlıkları olduğunu belirtir.²²⁸ Walser’in yaratısında bir dönüm noktası oluşturan yazma sürecine ilişkin, mikrogramlarda sayısız ipucuna rastlanır. Burada radikalleş en yazmanın giderek artan bir şekilde konu yapılması dikkat çeker. Metinlerin öyküleşt irilmesi adına anlatıcının yoğun bir biçimde devreye girmesi bunun sonucu olarak görülebilir. Önemli olan Walser’in bunu nasıl gördü ğ ü ve değerlendirdiğ idir. Walser’in kendi tanımlamasına göre, yazmak, onu üretenin atölyesinde oluşt u ğ u bir el iş ine benzer. 12/13.09.1925 tarihli Therese Breitbach’a olan mektubunda Walser, yazarlığın iç ten yapılan bir el iş i, faaliyet, zanaat olduğunu belirtir.²²⁹ Baş ka bir metinde, yazar kendisini, bir yazıyı dövmek ve tutkallamak zorunda olan bir yorum demircisi (Glossenschmied) olarak²³⁰ keyfi yerinde, terzilik yapan, ayakkabıcılık yapan, demir döven, rendeleyen, çekiçleyen ya da satırları çivileyen, bir tür el sanatı ile ilgili romancı (eine Art handwerklicher Romancier), yazan bir tornacı (einen schriftstellernden Drechsler)²³¹ taş üzerinde oyma yapan bir kişi olarak nitelendirir. El iş i/Zanaat ile ilgili hislerine göre yazar bir hasırcı/sepetçi olmayı tercih etmediğ ini de dile getirir.²³² Ama onun tarafından ortaya konan figürün buna dâhil oldu ğ u görülür.²³³ Yazarlık dükkânından bahseden Walser’in, türleri giyim eş yasına benzeterek tercihte bulundu ğ u görülür. Yazma eylemiyle bir metne dönüştürülen her edebi eser, her şeyden önce yazarın zihninde oluş ur.

²²⁷ Kammer, *Figurationen und Gesten des Schreibens, Zur Ästhetik der Produktion in Robert Walsers Prosa der Berner Zeit*, S. 286.

²²⁸ Th. Wirtz u. K. Wölfel (Hrsg.), *Jean Paul, Ideen-Gewimmel, Texte und Aufzeichnungen aus dem unveröffentlichen Nachlaß*, Eichborn Verlag, Frankfurt a. M. 1996, S. 59.

²²⁹ Schäfer (Hrsg.), S. 238.

²³⁰ Greven (Hrsg.), *RW: SW 19*, S. 287.

²³¹ Greven (Hrsg.), *RW: SW 20*, S. 322.

²³² Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 111.

²³³ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 351.

Çalışma/Yazma biçimine ilişkin, Walser'in kendi açıklamaları da bunu işaret eder. Yazma eyleminin kendisi, öykünün gidişatı için esastır. Buradan hareketle Walser'in mikrogramlarının/karalamalarının, olayların gidişatı ya da figürlerin donanımı hakkında geçici kararlar olmaksızın temelde plansız oluşturulduğu söylenebilir. Walser'in yazma biçimine ilişkin ifadelerine göre, herşeyden önce spontanlığın, akıcılığın ve açıklığın, konuşmanın/gevezelik etmenin²³⁴ yazmasının temelini oluşturduğu belirtilebilir. Walser'in "*Bazen spontan/aklıma geldiği gibi yazdığım, belki de bu ciddiyetten yana olanlar için biraz komik geldi; ama dilbilim alanında umutla tecrübe ettim, dilde biraz da olsa haz yaratan/uyandıran bilinmeyen canlılık vardır*"²³⁵ cümleleri bu durumu kanıtlar niteliktedir. Bu temel, çağrışım yapmayı ve düşünceler zincirini beraberinde getirir. Bu da çok yoğun bir dikkat/ilgi gerektirir.

Doğaçlama ve yorumlama mikrogramlarda görülen en göze çarpan özellikler arasındadır. Nitekim Christian Walt da çalışmasında²³⁶ mikrogramları mantıklı/tutarlı bir biçimde şekillendirilen poetiğin ifadesi/dile getirmesi olarak incelerken, yazma eylemini doğaçlama ve yorumlama üzerine oturtur. Ancak yazma eylemini tüm mikrogramları ele almak yerine seçtiği 2 mikrogram metni ve 1 mikrogram kâğıdı (temize çekilmiş hallerini değil, karalamalarını yani orjinallerini ele alır.) üzerinde yer alan metinler üzerinden vermeye çalışır. Ayrıca açıklama/yorumlama hareketi içerisinde metinlerin semantik ve estetik etkisini ortaya çıkararak anlam hareketini (Sinnbewegung) de göstermeye çalışır. Walt'ın çalışmasından çok ayrı bir yere oturttuğumuz bu çalışmada, mikrogramlardaki spesifik yazma biçimini ortaya koymak adına kısaca doğaçlama ve yorumlama kavramlarını ele almakta fayda olduğu kanısındayız. Bu noktada işin içerisine ilk olarak "Kombination" kavramı girer. "Sayısız bağlantı" ve "birbirine bağlamak" dediğimiz anda ilk akla gelen "kombinieren" fiilidir. Walser'in Bern zamanındaki eserleri için, üslubunun prensibi haline getirdiği birbirine bağlama/kombine etme tekniği mikrogramlarda hemen göze çarpar. Jürgens, Walser'deki bu durumu estetik prensip olarak değerlendirir.²³⁷ Walser'deki mozaik, halı, örgü, anlam bağı kurma gibi ilişkiler sadece Walser'in bireysel nitelikleri olarak değil, zamanın edebi ve sanatsal biçimlendirme prensipleri olarak sıkı

²³⁵ Jochen Greven unter Mitarbeit von Martin Jürgens (Hrsg.), *Das Gesamtwerk (GW)-13 Bände*, Band XII: Entwürfe u. verschiedene Schriften, Helmut Kossodo Verlag, Genf/Hamburg 1972, S. 431.

²³⁶ Walt, *Improvisation und Interpretation, Robert Walsers Mikrogramme lesen*.

²³⁷ Jürgens, S. 128F.

bir ilişki içerisindedir.²³⁸ Birleşimsel (kombinatorisch) olma kavramı, hemen hemen 1912 yılından itibaren ortaya çıkan kolaj ya da montaj tekniğiyle paralellik içerisindedir. Metinlerarası tartışmalar Walser'e kendi eseri hakkında açıklama yapabileme fırsatı/olanağı verir. Mikrogramlarda tek tek motiflerin ve metinlerin bir araya getirilmesi mikrogramları bir yapboz, sabır oyunu, birleştirme/anlam bağı kurma ve beceriyi işaret ettiğinin göstergesi sayılabilir. Mikrogramlar bir yapboz olarak değerlendirilir, onların sayısız bağlantılarla çok yönlü bir yapboz olduğu söylenebilir. Yapbozun yapısına ve sanatına bakıldığında mikrogramlarıkiyle benzerlik gösterdiğini de belirtmek olanaklıdır. İçeriksel olarak neredeyse birbirine bağlı olmayan tek tek cümleler, tamamen çağrışımsal oluşmuş ve konudan konuya mantıklı geçiş yapılmamış gibi görünür. Onun metinlerinde ifade edilen ani durumlar doğaçlama bir yazma hareketinin yansıması olarak yani amaçsız/düşünülmezsizin yazıldığını işaret eder. Metinlerin kesin ve anlatılabilen bir içeriği yoktur. Görünürde tamamen birbirinden bağımsız materyaller, sanatsal düzen içerisinde yer alır. Ani geçişler söz konusudur. Geçişlerin anlık biçimlendirilmesi, bu yazma yönteminde aynı zamanda materyallerin “rastlantısal olarak” yan yana olma durumunu işaret eder. Kombine edilen elementler, aynı noktayı gösterdiği/ işaret ettiği için kuşkusuz bir bütünlük barındırır.

Walser'in, sözün gelişine göre yazdığı da görülür. (Kontextuelles Schreiben) Böylece metinler, farklı bağlamlara dokunan imalardan oluşmuş karmaşık bir yapıya sahip olur. Her cümle farklı bir duruma gönderme yapar. Yazarlara, eserlere, kendisine, yaşanılana, hatırlanana, okunana, kişilere, yerlere ve olaylara göndermede bulunduğu açıktır. Walser'in mikrogramlarında, edebi metinlerle olan ilişkilerde daima benzer yöntemin kullanılmış olduğu dikkat çeker. Ancak bu içeriksel yoğunlaştırmada gerekenden fazlasını vermenin yıkıcı örneği de söz konusu olur. Walser, işlenen edebi metinlerin içeriğini vurgular ve özetler. Metinlerini yazmak için, bunları vesile olarak kullanan Walser'in metnini, bir ya da daha fazla metne dayandırmasına rağmen, anlatıcının başlangıçsızlık uydurarak ironi yaptığını ve bu yöntemi mikrogramlarında benimsediğini belirtmek olanaklıdır.²³⁹ Anlatıcı bir ya da daha fazla metinle ilişki kurmasına rağmen, “başlangıç yapmamayı/başlayamamayı” ortaya atması/uydurması

²³⁸ Schwerin, S. 96.

²³⁹ Christoph Bungartz, *Zurückweichend vorwärtsschreiten, Die Ironie in Robert Walsers Berner Prosa*, Peter Lang Verlag, Bonn/Bern/Frankfurt a. M. et al. 1988, S. 126.

ironiyi devreye sokar. Kastedilen duruma ters düşen ifadenin kullanılmasıyla oluşturulan ironi²⁴⁰ de Walser’de kendisini net bir biçimde hissettirir. Burada kullanılan ironik dil kendini yaratma ve yok etme olarak düşünülebilir. Walser’in mikrogramlarında “bir deve gibi”²⁴¹ ya da “bir cüce gibi”²⁴² işe girişmesi/başlaması bunun kanıtıdır.

Walser’in mikrogramlarında türlerle olan ilişki ve ortamlararasılık/ortamlar arası bağlantılar da belirgindir. Farklı türlerin bir arada olması, Walser’in mikrogramlarında somutlaşır. Mikrogramlar, edebiyattan, sinemadan, güzel sanatlardan ya da operadan, yazmak için bir vesile/çıkış noktası barındırır. “Kombination” yöntemine göre Komposition (iyi düşünülüp gerçekleştirilmiş sanatkârane düzen) olarak yapılandırılan mikrogramlarda içeriksel çeşitlilik söz konusudur. Alışıldığı üzere içeriksel olarak birbiriyle uyuşmayan olaylar arka arkaya sıralanır. Küçük gezinti, hoş bir kızla karşılaşma, genç entelektüel biriyle psikanalizin önemi üzerine bir konuşma, artan işsizliği konu alan bir gazete haberi ve ilk madeni paraların basımı, bir mikrogram metninde işlenen konular arasındadır. Sayısız farklı materyaller ve işaretler bir araya getirilerek metin oluşturulur. Üretirken metnin anlamını kontrol etmek amaç değildir. Biçim önemlidir. Anlatıcı yazma hareketini sözleriyle tematize eder. Bu doğaçlama, metin oluşturma hareketinin temelini oluşturur. Bunun, kavramlarla ilgili düzenleme sonucu oluşan yazmanın iskeleti olduğu söylenebilir. Böylece, kendisine (Walser’e/anlatıcıya/figüre) yüklenen kurallar ile başlanılan yazma eylemi sonlandırılmak zorundadır.

Walser/anlatıcı/figür, yazma serüvenine “Ichbuch” düşüncesini kanalize eder. Başlıca “Ich-Form” kullanılan ve yoğun bir biçimde öznellik söz konusu olan mikrogramlarda, Walser, kendisini ortaya koyma olanağı bulur. Martin Jürgens, Walser’in farklı maskelere ve rollere bürünerek kendisini yansıtmaya çalıştığını belirtir. Kendisini yansıtmaya dayanan bir “Ichbuch” içerisinde olay yoktur, dolayısıyla yazma süreci “Ichbuch” yazarının tek ve daima konu edilen olayıdır.²⁴³

²⁴⁰ Otto F. Best, *Handbuch literarischer Fachbegriffe, Definitionen und Beispiele*, Fischer Taschenbuch Verlag, Frankfurt am Main 1980, S. 234.

²⁴¹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 5, S. 321.

²⁴² Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 5, S. 321.

²⁴³ Jürgens, S. 138.

Walser'in uyguladığı metinlerarasılığının okuyarak öğrenme metodunun uygulanması da mikrogramlarda belirgindir. Bern zamanındaki birçok yeniden anlatımda sıradan edebiyatın temel özelliklerine ironi ve parodi yapan alay söz konusudur. Greven, Walser'in 1918 yılına kadar olan eserlerinde, okumanın konu ve motif olarak marjinal bir rol oynadığını, Biel yıllarından itibaren okumanın popüler bir motif olduğunu belirtir.²⁴⁴ Okuyup bilgi edinmek/öğrenmek kavramı Walser'i aydınlatması açısından önemli bir yere sahiptir. Bizzat yaşamış olma kavramına ters/zıt düşen bu kavram sebebiyle, yazar itiraflarıyla kendisini ortaya koyabilir. Yorumcular, yazarın bu kullanımı için hazır materyalden yaratıcı gücünü ortaya koyma çabası içerisinde olduğunu belirtirler.²⁴⁵ Walser de aynı yöntemi uygulayarak kendi eserini oluşturma çabası içerisindeydi. Sürekli diğer yazarlarla ya da onların eserleriyle tartışma içindedir. Mikrogramlarında buna ilişkin açıklamalar da yer alır. Birçok yazar hakkında okuduğu için, okunanları kendi sistemine aktarması doğal bir sonuçtur. Yazarak var olan Walser'in yazdıklarının kitaplardan alıntı olduğu söylenebilir. Örneğin, yaşarken son yayımlanan kitabı olan "Die Rose" adlı kitapta bu duruma gönderme yapılır; Kitapta "*Bilindiği üzere okunandan kişinin kendi düşüncesi oluşur, bu yüzden hiçbir kitaptan çekinmeye/korkmaya gerek yoktur*"²⁴⁶ cümlesi geçer. Walser'in metinlerinin çoğunda yeniden biçimlendirmeler için edebi örnekler malzeme işlevini üstlenir. Greven, Walser bir metni model ve konu yaparsa, bu yazma sürecinde düşünmenin ve spontanlığın oluşturduğu paradoksal bir karışımdan söz eder.²⁴⁷ Böylece az ya da çok rastlantısal olarak, ünlü bir yazarın adının bir söylenceye/rivayete bağlandığı metinler ortaya çıkar. Walser için tipik olan bu uygulama alanında, yararlanılan edebiyatlar çeşitlilik gösterir. Alman, Fransız, Rus edebiyatından İskandinav edebiyatına varana kadar, sıradan edebiyattan klasik edebiyata kadar herşey için içine girer. Metinler, gerçekler ve biyografiler, Walser'in okuduğu, benimsediği, işlediği ve gizlediği malzemelerdir. Tüm bunlar metnin gidişatı/devamı için çıkış noktasıdır. Yazarın yoğun bir biçimde okumuşluğunu gösteren metinlerden başka, sinema, tiyatro ve sergi yaşantıları da okuma deneyimleri/tecrübeleri kapsamına girer.

²⁴⁴ Jochen Greven, "Einer, der immer irgend etwas las"- Thematisierte Lektüre im Werk Robert Walsers, In: Dieter Borchmeyer (Hrsg.), *Robert Walser und die moderne Poetik*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 1999, S. 37-65: S. 52F.

²⁴⁵ Schwerin, S. 78.

²⁴⁶ Greven (Hrsg.), *RW: SW 8*, S. 67.

²⁴⁷ Greven, *Robert Walser, Figur am Rande, in wechselndem Licht*, S. 35.

Edebi malzemelerin, imaların ve alıntıların yazma biçiminde sık sık araya sıkıştırıldığı görülür.

Mikrogramlarda düşünce gezintileri de dikkat çeker. Hatta bundan dolayı Walser'in ve figürlerinin durumu, flanörün durumuyla bağdaştırılır.²⁴⁸ Son dönemde oluşan metinlerinde ya bir gezinti söz konusudur ya da metinler bir gezintiye dayanır.²⁴⁹ Onun temel motiflerinden biri olan gezintiye hep bir gönderme vardır. Ya metnin başlığı gezintiye işaret eder (Spazieren, Abendspaziergang, Spaziergang im Park, Sonntagsspaziergang, Spaziergang, Wanderung.), ya gezinti yerleri başlık yapılı (Der Berg, Der Wald, Die Strasse) ya da gezinti sırasında dikkat çeken belirli bir nesnenin yaptığı çağrışım (Der alte Brunnen, Der Mond) başlıkta yer alır. Bunlardan başka, günün saatleri ve mevsimler de (der Morgen, der Machmittag, Die Nacht, Frühling, Herbst) başlıkta yer alarak bu duruma işaret eder; Böylece birbirleriyle ilişkili olan sıra/zincir oluşur. Gezinti Walser'in yazarlıkla ilgili eyleminin giderek artan önemli/temel kısmını oluşturur ve aynı zamanda yazması için gerekli kaynaktır. Çünkü Walser, gezinme ve yazma benzerliğinde spesifik varlığını gerçekleştirir ve böylece tek tek olayları bağlayan hareket motifi anlatının asıl konusunu oluşturur.²⁵⁰ Böylece, birbirleriyle ilişki içerisinde olan metinlerde bir zincir oluşmuş olur. Walser'in yazarlık eylemi için gezinti gerekli/zorunlu bir temeldir. Onun, spesifik yazma biçiminin unsurlarından biri olduğu söylenebilir. Bu durum, mikrogramlarda da göze çarpar.

Walser'de estetik algılar da önemli bir yere sahiptir. Estetik algı, sadece bir duyunun algılarıyla oluşmaz, bütün hepsinin algılarının konu yapılmasıyla oluşur.²⁵¹ "Die Ruine" adlı düzyazıda geçen "*Körüm ve herşeyi görüyorum, dilsizim ve konuşuyorum, hiçbir şeye itaat etmiyorum ve en yetenekli itaat eden kişiyim*"²⁵² cümlesiyle bu durum net bir biçimde anlaşılabilir. İçeriğinde gezinti motifi olan metinler, anlatıcıya estetik algılayabilme olanağı verir. Estetik algılayabilmek için de öznenin özel bir duygu/duyu

²⁴⁸ Guido Stefani, *Der Spaziergänger, Untersuchungen zu Robert Walser*, Artemis Verlag, Zürich-München 1985, S. 19-20.

²⁴⁹ Sabine Rothemann, *Der Gang des Gehens und Schreibens, Zum Problem der Wahrnehmung und Welterfahrung bei Robert Walser*, In: H. J. Piechotta, R.-R. Wuthenow (u a.), *Die literarische Moderne in Europa, Erscheinungsformen literarischer Prosa um die Jahrhundertwende*, Bd. 1, Westdeutscher Verlag, Opladen 1994, S. 474-502.

²⁵⁰ Schwerin, S. 125.

²⁵¹ Schwerin, S. 130.

²⁵² Greven (Hrsg.), *RW: SW 17*; S. 141.

yeteneği olması gerekir. Örneğin; “Wenn ich bei mir von einer Sehnsuch reden darf” adlı mikrogramda ben anlatıcının, “*Aynı zamanda herşeyi algılayabilmek için ne yapabilirim? Ve yine de o kadar çok dikkat etmiyorum*”²⁵³ cümleleri bunu yapmak istediğini ortaya koyar. Aktaran kişi ne kadar duygu dolu olursa, o kadar çok etki yaratır. Bunun için de yazarın/anlatıcının herşeyden önce buna sahip olması gerekir. Bütün duyu organları işin içine girerek düşünceleri harekete geçirir. Gezinti, bu yüzden Walser için hem bir haz hem de onu daha fazla üretebilmesi/yaratabilmesi için harekete geçiren/teşvik eden bir eylemdir. Sayısız küçük ve büyük herşey malzeme olarak ona döner ve o daha sonra onları işler. Nesneleri nasıl gördüğünü yazarak kendi algısını ortaya koyar. Tam da bu nokta da, Thomas Bernhard’inkiyle benzerlik gösteren bir algı durumu söz konusudur.²⁵⁴

Walser duyumsal ve düşüncesele çağrışımlar oluşturmak için, sıradan olayları alır ve onları değişen biçimlerde bazen ciddi bazen alaylı işler. Walser mikrogramlarında kendisini bir ressam ya da besteci olarak nitelendirir. Bu anlamda ister ressam ister besteci olsun yazarlıkla benzerlik gösterir. Onların ürünlerini oluşturma çabası bir öyküyü anlatma çabasıyla aynıdır. Müziğin ve ressamlığın metinlerinde duyum ikiliğine dayanan bir ilişki içerisinde (Farbenhören/Tonsehen) olduğu görülür. Ayrıca mikrogramlarda, montaj ve kolaj yöntemlerinin kullanıldığı da görülebilir. Birbirine hiçbir şekilde bağlı olmayan elementlerin arka arkaya sıralandığı, bir araya getirildiği, yan yana koyulduğu gözlemlenebilir. Böylece Walser kesintililik ve yabancılaşma yaratır. Bu yöntemle metinlere aynı anda imalar, diğer yazarlardan alıntılar, önceden oluşturulmuş ifade tarzları da eklenir. Bu sayede plansız/istemsiz metinler oluşur.²⁵⁵

Mikrogramlarda içerik bir kenara, dil probleminin de var olduğunu söylemek olanaklıdır. Walser anlatırken anlatının akışını anlamlı yapmak/anlamlandırmak yerine, içeriğin nasıl yok olduğunu anlaşılır yapmak zorundadır. Tüm anlam kaybolduğundan Walser’de dil problemi ortaya çıkar. Nietzsche, ayaklarla, kavramlarla, kelimelerle dans edebilmekten bahseder.²⁵⁶ Walser’de kelimelerinin dans etmesini isteyen biri olarak, dans motifini ve metaferini mikrogramlarında çok sık kullanır. Kurşun kalem dünyasında

²⁵³ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 2, S. 483.

²⁵⁴ Schwerin, S. 136.

²⁵⁵ Strelis, S.112.

²⁵⁶ Friedrich Nietzsche, *Götzen-Dämmerung*, KSA 6, In; Giorgio Colli und Mazzino Montinari (Hrsg.), *Jenseits von Gut und Böse Zur Genealogie der Moral*, Deutscher Taschenbuch Verlag, München 1988, S. 110.

Walser, harflerle ve figürlerle dans eder ve baskı ve kendini kapıp koyverme, kontrol ve serbest bırakma arasındaki ilişkiyi de göstermiş olur. Peter Utz da mikrogramları, Walser'in üzerinde dans ettiği özel dans salonu olarak değerlendirir.²⁵⁷ Walser kelimelerle dans ettiğinde, paradokslar, uydurma sözcükler ve girişik bezemeler (kelimelerden bir takım arabeskler yapma) ortaya çıkar.²⁵⁸ Tekrarlar, kelimeleri yutma ve kelimelerin üst üste gelmesi de göze çarpar. Bu dil oyununda karmaşık ve basit cümlelerin bir ritm oluşturduğu belirtilir.²⁵⁹ İzlenimlerin, çağrışımların, fikirlerin ve düşüncelerin yan yana sıralanmasıyla kurulan cümleler, Walser'in sanatsal dil oyununun temelini oluşturarak, ona yeni bir anlatım biçimi kazandırır. Walser, kullandığı arabesk yöntemiyle konu dışına çıkmaları, okura hitaplar, anlatıcının sorgulamaları işin içine girer. Konu dışına çıkmalar ve eklentiler, yarıda kesme ve erteleme tekniğini tamamlar. Walser'in bu tekniği plansız ve rastlantısal olarak oluştuğuna dair izlenim yaratmak için giriş cümlelerinde kullandığı görülür. Mikrogramlarda olay yoktur, figür topluluğu ya da gelişme göze çarpmaz. Onların yerinde konu olmadığı için, bir anda ortaya çıkan ve tekrar kaybolan motifler ve malzemeler vardır.

Walser'in diğer yapıtlarında olduğu gibi mikrogram metinlerine de dilin tutarsızlığına yakından tanık olunur. Walser, bu tutarsızlığı mizah ve ironiyle ortaya koyar. Aslında Walser'in iç çatışmalarını taşıyan ve sergileyen figürleri ve ben anlatıcıları bu tutarsızlığı somutlaştırmaktadır. Tamara S. Evans, Walser'in son metinlerinde bu tutarsızlığın açık bir şekilde tematize edildiğini belirtir.²⁶⁰

Walser'in metinleri tek tek, stabil çerçeveler ortaya koymaz, aksine çoğul, devamlı yer değiştiren imalar/işaretler barındırır. Diğer metinleri ve iletişim araçlarını, bazen açıkça biyografisini, bazen de sadece imalarla işaret eden yoğun bir ağ örer. Ya da bunlar tamamen metinlerinde gizlidir. Bunun için mikrogram metninde yazmayla ilgili olan durumları aydınlığa kavuşturmak için bu bilgilerin verilmesi gerekli görülmüştür. Walser'in yazma biçimine/stiline ilişkin tüm bu açıklamalardan sonra mikrogramları bu çerçevede ele alacağız.

²⁵⁷ Utz, S. 472.

²⁵⁸ Schwerin, S. 165.

²⁵⁹ Schwerin, S. 166.

²⁶⁰ Tamara S. Evans, "Im übrigen ist er ein wenig krank": Zum Problem der Selbstreferentialität in Robert Walsers Dichterporträts, In: Dieter Borchmeyer (Hrsg.), *Robert Walser und die moderne Poetik*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 1999, S. 102-115: S. 107.

İKİNCİ BÖLÜM

ROBERT WALSER VE MİKROGRAMLAR

2.1. YAZMA SÜRECİYLE İLGİLİ MİKROGRAMLAR

Walser yazma sürecini eserlerine yansıtan ve bunu yaparken hem kendi yaşantısına hem de kurmacaya başvuran bir yazar olarak görülebilir. Mikrogramların yazma kısırlığının hemen ardından kaleme alınan metinler olduğu göz önüne alınırsa, bu metinlerin aslında “yazma” eylemine dair yazarın ne kadar yoğun bir düşünme süreci yaşadığına bir kanıt oluşturduğu anlaşılabilir.

“Ich schlafe so brav” adlı mikrogram metni Walser’in bu kategorideki tipik mikrogram metinlerinden birisidir. Yazma eyleminin ve sürecinin net bir biçimde görüldüğü bu mikrogram metninde sıradan bir konu işlenir. Metinde ne işlendiği konusunda okurun aklında net bir fikir oluşmaz. “Ben” ile başlayan metnin ilk cümlesi, sonraki satırlarda yerini “o” kişisine bırakır. Anlatılanlar karşısında şaşırarak okur kimden bahsedildiği konusunda fikir sahibi olamaz. İlerleyen satırlarda yapılacak olan açıklamalar varsa okur bu şekilde bilgi edinebilir. Metinde ilk olarak göze çarpan, birbirine yazılış bakımından benzeyen kelimelerin kullanılarak kelime oyunu yapılmasıdır. Kelime oyununa başvurulması bir ustalık olarak değerlendirilebilir ve Walser bu anlamda usta bir yazar olarak görülebilir.

Ich glaube, ich kann sagen, ich sei im **Schlaf** das reine **Schaf**. (...) Sie entnahm diese Gewißheit aus meinen bisherigen Büchern, deren Inhalt sie in ihren stillen Stunden zu ihrem unfaßlichen Vergnügen an die holde Seele **zog** und **sog**.²⁶¹

Anlatıcı burada dağılan konular arasında gidip gelmektedir. Normal bir metinde asla bir araya gelemeyecek konuların Walser’in metinlerinde hep yan yana olduğu görülebilir. Ona özgü yazma biçiminin bir özelliği olan bu durum, Walser’in metinleriyle uğraşanlar için sürpriz değildir. Onun metinleriyle ilk kez karşılaşan bir okur için ise

²⁶¹ Kelime oyununu gösterebilmek için alıntının Türkçesi burada verilmektedir; Sanırım, uykuda saf koyun olduğumu söyleyebilirim. (...) Bu kesinliği, sessiz saatlerinde tatlı ruhun anlaşılabilir/inanılmaz zevki için, içeriğini çıkardığı önceki kitaplarımdan aldı. Bkz. Bernhard Echte-Werner Morlang (Hrsg.), *Robert Walser (RW): Aus dem Bleistiftgebiet, Mikrogramme aus den Jahren 1924-1925*, Bd. 1: Prosa, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 2003, S. 14-15.

ilginç bir durum olarak görülebilir. Daha metnin başında kelime oyunuyla karşı karşıya kalan okur, anlatıcının kelime oyunları ile konuyu/metni devam ettirmesiyle, daha farklı bir kelime oyununa tanık olur. “Arm” kelimesinden yola çıkan anlatıcının arka arkaya farklı konularla bunu bağdaştırması ve bunu yaparken de aynı kelimeyi kullanması ilgi çekicidir. Ustalık olarak nitelendirdiğimiz bu durum Walser’in yazma biçimiyle yakından ilgilidir. Farklı konular aynı kelimeyle arka arkaya verilirken, “lein” ekinin uyum sağlaması açısından isimlerin sonuna eklenerek şiir sanatındaki gibi kafiye oluşturulması/kulağa hoş bir tını kazandırılması ve kelime türetilmesi söz konusudur.

Das Städtchen bekam nasse Augen, als es mich endlich, endlich zu sehen bekam, und ich lüge ja vielleicht ein bißchen, wenn ich sage, daß es mich mit seinen alten kalten und dennoch gewissermaßen warmen Armen mittelalterlich umfing. Ich warf ja dann auch in eine Sammelbüchse durch zweckdienlichen Schlitz ein Nickelstück zum Besten der Armen. Ein geschnitztes Mönchlein trug ein Kindlein auf den Armen. Das Brüderlein stand hinter einem niedlichen Gitterlein, und durch’s Gitterlein schaute ich aufmerksämelig mit schelmigem Gesichtlein, lang, lang.²⁶²

Bu şekilde oluşturulan/yazılan mikrogramlara başka bir örnek de “O, ich schälte einst einen Apfel, und entzückend war’s, wie mir das Werk gelang” adlı mikrogram metnidir ve bu bağlamda Walser’in ilginç metinlerinden birisi olarak değerlendirilebilir. Söz konusu metin, bir kelimedenden yola çıkarak bir metnin nasıl yazıldığını ve aynı kelime ile başlanılan metnin yine aynı kelime ile nasıl sonlandırıldığını göstermek açısından tipik bir örnektir. “Entzückend” (büyüleyici) kelimesinden yola çıkılır ve anlatılan her şey buna bağlanır. Metinde bir kelimenin her şeye nasıl bağlandığına ve kurulan birleşik kelimelere okur yakından tanık olur. Bu durum, anlatıcının/yazarın ustalığı olarak nitelendirilebilir;

(...) und dieses Grundzumentzücktseingeben würde auch für mich einen Anlaß bilden, (...) Dieses Nichtweitereprechenkönnen vor Entzücken.²⁶³

²⁶² Kelime oyununu gösterebilmek için alıntının Türkçesi burada verilmektedir; Nihayet beni gördüğünde kasaba ıslak gözlerle doldu ve kasabanın eski soğuk ama yine de sıcak kollarıyla ortaçağa has bir şekilde beni kucakladığını söylediğimde belki biraz yalan söylüyorum. Fakirlerin yararı için uygun bir yarıklık yoluyla bir toplama kutusuna bir nikel parçası attım. Oyma bir keşiş kollarında küçük bir çocuk taşıyordu. Erkek kardeşçik şirin bir ızgaracığın arkasında durdu ve ızgaracığın arasından küçük muzip bir yüzle uzun uzun bir süre dikkatlice baktım. Bkz. Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 16-17.

²⁶³ Birleşik kelimeler görülebilsin diye alıntının Türkçesi burada verilmektedir (...) ve bu tutulmuş/büyülenmiş olmaya neden olma benim için fırsat olurdu, (...) Bkz. Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 69. Zevkle bu konuşmaya devam edememe/konuşma başarısızlığı. Bkz. Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 70.

“Er prügelte und schmunzelte” adlı mikrogram metninde de ortaya atılan “Eifersucht/Eifersüchtigsein” kavramıyla metin başlatılır ve aynı kavramla metin sonlandırılır. Anlatıcının araya sıkıştırdığı konular da bu kavramla ilintilidir. Örneğin, kıskançlık yüzünden ortaya çıkan ilk kardeş kavgası/ilkin cinayet/ilkin insanın ölümü yani Habil ve Kabil arasında yaşanan olaya değinilir. Anlatıcının, araya sayısız konu sıkıştırırsa da, doğaçlama yazma ilkesini bilinçli olarak yönlendirdiğine²⁶⁴ kanıt olarak gösterilebilecek aynı kavramla başlama ve bitirme durumu, metinde şu cümlelerle yer alır;

Bu öykünün okuruna her gün kıskançlık yaptığı konusunda güvenmek zorunda kalacağım. (...) (...) öyküme başladığım ve son verdiğim kıskançlık için vesile olan (...) ²⁶⁵

Anlatıcının doğaçlama yazma ilkesini bilinçli olarak yönlendirdiğine kanıt olarak gösterilebilecek bir başka mikrogram metni Walser’in yayımlanmış metinlerinden olan ve karalamaları arasından çıkarılan “*Entwurf zu Ein Unsterblicher*” adlı mikrogram metnidir. Anlatıcı, vaktiyle çok yetenekli bir yazar şeklinde/biçiminde büyük bir domuzun var olduğunu belirterek metne giriş yapar. Ancak domuzu bir kenara bırakarak, yazar ile anlatımına devam eder. Küçük kırlangıçların üretimini gerçekleştirdiği atölyenin çevresinde uçtuğunu ve yazarın tamamen gerçeklerle ve yaşamışlıklarla en duygulu satırları yazdığını söyler. “Schaffenswerkstatt” ve “die zartesten Verse” kelimeleri bize Walser’i ve onun mikrogram dünyasını çağrıştıran kelimeler olarak görünür. Ancak yazarın neden domuzla benzetilmiş olduğu konusunda bir fikir sahibi olamasak da metni okumaya devam ettiğimizde bir anda tekrar domuzla geçilmesi metnin oluşumu için, bizde bunun gerekli olduğu düşüncesini uyandırır;

Bir zamanlar çok yetenekli bir şair biçiminde büyük bir domuz vardı. Kırlangıççıklar onun yaratıcı atölyesinde uçuyorlardı ve o, gerçeklik ve deneyimle dolu en duygulu/duygu yüklü mısraları kaleme alıyordu (...) (...) konuşmaya cesaret ettiğimiz domuz yuvarlandı (...) ²⁶⁶

²⁶⁴ Walt, S. 78-79.

²⁶⁵ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 5, S. 95-97.

²⁶⁶ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 6, S. 548-549.

Gerekli olduğunu düşündüğümüz bu durum giderek daha da somutlaşır. Anlatıcı domuzu anlattıktan sonra bir anda tekrar yazara geçer. Bu da anlatıcının/Walser’in yazma süreci içerisinde metnini bilinçli olarak yönlendirdiğinin bir göstergesi sayılabilir;

Domuzun mısraları kitap biçiminde/şeklinde yayımlandı ve sadece aydın/eğitimli/kültürlü insanlar baskıyı aldı ve onu zevkle okudu. (...) (...) ve aynı zamanda büyük bir domuz olan büyük yazar, (...) ²⁶⁷

“Faule Ausreden” adlı mikrogram metninde de “bahane” kelimesinden yola çıkılarak bir metnin nasıl oluşturulduğuna ve konular arasında bununla nasıl bağlantı kurulduğuna yakından tanık oluruz. Anlatıcı burada örnekler vererek kullanılan/üretilen bahaneleri açıklamaya çalışır. Çalışmaya hevesi olmayan birinin bu durumunu gizlemesi için tatlı bahanelere başvurduğu söylenir. İyi bir bahanenin iyi bir kaleye benzediğini belirten anlatıcı, ortaya atılan bahanelerle kişinin kendisini korumaya çalıştığını ve bu bahanelerin kale görevi gördüğünü vurgulamak ister. Konuyu yarıda keserek, bir anda bu satırların yazarına yani kendisine konuyu getirir. Bu satırları yazanın nasıl biri olduğunu dile getirdikten sonra ortaya attığı bahane konusuyla bu satırları yazan kişiyi ilişkilendirir. *“Her bakımdan çok saygın olan bu satırların yazarından başka kim bunu, daha becerikli ve daha yoğun bir biçimde fark eder”* ²⁶⁸ diyen anlatıcı, bu satırların yazarına/kendisine göndermede bulunarak bunu dediği şeyle yani bahaneyle kendisi arasında ilişki kurar. *“Gerçekleri sevdiği ve daima bir yığın bahaneyi elinde bulunduran biri olduğu için ona çok saygı duyulur”* ²⁶⁹ cümlesiyle kurduğu ilişki daha da somut bir hal alır. Ancak gerçekleri seven birinin bahaneler üretmek yerine daima gerçekleri söylemesi gerektiği düşünülürse bu durumda bir terslik vardır. Okurun bir anda aklı karışsa da, Walser’in üslubu tam da bu noktada kendisini gösterir. Bir ikilem söz konusudur ve satırların yazarına niçin saygı duyulduğu belirtildikten sonra bu konu kapatılır ve farklı örneklerle konu kaldığı yerden devam ettirilir. Burada önemli olan yaratılan ikilemin ortadan kaldırılması ya da satırların yazarına neden saygı duyulduğunun açıklanması değil, konu (bahane) ile yazan kişinin ilişkilendirilmesi ve yazmanın devam ettirilmesidir. Buradan

²⁶⁷ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 6, S. 549.

²⁶⁸ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 235.

²⁶⁹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 235.

hareketle Walser'in mikrogramlarında yazma sürecine çoğunlukla bir ikilemin egemen olduğu düşüncesine varılabilir.

Walser'in mikrogramlarında birçok kesitte yazma sürecine doğrudan göndermede bulunulur. "O, das war dir ein feinstmiges, zartfühliges, mit Leberblümchen tiefsinnig garniertes Leben" adlı mikrogram metninde bunu görmek olanaklıdır. Kurduğu cümlelerin belki de sanat kurallarına uygun/doğru olduğunu belirten anlatıcının, yönetmenmiş gibi cümleyi yazdığını söylemesi ilginçtir. Buradan, bir yönetmen nasıl film yönetiyorsa, anlatıcının da cümleleri aynı mantıkla kurduğu anlaşılabilir. "Bu cümleyi incelemeyin! Belki de sanat kurallarına uygundur. Onu yönetmenmiş gibi yazdım ve (...)"²⁷⁰ Walser'in kendisine açıkça göndermede bulunduğu metinleri ("Prosastück", "Meine Bemühungen", "Bleistiftskizze") bir kenara bırakırsak, Walser'in metinlerinin yazma, konular, pozisyonlar ve şartlar üzerine açıklamalarla dolu olduğu görülebilir. Bir nevi sanatsal yaratı/edebi yazma konu edilir.²⁷¹ Bu metinde de bunun örneklerine rastlamak olanaklıdır;

Şiirsel olalım mı ve zevk için en ufak karşılık beklemeden ruhu saran konserlerde dolaşan ötücü kuşlardan konuşmaya başlayalım mı? (...) Nasıl harekete geçeceğim! Daha fazla kısıtlama getirmeli miyim?²⁷²

Walser ile ilgili çok sayıda araştırmada da ortaya konulduğu gibi²⁷³ onun edebi yaratısının beslendiği önemli kaynaklar arasında yürüme eylemi/olgusu vardır. Mikrogramların önemli bir kısmı da bu olgudan nasibini alır. Özellikle yazma ile ilgili metinlerde yürüme olgusu ya eylem ya da bir düşünce olarak vardır. "Lieber Salzmann, der Sie ein Maler sind" adlı mikrogram metninde de yazma eylemi ön plandadır. Bir ressamdan bahsedilen metinde, ressamın resim yapmasının dışında yazmayla da ilgilendiğini anlamak zor değildir. Ressamdan bahsedilirken, yazma alışkanlığında olduğu gibi, başkentin sokaklarında amaçsızca şaşkın şaşkın dolandığı söylenir. Anlatıcının da yazarken böyle bir durum takındığını, yazmayı alışkanlık haline getirdiğini, amaçsızca yazdığını, gezintiler yaptığını buradan anlamak olanaklıdır;

²⁷⁰ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 155.

²⁷¹ Kammer, *Figurationen und Gesten des Schreibens, Zur Ästhetik der Produktion in Robert Walsers Prosa der Berner Zeit*, S. 198.

²⁷² Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 152-153.

²⁷³ Claudia Albes'in "Der Spaziergang als Erzählmodell" adlı çalışması buna örnek gösterilebilir.

Daha sonra şifreyi çözmek/okumak için çaba sarf etmesine gerek yoktu, ne olduğunu biliyordu ve bunun sonucunda yazmanın alışkanlık haline getirildiği gibi, başkentin sokaklarında amaçsızca şaşkın şaşkın dolanıyordu.²⁷⁴

Aynı durumun geçerli olduğu bir başka mikrogram metni “Faul, will sagen, planlos flanierte ich gestern nachmittag” adlı mikrogram metnidir. Metinde anlatıcı manzarayla ilgili izlenimleri davet etmekten söz ederek okurun izniyle dolaştığını/boş boş gezindiğini belirtir. “landschaftliche Eindrücke einladend” ifadesini açmak gerekirse, Türkçe’de bunun karşılığını bir izlenim edinmeye zorlayan bir doğanın davetkârlığı olarak verebiliriz. Anlatıcı burada böylece doğanın yaratma/yazma eyleminde oynadığı role göndermede bulunuyor olabilir. Ancak anlatıcı bunu dolambaçlı yollarla ifade ederek bir belirsizlik ortamı yaratır ve okurun kafasını karıştırır;

Dün öğleden sonra nazik okurların izniyle, doğal izlenimleri içime nüfuz etsin diye davet ederek açık havada ve kabul edilebilir diğer tüm renklerin varolduğu yerlerde boş boş, demek istediğim, plan yapmaksızın dolaştım.²⁷⁵

Kafası karışan okur yaratma/yazma eylemine bir gönderme olduğunu şu cümlelerle kesinleştirir;

Bir uyuşukluk/tembellik güzelliğiyle en usta/ en aralıksız ve en uzun biçimde sohbet ederek, burada bu konuda, belki de önemli olan küçük bir düzyazı (Kullanılan tabir ilginçtir; “Prosaessay”) olduğunu saptadığım iddiasını ortaya atıyorum.²⁷⁶

“Es gibt da” adlı mikrogram metninde de anlatıcı yazdığını belirtir. Burada dikkat çeken nokta, kaleme alınan yazının özelliğidir. Anlatıcının yazıyı, amaçsızca dolaşan/aylaklık eden bir yazı olarak nitelendirmesi, yazmasına ilişkin bir gönderme olarak algılanabilir. Bir yazı kendi başına amaçsız/aylak olamaz. Ancak kaleme alınan kişi tarafından ona bu anlam/özellik yüklenebilir. Bu da yazarın onu anlatma biçiminden kaynaklanır. Anlatıcı da burada tam da bunu söylemek ister. Ayrıca yazıyı pazar kıyafeti içerisinde yazdığını, gerçeğe uymaması durumundan ötürü gece/resmi/tören kıyafetiyle yazdığını belirtir. Aslında anlatıcı ilk ifadeyi (Pazar kıyafeti) kullanmak ister ancak gerçeğe uymayacağını düşündüğü anda bunu değiştirir. Anlatıcının, böyle bir yazının resmi bir kıyafet içerisinde değil de, rahat bir kıyafet içerisinde yani özgürce

²⁷⁴ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 156.

²⁷⁵ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 11.

²⁷⁶ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 11.

yazılabileceğini düşündüğü söylenebilir. Söz konusu kıyafetlerle yazıya da bir gönderme yapılmış olduğunu belirtmek olanaklıdır. Dolayısıyla düşüncelerde gezinen anlatıcının rahat/özgür bir biçimde üretim yaptığını söylemek yerinde olur.

(...) ve belki de sadece kısa, küçük ve sığ, gerektiğinde bilgi gerektiren alanlarda amaçsızca gezinen/dolaşan bu yazıyı, eğer resmi bir takım elbiseyle yazdığımı söylemek daha gerçekçi olmasaydı, adeta pazar günü kıyafeti içerisinde yazdığımı söylemek isterim.²⁷⁷

Walser ve anlatıcıları söz konusu olduğunda her şey üzerine yazmak olanaklıdır. Alışkanlık haline getirilen yazmanın yeri ve zamanı yoktur. Önemli olan yazmak için bir çıkış noktası olmasıdır. Bu düşüncenin vurgulandığı mikrogram metni “Klara, Vater, Bräutigam (Leonhard), Autor, Iwan” adlı dramadır. Klara ve Leonhard arasında geçen konuşmada dikkat çeken nokta, öncesinde şiir yazdığını dillendiren Klara’ya, Leonhard kilometrelerce yaptığı zahmetli yürüyüşün onu büyüleyeceğini ve yolda yazabileceğini belirtmesidir;

Klara: Ama yürüyerek değil mi?

Leonhard: Neden olmasın? O zaman narin sefil ve kirli ve üstü başı perişan ve yorgun ve darmadağın ve bitap bir halde amacına ulaşırsın. Bundan başka, çok uzun zorlu yürüyüş/gezinti seni büyüleyecek. Yolda yazabilirsin. Bu öpücüğü al ve uzaklaş.²⁷⁸

Mikrogramlar, her yerde ve her durumda üretimin olanaklı olabildiğinin/yazma eyleminin her yerde gerçekleşebileceğinin bir kanıtı olarak görülebilir. “Kann ich abstreiten” adlı mikrogram metni bunun için yerinde bir örnektir. Bu metinde yazma yeri bir cafedir. Bir taslağın kaleme alınmasında mermer levhalı bir masa söz konusu olur; *“Onun çok sayıda, son derece güzel döşenmiş odalarından birinde genellikle dimdik ve mermerden heykel gibi duran bir masanın olduğu her halükarda gerçekliğe uyar, (...)”*²⁷⁹ Ayrıca metinde bahsedilen küçük bir şehir vardır. Bu küçük şehri özellikle belirtmek istememiz, anlatıcıdan kaynaklanır. Anlatıcı için en ufak bir şey bile esin kaynağı olabilir ve o bundan sayfalarca üretim yapabilir. Burada da anlatıcı bu küçük şehrin kendisine burada bu yazıyı yazmasına olanak verdiğini dillendirir. Ancak bu açıklamasında bu düzyazıyı, kısa bir roman olarak değerlendirir. Bu da, türlerle ilgili sınırlarda dolaşan

²⁷⁷ Echte-Morlang (Hrsg.), RW: AdB., Bd. 5, S. 64.

²⁷⁸ Echte-Morlang (Hrsg.), RW: AdB., Bd. 2, S. 443-444.

²⁷⁹ Echte-Morlang (Hrsg.), RW: AdB., Bd. 4, S. 116.

Walser²⁸⁰ için anlamlı bir örnek olabilir; “*Burada benim küçük bir roman yazmama vesile olan bu küçük kasabayı bir kez daha ziyaret edeceğim olanaklıdır, (...)*”²⁸¹

Anlatım sırasında zihni sürekli o anki yazmayla meşgul olan anlatıcı okura bunu açıklama gereği duyar. Walser’in hayattayken Prag basınında yayımlatmak için mikrogramları arasından çıkardığı “*Sie sollen arbeiten*” adlı mikrogram metninde anlatıcı şehri betimlerken bir anda kendisi için uygun olan ifade biçimine/üslubuna izin verdiğini belirterek bu düşünceyi doğrular;

Şehrimiz bir nehir tarafından kucaklandığı söylenen bir tepenin üzerinde yer alır, sanki nehir bir sevgilinin koluymuş ve şehri taşıyan tepe gururlu güzel bir kadınmiş gibi, ama yine de çok gururlu değil, kucaklaşmak, elbette kendime sadece uygun olan bir ifade tarzına izin verdiğim kucaklaşmak, (...)”²⁸²

Mikrogramlarda açıkça yazma olgusundan/sürecinden söz edilmese de, anlatıcının bilinçaltında bunun var olduğu okura hissettirilir. “*Bedeutende Menschen nennen mich ein Kind*” adlı mikrogram metninde, rüyasında kendisini oturarak ve yazarak gördüğünü belirten anlatıcının zihni sürekli yazma ile meşguldür. Bu durumda, Walser’in, bilinçaltının devreye girdiği, anlatıcı aracılığıyla kendisini ortaya koyduğu ve bu durumu dillendirdiği akla gelebilir.

Ama şimdi beni düşündürten hayale gelem, bir masada oturuyorum. Bu neredeydi? ich säße an einem Tisch. Odada bir çamaşır sepeti ve dar iki kapı bulunuyordu. Şimdi oturup yazdığım gibi, dikkatli/düşünceli bir kişi ona yol vermeye beni teşvik etti.”²⁸³

Yazma eyleminin belirgin özelliklerinin ön planda olduğu “*Ich schlafe so brav*” adlı mikrogram metninde, anlatıcı kendisinden bahsederken, gündelik olarak yapılabilecek işleri anlatır. Bunların arasında bir şiir kaleme almasını söylemesi dikkat çekicidir. Bunun, onun için gündelik sayılabilecek bir iş olduğuna göndermede bulunulması, görülüp yazılması, okurun, anlatıcının yazmayla yakından ilgili olduğu fikrini benimsemesine yardımcı olur.

Bir fırına hayranlıkla baktıktan, bir köpeği okşadıktan, bayan bir garsona “sen” diye seslendikten, bir şiir kaleme aldıktan, bir düşünceden vazgeçtikten ve bir diğerine tutunduktan/sokulduktan sonra, benimle ve var olma hakkına sahip olan her şeyle ve

²⁸⁰ Anna Fattori -Kerstin Gräfin von Schwerin (Hrsg.), *Ich beendige dieses Gedicht lieber in Prosa. Robert Walser als Grenzgänger der Gattungen*, Universitätsverlag Winter, Heidelberg 2011, Vorwort.

²⁸¹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 117.

²⁸² Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 2, S. 480.

²⁸³ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 31.

yerine getirilmemiş daha yüksek yükümlülüklerde parıldayarak çakan, gürleyen hızlı trene oturdum.²⁸⁴

Yazmayla yakından ilgili olduğu fikrine kapıldığımız anlatıcı, “Ich kann von einem Knaben erzählen” adlı mikrogram metninde bunu netleştirir. Anlatıcı, metnin sonunda, yazmış olduğu metinle ilgili düşüncelerini dile getirir. Anlatıcı kendi deyişiyle klasisizm kokan bu yazı üzerine gururlandığını ve yarın tekrar devam etmek için kalemi elinden bıraktığını söyler;

Bu çocuğun sevgisini salam sucuk sevgisi ya da Petrarka²⁸⁵ sevgisi olarak adlandırmak istiyoruz ve klasisizm kokan böyle bir makale/yazı üzerine gururluyuz, yarın tekrar devam etmek için kalemi elden bırakıyoruz.²⁸⁶

Anlatıcının bu açıklamalarından, yaptığı işi kayda değer gördüğünü ve bunun üzerine gurur duyduğunu, anlatıcının yazmayla yakından ilgili olduğunu, günlük üretiminin artık sona ererek yarın rutin bir biçimde devam edeceğini anlamak olanaklıdır. “Ich hörte diese beiden jungen Leute keineswegs irgend etwas miteinander reden” adlı mikrogram metninde ise anlatıcı, bundan başka diyerek birden bire konuyu yarıda keser ve yazma biçimini açıkça dillendirir. Üslubunun doğaçlama olduğunu belirten anlatıcı sözü uzatarak araya bir sürü laf karıştırır. Bunun farkındadır ve bunu dillendirmeden duramaz.

Bu iki gencin birbirleriyle konuşmasını hiçbir şekilde duymadım. Bu arada: Yazım tarzında bir yavaşlık olabilir ve eğer isterse ki mecbur görünüyor, doğal, sempatik ve büyük etki yaratabilir, söz konusu yazarın deyimler açısından zengin olanlar kadar iyi etki yaratabilecek kısa cümlelerle kendisini ifade etmesini tercih ederim. Bu araya sıkıştırılan laftan rahatsız olur muyum? Bu olanaklıdır, ama her fırsatta okurun canını sıkmak, okuru düşünmek benim için imkânsızdır. Buraya nereden geldim?²⁸⁷

“Endlich ließ sie sich herab” adlı mikrogram metninde de anlatıcı yazarken o anki duygularını dillendirerek, burada yazmak ya da bildirmek durumunda kaldığı bir olay için kendisine sinirlendiğini araya sıkıştırır;

²⁸⁴ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 17.

²⁸⁵ Francesso Petrarca döneminin en büyük bilgini sayılan İtalyan hümanist ve şairdir.

²⁸⁶ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 176.

²⁸⁷ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 35.

Ona her şey yazılabilecek bir konu gibi görünüyordu. Bunu burada yazarken ve örneğin benim için haylaz/afacan olanın, o “içeri gir” dediğinde, o anda dolabın içine saklanmasını bildirmek durumundayken öfkeliyim, (...) ²⁸⁸

“Ich schlafe so brav” adlı mikrogram metninde de anlatıcı yazdığı sırada şimdi ne yaptığını kendi kendine sorarak bu satırları kaleme aldığını belirtir. Ellerinin titremek istemediğini söyleyen anlatıcının, bundan önce yazma eylemini icra ederken ellerinin titremiş olduğu düşüncesi okurun aklını kurcalayabilir. Yazarkenki durumunu/ruh halini de belirtir. Ruh halinden, yazarken mutluluk duyduğu anlaşılabilir. O, yazma eylemini icra ederken bu satırların okunacağı fikrini de ortaya koyar. Anlatıcının yazma eylemiyle bu satırların okunması eş zamanlı oluyormuş hissi okurda oluşur. Hiç tanımadığı insanların, kendisine para kazandıran, okunmaya değer bu satırlar hakkında böylece bilgi sahibi olduğunu belirten anlatıcının, bunu meslek olarak icra ettiğini de söylemek olanaklıdır. Eller ve okunmaya değer bu satırlar okurun aklına hemen Walser’i getirse de Walser’in elinin titremediğini, eline kramp girdiğini bildiğimizden, Walser’i burada özdeşleştirmek olanaklı değildir. Oluşum bakımından özel olan mikrogramları, anlatıcının okunmaya değer satırlar olarak görmesine yakın tanık olmak olanaklıdır.

Sonunda güzel bir çorba içtim. Ve şimdi? Şimdi tüm bunları yazıyorum. Ellerim asla titremek istemiyor. Zihnim dingin ve rahat. Ve şimdi bu okunuyor. Asla görmediğim, orada ve şurada oturan insanlar, şüphesiz çeşitlilik gösteren ücreti bana getiren/sağlayan, okunmaya değer bu satırların farkındalar. Ancak, Maximilian Harden und Walther Rathenau ile Berlin hayvanat bahçesinde oturmam uzun zaman önce değildi, zayıf hafızama rağmen ki aslında mükemmel olan, tam olarak hatırlıyorum, “Simplizissimus” dan söz ettik. Bunun çok uzun zaman önce olmaması göze çarpar. Sonra bir akşam Holitscher hakkında aptalca bir şaka yaptım. Bayan Paul Cassirer bunu çirkin buldu. ²⁸⁹

Bu alıntı, anlatıcının kendi ürettiklerini nasıl gördüğünü göstermesi açısından büyük önem taşır. “Ich hörte diese beiden jungen Leute keineswegs irgend etwas miteinander reden” adlı mikrogram metninde de yazma esnasında, yazdığı bu yazıyı kimlerin okuyacağını aklına gelmişken söyleyen bir anlatıcı söz konusudur. Kültürlü/egitimli insanların bu yazıyı okuyacağını vurgular. O halde anlatıcının belli bir tabakaya hitap etme duygusuna sahip olduğunu ve bunu düşünerek yazdığını söylemek yerinde olur. Alışıl gelmiş anlatım tarzından farklı bir anlatım tarzıyla karşı karşıya

²⁸⁸ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 174.

²⁸⁹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 18.

kaldığımız bu mikrogram metninde, anlatıcı anlatıyı yönlendirmekle kalmaz, o anda ne yaptığının bilgisini de önceden verir.

Aklıma gelmişken bu makaleyi sadece “eğitilmiş insanlar” okuyacak, bunu önemle vurguluyorum. Örneğin bir sevgilim, bir sahibem, öyle değil mi, siz beni anlıyorsunuz ya da benim yüzümden bir karım olsaydı, ve o sözünü ettiğim gibi böyle çocuğu öperdi, bağrına basardı, okşardı, vs., bu yüzden onu daha çok severdim vs.. Böyle bir cümle uğruna, eğitimsiz ya da yarı eğitilmiş insanlar beni kesinlikle gülünç bulurlar, bu yüzden bu kelimeleri sadece insancıl olanlar için nasıl yazdığımı açıkça belirttim ve tüm bu aşağıdakileri burada sadece bunun için yazdım.²⁹⁰

Anlatıcının daha yazma aşamasında, yazının kimlere hitap ettiğini bildirdiği mikrogram metni sadece bu metinle sınırlı değildir. “Gestern wohnte ich einem Fest nicht bei” adlı mikrogram metninde de anlatıcı bu metnin hedef kitlesini özellikle vurgular. Walser’in metinlerinin, kendi söylemlerinden hareketle, her seferinde belirli bir tabakaya hitap ettiğini söylemek olanaklıdır. Bu yazıyı da aydın/kültürlü erkeklerin dünyası için yazdığını ve kadınların kendisine sitemde bulunduğunu belirtir;

Bu arada bu yazıyı aydın/kültürlü erkeklerin dünyası için yazdığımı anlıyorum. Kadınlar bir erkek yazarı olduğumdan bana sitem ediyorlar ve bir kadın yazarı olduğumu ileri sürüyorlar.²⁹¹

“Leserinnen sollten, was mir hier entsteht, lieber nicht beachten” adlı mikrogram metninde de anlatıcı, bayan okurlara hitap ederek burada yazdıklarını dikkate almamalarını söyler ve ileride/gelecekte sadece erkeklerin dünyasına hitap edeceğini belirtir; “Okurlar burada ne oluştuğuna dikkat etmemelidir, çünkü gelecekte sadece erkeklerin dünyası için yazmayı düşünüyorum, (...)”²⁹² “Zuversichtlichkeit ist etwas Prachvolles” adlı mikrogram metninin sonunda da anlatıcı duygusuzlar için yazmadığını belirtir; “Neyse ki duygusuzlar ya da duyguca yoksul olanlar için yazmam. Böyleleri yazılarımı da okumaz.”²⁹³ Bu kişilerin onun yazdıklarını okuyamayacağını belirten anlatıcı için, yazılarının bir parça duygusallık barındırdığı açıktır. Bundan yoksun kişilerin onun yazısında hiçbir şey bulamayacağını düşünmesi bu bağlamda tutarlıdır.

²⁹⁰ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 36.

²⁹¹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 17.

²⁹² Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 20.

²⁹³ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 5, S. 11.

Mikrogramlarda sık rastladığımız bir başka durum, gel gitler yaşayan ve ne anlatacağına karar veremeyen anlatıcının aklına geldiği gibi yazması, dolayısıyla garip/tuhaf bağdaştırma isteğinin olması²⁹⁴, okurla iletişim kurmak/ikilem yaratmak/okurun aklını karıştırmak adına sorular sorması ve onları burada anlatacağını önceden bildirmesidir;

Oh, iyi/cesur ilişkiler kurma ve hızlı ve aynı şekilde iyi/cesur bir biçimde tekrar bu ilişkileri koparma konusunda harcanan çabaların çokluğu için bu varsayım ne ifade eder/ne anlama gelir. Severek, çadırları söktüğüm gibi kararım, yine aynı şekilde, azami dikkat ve saygınlık ile tekrardan açtığım gibi bavulları vs. ağzına kadar doldururum.²⁹⁵ “En hızlı gidişten ve en şık, en zarif kaçıştan uzun bir süre sonra kanadı sakat zavallı bir kelebeğe geldiğimi biliyor musunuz?”²⁹⁶ “Orada ne gördüm?” (...) “Sonra ne yaptım?”²⁹⁷ Bu tuhaf yolsuzluk yapma işinde bu uzaklaştırmayı/ortadan kaldırmayı suçlayabilirim, fakat dürüstlüğüm, çok çekici bir pelerin olacağı bir durumun kullanımını bana yasaklıyor. Bu arada sirklerde aslanların nasıl evcilleştirildiğini gördüm. Bu beni çok ilgilendirdi, ama son zamanlarda tuhaf ne hayal ettim? Bunu size burada anlatacağım.²⁹⁸ Meşgul olduğum deneme kanatlarımı zarifçe çırparak bir güvercin sürüsü gibi ayrı ayrı yerlere uçtu.²⁹⁹ Ah, sevgili okur, can sıkıcı-iş ile ilgili düşünme konusunda ne kadar yetenekli olduğumu bilmiyorsun. Bunun hakkında en ufak bir fikrin yok ve muhtemelen bu konuda yanılığın içerisinde olman beni sevindiriyor. O insanların birbirlerine karşı bir “sevgi” si vardı. Siz beni anlıyorsunuz, öyle değil mi?³⁰⁰

Yazarken metnini şekillendiren anlatıcının, anlattıkları doğaçlama olduğundan, saçma ve birbirinden bağımsızdır. Anlatıcı da bunun farkında olarak, “Ich bin die erfolggekrönte Dichterin Vögelin” adlı mikrogram metninde, abuk subuk konuşmak/saçmalamak için kendisine izin verilmesini ister; “Aşağıda saçmalamama/abuk subuk konuşmama izin verilsin.”³⁰¹ “Unter anderem malte er auch seine Frau Mama” adlı mikrogram metninde anlatıcı, severek gelişigüzel konuşmak/gevezelik etmek istediğini belirtir; “Çok fazla gevezelik etmek istiyorum.”³⁰² “Das ist eine ganz nette Frau” adlı mikrogram metninde de odak noktasına aldığı kadını anlatırken konuyu yarıda keserek anlattıklarının garip/tuhaf olduğu konusundaki

²⁹⁴ Schwerin, S. 14.

²⁹⁵ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 15.

²⁹⁶ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 19.

²⁹⁷ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 20.

²⁹⁸ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 29.

²⁹⁹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 5, S. 266.

³⁰⁰ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 37.

³⁰¹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 197.

³⁰² Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 295.

düşüncesini “Anlatımın/ifadenin biraz tuhaf olması, bunun ne zararı olabilir ki”³⁰³ cümlesiyle okurla paylaşır. Böyle bir durumda anlatıcının metnini “anlatı enkazı” ve “sıradan aptalca bir öykü” olarak değerlendirmesi okura tuhaf gelebilir ancak bu Walser anlatıcıları için olağan/tipik bir durumdur. “Das ist eine ganz nette Frau” adlı mikrogram metninde buna yakından tanık oluruz;

Eğer izin verirseniz, bu bir çeşit lehçedir/şivedir, öyle değil mi, izin veriyorsunuz ve şimdi yeşil küçük bir meydan üzerinde amacımıza ulaşalım diye, bu anlatı enkazından aşağıya iniyoruz/kayıyoruz.” (...) “Burada anlattığım ve görünürde henüz sonuna gelmediğim sıradan aptalca bir öykü için, bu nedir/ ne demektir?”³⁰⁴

Metinlerini sorular sorarak devam ettiren anlatıcı, düz yazı olarak başladığı metne şiirle devam eder ya da düzyazı birdenbire şiire dönüşür. Walser mikrogramları için tipik olan bu duruma “Ich schlafe so brav” adlı mikrogram metni ve “Ignaz und die Freifrau” adlı mikrogram metni örnek verilebilir.

Neden birbirimizi bu kadar az tolere ediyoruz? Ah, zayıflıklarla dolu, zengin ve fakir, sınırlı ve sınırsız/sonsuz hayat...! Öyle olmalı ki, muhtemelen sinir bozucu olurdu ama sinirlendirilenlere her seferinde el uzatılırdı!

Her kim güçlenir ve aynı zamanda yumuşarsa,

Kimin ruhu uyanışa geçerse,

En zor olanı yerine getirme, onun için çocuk oyuncağıdır/çok basittir.³⁰⁵

Thun’dan gelen barones acayip çöşkulu davranıyordu. Bunu anlıyoruz ve yazma fırsatını yakalıyoruz:

(...) Sinirli olduğun için

Kızgın/Küskün olma! (...) ³⁰⁶

Farklı türlere anlık geçiş yapan anlatıcı, metnini kaleme aldığı anda hangi türde metin oluşturacağı konusunda da kararsızdır. Böyle bir durum, “Das darf man ja gar nicht berichten” adlı mikrogram metninde tespit edilebilir. Anlatıcı, kız çocuğu üzerine öncelikle şiir yazmak istediğini belirtir. Mısraların/Dizelerin kendisini zorlayabileceğini düşündüğünde, düzyazı yazmanın daha rahat olduğuna karar verir. Anlatıcının yazma durumu söz konusu olduğunda, türler arasında düzyazıyı tercih ettiğini, şiirdense

³⁰³ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 220.

³⁰⁴ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 220.

³⁰⁵ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 18.

³⁰⁶ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 2, S. 502.

düzyazıda daha rahat kolay/rahat üretim yapabildiğini söylemek burada yerinde olur. Nitekim Walser, yazarken düzyazıya yöneldiğini dile getirir;

Ayrıntılı epik bağlantılar dikkatimi dağıtmaya/aklıma karıştırmaya başladığı için, o zamanlar kitap yazmayı bırakıp düzyazı yazmaya başladım.” “... Yeteneğimi fazlasıyla aşan bir biçimde/formda ısrarcı olduğumu farkettim. Böylece kısa öykü ve köşe yazısının kabuğuna çekildim.³⁰⁷

Bu durum, Walser’in yazmaya dair düşüncelerinin mikrogram metinlerindeki izdüşümü olarak değerlendirilebilir;

Oldukça hassas olan fakir kız üzerine mısralar yazmak istedim. Ama mısraların belki beni zorlayabileceğini/yorabileceğini düşündüm. Düzyazı aynı zamanda hem uygun hem de rahattır.³⁰⁸

Anlatıcı kendisiyle ilgili bilgiler verdiği bu metinde, yazma konusunda hain/sinsi olduğunu belirtir. Ancak bunu bir dezavantaj değil de avantaj olarak görür. Bu özelliğinin yazmasına engel olmadığını aksine destek olduğunu vurgulamak ister; “*Ah, böyle bir şeyi yazmak için ne hainim, neyse ki bunu kendim görüyorum.*”³⁰⁹ Yazmasına yönelik bilgileri araya sıkıştırarak devam ettiği bu metinde, başta neden şiir yazmayı değil de düzyazı yazmayı tercih ettiğini açıklayan anlatıcı, düzyazı olarak başladığı bu metinden memnun kalmamış gibi bir hava yaratır ve bu konudaki düşüncesini de şu cümleyle dile getirir; “*Yazık, belki de fakir kız hakkındaki şiir iyi olurdu.*”³¹⁰ Şiir yazmadığına pişman olmuş gibi görünen anlatıcı, anlamlı bir kısa öykü/nuvel yazarken saçlarının diken diken olduğunu da söylemeden geçemez; “*Çok kısa ama aynı zamanda anlamlı ve acı dolu bir nuvel yazarken saçlarım diken diken oluyor.*”³¹¹ Bunlardan hareketle, anlatıcının metinlerini anlık oluşturduğu ve metnin süreç içerisinde geliştiği söylenebilir. “Ich bin die erfolggekrönte Dichterin Vögeli” adlı mikrogram metni bunun için iyi bir örnektir. Metinde birçok şey hakkında düşünülen bir romanın başlıyor olmasının sinyali verilir; “*Şimdi her zaman birçok şey düşündüğüm gerçeğiyle başlayan bir roman oluşmaya başladı.*”³¹² Anlatıcı bu romanın hangi roman olduğuna dair başka hiçbir bilgi vermez.

³⁰⁷ Seelig, S. 57.

³⁰⁸ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 127.

³⁰⁹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 128.

³¹⁰ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 128.

³¹¹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 128.

³¹² Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 199.

Metni yazdığı bu sırada, aklında şekillenenlerin bir roman oluşturacağı ya da oluşturduğu söylenebilir. Bir şey yazarken/üretirken, bir başka üretimi de aklında o anda oluşturan anlatıcı, yazma konusundaki ustalığını okura hissettirir.

Walser'in metinlerinde farklı türlerin bir arada yer almasının yanı sıra, anlatıcının sıradan bir konudan söz ettiği mikrogramlarda tür olarak düzyazı içerisine giren ancak okurun satırların arasında şiir okuyormuş hissine kapılması olanaklıdır. "Wiener Schnitzel" adlı mikrogram metni buna örnek verilebilir. Zengin imgelerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan ve edebi anlatım biçimi olan şiir türünün özelliklerini burada, düzyazıda görmek olanaklıdır. Anlatıcı anlatımı bu yolla ilginç kılar ve okuru farklı türlerin harmanlanmış biçimiyle karşı karşıya bırakır. Sonu aynı seslerle biten kelimeler, bir cümlenin sonu, diğer cümlenin başı olacak şekilde kullanılır; "*Indem ich also sehr schnell davonlief, rief es in mir: "Ich schulde jemand einen Brief."*"³¹³ Alıntıya baktığımızda, "davonlief" fiilinin "ief" sesinin "rief" fiilinin içinde yer aldığını, "rief" fiilinin de tümünden yeni türetilen "Brief" kelimesinin içinde yer aldığını görebiliriz. Bir önceki cümlede, benzer üç harfin içinde olduğu bir fiil yaratılır ve sonrasında bu fiilin başka bir isimde tamamen yer alması sağlanır. Giderek daha fazla sesin birbirine benzemesi/benzetilmesi söz konusudur. Anlatıcının kendi ustalığını dile getirdiği bu satırlarda yazma stratejisine dair düşünceler de gündeme getirilir. Burada ses uyumuna dikkat edilmesi göze çarpmaktadır. Ne kadar gereksiz yazıldığından ve böylece cümlelerin üst üste yığılmasından bahsedilir. Bu, anlatıcının metni oluştururken konular arasında mantıksal hiçbir bağ kurmadığını, bunun için çaba harcamadığını ve aklına gelenleri peş peşe sıraladığını gösterir. O anda aklına geleni yazan anlatıcının, kelimeleri birbirine uydurmak için onları özenle seçtiğini söylemek/vurgulamak olanaklıdır.

Indem ich rannte, nahm ich's wieder sehr gemütlich, wobei ich bewegte Blicke über die sonnige Gegend sandte und jemand bei seinem Namen nannte. So ein bloßer Name sagt schon sehr viel. Wie faul ich hier dichte, Sätze übereinanderschichte. Als ich so davonsprang, wurde mir die Zeit absolut nicht lang. (...) Er benahm sich ganz kalt, fand offenbar in sich selbst so viel Halt, (...) Reich beschenkt ging ich fort, ich meine von dort, wo die Nette amtete und wirtete, indem eine schöne Erscheinung für mich eine Bereicherung ist, und jagte in die Stadt auf unasphaltierter Straße, die ich in einem Maße durchmaß, das gemessen genannt zu werden verdient. (...) Sie war von reichen Pelzen bepelzt und von den bestrickendsten Düften umduftet. Gegessen

³¹³ Ses benzeşmesini gösterebilmek için alıntının Türkçesi burada verilmektedir; "*Çok hızlı kaçarken, içimden bir ses "Birisine bir mektup borçluyum." dedi.*" Bkz. Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 19.

und gebührend belobt wurde ein Wiener Schnitzel, gottlob von niemand als von mir. Das konstatieren wir.³¹⁴

Özenle seçilen kelimelerin lirik bir yaratımın/oluşumun aracı olduğunu³¹⁵ “Alle diejenigen, die gern lachen und zugleich weinen” adlı bir başka mikrogram metninde görmek olanaklıdır;

Jede Geschichte hat Ähnlichkeit mit einer zierlichen Schürze, die sich eng und kleidsam an eine Gestalt, nämlich an die Gegenständlichkeit anschmiegen will, mit anderen Worten, es muß nach Möglichkeit so erzählt werden, daß alle Worten in ihrer Gesamtheit eine Schürze sind, die lose und doch mit einer gewissen Knappheit am Leib, d. h. am Wie und Was, dem und dem, was berichtet werden soll, anliegt.³¹⁶

Walser’in hayattayken yayımlattığı “Drei Komödien” adlı mikrogram metninde yer alan ve ondan bağımsız yayımlanan “Die begabte Saaltochter” adlı mikrogram metninde de gevezelik eden satırların bir tür müzik olarak kabul edilmesi dikkat çeker; “(...) belki de gelişigüzel konuşan/gevezelik eden bu satırları bir tür müzik olarak kabul etmek istemek, (...)”³¹⁷ Walser’in metin anlayışında bir melodi/tını oluşturma düşüncesi burada da ortaya çıkar. Birbiri ardına gelen harflerin ve kelimelerin savaşının şiire hizmet etmesi de ilginçtir. Aslında kullanılan bu kelimelerle anlatıcı ne kadar zor bir üretim yaptığını ve akla gelen sayısız düşünce ile bunları zor şartlar altında kaleme aldığını hissettirmek ister gibi görünür; “(...) şiirsel olarak icap eden keyifle/neşeyle hizmete sunduğum gelecekteki harf savaşlarına, kelime savaşlarına dair (...)”³¹⁸ Bu

³¹⁴ Kelimelerin özenle seçildiğini gösterebilmek için alıntıların Türkçesi burada verilmektedir; Koşarken, onu tekrar çok rahatça aldım ki orada güneşli alan üzerinden hareketli bakışlar attım ve onun isminin yanında birisini isimlendirdim. Böylece, sadece bir isim bile çok şey söyler. Ne kadar bozuk yazdım, cümleler birbirinin üstünde. Atlarken, süre benim için uzun sürmedi. (...) Oldukça soğuk davrandı, görünüşe göre kendinde çok fazla dayanak buldu, (...) Hediyelerle dolu olarak uzaklaştım, güzel bir görünüm benim için bir varlık olarak, hoş insanların harekete geçtiği ve etkilediği yerden bahsediyorum ve ölçülmüş denmeyi hak eden bir dereceye kadar ölçtüğüm asfaltsız yolda şehre koştum. (...) Zengin kürklerle sarmalanmış ve en cazip kokulara bürünmüştü. Yenen ve gerektiği gibi övülen bir Viyana şnitzeli oldu, Allah’a şükür benden başka kimse tarafından yapılmadı. Bunu belirtiyoruz. Bkz. Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 19-20.

³¹⁵ Schwerin, *Walsers Cezannegedanken*, S. 7.

³¹⁶ Kelimelerin özenle seçildiğini gösterebilmek için alıntıların Türkçesi burada verilmektedir; Her öykünün bir şahısa yakın ve onda sık duran yani nesnellüğün üzerine tam oturmak isteyen zarif bir önlükle benzerliği vardır, bir başka deyişle eğer olanaklıysa bütün sözcüklerin bütünlük içerisinde, vücutta/vücuda yani neyin rapor edilmesi gerektiği, nasıl olması ve ne olması konusunda/konusuna gevşek ve kuşkusuz yokluk/kıtlık gibi duran/tam oturan bir önlük olduğu anlatılmalıdır. Bkz. Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 97.

³¹⁷ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 384.

³¹⁸ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 384.

cümlelerden sonra araya kafiyeli bir şiir sıkıştırılan anlatıcı düzyazı olarak başladığı metnini düzyazı olarak sonlandırır.

O anda aklına gelenleri kaleme alan/Doğaçlama yazan anlatıcı bunu belirtir. Yayımlanmış “Die Ruine” adlı mikrogram metni buna iyi bir örnektir. (Bu metnin temize çekilmiş hali ile çekilmemiş hali kıyaslandığında çok fazla değişiklik olduğu söylenebilir. Birbirinden bağımsız metinleri tek bir metinde toplamasının yanı sıra, karalamada var olan betimlemeler, temize çekilmiş halinde yoktur ve temize çekilmiş halinde söz konusu olan sıralama, karalamada farklıdır.³¹⁹) Anlatıcın doğaçlama yazdığını metnin daha ilk cümlesiyle anlamak olanaklıdır. “(...) *Otururken aklıma bir öykü geldi ve onu anlatırsam, öykü şöyledir:*”³²⁰ diyen anlatıcı spontan bir biçimde yazmaya başlar. Aynı durum, “*Daß wir in einer bösen Welt leben*” adlı mikrogram metni için de geçerlidir. Anlatıcı, konuyu yarıda keserek bu can sıkıcı konudan uzaklaşmak istediğini belirtir. Konudan uzaklaşabilmek için bir soru yöneltir ve konuya kaldığı yerden devam eder; “*Ama bundan sonra hoş olmayan bı konudan uzaklaşmak ve şu soruyu sormak/ortaya atmak istiyorum: (...)*”³²¹ Metinde daldan dala atlayarak anlatının tematik çerçevesini giderek genişleten bir anlatıcı vardır. “*Einmal gab es da so eine Art Persönlichkeit*” adlı mikrogram metninde de, anlatıcı “*Burada, kişiliği komik bir öykünün konusu yapmak istedim, ancak görüldüğü gibi farklı oldu*”³²² diyerek, yazarken amacının dışına çıktığını/düşündüğü gibi olmadığını itiraf eder. Doğaçlama yazan anlatıcının kurduğu cümle, yazmasına yönelik önemli bir itiraf olarak değerlendirilebilir. Aklına gelenleri olduğu gibi yansıtmak isteyen anlatıcının, bir anlamda konuya sadık kalması ya da planladığı gibi yazmayı götürememesi doğal bir sonuç olarak kabul edilebilir. Aynı durumun geçerli olduğu bir başka mikrogram metni ise “*Es war doch wenigstens irgend etwas los*” adlı mikrogram metnidir. Anlatıcı burada çok yavaş yazdığını ve kurgusunun hayal gücünden yoksun olduğunu dillendirerek, beklentisinin tam aksine bir durum yaşadığını ortaya koymak ister gibi görünür. Burada tasvir edilemeyen, söylenilemeyen söz konusu olduğu hissettirilmeye çalışılır;³²³

³¹⁹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 2, S. 495.

³²⁰ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 2, S. 496.

³²¹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 36.

³²² Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 190.

³²³ Schwerin, S. 114.

Bu arada, burada sadece satırlarımı ele geçiren kâğıt parçasına bakıyorum ve başka özel bir alana bakmıyorum. Burada çok yavaş yazılır. Hayal gücüm şu anda hayal gücünden yoksun. Hayat kâğıt gibi/kâğıttan yapılma figürüyle içeri girer (...) Bana modası geçmiş gibi gelse de, göze bir kez takılan konuyu zor yazıya dökerim. Çünkü (...)"³²⁴

Aslında daha iyi yazabileceğini belirten anlatıcı, böylece başlangıçta edindiğimiz izlenimi de doğrular; *“Elbette, burada olduğundan daha iyi yazabilirim.”*³²⁵ Aslında tamamen farklı anlatmak istediğini söyleyen anlatıcı kesinlikle öykü yazmak istemediğini de belirtir. Yapılmayan şeyin istendiğini, dolayısıyla istemediğini yaptığını belirtir. Bir öykü yazmamak için kaleme aldığı metin bir öyküye dönüşse bile anlatıcının hoşuna gider;

Aslında tamamen farklı bir şey söylemek isterdim. Neticede öykü yazmak istemedim. Çoğunlukla yapamadığın şeyi istersin. Burada istemediğim şeyi yaptım ve bu yüzden iyi olduğunu düşünüyorum. Kendimi ayarttım/baştan çıkarttım.³²⁶

Anlatıcı, başladığı işi yönlendirememiş ya da düşündüğü gibi yapamamış olsa da sonucundan memnun kaldığını anlamak olanaklıdır. Bu durum “Der Liebhaber dieses Stückes” adlı mikrogramda da tespit edilebilir. Anlatıcının yazma sürecine tanık olduğumuz bu metinde, yazma sürecinin gidişatındaki değişiklikler farklı anlamlar kazanır. Anlatıcı, metnin gidişatına etki etmeyi zorunluluk olarak görse de, biçimlendirmeye çalıştığı şey onun için biçimlendirilemez, söylemek istediği şey onun için artık söylenemez olur.³²⁷ Bu durum mikrogramlardaki şu cümlelerle somutlaşır;

Ah, bu yazı büyüleyici bir şekilde başlar ve sefil bir şekilde sonuçlanır. Şairin kendisine bu yazı, başlarda bir sevgili gibi severek onu üreten sevgili gitmiş gibi gelir, bu yazıyı reddeder/geri çevirir, artık katlanmak istemediğinde, bunu zahmete değmez bulduğunda, sanki yaratmaktan bıkmış/yorgun düşmüş gibi, sadece buna devam etmek zorunda kalmış görünür.³²⁸

“Tatsache scheint zu sein, daß meine Brüder mich für ein allzufreudiges Naturell halten” adlı mikrogram metninde de yazmaya başlayan anlatıcı metnin ortasına geldiğinde henüz asıl konuya başlanamamış olduğunu belirtir; *“Bununla birlikte, bir*

³²⁴ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 5, S. 177.

³²⁵ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 5, S. 178.

³²⁶ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 5, S. 179.

³²⁷ Schwerin, S. 114.

³²⁸ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 5, S. 342-343.

nebze olsun bir meslektaşımın makalesinin beni getirdiği bir konuya henüz hızlıca geliyorum (...)”³²⁹ Anlatıcı böylece buraya kadar yazdıklarını bir konu olarak görmediğine ve spontan olarak yazdığına göndermede bulunuyor izlenimi vermeye çalışmaktadır. Kafasında beliren anlık düşüncelerle yazmasını şekillendiren anlatıcı, fikri mülkiyetine ilişkin açıklama yapar. Kurduğu cümlede küçültmeyi sağlayan “-chen” eki de gözden kaçmaz; “(...) mevcut yazarlıkla ilgili deneyimin en önde gelenler gibi sonradan gelen küçücük düşüncelerin (Gedankelchen) de fikri mülkiyetim olduğunu (...)”³³⁰ Yazarken yönlendiren anlatıcı için bu metinde dikkat çeken durum, asıl anlatılmak istenen konuya bir türlü gelinebilmiş olmasıdır. Metnin yarısına geldiğinde konuya henüz geldiğini belirten anlatıcı, metnin sonunda “bir öykü eklemeyi uygun görseydim, bir sokak kadınına entel bir kadın tarafından nasıl saygı gösterildiğini ve böylece yüksek kültür düzeyine nasıl çıkarıldığını anlatmaya eğilimliydim”³³¹ diyerek bu durumu belirginleştirir. 1925 yılında Prag basınında yayımlanan “Sie wünschen von mir Aufschlüsse, Meinungen, Gnädigste” adlı mikrogramda anlatıcı aklına geldiği gibi yazdığını belirtir. Masaya oturduğunu ve yazdığını söyleyen anlatıcı, aklına gelen her şeyi yazdığı için okurdan sabırlı olmasını diler. Bu düşünceler yazma bağlamında anlatıcıyı yönlendirmektedir. Aklına gelenler onu bu denli sıkıştırdığı için yazamamaktan korkmaktadır. Okurun sabırlı olmasını istemesi bundandır“(...) ve masaya oturdum ve aniden ortaya çıkan düşünce yoğunluğunun mucizesinden biraz sabır isteyerek burada bunu yazdım.”³³² Böyle bir yazma biçimini benimseyen anlatıcının/Walser’in zorlanmış olabileceği düşüncesi de akla gelebilir. Doğaçlama yazarken çağrışım zinciriyle metni şekillendiren anlatıcı, bu duruma ilişkin “Wenn jede beliebige Tasche glaubt” adlı mikrogram metninde açıklama yapar. Mikrogram İsviçre Almancasında çanta anlamına gelen “Tasche” kelimesi ile başlar. Anlatıcı çantanın içerisinde yer alan mektuplara, oradan da bir mektup yazarına değinir. Kullandığı “Tasche” ifadesinin komik/tuhaf olduğunu belirten anlatıcı, çantalarla ilgili bir şey söyleme konusunda kendisini zorunlu hissetmektedir; “Biraz komik/tuhaf ifade olan “çanta” kelimesini kullanarak, belki çantaların son derece güzel olduğunu, demek istediğim, çantaların biçimiyle önemli

³²⁹ Echte-Morlang (Hrsg.), RW: AdB., Bd. 4, S. 172.

³³⁰ Echte-Morlang (Hrsg.), RW: AdB., Bd. 4, S. 173.

³³¹ Echte-Morlang (Hrsg.), RW: AdB., Bd. 4, S. 175.

³³² Echte-Morlang (Hrsg.), RW: AdB., Bd. 2, S. 490.

*olabileceğini söylemek zorunda hissediyorum.*³³³ Anlatıcının kendisini zorunlu hissetmesi bir an için bunu devam ettiremeyeceği düşüncesine kapıldığı anlamına gelse de, metin devam eder. “Wie ich mit “dieser Frau” gerade hierher in dies weite helle Zimmer kam” adlı mikrogram metninde de anlatıcı bu satırlar kaleme alınırken rahatsız olduğunu belirtir. Burada özellikle bu ağrının ya da rahatsızlığın fiziksel olmadığını belirtmek gerekir. Bu durum, üretme/üretim sancısı olarak değerlendirilebilir. Metnin başında var olan bu durum metnin sonunda kendiliğinden ortadan kalkar.

Bu arada, söz konusu satırların başlangıcında beni rahatsız eden istenmeyen ağrım/acım, bunları yazarken olağanüstü bir şekilde uçup gitti. Harika!³³⁴

Anlatıcı “Aladin” adlı mikrogramda da aynı sorunu yaşar. Sadece bir nuvel yazmayı ister, ancak metnini oluştururken aslında öyle olmadığını anlar ve bunu dillendirir. Alanı olmayan farklı konulara girer ve bocaladığını itiraf eder; “*Sadece bir novel yazmak isteyen ben, içinde ağa takılan bir balık gibi çırpındığım psikanaliz alanında kaybolduğumda/yolumu şaşırduğumda, kendimi kandırılmış gibi görünüyorum. Aynı heykel gibi duran kişilerin durumu gibi öykü de öylece duruyor*”³³⁵ diyen anlatıcı ne yapacağını bilmediği için metnin gidişatından endişe duymaktadır. Metnin gidişatından endişe duyan anlatıcı bunu dile getirir; “*Her endişe duyan/kaygı yaşayan insan gibi ben de şu anda nuvel için endişeliyim (...)*”³³⁶ Yazmayı bırakma düşüncesini aklından geçirir; “*Şimdi bir fikir aklıma geldi, nuvelden vazgeçme zamanı olmalı, (...)*”³³⁷ Ancak yazmaya devam eder. Bu metinde asıl önemli olan anlatıcının mikrogramına başlık koymasını dillendirmesidir. Çünkü Walser’in kurşun kalem bölgesi/dünyası yarı yarıya başlıksız bir bölgedir. Bazen Walser başlık bulmayı kendisine konu edinir ve bu da metnin itici gücünü oluşturur. Böylece tematik olarak metnin gidişatı yönlendirilmiş olur. Ancak bu metinde başlık bulma konu edilmez ve metindeki anlatıcının ağzından değil figürün ağzından kurtarıcı başlık kelimesi çıkar; “*Ben Aladin'im*”, dedi ve yazar bunun dudaklarından çıkmasına sevinir, çünkü bu merdiven öyküsüne nasıl başlık vermek zorunda olduğunu şimdi biliyor.”³³⁸

³³³ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 13.

³³⁴ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 51.

³³⁵ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 142.

³³⁶ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 143.

³³⁷ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 143.

³³⁸ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 144.

Anlatının ve anlatıcının stratejik bir rol oynadığı mikrogram metinleri Walser'in yaratma eylemine ve ruhsal durumuna bağlı olarak çeşitlilik gösterir. Bu çeşitlilik metinlerin konu birliği anlamında sınıflandırılmasını ve bu doğrultuda yorumlanmasını olabildiğince güçleştiren önemli bir etkidir. Anlatıcı, metnini oluştururken kelimeleri özenle seçer ve bunu yaparken de söz sanatlarından yararlanır. Bu yöntem, anlam üzerinde oyunlar yapıp sözü güzelleştirme ve anlatıma derinlik/yoğunluk katarak, anlatımı daha etkili hale getirmektedir. Mikrogramlarda edebiyatla ilgili yapılan benzetmeler dikkat çeker; *“Ren nehri çok güzel iki kadının ayaklarına doğru bir cilt şiir gibi parılıyordu/ışılıyordu.”*³³⁹ Bazen anlamı kuvvetlendirmek için veya edebî sanat yapmak amacıyla, bazen de hâlihazırda kullanılan bir kavramı eleştirmek veya alaya almak için kullanılan, birbiriyle çelişen ya da tamamen zıt iki kavramın bir arada kullanılması sonucu oluşturulmuş ifade tarzı olan oksimoron³⁴⁰ sanatı mikrogramlarda çok kullanılan bir söz sanatı olarak karşımıza çıkar; *“Felçli güzelliğin zeminde dolandığını gördüğümde, beni utanç sardı”*³⁴¹ ve *“Uygun sözlerin/ifadelerin çok uygunsuz olduğu belirli anlar vardır. Gösterdiğim ve içerisinde bir **beceriksizlik barındıran beceriden** çok memnun kaldım/büyüledim.”*³⁴² “Es war doch wenigstens irgend etwas los” adlı mikrogram metninde de birbiriyle çelişen iki kavramın bir araya getirildiği görülür; *“Bu iddia, belki de **yalan söyleyen bir gerçektir.**”*³⁴³ “Einmal lebte ein Schriftsteller” adlı mikrogram metninde *“Yazara yakın olan herşey uzak ve şimdi anlaşılabilen herşey tamamen anlaşılmaz gibi geliyor”*³⁴⁴ cümlesi, “Die Worte, die ich hier aussprechen will, haben einen eigenen Willen” adlı mikrogram metninde *“(…) Aniden çekilen bıçaklar/satırlar üzerinden yüksek sesli suskunlukla koştum”*³⁴⁵ cümlesi, “Der Schlingel” adlı mikrogram metninde de *“tavırsız tavır”* ve *“konuşan suskun”*³⁴⁶ ifadeleri göze çarpar. Bu cümlelerde ikilik yaratan bir durumun söz konusu olduğu görülebilir. Böylece, yakınlığın ve uzaklığın değişen hareketinde yazan öznenin yerinin

³³⁹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 92.

³⁴⁰ Günther und Irmgard Schweikle (Hrsg.), (Mitarb. Irmgard Ackermann ...), *Metzler-Literatur-Lexikon: Begriffe und Definitionen*, 2., überarbeitete Auflage, Verlag J.B. Metzler, Stuttgart 1990, S. 338.

³⁴¹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 19.

³⁴² Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 93.

³⁴³ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 5, S. 179.

³⁴⁴ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 5, S. 233.

³⁴⁵ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 197-198.

³⁴⁶ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 38.

kolay kavranılmadığını³⁴⁷ da belirtmek olanaklıdır. Bu duruma örnek verilebilecek bir başka mikrogram metni Walser için tipik bir düzyazı örneği olan “Beiden klopfte das Herz” adlı mikrogram metnidir. Anlatıcı, aşklarını yaşayamayan bir kadın ve erkekten, karmaşık ve üstü kapalı sözlerle, yanıltıcı ve sürekli kendi öyküsünü yansıtan bir biçimde/tarzda bahseder. Metinde, söz konusu iki kişi birbirine aynı anda hem yakınlaşır, hem de birbirinden uzaklaşır. Bu aşkı hem kabul ederler hem de reddederler. Bir araya gelmeksizin birbirlerini severler ve tamamen birbirlerinden kopmaksızın birbirlerinden ayrılırlar. Onların ilişkisi aşırı istekle ve elinde olmadan yapılan bir hata ile şekillenir. “Beiden klopfte das Herz” adlı mikrogram metni alışılmamış yoğunluktaki ve çözülemez/kavranamaz esrarengizlikteki özgün/sanatsal bir biçimde kullanılan bir dil ve anlatı labirenti olarak ortaya çıkar.³⁴⁸ Anlatımın çok yoğun ve karmaşık olduğu bu metinde anlatıcı, kullandığı ifadelerle söylediğini bir anda ortadan kaldırabilir. Bir anda gururlu olduğunu söylerken, hemen ardından aşağılanmış olduğunu dile getirerek okurla oyun oynar. Yoğun bir biçimde hissedilen kelime oyunları, kelime türetmeler ve yerel dilin/İsviçre Almancasının kullanımı da mikrogramlarda göze çarpar.

(...) ama sözümü yarıda kesiyorum çünkü kendimi önemsiz bir şey üzerinde yakalarım, çünkü hepimiz gururluyuz ve aynı zamanda herhangi bir şekilde aşağılanmışız.³⁴⁹ Die Zarte warf dem Zarten Unzartheiten vor. Ich stottere selber beim Aufschreiben seines Stotterns, worüber sie Miene machte, ungehalten zu sein. Sie war aber noch viel ungehaltener über ihre Ungehaltenheit als über hin. Übrigens weiß ich nicht, wirklich nicht, ob das nur so eine Phrase ist oder überdachtes und mit Belegen belegtes Dichten. (...) das händezaghaftausstreckende Kind (...) ³⁵⁰ “Çirkinlikleri güzellik olarak değerlendirilirdi; güzelliği (güzellikleri) de katlanılmaz derecede çirkindi.”³⁵¹ “das Stetsvernünftizubleibenvermögen” “(...)

³⁴⁷ Zschokke (Berlin), S. 10.

³⁴⁸ Neukom, Einleitung.

³⁴⁹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 140.

³⁵⁰ Kelime oyununu gösterebilmek için alıntının Türkçesi burada verilmektedir; Hoş olan bayan hoş olan erkeği ölçüsüzlülüklerinden dolayı suçladı. Bayanın sinirliymiş gibi görüldüğü erkeğin kekemeliğini yazarken kendim kekeleyorum. Öfkesiyle olduğundan çok daha öfkeliydi. Bu arada bunun boş bir laf ya da üstü kapalı bir yazma ve belgelerle açıklanmamış/anlatılmamış yazma olup olmadığını bilmiyorum, gerçekten bilmiyorum. (...) ellerini çekingen uzatan çocuk (...) Bkz. Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 139. “her zaman anlayışlı kalabilmek” ³⁵⁰ Bkz. Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 2, S. 499. “(...) bülbüller korusunu simüle eden enstrümanda (...)” Bkz. Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 198. “elma çiçeğinin saflığını/berraklığını hatırlatan” Bkz. Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 38. “makale/yazı başlığının akla yatkınlığı” (...) Bkz. Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S.42. “İlelebet salınarak gezinmek beklenen ya da olağan bir şey değildir, çoğu zaman böyle olabilir ve (...) ve (...)” (...) Akşam manzarasında bir ressam uzun bir ağaç çiziyordu. Onun yirmi adım arkasında şimdi bu ressamı çizen ikinci bir ressam duruyordu. Ressam, ikinci ressam tarafından çizildi/resmedildi.” (...) Kendisini kabul ettirmiş olanlar/Değerli olanlar kendisini kabul ettirememiş olanların/değerli olmayanların yanına gidiyorlardı ve ben burada hemen hemen uyduruyorum/işkembeden atıyorum/atıp tutuyorum. Bkz. Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 58.

³⁵¹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 137.

auf seinem nachtigallenwäldchenvortäuschenden Instrument (...)” “(...) “apfelblütendurchsichtigkeiterinnernd”³⁵² “Aufsatzbetitelungsdenkbarkeit” (...)”³⁵³ “Immer und ewig wanderbüscheln ist nicht anhängig oder angängig, so gängig es auch sonst sein mag, und rosenwängelig und liederklängelig.”(...)“In einer Abendlandschaft zeichnete ein Zeichner einen hohen Baum ab. Zwanzig Schritte hinter ihm stand ein zweiter Zeichner, der den Zeichner nun abzeichnete. Der Zeichner wurde vom zweiten Zeichner abgezeichnet.” (...) Bewährte bewegten sich neben Unbewährten, und ich plagiere³⁵⁴ hier schier. (...)”³⁵⁵

2.2. WALSER’İN DOĞRUDAN KENDİSİNİ ANLATTIĞI/KENDİSİNE GÖNDERMEDE BULUNDUĞU MİKROGRAMLAR

2.2.1. “Räuber” Romanı

Walser, 1925 yılının Temmuz ve Ağustos aylarında, neredeyse okunamaz küçüklükteki/milimetrik ölçülerdeki yazı stiliyle “Räuber” adlı romanı kaleme alır. Yaklaşık 2 ay içerisinde kaleme alınan “Räuber” adlı roman, Walser’in ölümünden sonra, ilk olarak 1972 yılında Jochen Greven tarafından yayımlanır ve 1986 yılında Bernhard Echte ve Werner Morlang tarafından daha kapsamlı bir biçimde ele alınır.³⁵⁶

Romanda konu edinilen olaylar, gündelik ve sıradan konulardır, Roman ne anlattığından çok, nasıl anlattığıyla dikkati çeker. Bu romanda, biçim değişikliğinin ya da biçimsizliğin hâkim olduğu net bir biçimde görülebilir. Walser Räuber’i yazma/anlatı/öyküleme eylemi ve yazarlık olgusu üzerine kurar. Bu bakımdan roman, onun yazmaya/yazarlığa/anlatıya dair kişisel düşüncelerini anlama açısından oldukça önemlidir ve konuya dair çok zengin bir veri tabanı olma niteliği taşır. Bu anlamda, romanın anlatıcısının aynı zamanda bir roman figürü olarak kendisini bir yazar olarak tanıtmaması bir rastlantı değildir. Romanda açıkça gerçek hayattaki gibi kurmaca dünyada da yazarak özne olmaya çalışan Walser’i görebiliriz. Sanatı ile anlayışını ortaya koyduğu bu romanda Walser, roman yazmanın kişisel bir olanağını denemekle kalmaz, başına buyruk bir anlatım tekniği de geliştirir. Söz konusu romanın programlı/tasarlanmış bir

³⁵² Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 38.

³⁵³ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 42.

³⁵⁴ plagieren; aufschneiden/angeben/prahlen/großtun; In: Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 2, S. 533.

³⁵⁵ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 58.

³⁵⁶ Greven, *Figur am Rande in wechselndem Licht, Informationen und Materialien zur Literatur*, S. 9.

düzeni/şablonu yoktur.³⁵⁷ Plansız/Serbest ilerleme/gidişat ve çağrışımla anlatma söz konusudur.³⁵⁸ Başına buyruk ve plansız olarak bir araya getirilen motifler, peş peşe gelmeler, yarıda kesmeler ve sonraya bırakmalar dikkat çeker. Dolayısıyla, romanda kendinden sonra gelen her bir cümlenin yeni bir konu olarak karşımıza çıktığı söylenebilir. Räuber romanını okuyan bir kişi ilk olarak başına buyruk bir üslupla karşı karşıya kalır. Hatta olumsuzluk ve kesintilerin hâkim olduğu bu roman, okurun bütün açıklama/yorumlama girişimini de reddeder.³⁵⁹ Böylece okur, romanın alışılmadık biçimi karşısında şaşkınlığını gizleyemez. Walser'in eserine oldukça aşına olan bir okur dahi, romanın alışılmamış/farklı biçimi karşısında şaşırabilir. Walser'in bilinçli bir şekilde kurguladığı "Räuber" romanı³⁶⁰, okuru her anlamda etkisi altına alabildiği için kimi eleştirmenler tarafından büyük bir başarı olarak değerlendirilir³⁶¹ ve Walser'in psikolojik bozukluğunu belgeleyen bir metin olarak nitelendirilir.³⁶² Roman, yapısı nedeniyle, 20'li yıllarda oluşan Joyce, Proust, Kafka ve Musil'in çığır açan romanlarının yanında yer alır.³⁶³

"Räuber" romanı, karmaşık yapısıyla daha uzun metinlerin yazımı esnasında karşılaşılan kişisel zorluklara bir cevap niteliği taşır.³⁶⁴ Walser'in gerçek hayatta yaşadığı yazma sıkıntılarının bu romanda da yer alması şaşırtıcı değildir. Romanda belirli olmayan ve kurmaca dünyanın önemli kişileri olan Räuber'in ve anlatıcının meşgul oldukları şey yazmadır. Romanın içerisinde birçok öykü vardır. Romanın çekirdeğini Räuber ve Edith arasındaki aşk öyküsü oluşturmakla birlikte, en önemlisi yazma eyleminin kendini ortaya koymasıdır. Roman yazmak ve bir kitabın oluşumunda yazara yardım etmek yazma eylemine yapılan önemli bir göndermedir. Bu eylemin Walser'in hayatını şekillendirdiği düşünüldüğünde, "Räuber" adlı romanın ilginç bir eser olduğu açıkça görülür. Bir roman yazarken, roman içerisinde roman yazmayı ele alan/işleyen bu eser, dahi bir yazarın ortaya koyduğu bir eser olarak değerlendirilebilir. Bu sadece eserin mikrogram olarak

³⁵⁷ Bolli, S. 11.

³⁵⁸ Bernofsky, S. 115.

³⁵⁹ Melissa De Bruyker, *Das resonante Schweigen, Die Rhetorik der erzählten Welt in Kafkas Der Verschollene, Schnitzlers Therese und Walsers Räuber-Roman*, Königshausen&Neumann, Würzburg 2008.

³⁶⁰ Urs Widmer, *Der Dichter als Krimineller. Robert Walsers im Nachlaß entdeckter Roman "Der Räuber"*, In; Katharina Kerr (Hrsg.), *Über Robert Walser*, Bd. 2, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 1978, S. 22.

³⁶¹ Strelis, S. 127.

³⁶² Andreas Gössling, *Abrechnung nach Noten; Eine poetologische und literarhistorische Studie zu Robert Walsers Räuber-Roman*, Königshausen & Neumann, Würzburg 1992, Einleitung.

³⁶³ Borchmeyer, S. 51.

³⁶⁴ Bolli, S. 11.

karşımıza çıkmasıyla ilgili değil, hayatını şekillendiren yazma eylemini konu edinmesiyle de yani içeriğinin değil temel olarak bir romanın üretiminin söz konusu olmasıyla³⁶⁵ ilgilidir. Romandaki Räuber (Haydut) adlı kişi, süreli yayınlara yazı yazan birisidir. İyi kötü tanınan bir yazar olmakla birlikte, toplumun onu benimsemesi için kendisinden asıl beklenen şey, okkalı bir roman yazmasıdır. Räuber için “az rastlanan ve aynı zamanda çok rastlanan hayat tarzından, içinde öğrenilecek hiçbir şey olmayan ciddi bir kitap inşa ettiğini” söyleyen anlatıcının bu söylemlerinden durum açıkça anlaşılır. Räuber, kentte yaşadıklarını, özellikle Edith’e olan aşkını yazara anlatır ve söylediklerinden bir roman çıkarmasını ister. Buradan da Räuber’in kendisinin, bu romanın kaleme alınmasında yazara yardım edeceği ortaya çıkar. Anlatıcının roman içerisindeki en önemli rolünün yazma eylemi olduğunu söyleyebiliriz. Söz konusu roman, tamamen yazma eylemi üzerine oturtulduğundan, romanı yazma eylemi açısından ele almak hem yöntem hem de konunun netleşmesi açısından yerinde bir inceleme olacaktır.

2.2.1.1. Anlatıcının/Anlatıcıların Yazma Eylemi ve Yazarlığa Ait Düşünceleri ve Söylemleri

Roman, “*Edith onu seviyor. Bu konunun ayrıntıları daha sonra*”³⁶⁶ cümleleri ile başlar ve “O” kişi zamiri ile belirtilen kişinin kim olduğu net olmamakla birlikte hemen ardından gelen ikinci cümle okuru belirli olmayan ifadeler ile düşündürmeye sevk eder. Sadece edebi bir figür değil, aynı zamanda edebi konuşmayı istediği gibi yönlendiren ve olaya karşı mesafesini istediği gibi şekillendiren anlatıcı,³⁶⁷ bu kısımda şuna işaret eder; Onun bir konuyu ele almadan başka bir konuya geçmesi ve okuru farklı bir alana verir. Konunun ayrıntılarının daha sonra verileceğine dair bir söylemde bulunulması okuyucuyu bilgilendirme amaçlıdır. Anlatıcının konuşur gibi yazması dikkat çeker. Anlatıcı söylediği bir şeyden memnun kalmamış ya da açıklama yapmak ister gibi görünerek, cümlesine “*Nasıl söylesek*”³⁶⁸ diye devam eder. Ayrıntılarını vereceği konuya

³⁶⁵ Claudia Engelmann, *Erzählung als Gang, Zur Dominanz des Schreibvorgangs in Robert Walsers “Räuber” Roman*, Studienarbeit, Grin Verlag 2003.

³⁶⁶ Robert Walser, *Haydut*, Çev. Cemal Ener, Can Yayınları, İstanbul 2016, s. 15.

³⁶⁷ Bolli, S. 80.

³⁶⁸ Cemal Ener (Çev.), s. 15.

gelmeden önce anlatıcı, Räuber adlı kişi hakkında bilgi verir. Aşağıdaki alıntıda verilen bu bilgide, okurun onayını almak ister gibi bir atmosfer yaratılır:

Ona gülecek olsanız, o da hemen katılır size. Sadece bu kadarı bile hakkında yeterince düşündürücü bir izlenim vermeye yeterdi. Tek bir dostu bile yok. Burada, bizlerle birlikte geçirdiği “tüm bu zaman süresince” beyefendiler arasında bir saygınlık kazanmayı başaramadı. Bundan daha vahim bir yeteneksizlik düşünebiliyor musunuz?³⁶⁹

Edith ve Räuber arasındaki aşk, romanın çekirdeğini/ana konusunu oluşturmasına rağmen sürekli anlatılmaz. Farklı olaylarla yarıda kesilen konu, sürekli buraya gelir. Romanın başında yaratılan olaylar yarıda bırakılarak farklı bir konuya geçilir. Bunların yarıda bırakılmasının sebebi daha sonra bunlara tekrar dönülecek olmasıdır. Anlatıcı konudan konuya atlayarak devam ettiği romanda, konuyu kestiği ya da yarım bıraktığı yerde de okuru sürekli bilgilendirir. Ölen dul kadından bahsederken, konuyu burada kapatacağının ve konuya sonra tekrar döneceğinin bilgisini verir ve söyleyeceği çok şey olmasına rağmen, sözü kısa keseceğini de özellikle vurgular. Bir kitap yazdığı ve yazar olarak ortaya çıktığı daha kitabın ilk bölümünde dillendirilen anlatıcı, bir anda kendisini nasıl bir yazar olarak gördüğüne değinir. Kendisi hakkındaki düşüncelerini vermeden önce okuru hazırlar. Kendisini sadece aristokrat/soylu/kibar bir yazar olarak gördüğünü belirtir. Aristokrat/Soylu bir yazar, iktidarın imtiyazlı ve genellikle soya bağlı bir toplum sınıfının elinde bulunduğu siyasi hükümet kurallarını takip eden kimsedir. Kendisini bir an için öyle bir yazar olarak görse de, hemen ardından söylediği cümlede düşündüğü şeyin bir an akıllıca olmadığı kanaatine varır. Nelerden bahsedeceğinin bilgisini net bir biçimde verirken, daha sonra söylediği cümle de bunu çürütür. Sadece uygun olan/yakışık alan şeylerden bahsetmek ister. Böylece, kendisine uygun olmayan şeylerden bahsedeceğinin sinyallerini de verir. Bu sürekli vurgulanır ve uygunsuz/yakışık almayan bu durumu yazar sürekli dile getirir: “(...) ama bu ifade yakışıksız kaçtı bize göre.”³⁷⁰, “Yakışıksız bir ifade kullanıyor olabilirim ki bu da beni üzer.”³⁷¹ Okurun burada ikileme düşme durumu söz konusu olabilir. Yazma sürecine bakıldığında, bu süreç subjektif bir konuşma içerisinde dillendirilir. Anlatıcı bunu bazen gizler bazen de net bir biçimde

³⁶⁹ Cemal Ener (Çev.), s. 15.

³⁷⁰ Cemal Ener (Çev.), s. 38.

³⁷¹ Cemal Ener (Çev.), s. 127.

ortaya koyar.³⁷² Ben anlatıcının kendisini gösterdiği romanda, odak noktası anlatı/yazma eylemi üzerinedir.

Caddelerimizden birinde bir dükkânı olan, az çok mükemmel bu kadına yeniden döneceğiz şüphesiz. Şehrimiz büyük bir çiftliğe benziyor; parçaları öyle tatlı bir uyum içinde ki. Bu konuda da söylenecek daha çok şey olacak. Buna rağmen sözü kısa keseceğim. Size yalnızca edepli şeyler anlatacağımdan emin olabilirsiniz. Zira kendimi kibar bir yazar olarak görüyorum ama belki de tamamen benim budalalığımdandır bu. Belki araya pek o kadar kibar olmayan birkaç şey de karışabilir yani.³⁷³

Anlatıcı sanki aklına gelenleri söylemezse unutacakmış gibi yazar. “*Çabucak bir şey daha söylemek istiyorum*”³⁷⁴ cümlesi buna verilebilecek en iyi örneklerden biridir. Anlatıcı kendi kendisine konuşan Răuber’in söylediklerini dile getirirken, okuru düşünmeye sevk eder. Kendi düşüncelerini dile getirirken, bu konuya tekrar dönüp dönmeme konusunda tam bir bilgi vermez.

Fransızca’yı sık sık ve bol bol okuyan okurumuz yuvasına ya da yatağına uzanmadan önce şöyle dedi: “O bileziği ona çoktan iade etmiş olmam gerekirdi.” Kimi düşünüyor olabilirdi acaba? Oldukça yüksek bir ihtimalle yeniden döneceğimiz tuhaf bir monolog, buna yeniden döneceğimiz neredeyse kesin gibi.³⁷⁵

Romandaki anlatıcının en önemli özelliği kendisinden bahsederken bir anda Răuber’e geçiş yapmasıdır. Bu, romanda çok sık rastlanılan bir durumdur. Aniden yapılan bu geçişler okurun, anlatıcının o anda kimden ya da neden bahsettiği konusunda yanılgıya düşmesine hatta karışıklık yaşamasına sebep olabilir. Daha romanın ilk sayfalarında kendisinin edepli şeylerden bahsedeceğini söyleyen anlatıcının bu duruma ters düşen tavırlar takınarak yazdığı da açıktır. Bu durumu da “*Belki araya pek o kadar kibar olmayan birkaç şey de karışabilir yani*”³⁷⁶ cümlesi ile kurtardığı söylenebilir. Kendisi de bunun farkına varır ve yazmasına edepli bir biçimde devam eder. Bir anda Răuber’e geçen anlatıcı, romanın başından beri ilk defa onu roman kahramanı olarak nitelendirmiş olur.

Şehre geldim ve değneğimle bir üniversite öğrencisini dürttüm. Pek çok öğrenci, bir cafede, kendi yuvarlak müdavim masalarının etrafına toplanmıştı. Dürttüğüm öğrenci bana, o-güne-dek-hiç-görülmemiş bir şeye bakar gibi baktı ve tüm diğer öğrenciler de aynen öyle baktılar. Sanki çok, pek çok şeyi daha önce hiç

³⁷² Bolli, S. 18.

³⁷³ Cemal Ener (Çev.), s. 16.

³⁷⁴ Cemal Ener (Çev.), s. 17.

³⁷⁵ Cemal Ener (Çev.), s. 18.

³⁷⁶ Cemal Ener (Çev.), s. 16.

kavramadıklarını ansızın kavramış gibiydiler. Ama ben neler diyorum böyle? Her halükarda edepli olma gereği yüzünden hepsi de çok şaşırılmış göründüler ve işte şimdi romanımın kahramanı ya da kahramanı olmayı bekleyen kişi battaniyeyi burnuna kadar çekiyor ve bir şey düşünüyor.³⁷⁷

Anlatıcı Räuber'e Batavia'daki amcasından miras kaldığını söyler. Ancak bu mirasın miktarı konusunda bir bilgisi olmadığını, bu konuda belirsizlik olduğunu dillendirir. *“Hayatını Batavia'da geçirmiş olan bir amcasından bir miktar para kalmıştı kendisine; kaç franktı o tutar? Bu tutarı kesin olarak bilmiyoruz. Zaten bu tür belirsizliklerde daima ince bir taraf vardır”*³⁷⁸ cümleleriyle anlatıcının olaylara hâkimiyetinin sınırlı olmasını tercih ettiği açıkça görülebilir. Merak duygusu uyandırmak adına miktar konusuna yönelik sorulan sorunun hemen ardından cevabın gelmiş olması anlatımı sürükleyici kılmaktadır. Batavia'lı amcasından gelen yardım sayesinde tüm bunları anlattığını dillendiren anlatıcı, aslında konunun bu şekilde oluştuğunu itiraf eder niteliktedir. Bu durumlar yani anlık şeyler olmasa, bunlar anlatılamayacağı için konu da kendiliğinden gelişmez. Anlatıcı bir kelimedenden yola çıkarak uzak yerlere gider, sonra tekrar romana geri döner. İlk bakışta, bunların romandan atılabilecek fazlalıklar olduğu düşünülse de, romanın kurgusunda yer alan ve yazarın yazma stratejisiyle bağdaştırılabilen bir durumdur. Kitabını nasıl kurguladığını açıklayan anlatıcı, kitabını nasıl gördüğüne/bulduğunu da değinir. Kitabı hakkında yorumda bulunurken, yazar olarak varlığına da gönderme yapar. Aslında kendisi, oluşturacağı kitabın hiçbir işe yaramayacağı ve insanların bu kitaptan bir şeyler öğrenemeyeceği kanaatindedir. Bu şekilde, yazacağı kitabın edebi değerini de sorguluyor olabilir. İnsanlardan kastı, saygıdeğer insanlardır. Saygıdeğer insanlar için yazmaması, onun belli bir tabakaya hitap etmek istediğinin göstergesi sayılabilir. Saygıdeğer insanlar için büyük üzüntüsünü yazmak istememesi, onların bu durumdan ya da bunu konu edinen bir kitabı okumaktan sıkılabilecekleri düşüncesine dayanabilir/dayandırılabilir. Anlatıcı, bu insanlar için yazmamayı tercih etmesini de bir kayıp olarak nitelendirir. Onun, bunu hem bir kayıp olarak görmesi, hem de buna ters düşen bir tavır takınmaması okuru daha da şaşırtır.

Eğer Batavia'lı amcasından gelen bu yardım olmasaydı, size tüm bunları anlatamazdım. Bu yardım sayesinde, deyim yerindeyse, kendine özgü varlığını sürdürmeye devam ediyordu ve bu sıra dışı, ancak bir o kadar, da sıradan varoluş sayesinde, işte ben de burada kesinlikle hiçbir şey öğretmeyen, sağduyulu bir kitap

³⁷⁷ Cemal Ener (Çev.), s. 19.

³⁷⁸ Cemal Ener (Çev.), s. 19.

inşa ediyorum. Zira kitaplardan, hayata kılavuzluk edecek ipuçları bulup çıkarmak isteyen insanlar vardır. O halde muazzam bir esef duymakla birlikte, bu türden pek saygıdeğer insanlar için yazmadığımı söylemek zorundayım. Bir kayıp mı bu? E öyle tabii.³⁷⁹

Anlatıcı, okur için farklı hitap şekilleri kullanır. Siz diye bahsetmesinin yanında daha samimi bir tavır takınarak “(...) *dostlarım*, (...)”³⁸⁰ der. Okura daha samimi bir tavır sergiledikten sonra, anlatacak bir sürü şeyi olduğunu belirten anlatıcı, kendisini sıkmadan, o anda düşündüğü ve hissettiği şekilde yazmaya devam eder. Daha romanın başlarında konudan konuya atlama özelliğini sergileyen anlatıcının, daha hangi konulara gireceği okurun aklında hep var olan bir sorudur. Roman içerisinde yazmayla ilgili sürekli kendisini yönlendiren ve bu durumu dillendiren anlatıcının, okuyucuda kendi yazmasıyla ilgili izlenimler oluşturduğu görülebilir. Parmağının ona yazarken ayrıntılı/detaylı olmaması konusunda emir vermesi onun yazma sürecini dillendiren en iyi örneklerden biridir. O, her şeyi yansıtabilme durumuna sahiptir. Bu durum onun, duyumsadığı, gördüğü, dokunduğu, tattığı daha doğrusu algıladığı her şeyi ayrıntılı olarak yazma düşüncesini ve yazma isteğini işaret eder. Ayrıntıya girdiğinde kafasında peş peşe sıralanmış cümleleri unutabilir ya da yazma süreci krize girebilir. Tüm bunları düşünen anlatıcıya, beyninin değil de parmağının/elinin komut vermesi de dikkat çekicidir. Yazma görevini icra eden parmak/el düşüncesiyle hareket edildiğinden, onun komut vermesi bir yerde normal karşılanabilir. Ancak düşüncelerimizin bizi yönlendirdiği durumlar burada göz ardı edilmekte ve yazma sürecini tamamen parmağın/elin yönlendirdiği vurgulanmaktadır. Anlatıcı romanını oluştururken, okuru sıkmadan nasıl yazabileceğini de sorgular. Yazarken dahi okuyucuyu sıkmış olma endişesi, onu korkutur ve o bu durumu roman içerisinde dile getirir.

Size anlatacak bir yığın şeyim olduğunu söylesem inanmazsınız. Belki de benim için gerekli, yani önemli olan, cesur bir arkadaşdır; her ne kadar bana çok güç bir görev gibi görüldüğü için, arkadaşlıkların yürümeyeceğini düşünsem bile. Özel olarak bu konuya dair bir sürü düşünce geliştirilebilirdi, ancak serçeparmağım, bana laf kalabalığından kaçınmam gerektiğini söylüyor. Bugün velvelesiyle beni büyüleyen olağanüstü bir sağanak fırtınası izledim. Peki, tamam, bu kadarı yeter. Korkarım ki, daha şimdiden okuyucunun canını müthiş sıktım.³⁸¹

³⁷⁹ Cemal Ener (Çev.), s. 20.

³⁸⁰ Cemal Ener (Çev.), s. 20.

³⁸¹ Cemal Ener (Çev.), s. 21.

Anlatıcı hem kendisini hem de Rauber’i anlattığı bu romanda, araya sıkıştırdığı cümlelerle okuru aydınlatır. Anlatıcının bu yöndeki açıklamaları hem itiraf niteliğindedir hem de okuru bilgilendirme amaıdır. Kendisinden bahsederken, bir anda “*Zavallı Haydut, seni tamamıyla ihmal ediyorum*”³⁸² cümlesiyle kendisini Rauber’den daha fazla anlattığını, kendisini anlatırken figürü ihmal ettiğini kabullenmiş ve dile getirmiş olur. Rauber’in anlattıklarından yola çıkararak oluşturulacak olan bu romanda kendisinden ziyade Rauber’in ya da onun anlattıklarının ön planda olması gerekirken, anlatıcı bu durumu tersine/kendisine çevirmeyi başarır. Ayrıca Rauber’i anlattığı zamanlarda, okur anlatıcının söylemlerinin doğruluğunu ya da yanlışlığını bilmeyebilir. Bu durumda anlatıcı devreye girerek söylemleri hakkında yorumda bulunur. “*Ona amur atıyorum gerçi (...)*”³⁸³ cümlesi bunun en güzel örneğidir. Kendisini azarlar gibi ya da yaptığını hiç hoş olmayan bir Őeymiş gibi göstermesi de söz konusudur. Bu, anlatıcının çok doğal yazdığına bir işarettir. Rauber’in kendisine anlattıklarını bir an yazmayı unutmuş gibi davranması ve bunu cümlelere dökmesi onun okuru daha da etkilemesine/etkisi altına almasına neden olur;

Ama benim bu unutkanlığım affedilir Şey değil! Öyle ya, Haydut’un evvelce bir kitap matbaasında zuhur eyledikten ve matbaa sahibiyle kısacık bir sohbet koyulduktan sonra, renkleri solmuş kasım ormanında baştan aşağı kahverengilere bürünmüş o Henri Rousseau kadınıyla karşılaşması vardı.³⁸⁴

Ayrıca okur, anlatıcıyı, onu düşünmeden/plan yapmadan yazıyormuş gibi değerlendirebilir/bir izlenime kapılabilir.

Anlatımın bütünlüğü bozduğu bu romanda, cümleler arasında da kopukluklar vardır. Anlatıcı len dul kadından bahsederken bir anda karşısında duran eve odaklanarak, evin cephesinin ya da n tarafının bir Şiir gibi olduğunu söyler. Ya da 100 frankı anlatırken hiç kimsenin kullanmayacağı sıfatlardan yararlanır. Aslında bu sıfatları kullanması onun sıradan biri olmadığının göstergesidir. Benzetmelerinin edebi kavramlar ya da türler olması ilgi çekicidir. Bu, onun uğraş alanının edebiyat olduğuna işaret eder. Zihni sürekli bunlarla meşgul olan anlatıcı, benzettiği kavramın güzelliğinden de yararlanmayı göz ardı edemeyebilir.

³⁸² Cemal Ener (ev.), s. 23.

³⁸³ Cemal Ener (ev.), s. 23.

³⁸⁴ Cemal Ener (ev.), s. 23.

Şimdi o müteveffa dula gelelim. Cephesi düpedüz şiir gibi bir bina duruyor karşımda.³⁸⁵ (...) sonsuz bir şiirsel loşluk, (...) ³⁸⁶ (...) çünkü yüz frank tamamen edebi bir tutar (...). (...) ve şimdi bu şehrin tüm garson kızları kendilerine bu şiirsel meblağın verilmesini bekliyorlardı.³⁸⁷

Anlatıcı, roman içerisinde sürekli okuru bilgilendirir. Konuyu nerede kestiği ya da keseceği bilgisi dışında, hangi konuya geleceğinin bilgisini de vermeden edemez; “*Ve şimdi Rathenau’ya gelelim.*”³⁸⁸ Aslında bu durum okur açısından karmaşıklığı ortadan kaldırmak için atılmış bir adım olabilir. Okurun kafası daldan dala atlanan konularla karşılaşabilir ve okur o anda neden bahsedildiğini anlamayabilir. Anlatıcının kendi karmaşası içerisinde okuru sürüklemek ya da sıkmak istemediği için bu anlatım şekline başvurduğu söylenebilir.

Haydut’un pek çok kusuru vardı. Bu konuya, iyimser bir tahminle daha sonra döneceğiz. Önce onunla birlikte hemen yakınlarda bulunan ve Gurten diye anılan dağa doğru bir gezintiye çıkalım.³⁸⁹

Anlatıcı bazen Räuber’in hareketleri ve tavırları karşısında şaşkınlıkla öylece kalakalır. Onun yaptıklarını nasıl açıklayacağını kendi dahi bilemediği zamanlarda, doğal olmayı tercih eder; “*Böyle sarsıcı bir haber karşısında dehşet ve keder içinde yerle yeksan olacağına, tutup el çırptı. Biri bize bu el çırpmayı bir açıklamayı denesin bakalım.*”³⁹⁰ Yazma sürecine de bu şekilde yön verir ve okurla aynı tepkiyi veriyormuş gibi davranır. Okurda burada bu hareketi neden yaptığı konusunda Räuber’e anlam veremez. Romanın ilerleyen cümlelerinde Räuber’in her yaptığını anlatma görevi üstlenen anlatıcı, bu göreve gücünün yetemeyeceğini düşünür ve “*(...)- kesinlik tanrısı, en küçük ayrıntıya kadar her şeyi tek tek nakletme gücünü ver bana – (...)*”³⁹¹ der. Belki de ayrıntıya bu kadar girmekten sıkılmış olmanın verdiği ruh hali ile bunu dile getirir.

Anlatıcı okurun aklını bulandırmayı ve onu ikilemde bırakmayı sever/başarır. Bir söylemiyle düşünmeden/plan yapmadan yazıyormuş izlenimi verse de, diğer bir söylemle

³⁸⁵ Cemal Ener (Çev.), s. 23.

³⁸⁶ Cemal Ener (Çev.), s. 29.

³⁸⁷ Cemal Ener (Çev.), s. 80.

³⁸⁸ Cemal Ener (Çev.), s. 27.

³⁸⁹ Cemal Ener (Çev.), s. 27.

³⁹⁰ Cemal Ener (Çev.), s. 28.

³⁹¹ Cemal Ener (Çev.), s. 28.

bunu alt üst edebilir. Dul kadını anlatırken yazmak istediği ayak banyosunu ertelemek zorunda kalışı onun hiç yapmak istemediği bir durummuş gibi algılanır.

Bir keresinde bu dula, tam ayaklarını yıkamaya hazırlandığı bir anda rastlamıştı. Bu ayak banyosuna mutlaka döneceğiz. Sadece böylesine sevimli ve güzel şehrimizin şöhreti ve bu hakikat aşkımız hatırına bile olsa. Nihayetinde paramıza göre bir hesap ödemek istiyoruz burada. Ah, keşke hemen şimdi çalışabilseydim o ayak banyosu üzerinde! Ama ne yazık ki, şimdilik ertelenmesi gerekecek.³⁹²

Araya birçok konu girmiş olmasına rağmen, anlatıcı bir anda el çırpma konusuna geri dönerek “*Şu el çırpma bizim için hala bir muamma olmayı sürdürüyor*”³⁹³ şeklinde ifade eder ve okurla aynı kaderi paylaşıyormuş izlenimini bir daha uyandırır. Okur için muamma olan durum anlatıcı için de geçerlidir. Her şeyi bilen biri değil de bazı bilgilerle sınırlı kalan, figürün neden bu şekilde davrandığına bir anlam yükleyemeyen anlatıcı ile karşı karşıyayız. Asıl ilginç olan, anlatıcının bu durum karşısındaki tepkisi değil, tam bu konu unutulmuşken o konuya tekrar geri dönülmesi ve olmadık bir anda hatırlatılmasıdır. Romanda aklına gelen şey ne olursa olsun hemen cümlelere döken bir anlatıcının varlığından söz edilebilir. Anlattıklarının arka arkaya anlamsız oluşu da dikkat çeker.

Dul bir kadının ev gereçleri ile tarihsel bir değer taşıyan çok önemli güncel olayların bu yakın ardışıklığı neredeyse gülünç bir etki yaratıyor. Bir tarafta bir kahve fincanı meselesi, bir içoğlanın tatlı bir ev ortamındaki davranışı, diğer taraftaysa bütün bir medeni dünyayı sarsan ve titreten bir gazete haberi. Buna bir de şu aşağıdaki itirafi ekleyelim: Rathenau ile Haydut şahsen tanışıyorlardı.³⁹⁴

Anlatıcı, okurla konuşur gibi yazmaya devam eder. O söylemek istediklerini söyler ancak cümlenin sonunda okurun ne düşündüğünü ya da okurun bu durumu nasıl adlandırabileceğini de merak eden bir hava içerisinde sözlerine devam eder; “*Sözünü ettiğimiz o beyzadeler toplantısında, bir acelecilik, fazlasıyla cüretli bir cüretkârlık, tez elden bir tez canlılık gösterme kabahatini işlemiştiniz- ya da siz bunu nasıl adlandırmamı emrederseniz artık.*”³⁹⁵ Okurun gönlünü hoş etmek isteyen bir tavırla yazmasına devam eden anlatıcı, farklı bir konuya geçerken okurdan izin alma inceliğini de göstermeyi unutmaz; “*Ancak şimdi, izninizle bir hizmetçi kıza ve dize kondurulan bir öpücüğe ve bir*

³⁹² Cemal Ener (Çev.), s. 29.

³⁹³ Cemal Ener (Çev.), s. 30.

³⁹⁴ Cemal Ener (Çev.), s. 30.

³⁹⁵ Cemal Ener (Çev.), s. 31.

dağ evinde el değiştiren kitaba geliyoruz."³⁹⁶ Okuru düşünerek yazdığı söylenebilir. Her anlatıcı okuru düşünerek yazar. Buradaki durum daha farklıdır. Karşımızda okuru direk muhatap alan ve sürekli onu yönlendirme ya da bilgilendirme görevi üstlenen biri vardır. Anlatıcının araya soktuğu cümleler, hem okuru bilgilendirir hem de anlatıcının düşüncelerini de dışa vurur.

Çok gezip görmüş bu delikanlının yeşilimsi parıltılar saçan minik gözleri ve çok güzel bir yüzü olduğu gibi, dizlerini açıkta bırakan bir de kısa pantoloncuğu vardı ve haydut-olacak-hizmetçi-kız, bir de tutup oğlanın dizini öpmüştü. Bundan ötürü suçlanacak olsa da, olmasa da kendimizi bu tanıklık görevini yerine getirmekle yükümlü hissediyoruz. Ben böyle bir suçlamada bulunmazdım.³⁹⁷

Anlatıcı, kendi yazma sürecinde karşısına çıkan zorlukları romanda dile getirmekten kaçınmaz. Kendisi de konudan konuya atladığının ve bir şey yazarken o anda aklına başka bir şey geldiğinin farkındadır ve bu durumdan rahatsızlık duymaktadır. O da bunun neden kaynaklandığını bilemez. Okura biraz bekleyin derken, kendi kafasını toparlayabilmesi adına bunu kendisi için söylediği de açıktır. Bunları romanda hiç dile getirmeden konuya devam edebilir. Ancak o, bunu istemez. Yazma sürecinin her aşamasının, elinin ve beyninin nasıl işlediğini bizlere hissettirmek ister (ister gibi bir amacı vardır) ve bunu da başarır.

Kitabın el değiştirmesine gelince, o da şöyle oldu: Kendini çok genç hisseden, saçları ağarmış bir hanımefendi tarafından Haydut'a bir kitap ödünç verilmişti. Neden şimdi aklıma bir sürü kadın mantosu geliyor? Nereden geliyor tüm bunlar? Kafamda ışıklar yanıyor ve sönüyor. Ayrıca şu Haydut'un kendini zaman zaman bir tür Fabrice del Dongo olarak gördüğü de bir gerçek. Bu saçmalık değil de nedir? Biraz bekleyin lütfen. İzin verin de düşüneyim. Tamam, oldu, şimdi oldu. Bu el değiştiren kitap hakkında da daha sonra bazı şeyler söyleyebilme imkânını bulacağız muhtemelen. Bunun bize bir yön, bir yol göstermesi gerekli.³⁹⁸

Anlatıcı anlattığı konuları sona erdirmekle mutlu olan ve bunu dile getiren biri olarak yer alır; "*En azından şu el değiştiren kitabın, deyim yerindeyse, "ötesine geçtiğimiz" iyi oldu.*"³⁹⁹ Kendisini yazmanın doğal akışına bırakan anlatıcımız, anlatının seyrine müdahale etmeden de duramaz. "*Ayrıca bu hizmetçi kızlık meselesinin şimdilik*

³⁹⁶ Cemal Ener (Çev.), s. 31.

³⁹⁷ Cemal Ener (Çev.), s. 33.

³⁹⁸ Cemal Ener (Çev.), s. 34.

³⁹⁹ Cemal Ener (Çev.), s. 34.

*bizi çok fazla meşgul etmesine de gerek yok*⁴⁰⁰ cümlesi onun bu konuyu kestirip atacağı ya da bu konu üzerinde pek fazla durmak istemediği anlamına gelir. Anlatının gidişatına kendini kaptıran anlatıcı, kullandığı bir tabirden memnun kalmayıp daha sonra bunu değiştirebilir. Romanı anlattığını düşündüğümüzde, bunu yapmasına hiç gerek kalmadan, romanı daha yazarken yazmak istediğini yazabilir. Ancak anlatıcı bunu yapmaz, diğerini yapmayı tercih eder. Böylece ne kadar doğal anlattığı konusunda okuru da ikna eder. Hatta okurun aklındakileri okuyormuş izlenimi yaratarak, kendisine eleştiri yapılması yönündeki yolu açar ve anlatıcının okurun eleştirilerine kendisini bu denli açması da şaşılacak bir durum olarak değerlendirilebilir;

Onların hatırası zihnini sık sık meşgul ediyordu tabii; aslına bakılırsa, bunu bu kadar kesin söylemek yerine, zaman zaman üzerine kasvetli bir ruh halinin çıktığını belirtmekle yetinmek isteriz. Bazıları çok ruhsuz konuştuğumu düşünebilirler. Bu konuyla ilgili her türlü eleştiriye karşı boynum kıldan ince.⁴⁰¹

Roman içerisinde aniden akla gelen fikirler ve anlatım biçiminin özelliklerini gösteren sayısız kavram bulunmaktadır. Kullanılan “Umschweife”⁴⁰², “Einfectungen”⁴⁰³, “Unterbrechen”⁴⁰⁴ gibi kelimeler buna örnek verilebilir. Aniden ve düşünülmeden yapılanları kontrol altında tutmaya çalışan anlatıcı, akışı düzenlemek durumundadır. Bunun için romanın gidişatı ben anlatıcıda gizlidir/yatar. Romanda bilinçli şekillendiren ben anlatıcı, konuların çeşitliliğini düzene sokmaya çalışır. Roman içerisinde anlatım biçimine ilişkin açıklamalarda bulunulur ve söylenilenin doğruluğu ispatlanmaya çalışılır. Ben anlatıcı yazma sırasında sadece cesur/kühn ve korkusuz/unerschrocken yazdığından değil, büro memuru⁴⁰⁵ (wie ein Bürolist) ve bir eleştirmen rahatlığıyla⁴⁰⁶ (mit der Behaglichkeit des Rezensenten) yazdığından da bahseder. Ben anlatıcı bazen kendisini tembel/uyuşuk hisseder, bazen de yazmaktan yorgun düşer. Bunların dışında, roman içerisinde yazma çabaları da vurgulanır. Romanda hem ben anlatıcıyı hem de Räuber’i uğraştıran yazma problematiği önemli bir konudur. Yazma eylemi üzerine sürekli bilgiler veren anlatıcı roman için şu cümleyi dile getirir;

⁴⁰⁰ Cemal Ener (Çev.), s. 34.

⁴⁰¹ Cemal Ener (Çev.), s. 35.

⁴⁰² Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 3, S. 84.

⁴⁰³ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 3, S. 92.

⁴⁰⁴ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 3, S. 94.

⁴⁰⁵ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 3, S. 59.

⁴⁰⁶ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 3, S. 62.

“Genç bir ressamın elinden çıkma suluboya bir resimdir.”⁴⁰⁷ Räuber için de “bir suluboya ressamının eserini andırıyordu”⁴⁰⁸ cümlesi kullanılır. Aynı zamanda, eğer Räuber’e Batavia’lı amcasından gelen bu yardım olmasaydı, tüm bu hikâyenin anlatılamayacağı⁴⁰⁹ söylenir. Romanın çıkış noktasını oluşturan bu yardım/seçilen alıntı, ben anlatıcının kendi yazmasını nasıl gördüğü ve değerlendirdiği konusunda iyi bir fikir verir. Farklı bir anlatım tarzıyla/biçimiyle okuru kendisine hayran bırakan anlatıcı, romanın bitimine kadar bu tutumunu sürdürür. Kendi anlatısından dolayı kendisine müteşekkir olma durumuyla karşı karşıya kalan okur, anlatının mükemmelliği karşısında hayrete düşebilir. Okur, anlatıcının alakasız kavramları birbirine bağlama başarısı ile karşı karşıya kalır ve hatta anlatıcının nasıl bir yazma eylemini benimsemiş olduğu yönündeki çarpıcı bilgilere ulaşır. Anlatıcının kendi itirafıyla ulaşılan bu bilgiler aslında romanın oluşumu hakkında da bilgi verir.

Haydut’un kökenine ilişkin daha fazla bilgi verme görevinden çekilmek istiyoruz ve gösterdiğimiz bu anlayıştan ötürü kendimize müteşekkiriz. Cenevre Sokağı ve Portekiz; bu alakasızlıkları nasıl bir bağlam içine sokabilirim? Kendime ne zorluklar çıkarıyorum böyle. Masa başında faaliyet gösterdiğim onca yıl içinde yazmaya daha önce hiç böyle bir cesaretle, böylesine korkusuzca başladığım olmamıştı. Şimdiden kâğıda döktüğüm ve şu ana dek yazılmış olanları izleyecek tüm cümleler.⁴¹⁰

Cenevre Sokaklarını ve Portekiz’i birbirine nasıl bağlayacağını düşünen anlatıcı, bunu çok kolay yapar. Daha sonraki sayfalarda da bunu neden yaptığını ya da neden onlardan bahsettiğini okura açıklar. Anlatıcının önceden yaptığını sonradan açıklaması okuru hem bilgilendirir hem de kafasındaki boşlukları/belirsizlikleri doldurur/ortadan kaldırır.

Onu yanlış anlamamanız için eklemek zorundayız ki, dört ay boyunca neredeyse her gün kızın peşinde dolanıp durduğu halde, onunla konuşacak cesareti bulamamıştı. Ve işte şimdi başarmıştı. Kendini bir Portekizli gibi hissediyordu ve şimdi okur, biraz önce neden erguvani bayraklardan söz ettiğimizi anlamış olmalıdır.⁴¹¹

Düz bir anlatım tarzı olmayan bu romanda, akla gelenler ve çağrışımlar yazılır. Böylece asıl konudan sapılmış olunur, sonra tekrar asıl konuya dönülür. “Artık yavaş

⁴⁰⁷ Cemal Ener (Çev.), s. 178.

⁴⁰⁸ Cemal Ener (Çev.), s. 26.

⁴⁰⁹ Cemal Ener (Çev.), s. 20.

⁴¹⁰ Cemal Ener (Çev.), s. 36.

⁴¹¹ Cemal Ener (Çev.), s. 37.

*yavaş düzenli bir anlatıya geçiyoruz*⁴¹² cümlesi de bunun bir kanıtıdır. Kullandığı ifadeleri dahi eleştirebilen bir anlatıcı söz konusudur. Onun için yazdığını silme söz konusu değildir, yazdığını silmeksizin sonradan eleştirme ya da çürütme söz konusudur. Romanın başından beri anlatının gidişatına boyun eğdiğini bildiğimiz anlatıcı, bunu okura itiraf da eder; *“Sevenler aptal ve bir o kadar da kurnaz olurlar; ama bu ifade yakışıksız kaçtı bize göre. Kendimi sözlerin etkinlikleriyle sınırlandıracağım, bir başka deyişle, anlatının akışına boyun eğeceğim.*”⁴¹³ Okurla sürekli iletişim içerisinde olmak isteyen anlatıcı bunu çok bariz yapar. Okurdan cevap alamayacağını bildiği halde, okura sürekli sorular sorar ya da okurdan izin ister. *“Size bu konuda rapor sunabilir miyim?”*⁴¹⁴ cümlesi bunun en somut kanıtıdır.

Anlatıyı istediği gibi yönlendiren anlatıcı, canı ne zaman isterse o zaman bilgi verir. Öncesinde bildiği şeyleri bile, kendisine göre zamanı geldiğinde açıklama gereği duyar. *“Haydut’un da benzer şeyler yaşadığı anlaşılıyor ki böylece yemek masasında dul kadından artakalan ekmek kırıntılarını onun silip süpürdüğünü de artık sizlere açıklayabiliriz*”⁴¹⁵ cümlesi ona göre bunu okurla paylaşma zamanının geldiğini gösterir. Başka bir konuya girmeden önce okuru hazırlayan anlatıcı, konu ile ilgili detayları daha sonra vereceğini de belirtir. *“Şimdi bizi bir şamar bekliyor. Şamarın nereye ve nasıl indiğini birazdan öğreneceksiniz. Edith’i bir süre daha neşeli yeşil şapkasıyla baş başa bırakalım.*”⁴¹⁶ Varlığını bize her seferinde hissettiren anlatıcı, konudan konuya atlayarak ve sonrasında tekrar aynı konulara dönerek romanını oluşturur. Neden bu şekilde davrandığı konusunda bir fikir sahibi olamayan okur, onun üslubu gereği ya da zihninde dolup taşanları kâğıda dökme hevesiyle yaptığını düşünebilir. Tam bir konuya yeni girmişken, bunun detaylarını ya da nedenlerini neden daha sonra vermek istediği muammadır. *“Aman Tanrım, bir daha asla ve asla hanımlar kafesine giremeyeceğim! Bunun nedenlerini size daha sonra açıklayacağım*”⁴¹⁷ cümlesi buna verilebilecek en güzel örnektir. Anlatıcının her zaman yaptığı gibi söz konusu konuyu yarıda kesip başka bir konuya gitmesi romanın geneline hâkim olan bir durumdur. Sonrasında bu konuya

⁴¹² Cemal Ener (Çev.), s. 37

⁴¹³ Cemal Ener (Çev.), s. 38.

⁴¹⁴ Cemal Ener (Çev.), s. 41.

⁴¹⁵ Cemal Ener (Çev.), s. 43.

⁴¹⁶ Cemal Ener (Çev.), s. 47.

⁴¹⁷ Cemal Ener (Çev.), s. 48.

geri dönen anlatıcı şunları dile getirir: “*Bu duşa belki daha sonra döneriz. Ve şimdi, hanımlar kafesine artık gidememe nedenlerimi de bu araya iliştirebilirim.*”⁴¹⁸ Anlatıcı anlatımı esnasında, tarafsız olmak yerine düşüncelerini dile getirmeyi tercih eder. Räuber’in davranışı karşısında onu eleştirmek yerine ona hak verir. “*Bir zamanlar birisi, okuması ve incelemesi için, ona Kugler’in Geschichte Friedrichs des Grossen’ni (Büyük Friedrich Tarihi) vermişti. Ve şimdi o da kendi kendine Frederiuzculuk oynuyordu işte. Bunu çok görmeyelim ona*”⁴¹⁹ cümlesi anlatıcının bir an için olsun Räuber’in yanında olduğunu gösterir. Romanda dikkat çeken başka bir durum ise, bahsi geçen konular hakkında anlatıcının araya soktuğu cümleleridir;

Stalder kızlarının pek çok tanıdıkları, terzileri vardı: örneğin Dağ-Emmi gibi. “Sizin gibi, gördüğü her etekliye sırtışan ve meyhanelerden çıkmayan biri.” Kim söylüyordu bunları? O iki kızdan biri mi? Ama ne dırdırcı bir üsluptur bu!”⁴²⁰

Anlatıcının bir aileyi anlatırken kullandığı ifadeler okuru şaşırtır. Romanın başından beri kati bir biçimde Räuber’in karşısında duran bir anlatıcı söz konusu değildir. Ancak anlatıcının kullandığı ifade bunun tam tersidir. Räuber’in yanında değil de karşısında duran bir anlatıcı varmış gibi, özellikle şu cümleler dile getirilir; “*Burada Haydut’u desteklememize şaşırmışsınızdır. Bu aile hakkında daha söyleyeceklerimiz olacak; hiç şüphesiz tümüyle edep dairesinde.*”⁴²¹ Anlatıcı işleyeceği konuları, nasıl işleyeceği hakkında da okuru bilgilendirir. Kullandığı ifadelerin tam yerinde oluşuna ya da güzel oluşuna kanaat getirerek okura sormadan da edemez. Okurun da onayını almak ister gibi bir durum söz konusudur. Konunun ciddiyetinin dağıldığını düşündüğü yerde, sanki bunu yapan kendisi değilmiş gibi, toparlanmak gerektiğini belirtir. Tüm bunlar anlatıcıyı okurun karşısında eşsiz kılmakta ve okurun hayran kalmasını sağlamaktadır.

Gözleri etrafta fır dönen küçük birer tazıydı. Enfes bir ifade olmadı mı bu? Wanda’yı bir süre zapt etmem gerek. Dizginlerinden boşalmış bir arzuyla, kayda geçirilmek için ter ter tepiniyor, çırpınıyor. Onu kılı kırk yaran bir adalet duygusuyla ele almayı düşünüyoruz. Haydut’un yanıp tutuştuğu kızın kimliğini ve adını kimse ama hiç kimse bilmiyordu. Ancak bu konuyu hiç değilse şimdilik bir açıklığa kavuşturmadan bırakalım. (...) Bir yerlerde o şöhretin babaları olduğunu iddia eden beş gencin

⁴¹⁸ Cemal Ener (Çev.), s. 50.

⁴¹⁹ Cemal Ener (Çev.), s. 49.

⁴²⁰ Cemal Ener (Çev.), s. 54.

⁴²¹ Cemal Ener (Çev.), s. 52.

yaşadığını ileri sürüyordu bazıları. Ciddiyetimizi koruyalım. O halde onu başka herkese tercih ettikleri için mi eziyet ediyorlardı?⁴²²

Anlatıcının yazma eylemini icra ederken kullandığı teknik ve yöntemler okura farklı gelebilir. Yazarken okurla konuşuyormuş gibi bir izlenim yaratır. Ara ara okura sorular yöneltir ya da ondan onay almak ister gibi bir hava yaratır. Hatta daha da ileri giderek kendi anlattığı konu hakkında bir bilgisi yokmuş gibi davranarak, okuru anlatıcının romanını oluştururken bir plan yapmadığına ikna eder. “*Ve ardı ardına sıraladığımız kusurlarının sonuna bile gelmiş değiliz henüz. İleride tüm kusurlarını sayar mıyız?*”⁴²³ cümleleriyle bir taraftan anlatıcının bu konudaki belirsizliği, diğer taraftan da okura soru yöneltmiş olabileceği akla gelebilir. Ayrıca anlatıcı, anlattıklarının doğruluğundan emin değilmiş gibi görünür. Daha öncesinde bahsetmiş olduğu bir durumun doğruluğunu daha sonra özellikle belirtmek ister; “*Edith’in ülkemizde konuşulan üç milli dili de bildiğini iddia ederken doğruyu dile getirdiğim anlaşılıyor.*”⁴²⁴ Anlatıcı anlattıklarının okura gizemli gelmesini de ister. Anlattıklarının düşündürücü ve kafa karıştırıcı yani bir bulmaca gibi olmasını ister. Eğer anlattıkları hemen anlaşılabilir olsaydı, okur bu durum karşısında sıkılabilirdi diye düşünür. O halde okuru üzerinde çok fazla düşünmeye iten bu romandaki karmaşıklıkların ve düzensizliklerin anlatıcı tarafından özellikle yapıldığı söylenebilir;

Bunu daha sonra açıklayacağız; aydınlığa kavuşturacağız. Bu sayfalardaki pek çok şey okuyucuya gizemli görünebilir ki biz de, deyim yerindeyse öyle olmasını umuyoruz, her şey kolayca anlaşılacak kadar açık olsaydı, bu satırların içeriği karşısında esnemeye başlardınız.⁴²⁵

Anlatıcının kendisi de lafı uzatmaktan konuyu bir yere bağlayamadığının farkındadır. Bu da çok ayrıntıya girmek istediği ya da konudan konuya atladığı için karşı karşıya kaldığı bir durumdur. Romanın ana kahramanı olan Räuber’e söylenenler onun için önemsiz olabilir ancak romanı oluşturan anlatıcı, hiçbir ayrıntıyı kaçırmak istememektedir. Zaten kendisi de bu durumu dillendirmektedir. Ayrıca roman içerisinde

⁴²² Cemal Ener (Çev.), s. 55-56.

⁴²³ Cemal Ener (Çev.), s. 57.

⁴²⁴ Cemal Ener (Çev.), s. 59.

⁴²⁵ Cemal Ener (Çev.), s. 63.

karmaşıklığı bilerek yarattığını söyleyen anlatıcı, kolay anlaşılabilir durumlar karşısında da hemen okura göndermede bulunur.

Yakınında bulunan ve onun bu huyunu fark eden insanlar, açıkçası buna biraz içerliyorlardı; bunu anlarsınız şüphesiz. Yakınlar, uzaklar ve şimdi bir de Dante'nin İlahi Komedi olarak bilinen şiirindeki şu "Açlık Kulesi" derken, o önemli şahsiyetin Haydut'a söylediği sözü hala bir sonuca bağlayamadık: "Sana eziyet ediyorlar, azizim." Haydut bu kelamı, deyim yerindeyse derhal unutmuştu, bizi ama bizi ilgilendiriyor bu.⁴²⁶

İsteddiği gibi yazan ve yazmasını yönlendiren anlatıcı, okurun aklını bulandırmaya devam eder. Kullandığı ifadeler izin verilirse böyle bir ifade kullanacağını söyler. "*Stalder kızları da ona acı çektirdiler, eğer böyle bir ifade kullanmamıza izin verilirse*"⁴²⁷ cümlesi kısıtlama getirenin kim olduğu konusunda okuru düşünmeye iter. Anlatıcı romanına yön verirken kim onu kısıtlayabilir ya da yolundan alıkoyabilir? İlk başta buna izin vermeyecek olan Räuher gibi görünse de, izin istediği ya da muhatap olduğu yine okurdur. Ancak Räuher, romanın başından beri böyle bir tavır ya da tutum takınmaz. Okurun da kısıtlama gibi bir hakkı olmamasına rağmen, anlatıcı bunu bilinçli yapar. Okuru kendisine muhatap olarak her konuda onun onayını almak ister gibi davranır ve kendisine böylece yeni bir üslup yaratmış olur. Ayrıca kendisini pek anlatamadığını varsayan anlatıcı, kullandığı cümlelerle bunu başarmış olduğunu gösterirken bile, bu cümlenin içinde okurdan onay alma düşüncesi yer alır/yatar. "*Bu noktada kendimi yeterince anlatabildiğimi sanıyorum*"⁴²⁸ cümlesi ile anlatıcı kendisini ifade etmeye çalışırken dahi onaylanmayı ister.

Anlatıcı düşüncelerinin yanı sıra duygularını da dile getirir. Onları gizleme ya da saklama gereği duymaz. "*Hatta bayağı etli butluydu ki böyle olması yazık tabii*"⁴²⁹ cümlesi bunu bize en güzel biçimde örnekler. Kendisine anlatılanlardan yola çıkarak oluşturduğu romanda anlatıcının, kendince anlatmayı gerekli gördüğü ya da görmediği olaylar vardır. "*Bu konuda onunla genç bir hanım arasında uzunca bir konuşma cereyan etti; bu konuşmanın içeriğini size aktaracağız çünkü bunu kesinlikle gerekli görüyoruz*"⁴³⁰ cümlesi bunun en güzel örneğidir. Gerekli gördüğü ya da görmediği

⁴²⁶ Cemal Ener (Çev.), s. 64.

⁴²⁷ Cemal Ener (Çev.), s. 64.

⁴²⁸ Cemal Ener (Çev.), s. 65.

⁴²⁹ Cemal Ener (Çev.), s. 66.

⁴³⁰ Cemal Ener (Çev.), s. 66.

olayları anlatıcı kendisi belirler ve aklında var olanlarla ve çağrışımlarla birleştirerek olay örgüsünü kurar.

Anlatıcı oluşturduğu kitabı hakkında düşüncelerini dile getirir. Dile getirdiği düşüncelerde endişeli olduğu hissedilebilir. Bu kaygı içerisinde kitabını oluşturmaya çalışır. Yine de en azından çabaladığı/uğraş verdiği için halinden memnundur. Düşüncelerini ve duygularını bu anlamda çok net bir biçimde dile getiren anlatıcının söylemleri şu şekildedir;

Bu mütevazı kitabım olur da bir şeye benzerse bile, bunun, tiyatro oyunlarıyla eksiksiz başarılar ve evler hedefleyen ve kazanan şairlerin prensi Dübendorf'luDübi'ye nasıl bir zararı dokunabilir? Sonuçta biz müşterek gayretlerimizin üzüm bağlarında ter döken birer ırgattan başka neyiz? Ve şükürler olsun ki, uğruna çaba harcadığımız bir şey var.⁴³¹

Anlatıcıyı anlattıklarından çok, okurun ne düşündüğü/düşüneceği meşgul eder. Bu yüzden, anlatıcı temkinli davranır. *“Böyle birinden söz ederken ihtiyatlı olmak önemlidir. Aksi halde okur, ar duygusuyla öksürebilir ya da hatta hiddetle tükürerek benden kaçabilir”*⁴³² cümleleriyle anlatıcı okurun fikrinin değişerek kendisinden kaçabileceği endişesini bize hissettirir. Okuru her ne kadar ön planda tutarak yazıyormuş gibi görünse de, anlattıkları da onu meşgul eder. Konuları anlatırken araya sürekli başka şeyler karıştığı için, bir konu üzerinde düşündüğünden fazla kalabilir. Kendisi de bunu şu cümlelerle dile getirir; *“Burada bir kâtip gibi yazıp duruyorum ve hala Haydut'un bir gezintiden eve dönerken, sokak ortasında genç bir beyefendiyle girdiği şu düellonun ötesine geçemedim.”*⁴³³ Yazdığı şeyden bir türlü uzaklaşmadığını dile getirmesi, onun istem dışı yazdığının göstergesi olabilir. Kendisini bir kâtip gibi görüp, yazmasını ona benzetmesi, bu işi bir hobi olarak değil de meslek olarak icra ettiğini de gösterir.

Anlatıcı roman içerisindeki olayları gereğinden fazla uzatmayı sever. Bunu yaparken yine okuru düşünür ve onun affına sığınır. *“Dikkate değer olduğumu düşündüğüm bu baston hikâyesini gereğinden fazla uzattıysam, beni bağışlayın”*⁴³⁴ cümlesi anlatıcının dikkate değer gördüğü olaylarda fazla ayrıntıya girdiğini ve konuyu dağıttığını gösterir. Ancak bu durumdan rahatsız olmuş/olan bir okur düşünerek de hemen özür dilemeyi

⁴³¹ Cemal Ener (Çev.), s. 69.

⁴³² Cemal Ener (Çev.), s. 72-73.

⁴³³ Cemal Ener (Çev.), s. 73.

⁴³⁴ Cemal Ener (Çev.), s. 75.

ihmal etmez. Olayların akışına müdahale etmeyen/edemeyen okura, anlatıcı bu şekilde yaklaşarak onu da romanın içerisine dâhil eder.

Anlatıcı romana dâhil ettiği okuru, bir sonraki bölüme hazırlar. Sonraki bölüme geçmeden, o bölümün konusunu önceden bildirir; *“Böylelikle zanaatkârlık konusuna gelmiş oluyoruz. Bu, bir sonraki bölümün konusunu oluşturacak.”*⁴³⁵ Sonraki bölümün konusu dikkat çekicidir. Zanaatkârlık konusundan kasıt yazarlık olabilir. Anlatıcı, romana nasıl devam ettiği konusunda bilgiler vererek, gelecekle ilgili durumları/gelecekte olacakları o anda dillendirir ve yazmaya eleştirmen rahatlığıyla devam ettiğini açıkça ifade eder;

Bir eleştirmen rahatlığıyla yazmaya devam ediyor ve lafı hiç dolaştırmadan sana şunu açıklıyorum ki, sevgili Edith, şimdiye dek çoktan şöhrete kavuşmadıysan eğer, zamanla şöhret olacaksın çünkü yabancı başkentlerin salonlarında seninle ilgili düşünülebilecek en zarif hikâyeler dolaşüyor.⁴³⁶

Anlatıcı eleştirmen rahatlığıyla yazısına devam ederken, sadece okur ile konuşuyormuş gibi yazmaz. Râuber ve Edith’e de yaklaşımı aynı şekildedir. *“Ama şimdi, kibarlığı hiç elden bırakmadan, seninle biraz hesaplaşacağım. Her şeyden önce, nerelerde olduğunu anlamakta zorlanıyoruz”*⁴³⁷ cümleleriyle Râuber’e rahatça davrandığını, *“Ama ya tavırlarına ne demeli? Senden lafımızı esirgeyecek değiliz. Etrafımız önemli dostlarla çevrili. İdaresini elimizde tuttuğumuz olayların gidişatına karşı gelemezsin. Haydut, sana karşı her türlü yolla izzet ve ikramda bulunduğu bizi temin etti. Onu savunmamızın tek nedeni, bunu hak ettiğini düşünmemizdir. Bu arada sözlerimizden korkman için hiçbir neden yok.”*⁴³⁸ cümlelerinden de Edith’e rahatça davrandığını görebiliriz. Bu rahat tavırlarla birlikte söylenen cümlelerde, ayrıntılar da dikkat çeker. Anlatıcı, Râuber’i korumaya aldığı dillendirirken, kendi isteği üzerine olayların en ince ayrıntısına kadar anlatıldığını belirtir. *“O bizim himayemiz altında ve isteğimiz üzerine, aranızda geçen romantik, vb. hadiseleri bize en ince ayrıntısına kadar anlatıyor”*⁴³⁹ ve *“İdaresini elimizde tuttuğumuz olayların gidişatına karşı gelemezsin”*⁴⁴⁰ cümleleri anlatıcının

⁴³⁵ Cemal Ener (Çev.), s. 77.

⁴³⁶ Cemal Ener (Çev.), s. 77.

⁴³⁷ Cemal Ener (Çev.), s. 77.

⁴³⁸ Cemal Ener (Çev.), s. 78.

⁴³⁹ Cemal Ener (Çev.), s. 77.

⁴⁴⁰ Cemal Ener (Çev.), s. 78.

yazma eylemi üzerine dikkat çeken cümlelerdir. Yazma eyleminin bir nevi itirafı niteliğini taşıyan bu cümleler, bilgi verir niteliktedir. Anlatıcının en ince ayrıntıyı dahi dikkate aldığını ve yazma kontrolünü kendi elinde bulundurduğunu söylemek olanaklıdır. Bundan başka dikkate değer bir diğer olay ise, Edith'ten etkilenen kişiler dillendirilirken özellikle edebiyatçılara vurgu yapılmasıdır. “*Dünyanın özellikle de edebiyattan anlayan dünyanın yarısı senin cazibene kapılmış durumda*”⁴⁴¹ cümlesinden Edith'in de edebiyat dünyasına girmiş olduğu anlaşılır.

Anlatıcı, Edith'ten ricada bulunurken, emir verir ya da kendi bildiğini okur tarzda yazar. Anlatıcı, bir taraftan ondan ricada bulunur, diğer taraftan Edith'e dediği gibi yapmaması durumunda farklı bir duruma düşeceğini belirtir. Bu da, anlatımı ilginç kılar;

Bu satırların yazarına ayıplayan gözlerle bakmamamı rica ederiz, zaten sana taşralı bir hava katmak dışında bir anlamı da olmazdı bunun. Dünya görmüş gözümüzde bir tür taşralı durumuna düşmek istemezsin şüphesiz. Bunu aklında tutmanı isteriz.⁴⁴²

Anlatımı ilginç kılan bir başka nokta ise, yazarken anlık durumların yazıya dâhil edilmesidir. Anlatıcının romanın başından itibaren sürdürdüğü bu yazma biçimi, söz konusu anlatıcıya özgü bir durumdur ve onu özgün yapmaktadır. Anlatıcının yazarlık hakkındaki düşünceleri romanda yoğun bir şekilde yerini alırken, o anda akla gelen önemli ve önemsiz her şeyden bahsetmek anlatıcının özelliğidir. Aslında bu durum, onun yazma eylemini nasıl gerçekleştirdiğinin itirafı niteliğindedir.

Bir keresinde Haydut o diğer lokantada bir tavuk yemiş, yanında da Dole içmişti. Sadece şu anda aklımıza daha önemli bir şey gelmediği için söylüyoruz bunu. Kalem, bir an için bile atıl kalmaktansa, yersiz bir şeyler söylemeyi tercih eder. Belki iyi yazarlığın sırlarından biri de budur; yani yazıya anlık itilimler, sağlayacak bir şeylerin girmesi gerekir. Bu söylediklerimizi tam manasıyla anlamamış olabilirsin, ancak bunun konumuz açısından bir önemi yok.⁴⁴³

Anlatıcı, roman içerisinde yazma eylemini sürekli dillendirmekle kalmaz, hitap ettiği insanlar için tavsiyelerde bulunurken kendini/düşüncelerini de ortaya koyar. Söz konusu insanlara tavsiyeleri, kitaplar ve edebiyat üzerinedir. Onlara emir verir tarzda söylemde bulunması bu konuda ne kadar bilgili ve yetkin olduğunu gösterir. Anlatıcının denildiği gibi yapılırsa bu insanların fayda sağlayacağı açıktır. Anlatıcı bu konuya bilinçli

⁴⁴¹ Cemal Ener (Çev.), s. 78.

⁴⁴² Cemal Ener (Çev.), s. 78-79.

⁴⁴³ Cemal Ener (Çev.), s. 79.

olarak değinerek, kendi edebiyatını oluşturmasını sağlayan tarz ve üslubun nasıl ortaya çıktığına dair göndermede bulunur.

Sonra orada tatil beldesi olarak iyi bir isim yapmış olan ünlü St. Pierre Adası da, Biel Gölü'nün kabaran mavi sularının ortasında huzurla yükselir. Tüm bunları ne kadar da yavan bir ifadeyle anlatıyorum, oysa belki tam da bu kuru tabiat tasvirinin ardında bir parça şiir gizlidir. Sağlıklı insanlara aşağıdaki çağırımı yöneltmek isterim: Şu sağlıklı kitapları okuyup durmayın yalnızca, hastalıklı diye anılan edebiyatla da daha yakından tanışın; belki de bu edebiyat ruhunuza hatırı sayılır bir gıda sağlar.⁴⁴⁴

Romanda anlatıcının yazarlıkla ve yazmayla ilgili düşüncelerini açıkça gösteren cümleler de yer alır;

Ve şimdi el işçiliği üzerine konuşacağım ve şunları söyleyeceğim. Yazarlar için konuşmak bir iş anlamına gelir, oysa zanaatkârlar için bu bir gevezeliktir, dolayısıyla tıpkı hizmetçi kızlar ile ev kadınlarının kapı aralarındaki sohbetlerinde de sergiledikleri türden bir kaytarma girişimidir. (...) Herhalde daha şimdiden revakların altında en az yüz yirmi kere gezindim ya da vurgulu bir ifadeyle söylemem gerekirse: Yürüdüm. İnsan vurgularını daima bir parça yumuşatarak konuşmalıdır. Ahir zaman insanları olarak kaba ifade biçimlerine tahammül edemiyoruz artık.⁴⁴⁵

Anlatıcı, anlatırken kendisini hiç kısıtlama gereği duymaz, duygularını ve düşüncelerini o anda yansıtır. Bu da romana ayrı bir hava katar.

O halde dostluk değil, yaşasın yabancılık; birbirine-yıllardır-aşına-olmak değil, yaşasın tanınmamışlık. Bu zekice laflardan utanıyorum. Bu bilgelik vicdanımı paralyo. Kendimi böyle savunuyor olmam ne kötü. Ama insanın kendisini savunması dünyanın en doğal şeyi değil midir? (...) Ona uygun bir doktor bulamazsam, benimle yazıhaneye gelir yine. Orası kesin. Zavallı oğlan. Ama hak ediyor bütün bunları. Ya da bir çiftliğe gönderilir. Ama tabii tüm bunlar, şimdilik bize boş gevezelikler gibi görünüyor.⁴⁴⁶

Anlatıcının yazma eyleminin anlık geliştiğini söylemek olanaklıdır. O anda aklına gelenleri yazarken, kullandığı bir sözcüğün yerinde bir sözcük olup olmadığını da sorgular. O sözcüğü silmek yerine, yazmaya devam eder ve bu durum onu daha onu tedirgin edebilir; *"Her ne kadar doğru sözcüğü kullanmış olduğumuzdan emin değilsek de, biraz önce siyahlar giyinmiş bir kadına karanfiller verdiğini söylememizi engellemez bu çünkü kadını bir çiçekçi dükkânına girerken görmüştü."*⁴⁴⁷ Anlatıcı o anda aklına

⁴⁴⁴ Cemal Ener (Çev.), s. 84.

⁴⁴⁵ Cemal Ener (Çev.), s. 87-90.

⁴⁴⁶ Cemal Ener (Çev.), s. 88-89.

⁴⁴⁷ Cemal Ener (Çev.), s. 101.

gelenleri yazmasının yanında, lafi dolandırmayı da sever. Romanı nasıl oluşturduğuna dair ipuçları edindiğimiz satırlar romanda şu şekilde karşımıza çıkar;

Lafi böyle dolandırmamın amacı zaman doldurmak çünkü hayli hacimli bir kitap çıkarmak zorundayım, aksi halde hâlihazırda maruz kaldığımdan bile daha derin bir horgörüyle karşılanacağım. Bunun böyle devam etmesi olanaksızdır. Buranın yerlisi olan görmüş geçirmiş beyler, paçalarımın romanlar akmadığı için bana avanak diyorlar.⁴⁴⁸

Anlatıcı, yazma eylemi üzerine kurguladığı bu romanda kendi yazısına ilişkin söylemlerde bulunurken, yazarlar ve yayınevleri arasındaki ilişkiye değinmeden de edemez. Yazarlar söz konusu olduğunda, yayınevlerinden ve yayıncılardan bahsetmek olanaklıdır. Anlatıcı, burada her ikisini de dillendirerek, yazarların neye özen göstermeleri gerektiği konusunda açıklamada bulunur.

Otellere bitişik alışveriş merkezleri vardı, ardından bir yayınevinin uzantısı olan bir kitapçı dükkânı geliyordu galiba: Başına musallat olmamaları hususunda uyararak, “İşler ileride açılır belki,” deyip duran yöneticisi sayesinde, yazarlarıyla son derecede dikkatli ve mesafeli ilişkiler kuran bir yayıneviydi bu. Yazarlar yayıncılara karşı hürmetkar bir hor görü sergilerler ki, bu duygu karışımı büyük bir takdirle karşılanır.⁴⁴⁹

Anlatıcı romanda yazmayla, yazarlıkla, yazarlarla, yayınevleriyle ve yayıncılarla ilgili düşüncelerini dile getirir. Bunlar direkt yazma eylemi ile bağdaştırılabilecek konulardır. Figürün roman oluşturma konusunda kendisine anlattıkları yazmayla ilgiliymiş gibi görünmese de, yazmanın asıl çıkış noktasını oluşturan budur. Anlatıcı, bunun farkındadır. Bunları dillendirirken yorum yapar ve ortaya çıkaracağı ürüne okuru dâhil etmek istercesine, okura sorular yöneltmekten kendisini alamaz.

Ekin tarlaları yeşil filizler sürüyor, muharebe meydanları kızıl çiçekler açıyor ve erguvani bayraklarla dalgalanıyor ve Haydut’un ince ince düşünülmüş tüm o cürümleri ve inançla perdahlanmış sefahatleri karşılığında şu kurşunu ne zaman ve nerede yiyeceğini merak eden tek kişi ben değilim. Kurşunu yiyeceği kesin, buna hiç şüphe yok; çünkü kanının akıtılmasına ihtiyacı var. O zaman biraz ferahlayacak. Ancak çok önemli bu soru şimdilik cevapsız kalmalı. Kolza tarlaları mavinin altında nasıl serin ve güzel bir parlaklık saçıyor ve ormanın inatla yeşil kalması ne güzel çünkü bu onun sebatkârlığını gösteriyor; ancak bir defacık da olsa, farklı bir kılıkta, biraz değişmiş olarak görünebilirdi bize; siz de öyle düşünmüyor musunuz? Ormana

⁴⁴⁸ Cemal Ener (Çev.), s. 103.

⁴⁴⁹ Cemal Ener (Çev.), s. 104.

yeni ve daha önce hiç görülmemiş bu kıyafeti için nasıl bir renk önerirdiniz? Lütfen fikrinizi paylaşın benimle, ne zaman olursa olsun, zevkle dinlemeye hazırım.⁴⁵⁰

Anlatıcının tercih ettiği yazma stili/biçimi okura ilginç gelebilir. Anlatıcının kendi söylediklerini bir anda çürütmesi ya da söylediğinin o anda aksini iddia etmesi, okurun kafasını karıştırabilir; “*Şimdi ansızın bambaşka bir yerde yaşamaya başlamıştı. Ama burada biraz erken davranmış olmuyor muyuz? Olsak ne çıkar? Ne zararı var bunun? O kadar da titizlenmeye gerek yok.*”⁴⁵¹ Karşımızda söylediğinin aksini yapan bir anlatıcı vardır. O kadar titizlenilmemesi gerektiğini söyleyen anlatıcının yazma stiline/biçimine baktığımızda durumun farklı olduğunu anlayabiliriz. Anlatıma okuru dâhil etmek istemesi ve kararlarını okur için alması da dikkat çeker;

Biraz önce kotardığım bölümde, epeyce büyülenerek bazı okurların okumayı sürdürme kararlılığını sarsmış olabileceğim için sakinleşiyor ve sesimi kısıyorum ve bir yüksük kadar küçülüyorum. Gerçekten güçlü olanlar, güçlerini göstermekten hoşlanmazlar. Bu çok sevimli bir ifade oldu, değil mi?⁴⁵²

Anlatıcı, yazma esnasında okuru göz ardı etmeden yazar. Yazma eylemi o kadar doğal gerçekleşir ki anlatıcı bazen yazmak istediklerini, araya başka konular girdiği için ertelemiş ya da unutmuş olabilir. “*Kulakları çok dokunaklıydı; aman Tanrım, opera! Geç gelen bahar gibi, ancak şimdi akıl edip de huzurlarınıza getirdiğim için beni bağışlayın.*”⁴⁵³ Anlatıcının aklına geldiğinde bunları dillendirmesi anlatıma da süreklilik kazandırır. Daha önceden söylenmesi gerekeni daha sonra söylediği için okurun affına sığınması, hem okurun gönlünü hoş eder, hem de anlatıcı bu durumu kurtarmış olur. Araya farklı konular girse dahi anlatıcı yazma hevesini/coşkusu kaybetmez. Yarım bıraktığı yerden devam ettiğinde aynı coşku ile yazacağına garantisini verir;

Ama belki de bunu bir süre daha ertelemeliyim. Gerçi tam istim üstündeydim. Ama inanıyorum ki, bu duraklama yeniden aynı konuya döndüğümde yaşayacağım coşkuyu söndürmeyecektir.⁴⁵⁴

Araya farklı konuların girmesi, anlatıcının yazacaklarını unutması olarak değerlendirilebilir. Anlatıcı tam da bu noktada devreye girerek, aklımızda yer eden

⁴⁵⁰ Cemal Ener (Çev.), s. 105-106.

⁴⁵¹ Cemal Ener (Çev.), s. 111.

⁴⁵² Cemal Ener (Çev.), s. 111.

⁴⁵³ Cemal Ener (Çev.), s. 114.

⁴⁵⁴ Cemal Ener (Çev.), s. 114.

sorulara cevap vermiş olur. Her şeyi düşündüğünü ve unutmadığını şu cümlelerle dile getirir;

“Ama siz nereden öğrendiniz bunları?” diye sordum. Bu soruyu, adeta kapının dışında bekletti. Ve böylece sözümü tutmuş oldum. Haydut’un aşkları hakkında bir sohbet sözü vermiştim. Pek çok insan bizim unutkan olduğumuzu sanıyor. Ama biz her şeyi düşünüyoruz.⁴⁵⁵

Olayları aklında tuttuğunu ve yeri geldiğinde dillendireceğini söyleyen anlatıcının, yazma kontrolünü elinde bulundurduğu ve yazma sürecinin yarıda kesme ve ara verme ilkesine göre gerçekleştiği⁴⁵⁶ açıktır. Sonraki bölümlerde bunlardan bahsedeceğini söyleyerek, unutmadığını bizlere göstermiş olur;

Ağzını yayarak söylemişti bunları ve ben de kendi adıma, sizi temin ederim ki, bu Selma sizi daha çok şaşırtacak. Deyim yerindeyse tuhaf yanları vardı bu kadının. Operayı aklımızda tutuyoruz ve sırası geldiğinde, parmak uçlarında yükselen birinden de söz edeceğiz. Sabırlı olun.⁴⁵⁷

Yazarken kullandığı sözcükler hakkında yorumda bulunan anlatıcı “ *“Şimdi ya da asla!” Bu söz belirli bir romantizm içeriyor. Bu çok akıllıca bir söz de olabilir, çok aptalca bir söz de*”⁴⁵⁸ şeklinde ifade eder ve kullandığı sözcük hakkında yorumda bulunarak anlatıcı son kararı okura bırakmış gibi görünür ve ardından yazarlıkla ilgili düşüncelerine gelir. Kendi düşüncelerine anlayışlı olunmasını da özellikle rica eder: “*En ketum yazarlığın en iyi yazarlık olduğu görüşüne yakınız ve bu konuda anlayış bekliyoruz.*”⁴⁵⁹ Yazarlıkla ilgili düşüncelerini dile getiren anlatıcı, araya başka konular sokuşturduktan sonra asıl gelmesi gereken konuya gelir ve bunun da işaretini verir; “*Ama şimdi devam edelim. Fräulein Selma’ya birazdan, yani yaklaşık on dakika içinde döneceğiz, hem de zevkle.*”⁴⁶⁰ Konuya döneceğini belirttiikten sonra onu nasıl tanımlayacağını bilgisini de vermeden edemez. “*Onu, şakacı bir karakter olduğunu düşündürecek şekilde, neredeyse iç açıcı bir varlık olarak tasvir edeceğiz.*”⁴⁶¹

Romanda yazması dillendirilen sadece anlatıcı ve Räuber değildir. Anlatıcı kurguladığı figürleri de yazma eylemine dâhil etmek ister. Kocasından çocuklarıyla

⁴⁵⁵ Cemal Ener (Çev.), s. 117.

⁴⁵⁶ Schwerin, S. 181.

⁴⁵⁷ Cemal Ener (Çev.), s. 118.

⁴⁵⁸ Cemal Ener (Çev.), s. 119.

⁴⁵⁹ Cemal Ener (Çev.), s. 119.

⁴⁶⁰ Cemal Ener (Çev.), s. 119-120.

⁴⁶¹ Cemal Ener (Çev.), s. 120.

birlikte yüz üstü bırakılan öfkeli kadının, hali vakti yerinde insanların, Räuber'in sohbet ettiği bir şahsın da yazması dillendirilir. Kocasını üzerine ağıt/merciye söylemeye başlayan bu kadın bir öykü yazar ve bu güzel olmayan/hoş olmayan öyküyü yayımlar. Her zaman güzel/hoş öykülerin yayımlanmadığı buradan anlaşılır. Burada olduğu gibi gerçekliği konu alan ve bu çerçevede içerisinde dillendirilen olayların yazılmasıyla oluşan eserler hep vardır. Hali vakti yerinde olan insanlar da gerçekte var olan savaşlar hakkında yazmışlar ve yayımlamışlardır.

Ve yine burada eşinin kendisini astığını anlatan bir hikâyeye yazarak kocasının erdemine ağıtlar yakan ve bu çirkin hikâyeyi yayımlayan tatminsiz bir kadın yaşıyordu.⁴⁶² (...) ve aralarında savaşa karşı ateşli makaleler yazan kişilerin de bulunduğu tüm bu konular hali vakti yerinde kişiler oldukları için, (...) ⁴⁶³ (...) o önemli şahsiyet tarafından yazılan ve kalbin önemini savunan bir makale yayımlandı bir tür bir yıllıkta.⁴⁶⁴

Anlatıcının olaylar karşısındaki söylemleri çok doğaldır;

İtiraf etmeliyim ki, bu manzarayı gözümün önüne getirince, içimden yükselen bir kahkahayı, mümkün değil, bastıramıyorum. (...) Ama Haydut'u Edith'e yalvar yakar olurken duymak bana ne kadar gülünç gelirdi, anlatamam size.⁴⁶⁵

Anlatıcının yazarken doğal olmasının yanında tedirginliği de söz konusudur. Kullandığı ifadelerden emin olamaz ve bu ifadelerin yakışsız olmasından çekinir.

Haydut'a bir denizkızı tebessümü yolladı. Bu denizkızının buraya uygun düştüğünden emin değilim. Yakışsız bir ifade kullanıyor olabilirim ki bu da beni üzer.⁴⁶⁶

Anlatıcının sürekli konuları bölüp, yazması hakkında bilgilendirmesi romanın başından itibaren alışılabilir bir durumdur. Zamanı geldiğinde söylemek istediklerini söylemesi ya da ertelemesi dışında, asıl ilginç olan anlatıcının kontrolü elinden bırakmaksızın bunları dillendirmesidir; *"Yeri gelmişken belirtelim ki, neredeyse aynı sıralarda küçük bir seyahate de çıkmıştı. Ama anlaşılana şu zavallı Fräulein Selma bizi daha çok uzun zaman beklemek zorunda kalacak."*⁴⁶⁷ Anlatıcının okura sürekli bilgi vermesi, okurdan kendisini bilgilendirmesini istemesi ve hatta anlattıklarının bu kadar

⁴⁶² Cemal Ener (Çev.), s. 113.

⁴⁶³ Cemal Ener (Çev.), s. 125.

⁴⁶⁴ Cemal Ener (Çev.), s. 129-130.

⁴⁶⁵ Cemal Ener (Çev.), s. 128.

⁴⁶⁶ Cemal Ener (Çev.), s. 127.

⁴⁶⁷ Cemal Ener (Çev.), s. 130.

olduğuna dair yemin etmesi ve olayların devamını anlatmak istememesi, romanın anlatımını farklı kılmakta ve okura da bu romanın anlatım tarzının ilginç olduğunu göstermektedir.

Doğru bir Şey midir bu; adabın Şen ve güzel yasalarına uyar mı? Lütfen, beni bu konuda bilgilendirme inceliğini gösterin. (...) Haydut, kendisine ve kadına yarım litre kırmızı Őarap ısmarladı. Hepsi bu kadar, yemin ederim.(...) Kısacası, babası iyi kalpli ve yoksul olduğu için – aman Tanrım. Gerisini tekrarlamamıza gerek yok.⁴⁶⁸

Anlatıcı romanda neyi anlattığının ya da anlatması gerektiğinin farkındadır. Bir an olsun kendisini anlatmaya geçtiğinde, aklına bu gelir ve hemen toparlanır. Roman içerisinde sürekli yaptıklarını açıklama gereği duyan anlatıcının okuru zinde tuttuğu açıktır. Tüm ipleri elinde tuttuğunu okura hissettirmekten kaçınmaz. Arka planda durmak yerine ön planda durmayı tercih eder ve her Şeyi istediği gibi yönlendirmeyi kendisine görev bilir.

Sefalet, yani babaların günahları, dönüp dolaŐıp bilmem kaçıncı kuŐaktan çocukları bile bulur; isterseniz yüzüncü kuŐakta bile diyebilirsiniz. İyi kalpli, dürüst babam bunu bilmiş olsaydı ama iyi si mi Şimdi buna hiç girmeyelim. Başka bir konuya geçelim. Ha, romandaki yaŐlı, tüyleri darmadağın o köpek. Ama başka yazarların romanlarından bize ne? Burada bizi ilgilendiren kendi romanımız; Haydut’un belki de zaman zaman gerçekten bir kıza, tatlı küçük bir genç kıza dönüŐmüŐ olduğunu anlatan romanımız.⁴⁶⁹

Anlatıcının kendisine görev bildiği Şey olayları/konuları yönlendirmektir. Bunları yaparken, bazı itiraflarda bulunur. Bazı Şeyleri normalde anlatmaya cesaret edemeyeceğini ancak baŐkalarından cesaret alarak bunları dillendirdiğini söyler; *“Aslında bize kalsa, bu eziyetlerden konuşmaya asla cesaret edemezdik, eğer Haydut’un bir akşam evinde çay içtiği ve ağzından aşağıdaki sözleri kaçıran o önemli Şahsiyetin Şu katı ifadesi olmasaydı.”* (...) ⁴⁷⁰ Her durumda yazması için bir çıkış noktası bulan ve bunu dillendiren anlatıcı ile karşı karşıyayız. Yarım bıraktığı konular da onun yazabilmesi için ileride bir çıkış noktası olur. Anlatıcı, yarım bıraktığı konularla ilgili, ileride onlara tekrar

⁴⁶⁸ Cemal Ener (ev.), s. 131-132.

⁴⁶⁹ Cemal Ener (ev.), s. 132-133.

⁴⁷⁰ Cemal Ener (ev.), s. 134.

döneceğine yönelik vaatlerde bulunur ve romanın sonuna yaklaştıkça bunlara dönmesi gerektiğini bildiğinden sıkışıp kalır;

(...) böylelikle, nihayet operadan da biraz daha ayrıntılı bir biçimde söz etmiş oldum ve şimdi huzura geleceğini önceden bildirdiğim hekim bana el ediyor. İnsan bir sürü vaatte bulunursa böyle oluyor işte. Vaatlerine yetişmek için, koşturup durmak zorunda kalıyorsun. Yeri gelmişken: (...) ⁴⁷¹

Anlatıcı konulara geri dönerken, konular arasında bağlantı olmasına dikkat etmez. Hiçbir bağlantı olmaksızın, başka konuya geçiş yapılması romanın en belirgin özelliklerinden birisidir;

Haydut, doktora verdiği zahmetlerden dolayı ne kadar borçlu olduğunu sorunca, “Şu düşündüğünüz şeye bakın,” karşılığını aldı. Ama o iki kız aynalı salonda neler konuşmuşlardı? Bunu düşündüğümüz iyi oldu. ⁴⁷²

Konuları/Olayları istediği gibi yazması daha önceden de belirttiğimiz gibi yazma kontrolünün anlatıcı da olduğunu gösterir. Kendisi de bunu şu cümlelerle dile getirir “*Ve evet, öyle ya da böyle, bu Haydut masalının idaresi hala benim elimde.*” ⁴⁷³ Anlatıcı, gerek gördüğü konularda ya da ilgi alanına giren konularda yazdığını da itiraf eder; “*Ben burada kesinlikle ahiret inancı hakkında konuşmuyorum. Teolojik konulara dair beyanda bulunmaya hakkım yok. Belki hakkım olabilir ama gerek görmüyorum buna. Din benim ilgi alanıma girmiyor.*” ⁴⁷⁴

Ben anlatıcı sürekli yazma sürecini açıklar. Amaç, metni kendi yapısı ve biçimi içerisinde direkt yorumlamak ve böylece görünürde planlanmış/tasarlanmış düzen sürekli ihlal edilmesine rağmen, metindeki düzen ile ilgilendiğini belgelemektir. Ben anlatıcı romanın biçimi ve yapısı hakkında açıklamalarda bulunur. Roman, kendisi için kesinlikle tipik olan anlatım prensiplerini içerir ve ben anlatıcının esinlenme kaynağına da göndermelerde bulunur. Bu açıklamalar, romanın üretim estetiğiyle ilgilidir yani ben anlatıcı anlatım tekniğini tanımlar/dillendirir. Böylece okuyucuya romanın nasıl yazıldığı gösterilmiş/anlatılmış olur. Aynı zamanda ben anlatıcı, bu açıklamalarla anlatım biçimini onaylar/onaylamış olur. Anlatımı hakkında sürekli ipuçları veren anlatıcının kendi

⁴⁷¹ Cemal Ener (Çev.), s. 135.

⁴⁷² Cemal Ener (Çev.), s. 140.

⁴⁷³ Cemal Ener (Çev.), s. 140.

⁴⁷⁴ Cemal Ener (Çev.), s. 141.

yazdığını yazarken değiştirmesi de ilginçtir. Yazdığı şeyi daha o anda beğenmeyip değiştirir ya da daha doğru bir ifade bulmaya çalışır ya da kullandığı ifadeleri onaylar.

Tüm bunlar onun anlatım tarzına ayrı bir hava katar ve anlatımı ilginç kılar.

(...)-ifadem mazur görülürse- “ıtırli kokular gibi yayan” bir tarafı olmalıdır; gerçi “ıtırli kokular gibi yayan” yerine “tüm bu özellikleri soluyan” demem daha doğru olurdu ya da en hayırlısı: tüm bu özellikler gibi görünen ve tınlayan bir tarafı olmalıdır. (...) Ne kadar beylik ve neredeyse gereğinden bile akıllıca ve doğru laflar ediyorum burada. Çok üzgünüm, affınıza sığınıyorum. Bir an önce Selma’ya ve onun öğrenilmiş hanımefendiliğine geçmeliyim.⁴⁷⁵

Anlatıcı istediği gibi romanını kurgular ve figürlerini anlatır. Onlar hakkında detaylı bilgi verip vermemek ona kalmıştır. Anlatıcı, Räuber’in okuduğu kitaptan ötürü yorulduğunu dile getirir. Hemen bir hamle yaparak “(...) ve bunun nedenini derhal açıklamak isteriz.”⁴⁷⁶ der ve böylece figürle ilgili her şeyi anlatmak istediği izlenimini bize verir. Anlatıcının figürleri hakkında söyledikleri okurun onlara karşı bakış açısını değiştirebilir. “Ve Haydut esneme küstahlığında bulundu. Yeterince temellendirilememiş bir şeyler akıyor, hatta taşıyordu bu kitaptan. Hey Tanrım, şu karaktercikler yazarlarından aldıkları cesaretle kendilerini nasıl da önemsiyorlardı!”⁴⁷⁷ cümleleri bunun en güzel örneğidir.

Anlatıcı, kendi yazdıklarını güzel bulur, ancak okurun da kendisiyle aynı düşünceleri paylaşıp paylaşmayacağı konusunda emin değildir. Bu durum romanda şu cümlelerle dile getirilir; “Bu söylediklerim olağanüstü cesurca sözler, öyle değil mi? Kâğıt üzerinde güzel duruyorlar; gelgelelim okurun, hele hele ortalama bir okurun da böyle düşünüp düşünmeyeceği apayrı bir mesele.”⁴⁷⁸ Anlık itilimlerle yazdığı romanda her şeyi dillendiren anlatıcı o anki ruh halini de anlatmadan edemez. Arka arkaya sıralanan düşünceler kendisini roman yazmaya yönlendiriyorsa, bu ruh hali onu engelleyebilir. Romana devam edebilmesi için bu ruh halini de üzerinden atması gerektiğini iyi bilir; “Ah, şimdi bu satırları karalarken, ne garip bir uyuşukluk çöktü üzerimize. Sanki Selma bizi de efsunlamış gibi. Ama silkinerek kendimizi toparlıyoruz.”⁴⁷⁹ Anlatıcının durmaksızın aklına gelenleri yazmak istemesi cümleler ve konular arasında

⁴⁷⁵ Cemal Ener (Çev.), s. 145-146.

⁴⁷⁶ Cemal Ener (Çev.), s. 148.

⁴⁷⁷ Cemal Ener (Çev.), s. 148.

⁴⁷⁸ Cemal Ener (Çev.), s. 149.

⁴⁷⁹ Cemal Ener (Çev.), s. 153.

kopukluk olmasına neden olur. Hiç olmadık bir anda anlatıcı, önceden bahsettiği bir konuda geçen durumu başka bir konu ile bağlayarak anlatımda bütünlük varmış gibi göstermeye çalışır.

Ama Haydut'un, bir başka vesile ile Edith'e kurşunkalemle çiziktirilmiş üstünkörü bir selam yollaması gerçekten de kabalıktı. Ama ne çıkar bundan? Bir parça sabırsız davranmıştı ama neden davranmayacaktı ki? Bu hikâyemizin askeriye ile hiçbir ilgisi yok, bu tamamıyla medeni toplumun sınırları içinde geçiyor. Şu Wanda'ya atılan sopa hadisesi bir şaka, her ne kadar sopanın, özellikle bu yaşadığımız dönemde bir sürü genç kıza faydalı etkileri olacağı düşünülebilirse de. Bununla birlikte onları sopalamak istediğim yolundaki imaları reddederim. Haydut bir gün çok güzel, sulu bir armut satın almıştı. Bu leziz meyveyle adeta gösteriş yapmak istercesine, armudu eline alıp Wanda'nın yanına gitti. Wanda işaretparmağını sallayarak gözdağı verdi ona. Bu işaret parmağı da, tıpkı bizim sopamız gibi, şaka yollu gösterilmiş olmalıydı.⁴⁸⁰

Anlatıcı, romanda tavsiyelerde de bulunur. Kendi durumundan yola çıkarak peş peşe tavsiyeleri sıralar;

Birden derin bir uykuya dalmışım. Demek uyuyabilmek için, uyanık kalmaya gayret etmek gerekiyor. Uykuya dalmak için çaba göstermemek gerekiyor. Âşık olabilmek için de, âşık olmamaya gayret etmeli. O zaman birden âşık olur insan. Saygıyı öğrenmek için, bir süre saygısızlık etmeli, sonunda saygı gösterme ihtiyacı kendiliğinden doğar. Size bu muhteşem tavsiyeleri tamamıyla ücretsiz veriyorum.⁴⁸¹

Anlatıcı romanın konusunu neyin oluşturduğunu unuttur gibi görünür. Birbirinden bağımsız birçok konuyu bir araya getirir ve ara ara asıl konuya döner. Asıl konu dışında, romanın konusunun nereden çıktığı/romanın hangi çıkış noktasıyla yazıldığı romanda dillendirilir. Bu durum romanın başında Räufer tarafından dillendirilir. Anlatıcı bu konuda hiçbir şey söylemez ya da ima etmez ancak romanın sonuna geldiğimizde anlatıcı da romanın çıkış noktasının Räufer'in dediği gibi olduğunu onaylar; *“Ah, şimdi tüm bu hikâyenin sadece şu Batavia'lı amcanın vasatlığı yüzünden yaşandığı benim için ne kadar da açık.”*⁴⁸²

Anlatıcı, roman kurgusunun konusu olan kişi ile ilgili (Räufer) geleceğe/onun ne yapacağına yönelik bilgiler verir; *“Sırası gelmişken belirtelim ki, kurgumuzun konusu olan şahıs önümüzdeki sonbaharda Paris'e bir yolculuk yapmayı düşünüyor, yaklaşık on-*

⁴⁸⁰ Cemal Ener (Çev.), s. 154.

⁴⁸¹ Cemal Ener (Çev.), s. 155.

⁴⁸² Cemal Ener (Çev.), s. 155.

on beş günlüğüne.”⁴⁸³ Ayrıntılı bilgiler vermek anlatıcının en önemli özelliklerinden birisi haline gelir. Önceden bahsettiği konulara dönerek, daha fazla ayrıntıya girer, söylemek istediğini söyler ve bunun yeterli olup olmadığına dair yorumda bulunur; “*Yani olan olmuş artık ve şimdi İtalyanizm konusuna dönecek olursak açıkçası bunun sonuçta bir hal ve tavır meselesi olduğunu söylemeliyiz ve bu cümleye başkaca hiçbir şey eklememenin yerinde olacağını düşünüyoruz.*”⁴⁸⁴

Anlatım sırasında gizemli bir hava yaratmak ya da okuru düşünmeye itmek isteyen bir anlatıcı, söz konusudur. Anlatıcı, okurun, daha önce anlattıklarından yola çıkarak tahminde bulunmasını ya da olayı çözmesini ister; “*“Birbirlerine kızgın değiller,” diye düşündü bu konuşmaya kulak kabartmış olan. Perdenin arkasına kimin saklanmış olduğunu siz biliyorsunuz zaten. Bildiklerimi, size daha önce anlatmıştım.*”⁴⁸⁵ Bunun dışında, anlatıcı gereksiz bir sürü ayrıntıya girer ve çok önemli bilgiler vermiş gibi “çıtlatmış olalım” cümlesini eklemeden de edemez;

Takım elbisesinin altmış franka mal olduğunu ve Haydut’un, mesleki tavsiyelere de başvurarak bir saatten uzun süren bir eleme sürecinin sonunda uygun kıyafeti bulmayı başardığı hazır giyim mağazasından çıkıp doğruca buraya geldiğini size çıtlatmış olalım.⁴⁸⁶

Okura her şeyi anlatmak isteyen anlatıcı olayları, durduğu/koruduğu mesafeye göre ele alır. Bazen her şeyi bilen, bazen de sınırlı bilen anlatıcı olarak karşımıza çıkar. Edith’in romanın nasıl oluştuğuna dair, içinden geçenlerin hepsini vermesi, anlatıcının her şeyi bilen biri olarak karşımıza çıktığına dair güzel bir örnek oluşturur.

Ve içindeki sıkıntının kabarttığı tatlı, sıcak bir damla gözyaşı gözünün ucunda parladı. Ve düşündü: “Onu yanımdan kovdum, o da saygın bir yazara gidip bütün bu olanları anlatmış ve şimdi bu ikisi güçlerini birleştirerek benim hakkımda mısralar ve satırlar kaleme alıyorlar, oysa ben kendimi savunamıyorum ve hiç kimse de bana destek olmuyor.” Cüzdanına elini atıp bir yüz frank bile çıkarmak istemeyen bu dilencinin şairliklerine tahammül ettim. Ve tüm bu hikâyenin en korkunç tarafı da, bana âşık olması ve tamamıyla bana duyduğu bağlılık ve saygı sayesinde beni yağmalaması ve şimdi bütün dünya hakkımdaki her şeyi biliyor; bunun olanaklı olabileceği asla aklıma gelmezdi. Ey yüce Tanrım, bana yardım et ki, intikamımı alayım.”⁴⁸⁷

⁴⁸³ Cemal Ener (Çev.), s. 156.

⁴⁸⁴ Cemal Ener (Çev.), s. 156.

⁴⁸⁵ Cemal Ener (Çev.), s. 161.

⁴⁸⁶ Cemal Ener (Çev.), s. 165.

⁴⁸⁷ Cemal Ener (Çev.), s. 162-163.

Edith'in içinden geçenleri/düşüncelerini bile bilen anlatıcının, Wanda'ya ait bir şeyi bilmemesi, bilmeyi gereksiz görmesi ve bilmek istememesi, bu sefer bizi sınırlı bilen anlatıcı ile karşı karşıya getirir. Anlatıcı istediği gibi hareket eder ve bunu da roman içerisinde gösterir.

Bunu tam da şimdi söylüyor olmamız garip. Ancak şimdi bu ifadeye kafa yormak yerine, Wanda'nın bir kiraz çiçeği kadar güzel ve zarif göründüğünü bildirmek istiyoruz; etrafı mutlaka yas anlamına gelmek zorunda olmayan siyah peçelerle çevriliydi, yoksa nişanlı mı ölmüştü? Bunu bilmiyoruz, bilmemiz de gerekmiyor ve zaten bilmek de istemiyoruz.⁴⁸⁸

Anlatıcının anlatımı farklı kılan birçok teknik kullandığı söylenebilir. Gizemli bir hava yaratır, okura sorular yöneltir ve okuru yönlendirir, ani konu geçişleri yapar vb. gibi birçok özellik sayılabilir. Soru sorarak kendisinin cevap vermesi de buna dâhildir; "*Edith de orada mıydı peki? Şüphesiz.*"⁴⁸⁹ Kontrolü elinde bulunduran anlatıcı, kendince gerekli gördüğü olayları anlatır. Gerekli görmediklerini de dillendirmeden edemez. "*Burada konudan haberdar olarak oturup oturmadığını araştırmayı gerekli görmüyoruz.*"⁴⁹⁰ Anlatıcı tüm bunları yaparken önemli bilgiler de verir. Sadece aklına geldiği için bunları dillendirdiğini söyleyen anlatıcı, boş ve gereksiz bilgiler değil, tarihi bilgiler de verir; "*Bu kulübenin Directoire döneminden kalmış olmak gibi bir özelliği var. Her ne kadar adı konmamış olsa da, bir tür milli park içinde yer alıyor. Bu öylesine aklımıza geldi sadece.*"⁴⁹¹ Roman yazmaya gereğinden fazla odaklanan anlatıcı, gündelik hayattaki olayları kaçırabilir. "*Bu sayfaları kaleme alırken doğal olarak bir konseri kaçırmak zorunda kaldık*"⁴⁹² cümlesi buna en güzel örnektir.

Romanda farklı konulara değinen anlatıcının yazarların geçimlerini sağlamak için başka işlerle uğraşmalarına göndermede bulunduğu açıktır. Yazarlarla ilgili düşüncelerinde samimi olan anlatıcının düşünceleri romanda şu şekilde yer alır;

Yeri gelmişken belirtelim ki, ağırlıklı olarak bilimsel eserler yayımlayan bir yayınevinin önünden geçiyordu yolları. Bu arada edebiyat yazarları, geçim alanlarını

⁴⁸⁸ Cemal Ener (Çev.), s. 166.

⁴⁸⁹ Cemal Ener (Çev.), s. 166.

⁴⁹⁰ Cemal Ener (Çev.), s. 167.

⁴⁹¹ Cemal Ener (Çev.), s. 173.

⁴⁹² Cemal Ener (Çev.), s. 173.

genişletmek üzere elleri gelen tüm gayreti göstererek sağda solda dağcılara rehberlik hizmeti veriyor ya da kuaför çırağı olarak saçlara perma uyguluyorlardı.⁴⁹³

Ayrıntılara girmeyi seven ve girdiği ayrıntılarla romanını oluşturan/genişleten anlatıcının yeri geldiğinde ayrıntıya girmek istememesi dikkat çeker. Romanın başından beri ayrıntıya giren kendisi değilmiş gibi bir izlenim yaratır. Bu da bize, anlatıcının ayrıntıları dahi kendi kafasında oluşturduğu kurguya göre şekillendirdiğini gösterir; *“Ama tüm bu ayrıntıların arasında kaybolmak istemiyoruz. Aksi halde oradan bir daha hiç çıkamayabiliriz.”*⁴⁹⁴ Okuru sürekli şaşırtmayı başaran anlatıcı, romanın en son bölümünde farklı bir şey yapar. Alışlagelmiş romanların aksine bu romanın sonunda genel bir özet yapılır. Okurun roman için düşündüklerini anlatıcı kendisi dillendirmeyi tercih eder. Yazdığı romanı ve kendisini değerlendirir. Gelecekte insanların ona daha güçlü bir inançla bakacağını söyleyerek, sonraki üretimlerine göndermede bulunmuş olabilir.

Ve şimdi, kitabın sonunda genel bir özet. Tüm bu metin, bana bir bakıma çok uzun, çok kapsamlı bir derkenar gibi geliyor: gülünç ve dipsiz. Ergenliğini daha yeni geride bırakmış, genç bir ressamın elinden çıkma suluboya bir resim, tüm bu kültür dolu satırları kaleme almamız için bir vesile oldu. Sanatın bu zaferini kutlayalım. Bugün, sevgili hanımlar ve beyler, kendime neredeyse hayran kalıyorum. Kendimden büyüleniyorum. Gelecekte sizler de bana yine daha tereddütsüz ve güçlü bir inançla bakacaksınız. Bundan kuşkuya düşmek her türlü mizah duygusundan nasipsizlik demek olurdu. Bu kitapçılık ve edebiyatçılık girişiminin başında olduğu gibi, şimdi de iddia ediyorum ki, parası olmayan kişi bir alçaktır.⁴⁹⁵

Anlatıcı genel bir özet yaptığı son bölümde, romanda aydınlatılmamış bazı sorular olduğunu ve aydınlatılmaması gerektiğini belirtir. Bunu bilerek yapmış olduğunu hissettirerek, okurun buna kafa yorması gerektiğini söyler.

Edith, okuyucuların şaşkınlığı pahasına hala bir isim vermediğimiz Haydut’la, diyelim ki, sadece oynuyor muydu, yoksa acaba Haydut da Edith’e ve bağrına bastığı tüm o kıymetlilerine yalnızca bir oyuncak gibi mi davranıyordu? Bu soru gün gibi aşikâr muğlâklıkların ve bilinmezliklerin mezarını boylayabilir. Her şeyin bir açıklığa kavuşturulması, aydınlatılması gerekmiyor, aksi halde ehlikeyiflere kafa yoracakları alan kalmamış olurdu zaten. Aramızda mütefekkirlerin de, düşünenlerin ve hissedenlerin de yaşamalarına izin verelim.⁴⁹⁶

⁴⁹³ Cemal Ener (Çev.), s. 174.

⁴⁹⁴ Cemal Ener (Çev.), s. 175.

⁴⁹⁵ Cemal Ener (Çev.), s. 177-178.

⁴⁹⁶ Cemal Ener (Çev.), s. 178.

Anlatıcının yazma durumu ile ilgili olarak kendisinden bilgi alınmak istenir. Bunun üzerine kendisine müdürlük verileceği tahmin edilir. Kendisini bu işe hazır gören anlatıcı, müdürlerin emir vermesi ile kendi yazmasını bağdaştırır. Kendisinin farkında olan anlatıcıdan bahsetmek olanaklıdır. Yazma biçiminin emir verir tarzda olduğunu bilir ve güzel bir örnekle bunu bağlar.

Bir süre önce, üretkenliğimizin durumu hakkında bilgi edinmeyi amaçlayan bir kartpostal aldık Hollanda'dan. Bize bir müdürlük verileceğini tahmin ediyoruz. Kendimi gerçekten de emirler yağdırmaya ehil hissediyorum. Yazma tarzıma bakarak, bunu çoktan anlamış olmanız gerekmez miydi? Neyse, gecikmiş keşiflerde güzeldir.⁴⁹⁷

Anlatıcı her şeyi ve herkesi istediği gibi yazar. Söylediği cümlenin güzelliğini daha da ön plana çıkarmak için okura soru sorar; *“Elleri, göklere çıkarılmış ve düşmüş krallar gibi. Bu güzel cümle etkiledi mi sizi?”*⁴⁹⁸ Figürleri anlatırken de olduğu gibi değil de, amacına uygun olan yönüyle anlatmayı tercih eder; *“Böylesi kaçıklıkların sorumluluğunu üstlenmeyi tabii ki reddediyoruz, bizim amacımız aklının nazik durumuna dikkat çekmek sadece. Şükürler olsun ki, bizi akli başında buluyorlar.”*⁴⁹⁹ Anlatıcı romanın sonunda kendisini farklı biri olarak değerlendirir. Herkesten ve özellikle de romanın kahramanı Räuber'den ayrılan yanının bu olduğunu vurgular. *“Benim gibi şahsiyetler Pazar sabahları ince ruhlu gençlerle Goethe üzerine konuşurlar”*⁵⁰⁰ cümlesiyle kendisini ortaya koyar. İlgili alanının edebiyat olduğu ve yazarlık mesleğini icra ettiği buradan da anlaşılabilir. Ayrıca anlatıcının Räuber ve Edith hakkında yazdığı bu kitabın onun ilk edebi denemesi olmadığı söylenebilir. Romanda bununla ilgili birkaç şey geçmesine rağmen, en belirgin olanı Edith'in bir keresinde ondan tanınmış/saygın bir yazar (anerkannter Autor)⁵⁰¹ olarak bahsetmesidir. Onun için bir kitap yazmanın her şeyden önce toplumda bir yeri/konumu olması için çok büyük önemi vardır. Bir roman yazmış olma gerçeği/olgusu yazarı sevindirir. Toplum onu ve başarısını tanımak zorunda kalacaktır. Yazar, bir kitap yazdığı için toplumca kabul edilir ve ona inanılır.

⁴⁹⁷ Cemal Ener (Çev.), s. 179.

⁴⁹⁸ Cemal Ener (Çev.), s. 179.

⁴⁹⁹ Cemal Ener (Çev.), s. 179-180.

⁵⁰⁰ Cemal Ener (Çev.), s. 180.

⁵⁰¹ Cemal Ener (Çev.), s. 134.

Anlatıcıyı ele aldığımız bu bölümde son olarak şunları söylemek olanaklıdır; kurmaca eserlerinde sürekli kendi iç sorunsalıyla uğraşan Walser'in kendi kişiliğinden çıkarttığı kurmaca bir kişiyi yazdığı söylenebilir. Özne olarak gizlenen, kaybolan Walser gittikçe silikleşen, küçülen harflerin arasında karşımıza çıkar. Walser'in yazım tarzı için, seçkin olanla bayağı olanın tesadüfî yan yanallığının ve paradoksun söz konusu olduğu söylenebilir.⁵⁰²

Tüm bunlardan çıkarılacak sonuç, anlatıcının yazarlık hakkındaki düşüncelerinin olumlu olduğu yönündedir. Oturduğu bir anda, romanını ya da roman kahramanını düşünen bir anlatıcının yazma eylemiyle ne kadar meşgul olduğuna yakından tanık oluruz. Bazen yazma üzerine kullandığı ifadeler, okurun zihninde çelişki yaratsa da onun için yazmak her şey demektir. Haz alınan bir durumdan övgüler yazılabileceğini de söyleyen kendisidir, içerisinde bir parça şiirsellik barındırmayan doğa üzerine yazılabileceğini de söyleyen kendisidir. Bu durumda anlatıcının haz alsın almasın duyumsadığı her şey hakkında yazabileceği söylenebilir.

Robert Walser'in ruhsal sarsılmasının belgesi olarak nitelendirilen bu romanda⁵⁰³, Walser /anlatıcı istediği gibi yazar. Plansız olarak yerleştirilmiş motifler ve peş peşe gelmeler söz konusudur. Okurla alay etme de dikkat çeken bir durumdur; "*Neden şimdi aklıma bir sürü kadın mantosu geliyor? Nereden geliyor tüm bunlar? (...) Biraz bekleyin lütfen. İzin verin de düşüneyim. Tamam oldu, şimdi oldu.*"⁵⁰⁴ Romanda dikkat çeken diğer bir nokta ise, içeriksizlik ve bunun yanında Walser'in anlatım tekniğidir. Yarıda kesmeler ve ertelemeler Walser ile özdeşleşerek onun anlatım tekniği olarak karşımıza çıkar.⁵⁰⁵ "*(...) pek çok şey okuyucuya gizemli görünebilir, (...)bu satırların içeriği karşısında esnemeye başladınız.*"⁵⁰⁶ cümlesi içeriksizliğe örnek verilebilir. Romanda anlatım karmaşıktır. Romanın, sayısız arasöze, konu dışına çıkmaya ve sürekli olmayan anlatım biçimine rağmen, düşüncesele bir birlik sunduğu da söylenebilir. Hayatın ve içeriğin işlenişi parça parçadır. Buna karşın, ben anlatıcının roman için önemli olan eylemi yazma

⁵⁰² O. Demiralp, J. M. Coetzee, G. Gürtunca, C. Magris, P. Utz, C. Seelig, "Robert Walser", içinde: *Kitaplık*, S. 111.

⁵⁰³ Gössling, Einleitung.

⁵⁰⁴ Cemal Ener (Çev.), s. 34.

⁵⁰⁵ Gössling, Einleitung.

⁵⁰⁶ Cemal Ener (Çev.), s. 63.

olarak tematize edilir. Bu da romanın güçlü bir düşüncesel bütünlüğe sahip olduğunu gösterebilir.

2.2.1.2. Figürün/Figürlerin Yazma Eylemi ve Yazarlığa Ait Düşünceleri ve Söylemleri

Walser'in söz konusu romanındaki en önemli figür, başlıkla aynı adı taşıyan, haydut anlamına gelen "Räuber" adlı figürdür. Bu figür bir işe yaramaz/aylak ve zampara olarak nitelendirilen biri olmakla birlikte, onun en önemli özelliği yazar olmasıdır. Romandaki anlatıcının da yazar olduğu düşünüldüğünde, anlatıcının ve Räuber figürünün aynı kişiler olup olmadığı konusu okurda doldurulması gereken bir boşluk gibidir. Anlatıcının aslında roman kahramanı Räuber'in kendisi olup olmadığı /anlatıcı ve Räuber özdeşliği bir muammadır ve bunu çıkarmak okurun işidir. Romanın başından itibaren bu iki figür farklıymış gibi izlenim verse de, anlatıcının söylemleriyle birbirlerine hem çok yakın hem de çok uzaktır. Anlatıcı kendisinden bahsettiği bir anda, Räuber'i anlatmaya başlayabilir. Räuber hakkında konuşurken, bir anda kendisine geçebilir. Belirsiz ve karmaşık bir hal alan bu durum, romanın sonuna gelindiğinde okurun bakış açısıyla netleşebilir. Söz konusu romanda anlatıcı yazımıyla ön planda yer alırken, "Räuber" figürü de anlatıcıya yazma sırasında yardım etmekle ön plandadır. Bir roman üzerinde yani "Räuber" adlı roman üzerinde çalışmaları hem anlatıcı hem de "Räuber" figürü için önemli/göze çarpan bir durumdur. Räuber'in yazmayla ve yazarlıkla ilgili düşünceleri roman içerisinde çok sık yer alır. Räuber'in bir roman yazmak istemesi ve buna bir türlü başlayamayışı, onun hakkında bu anlamda iyi bir izlenim edinmememize neden olur. Sürekli bir şeyler yazmak istemesi ve bunu bir türlü başaramayışı, bunun üstesinden gelemediğinin göstergesi olabilir. Anlatıcının ve Räuber figürünün yazma eylemiyle meşgul olmaları direkt ya da dolaylı olarak romanda işlenirken, bu konudaki tavır ve tutumları da dikkat çeker. Bu da hem anlatıcıyı hem de figürü bu bağlamda ele almamızı olanaklı kılar.

Yazma söz konusu olunca akla ilk gelenlerden biri okumadır. Kişinin yazdıklarını okuduklarıyla biçimlendirdiği ve şekillendirdiği göz önüne alındığında, figürün bu anlamda donanımlı olduğu söylenebilir. Romanda figürün okumasına göndermede bulunan çok fazla ifade yer alır;

Bir zamanlar birisi, okuması ve incelemesi için, ona Kugler'in Geschichte Friedrichs des Grossen'i (Büyük Friedrich Tarihi) vermişti.⁵⁰⁷ İncilden bazı bölümler okudu yüksek sesle.⁵⁰⁸ Ama kendiyile baş başa kalmak ve bir şeyler okumak için odasına çekilmesi yine de sorun yaratıyordu.⁵⁰⁹ Zeytinyağı, sıvı sabunlar ve buna benzer ilanlar, gazete okuyan Haydut'un ilgisini çekiyordu.⁵¹⁰ Wanda ona samimi bir ifadeyle, "Hadi ama!" dediği sırada Haydut bir tiyatro dergisini karıştırıyordu.⁵¹¹ Edith'in bulunduğu ortamlarda, sözelimi makaleler, diğer bir deyişle köşe yazıları okuyordu.⁵¹² (...) Haydut bir seferinde burada bir sanat galerisinin önünde durmuş ve bir daha asla herhangi bir şey okumamaya karar vermişti ama zaman zaman yine de bir şeyler okuyordu.⁵¹³ Ve Haydut yıllar önce ibret_i âlem olsun diye testereyle dilim dilim doğranmış isyankârlarla ilgili bir şeyler okuduğunu hatırladı birden. Bu konuyla ilgili makaleyi en seçkin dergilerden birinde okumuştı; söz konusu çağa dair resimler de eklenmişti makaleye.⁵¹⁴ Ancak bu makale Haydut'un gözünden kaçmadı; yazıyı koyu bir yalnızlık içinde, gömüldüğü kasvetin okşayışları eşliğinde okudu ve bu metnin üzerinde yarattığı etkiyi kesinlikle reddetmedi.⁵¹⁵ Sonra çıktı, elinde bir kitapla geri döndü ve Haydut, itaat göstererek hemen aynı gün okumaya başladı (...)⁵¹⁶

Romanda dikkat çeken noktalardan birisi de Räuber'in İsviçre sınırının yakınında Fransa'da bulunan Pontarlier şehri hakkında bildiklerinin, bilindik/tanınmış bir kitaptan okunarak öğrendiğidir. Bu şehirden bahsedilen bu kitap, dünya klasikleri arasına giren Stendhal'in "Kızıl ile Kara" adlı kitabı olabilir. Tüm bunlar aktarılırken Räuber'in okuması özellikle vurgulanır.

Gece olmuştu ve Pontarlier çevresini avucunun içi gibi bilen uzmanımız, evin yolunu tuttu; oraya vardığında gözlerinden uyku akıyordu. Pontarlier şehriyle ilgili bilgisine gelince, onu ünlü bir kitaptan edinmişti. Ayrıca orada hem bir şairin hem de bir zenci generalin kısa süreliğine hoş içimde misafir edildikleri bir de kale vardı. Fransızca'yı sık sık ve bol bol okuyan okurumuz yuvasına ya da yatağına uzanmadan önce şöyle dedi: (...)⁵¹⁷

Romanın başından itibaren anlatıcı sayesinde figür hakkında edindiğimiz bilgiler kısıtlıyken, roman ilerledikçe bu bilgiler giderek artmaktadır. Bu romanın yazımı esnasında anlatıcıya yardım ettiği ve sürekli okuduğu dillendirilen figürün açıkça yazar

⁵⁰⁷ Cemal Ener (Çev.), s. 49.

⁵⁰⁸ Cemal Ener (Çev.), s. 39.

⁵⁰⁹ Cemal Ener (Çev.), s. 52-53.

⁵¹⁰ Cemal Ener (Çev.), s. 56.

⁵¹¹ Cemal Ener (Çev.), s. 68.

⁵¹² Cemal Ener (Çev.), s. 85.

⁵¹³ Cemal Ener (Çev.), s. 105.

⁵¹⁴ Cemal Ener (Çev.), s. 106.

⁵¹⁵ Cemal Ener (Çev.), s. 130.

⁵¹⁶ Cemal Ener (Çev.), s. 148.

⁵¹⁷ Cemal Ener (Çev.), s. 18.

olduğu söylenirse de, kullanılan ifadelerle bu anlaşılabilir. Räuber'in okuru olduğu söylenir. Birisinin okuru olabilmek için öncesinde bu kişinin bir şeyler yazması ve yayımlaması gerekir. Bu cümle, önceden verilen bilgilerle bağdaştırıldığında, Räuber'in yazar olması akla gelebilen bir durumdur.

Ah bak sen ve şimdi, sona erdirdiği pek çok gezginliğinin ardından, sırtını yamaca vermiş bir köyde, okuru olan bir kadının elini- kendisine gösterdiği sadakatten ötürü-sıkmasından hemen sonra, bir akşam vakti bir papaz evinde konuk olarak bulunuyordu.⁵¹⁸

Räuber figürü hakkındaki söylemler, onun uğraş alanının edebiyat olduğunu doğrular niteliktedir. İcraatları da, söylemleri de bu alan üzerinedir. Bundan zevk alması da dillendirilmektedir; *“Edebi yorumları bu minvalde seyrediyordu. Orada adeta zekâ dolu bir denemeyi seslendiriyor ve tabii ki bundan zevk duyuyordu.”*⁵¹⁹ Edebiyatla ilgili olduğu için, kendisine sürekli bu alanda bir şeyler de gösterilir;

Ardından üye, edebiyatla ilgilenmeyi sürdüren Haydut'a bir sürü basılmış makalesini gösterdi. Bunların sayısı üç yüzü aşılıyordu.⁵²⁰ Ricasını geri çevirdiğin o gün, Haydut çok akıllı bir piyanist kadınla evli olan bir şairin ziyaretine gitmişti ve üçü; yani şair, Haydut ve şairin karısı baş başa oturup keyifli bir sohbeta dalmışken şairin karısı ansızın yerinden kalkmış, yan odaya geçmiş ve hemen ardından, elinde bir tomar kitapla sohbeti sürdürenlerin yanına dönerek neşeyle seslenmişti: “Harika kocamın bugüne dek yayımlanmış bütün eserleri burada işte.” Şair dalgın bakışlarını, sanki gözlerinin önünde bir dizi hatıra yeniden canlanmış gibi yere indirmişti. Haydut, şairin bütün eserlerini kucağına almış, sayfalarını karıştırmaya başlamış ve “Çok mutlu oldum.” demişti.⁵²¹

Yukarıdaki alıntılardan da anlaşılacağı üzere, Räuber'in bu alanda yetkin kişi olduğu ve kendisinden de bunlarla ilgili onay alınacağı ya da bunların onun takdirine bırakıldığı izlenimi uyanır. Ayrıca, söz konusu olan bir yazma eylemi vardır ve bu yazma eyleminin/satırların nasıl oluştuğuna dair bir gönderme yapılır. Räuber'in hangi özelliğinin onu bu satırları yazmaya götürdüğüne dair bir fikrimiz yokken, anlatıcı *“Ansızın parlayan güzelleme ruhu mısralar döktürüyordu”*⁵²² diyerek, onun yazma

⁵¹⁸ Cemal Ener (Çev.), s. 35.

⁵¹⁹ Cemal Ener (Çev.), s. 29.

⁵²⁰ Cemal Ener (Çev.), s. 39.

⁵²¹ Cemal Ener (Çev.), s. 83.

⁵²² Cemal Ener (Çev.), s. 42.

eylemini ortaya koyar. Aniden parlayan/ortaya çıkan bir durum onun bu yazma eylemini icra etmesine neden olur.

Räuber'in yazması romanda dillendirilirken, şu cümle dikkat çeker; *“Görünüşe bakılırsa, tavan arasında doğramacılık yeteneklerini geliştirmeyi, harfler, kelimeler ve cümleler üretmeye tercih ediyordu”*⁵²³ cümlesi bir işin diğer işe oranla daha kolay olduğunu gösterir. Buradaki zor iş Räuber'e göre yazmadır. Diğer yeteneklerini geliştirmek ona, üretmekten daha kolay gelmektedir. Her şeye rağmen o üretimine devam eder ve ürettiklerini başkalarıyla da paylaşır; *“Kadına birkaç kere üzerinde çalışılmış, demek istediğimiz, dengeli bir yapıya kavuşturulmuş, içsel ve bütünsel dağılımı incelikle oturtulmuş nesirlerinden bölümler okumuştur.”*⁵²⁴ Sürekli kendi ürettikleri hakkında konuşması ya da konuşmak istemesi, Räuber'in en önemli özelliklerinden birini oluşturur. Yaptıklarıyla mutlu olup bunu dile dökme isteği vardır. Räuber üstesinden geldiği işlerle (özellikle edebiyat alanındaki işlerle) kendisini önemli hisseder ve bunu sürekli dillendirme gereği duyar. Kendi yazdığı nesirlerini okumak istemesi, bunu gösterir. Nesirlerinin yanında bestelediği şarkılar da vardır;

Haydut'un üzerine şarkılar bestelediği, çok zarif, minik, şirin, narin, sevimli, iyi, tatlı ayaklara sahipti ve tahminen yaklaşık yirmi yaşına girdiği sıralarda, yukarıda sözünü ettiğimiz nahoş evliliğe bu ayaklarla adımını atmıştı.⁵²⁵

Dul kadının ayaklarına kasideler/methiyeler yazar. O halde, Räuber için yazmak demek, onun ilgisini çeken her şey demektir. Hoşuna gittiği her şey hakkında yazmak istemesi ve üretebilmesi, onun bu işle nasıl ilgilendiğini gösterir. Yazmaktan korkusu olmayan ve o anda herhangi bir şey hakkında yazıp üretebilen bir figürdür Räuber. Yazma eylemi ufacık bir şeyden esinlenerek yerine getirilir ve sanatsal değeri çok yüksek olabilir. Bir suluboya resimciğinin de bu bütün kültürel satırları yazmaya yönlendirmesi, bu düşüncenin cümlelere dökülmüş halidir; *“Ergenliğini daha yeni geride bırakmış, genç bir ressamın elinden çıkma suluboya bir resim, tüm bu kültür dolu satırları kaleme almamız için bir vesile oldu.”*⁵²⁶

⁵²³ Cemal Ener (Çev.), s. 43.

⁵²⁴ Cemal Ener (Çev.), s. 44.

⁵²⁵ Cemal Ener (Çev.), s. 44.

⁵²⁶ Cemal Ener (Çev.), s. 178.

Romadaki figürden yola çıkılarak, romana başlık yapılan “Räuber”, kelime anlamıyla gasp eden, hırsız, soyguncu demektir. Ancak roman figürü Räuber’in, isminin anlamına zıt/ters düşen bir karakter yapısı vardır. O çalan, gasp eden biri değildir. Aksine onun yazarlık eylemini ön plana çıkarmak için, eşyalar değil de öyküler çaldığı dile getirilir. Okuduklarından kendi öyküsünü oluşturan bir figürle karşı karşıya kalırız.

Ve sonra Haydut, durmadan okuduğu ve anlatılarını tepeden tırnağa kendi tarzına dönüştürdüğü o ince, popüler roman fasiküllerinden hikâyeler çalıyor, bir yandan da durmadan gülüyordu.⁵²⁷

Roman yazmak isteyen bir figür olarak karşımıza çıkan Räuber’in, çeşitli edebi türlerle uğraştığı roman içerisinde dillendirilirken, okurun merak ettiği roman yazma konusuna da değinilir. Anlatıcıya bu romanın oluşumu esnasında yardım etmesinin yanı sıra, kendisinin de roman yazdığı dillendirilir. Räuber’in, romanı sevdiği kızın çalıştığı restaurantta yazmaya karar verdiği belirtilir. Kendisinden beklenen bu romanı yazmak okura olanaklı gibi gelse de, kullanılan ifade onun bu romanı yazamayacağı yönünde bir bilgi verir.

Haydut, arkadaşları tarafından uzun zamandır beklenen romanını, Edith’in gözleri önünde, yani sevdiği kadının huzurunda, bir başka deyişle onun çalıştığı lokantada yazmaya niyetlenmiş olduğunu hatırladı. Ne romantik bir karar! Ama tabii ki bu karar hiçbir sonuca bağlanmadı.⁵²⁸

Romanda dikkat çeken en önemli eylem, yazmadır. Räuber’in girdiği işler dahi yazmayla ilgili işlerdir. Yazarlığının hayatına nasıl yön verdiğine ya da hayatının yazarlığına nasıl yön verdiğine (girdiği işlerin bununla ilgili olması) buradan tanık olabiliriz. Romadaki ana kahraman katip olarak nitelendirilmektedir. Katip kelimesi “yazan, yazıcı, usta yazıcı” anlamlarına gelen bir kelimedir. Yazma ile ilgili bir konu çerçevesine oturtulmuş olan bu romanda, Räuber’in kâtip olarak nitelendirilmesi olağan bir durumdur.

Kendini daha önce yaşamış olduğu tüm şehirlerden daha yakın hissettiği bu şehrimizde geçen ilk yılında, resmi bir dairede, yani Devlet Arşivi’nde, genel olarak dizinleri oluşturmaktan sorumlu bir büro memuru olarak bir süre çalışmıştı. (...) “Bir Haydudu kâtip olarak çalıştırmak garip bir his,” demişti müdürü.⁵²⁹

⁵²⁷ Cemal Ener (Çev.), s. 47.

⁵²⁸ Cemal Ener (Çev.), s. 50.

⁵²⁹ Cemal Ener (Çev.), s. 52.

Yazma eylemi üzerine oturtulan romanda figürün edebiyatla uğraşmasının ve girdiği işlerin bu türden olmasının yanı sıra, onun editörle yaptığı görüşmelere de değinilir. Tüm bunlar yazma eylemini vurgulamak içindir.

Öyle ya, Haydut'un, evvelce bir kitap matbaasında zuhur eyledikten ve matbaa sahibiyle kısacık bir sohbet koyulduktan sonra, renkleri solmuş kasım ormanında baştan aşağı kahverengilere bürünmüş o Henri Rousseau kadınıyla karşılaşması vardı.⁵³⁰ Diğer taraftan, ona hararetli bir ilgi gösteren editörle bir kez daha samimi bir görüşme gerçekleştirmişti. Editör, Haydut'un kostümünde itiraz edilecek hiçbir şey göremediği gibi, bu kıyafeti onun kendine has özellikleriyle uyumlu bulmuştu.⁵³¹

Yazma eylemi romanda yoğun bir şekilde işlenir. Räuber'in ilişki kurduğu kişiler dahi yazma yönüyle ele alınır. Karşılaştırma yapılarak Räuber'in bu konudaki etkinliği/yetkinliği/onun bir şeyler üretme konusundaki yetenekleri ortaya çıkarılmaya çalışılır; *"Bunları söylerken bir yandan çöşkuyla titriyor, bir yandan da kıs kıs güliyordu; çünkü Wanda mektup yazmaktan bile acizdi, oysa kendisi bir tür noter sayılırdı."*⁵³² Räuber'in romanın oluşumu sırasında anlatıcıya anlattıklarıyla yardım ettiği en başta söylenir. Anlatacaklarını yazıya dökmesi de onun yine yazma eylemini ortaya koyar. Anlatıcı, Räuber'in Wanda ile olan ilişkisinden bahsederken, onun için *"Şöyle yazmıştı"*⁵³³ der. O halde bu roman oluşturulurken, Räuber'in anlatımı yanında yazmasının da söz konusu olduğu söylenebilir.

Räuber'in yazma eylemi romanda çok sık vurgulanırken, onun nasıl üretim yaptığına da göndermede bulunulur;

Çünkü Haydut bir zamanlar yazdığı bir taslakta, bir garson kızın minik eline yüz frank tutuşturduğunu anlatmıştı ve şimdi bu şehrin tüm garson kızları kendilerine bu şiirsel meblağın verilmesini bekliyorlardı.⁵³⁴

Räuber'in ürettiklerini önce taslak olarak ortaya koyması ilginçtir. Bu Räuber'in ürettiklerini daha sonra istediği gibi şekillendirerek tekrar ele alacağını göstergesi olabilir.

⁵³⁰ Cemal Ener (Çev.), s. 23.

⁵³¹ Cemal Ener (Çev.), s. 54.

⁵³² Cemal Ener (Çev.), s. 66.

⁵³³ Cemal Ener (Çev.), s. 68.

⁵³⁴ Cemal Ener (Çev.), s. 80.

Romanda, Räuber'in roman yazmaya karar verdiği dillendirildikten sonra bununla ilgili başka bir şey söylenmez. Sevdiği kızın çalıştığı restaurantta roman yazmaya karar vermesi açıklanır ancak ne yaptığı konusunda herhangi bir bilgilendirme yer almaz. Romanın sonuna doğru “ *“Serseri”, ona söyledikleri sözlerin en kibarıydı. Peki ona bunu neden söylüyorlardı? Çok basit, çünkü hala uygun bir romanla çıkmamıştı karşılıklarına*”⁵³⁵ cümleleri onun romanı yazamadığı konusunda bizi aydınlatır. Romanda sürekli birşeyler yazdığı ifade edilen Räuber'in mektup yazdığı da söylenir; “*Bir zamanlar çok eskiden bir keresinde şüphesiz Haydut da kendi adına bir beyefendiyi azarlamıştı, şifahen değil, mektupla ama ikisi de aynı kapıya çıkar.*”⁵³⁶ Yazması konu edilen figürün, bu duruma ilişkin itirafları da romanda yer alır. Üretim yapamasa da cesaretinin kırılmadığını ya da hevesinin kaybolmadığını dile getirir; “*Her ne kadar şu sıralarda pek üretken olmasam da, çalışma şevkine sahibim.*”⁵³⁷ Herşey üzerine yazabileceği düşünülen Räuber'in çalışma şevki sayesinde rahat yazdığı söylenebilir. İlişki içerisinde olduğu kişilere yönelik birşeyler yazdığı da romanda belirtilir. Hayatında önemli bir yeri olan Wanda'nın güzelliğine mısralar kaleme aldığını da şu cümlelerden anlayabiliriz; “*(...)Haydut artık onun güzelliğine adadığı mısralarını yazmak istemiyordu.*”⁵³⁸

Räuber'in bu romanın oluşumundaki katkısının sadece anlattıklarıyla değil, yazdıklarıyla da olduğunu belirtmiştik. Bu durum romanda birden fazla dillendirilir. Räuber hem figür hem de romanın konusu olarak anlatıcıya yardım etmektedir. Räuber romanın ana malzemesi olarak büyük bir işlev üstlenir. “*Bugün sürekli yazıp durmaktan Haydut'un beti benzi soldu, zira sizin de bildiğiniz gibi, ben bu kitabı kağıda dökerken, o da bana canla başla yardımcı oluyor*”⁵³⁹ cümlesi bu görevin ne kadar büyük olduğunun kanıtıdır. Räuber in bir romanda yazara yardım ettiği dillendirilir. Bu romanda da Räuber yazara yardım eder. Räuber'in yazdığı başka bir romandan da bahsedilebileceği düşüncesi. okuru meşgul eder. Çünkü Räuber ana karakterin Edith olduğunu söylediği bir roman yazmaktadır. Bu romanında ana karakteri Edith olmadığına göre, Räuber'in başka

⁵³⁵ Cemal Ener (Çev.), s. 132.

⁵³⁶ Cemal Ener (Çev.), s. 132.

⁵³⁷ Cemal Ener (Çev.), s. 137.

⁵³⁸ Cemal Ener (Çev.), s. 151.

⁵³⁹ Cemal Ener (Çev.), s. 161.

bir roman yazdığı söylenebilir. O halde Räuber'in üretme konusunda ısrarlı olduğunu belirtebiliriz. Çalışma şevki ve hazzı onu bu doğrultuda yönlendirmektedir;

Haydut günlerden bir gün Edith'in koruyucusu olacak şu vasat adama ki yeri gelmişken, çok sağlam birine benzediğini de belirtmiş olayım, gelişigüzel bir laf atarak bir yazara romanını yazması konusunda yardım ettiğini, söz konusu romanın kısa olmakla birlikte, kültür ve içerik bakımından olağanüstü bir zenginlik sergilediğini ve hikâyenin, bu küçük ama zengin içerikli romanda ana karakter olarak boy gösteren Edith'le ilgili olduğunu bildirdi.⁵⁴⁰

Romanda Räuber'in yazmasının yanında yazarları nasıl gördüğüne de değinilir. Yazarken nasıl davrandıklarını açık ve net bir şekilde ortaya koyar. Kendisinin de yazar olduğu göz önüne alındığında bu söyledikleri kendisi için de geçerlidir. Üretirken nasıl davrandığını böylece anlayabiliriz.

Aslına bakılırsa roman ve nuvel yazarları olarak istisnasız hepimiz alçak sayılırız çünkü silahlarımızın tetiğine basarken, demek istediğim, sonsuz saygı duyduğumuz modellerimize nişan alırken, düşünceli bir düşüncesizlikle, sevecen bir cüretkârlıkla, korkusuz bir ürkeklikle, çileli bir neşeyle ve neşeli bir acıyla hareket ediyoruz. Ne yazık ki, edebiyat bunu gerektiriyor.⁵⁴¹

Romanın sonunda Räuber'in edebi alandaki katkılarından bahsedilir. Hem bu romana hem de gazetelere vermiş olduğu destek önemli görülür. Bu işin üstesinden gelmiş biri olarak takdir gördüğü belirtilir. Verdiği katkılarla romanın oluşmasını sağlamış, kendini kanıtlamış, saygınlık kazanmış ve toplum onu kabullenmiştir.

Haydut'un birinci sınıf gazetelere katkıda bulunmak konusunda sergilediği yetenek ve özellikle de, okumakta olduğunuz el yazmasına yardımcı olarak sağladığı destek takdir görmeye başladı. Üniversite profesörleri tarafından kibarca selamlanıyor.⁵⁴²

Räuber'in yazamaması ve yazarlara karşı söylemleri düşünüldüğünde, okurun ona karşı olumsuz düşüncelere sahip olduğu söylenebilir. Ancak okurun fikri romanın sonunda değişebilir. Bir türlü üretim yapamayan/yazamayan, bu yüzden toplum tarafından dışlanan Räuber'in romanın sonunda toplum tarafından kabul edildiği belirtilir. Bu da figürün, sonunda başardığı/başarılı olduğu anlamına gelir.

⁵⁴⁰ Cemal Ener (Çev.), s. 161.

⁵⁴¹ Cemal Ener (Çev.), s. 161-162.

⁵⁴² Cemal Ener (Çev.), s. 180.

2.2.1.3. Romandaki Anlatıcı ve Walser – Romandaki Figür ve Walser Benzerliği

Yazar ve eseri arasında dolaylı ya da dolaysız bir bağlantı her zaman vardır. Yazarın yaşadıklarından kendisini soyutlayamaması, bunları eserine yansıtması olağan bir durumdur. Hatta kullandıkları dil ve üslup ile kendi kişiliklerini de ele verdiklerini Can Şen şu şekilde dile getirir;

Yazarlar eserlerinde kendi kişiliklerini yansıttıklarına göre, onların yazdıkları bu eserlerden yazarın kişiliğini ortaya çıkarabiliriz. Bu yöntemi benimseyen eleştirmenlere göre, sanatçı istesin istemesin eserlerine kişiliğinin damgasını vurur. Her yazarın kendine özgü bir üslubu vardır ve üslup karakterin anahtarıdır. Bundan başka, bir yazarın eserlerinde işlediği temalar, seçtiği kahramanlar, kullandığı imgeler yine onun kişiliğini açıklar.(...) ⁵⁴³

Bu yüzden bir metni yorumlarken yazarı da göz önünde bulundurmamak gerekir. Marius Neukom da bu konuda, bir metnin yazarı göz ardı edilerek yorumlanmasının zor olduğunu, yorumlansa bile çok tutarlı bir sonuç vermeyeceğini söyler. ⁵⁴⁴ Walser’in eserlerini oluştururken kendisinden beslendiği söylenebilir. Kendi hayatı eserin aslı değil, eser oluşturulurken kullanılan kaynaklardan biridir. Yazar kendi hayatından yola çıkarak, eserinde yeni bir hayat inşa eder. Bundan hareketle romanı açıklamak için yazarın hayat öyküsü yeterli değildir, sadece eserin anlaşılmasına katkı sağlayabilir. Buradan hareketle roman içerisindeki tespitlerimiz şöyledir;

Romanda, Räuber’in İsviçre sınırının yakınında Fransa’da bulunan Pontarlier şehri hakkında bildiklerinin, bilindik/tanınmış bir kitaptan okunarak öğrendiği söylenir. Räuber figürü, çok okuyan bir figürdür. Bu kitap dünya klasikleri arasına giren Victor Hugo’nun “Sefiller” adlı kitabı olabileceği fikrini doğursa da, Walser’in sevdiği yazarlardan biri olan Stendhal’in “Kızıl ile Kara” romanıdır. ⁵⁴⁵ Bu kitapta bu şehirden kısaca bahsedilmektedir. Anlatıcı buradan bahsederken, bir yazarı da dillendirir. Orada bunların arasında, içerisinde bir yazarın bir süre için, bir kara subayı gibi gecelediği/kaldığı bir kale olduğunu belirtir;

⁵⁴³ Can Şen, *Edebiyat İncelemelerinde Psikanaliz Kullanımı*, Divan Kitap, Ankara 2012, S. 48.

⁵⁴⁴ Marius Neukom, *Robert Walsers Mikrogramm “Beiden klopfte das Herz”, eine psychoanalytische, orientierte Erzählanalyse*, Psychosozial-Verlag, Giessen 2003, S. 23.

⁵⁴⁵ Cemal Ener (Çev.), s. 18.

Gece olmuştu ve Pontarlier çevresini avucunun içi gibi bilen uzmanımız, evin yolunu tuttu; oraya vardığında gözlerinden uyku akıyordu. Pontarlier şehriyle ilgili bilgisine gelince, onu ünlü bir kitaptan edinmişti. Ayrıca orada hem bir şairin hem de bir zenci generalin kısa süreliğine hoş biçimde misafir edildikleri bir de kale vardı.⁵⁴⁶

Söz konusu yazarın bir kara subayına benzetilerek, herhangi bir yerde değil de özellikle kalede kalmış olması dikkat çekici bir durumdur. Kaleler, stratejik yol üzerinde, geçit ve dar boğazlarda, askeri önemi olan şehirlerde, gerekli askeri kuvveti barındırarak savunma ve güvenliği sağlamak için yapılan kalın duvarlı yapılarıdır. Burada anlatıcının benzetme yaparak söylemeye çalıştığı, yazarın stratejik yolu/yöntemi ve buna giden yolda kendine ördüğü duvarları olabilir. Burada hemen akla gelen, Walser'in kendine ördüğü duvarlar arasında seri bir biçimde yazmasını sağlayan kendisi için oluşturduğu kurşun kalem yöntemidir. Walser söz konusu yöntemle üretebilmiş bir yazar olarak okuru hayrete düşürmeyi başarır. Bu yöntemde okuyucu daha doğrusu inceleyen kişi, metni yorumlamak için hiç çıkış noktası bulamadığı ya da birbiriyle çelişkili çıkış noktaları bulduğu için eserin alımlamasıyla ilgili tedirginlik yaşayabilir. Kurşun kalem yönteminde esrarengizlik ve anlaşılmazlık kendini gösterir.⁵⁴⁷ Bu esrarengizliğin ve anlaşılmazlığın içerisinde Walser, neredeyse okunmaz harflerin arkasına saklanarak, okuru yazının şifresini çözmeye ve kendisini bulmaya teşvik eder. Küçüklüğü ve zarafeti içerisinde barındıran mikrografinin arkasına gizlenerek Walser'in bulunmayı ya da keşfedilmeyi istediği açıktır.⁵⁴⁸ Böylece kendisine ördüğü duvarlar arasında üretebilmeyi başarmış olan bir yazarın kurmaca bir metinde, bu durumu kendisiyle bağdaştırdığı söylenebilir.

Bir cafede oturan anlatıcı, çevresini gözlemlerken bir anda roman kahramanına geçer;

Pek çok öğrenci, bir cafede, kendi yuvarlak müdavim masalarının etrafına toplanmıştı. Dürttüğüm öğrenci bana, o-güne-dek-hiç-görülmemiş bir şeye bakar gibi baktı ve tüm diğer öğrenciler de aynen öyle baktılar. Sanki çok, pek çok şeyi daha önce hiç kavramadıklarını ansızın kavramış gibiydiler. Ama ben neler diyorum böyle? Her halükarda edepli olma gereği yüzünden hepsi de çok şaşırılmış göründüler ve işte şimdi romanımın kahramanı ya da kahramanı olmayı bekleyen kişi battaniyeyi burnuna kadar çekiyor ve bir şey düşünüyor.⁵⁴⁹

⁵⁴⁶ Cemal Ener (Çev.), s. 18.

⁵⁴⁷ Fattori, S. 8.

⁵⁴⁸ Noble, S. 147-169.

⁵⁴⁹ Cemal Ener (Çev.), s. 19.

Ya da bir konudan bahsederken, bir anda aklından geçenleri yazmaya (bilinç akışı) başlayabilir;

Kendini çok genç hisseden, saçları ağarmış bir hanımefendi tarafından Haydut'a bir kitap ödünç verilmişti. Neden şimdi aklıma bir sürü kadın mantosu geliyor? Nerden geliyor tüm bunlar? Kafamda ışıklar yanıyor ve sönlüyor.⁵⁵⁰

Bu anlatım biçimi Walser'e özgü bir anlatım biçimidir. Aynı zaman periyodunda oluşmuş diğer düz yazı metinleriyle içerik ve anlatım tekniği bakımından benzerlikler gösteren bu romanda,⁵⁵¹ anlık geçişler söz konusudur. Konuyu sürekli anlatmama, konu dışına çıkma ve romanın akışında nedensel bağlantılarla birbirine bağlanmayan sayısız konu anlatılması, anlatıcı ve Walser arasındaki benzerliği ortaya koyar.

Roman içerisinde yazmayla ilgili sürekli kendisini yönlendiren ve bu durumu dillendiren anlatıcının, okuyucuda kendi yazmasıyla ilgili izlenimler oluşturduğu görülebilir. Onun yazma eylemini nasıl gerçekleştirdiğinin itirafı niteliğinde olan cümleler de romanda yer alır;

Bir keresinde Haydut o diğer lokantada bir tavuk yemiş, yanında da Dole içmişti. Sadece şu anda aklımıza daha önemli bir şey gelmediği için söylüyoruz bunu. Kalem, bir an için bile atıl kalmaktansa, yersiz bir şeyler söylemeyi tercih eder. Belki iyi yazarlığın sırlarından biri de budur, yani yazıya anlık itilimler sağlayacak bir şeylerin girmesi gerekir.⁵⁵²

O anda akla gelen önemli ve önemsiz her şeyden bahsetmek (*"-kesinlik tanrısı, en küçük ayrıntıya kadar her şeyi tek tek nakletme gücünü ver bana-"*⁵⁵³) anlatıcının olduğu kadar Walser'inde özelliğidir. Roman içerisinde daha önceden verilen konular için çağrışımlar da katkı sağlar, fikirlerin ve konuların oluşumu için Walser'in hafızası iyi bir kaynaktır.⁵⁵⁴ Farklı konuların bir araya getirilmesinde başarı gösteren anlatıcı ve Walser üretken bir kişi olarak karşımıza çıkar. Ayrıca parmağının ona yazarken ayrıntılı/detaylı olmaması konusunda emir vermesi onun yazma sürecini dillendiren en iyi örneklerden biri olabilir; *"Özel olarak bu konuya dair bir sürü düşünce geliştirilebilirdi, ancak serçe parmağım, bana laf kalabalığından kaçınmam gerektiğini"*

⁵⁵⁰ Cemal Ener (Çev.), s. 34.

⁵⁵¹ Bolli, S. 88.

⁵⁵² Cemal Ener (Çev.), s. 79.

⁵⁵³ Cemal Ener (Çev.), s. 28.

⁵⁵⁴ Bolli, S. 98.

söylüyor.”⁵⁵⁵ Bu durum onun, duyumsadığı, gördüğü, dokunduğu, tattığı daha doğrusu algıladığı her şeyi ayrıntılı olarak yazma düşüncesini ve yazma isteğini işaret eder. “*Burada bir kâtip gibi yazıp duruyorum ve hala Haydut’un bir gezintiden eve dönerken, sokak ortasında genç bir beyefendiyle girdiği şu düellonun ötesine geçemedim*”⁵⁵⁶ cümlesi bunun en güzel kanıtıdır. Anlatıcı ayrıntıya girdiğinde yazacaklarını ya da kafasında peş peşe sıralanmış cümleleri unutabileceğine yazma süreci krize girebileceği düşüncesiyle hareket ettiğinden, serçe parmağı ona ayrıntıya girmemesi gerektiğini söylüyor olabilir. Walser yazma sürecinde, elinin bir tür kramp yaşadığını/geçirdiğini söyler. Ve geçirdiği bu kramptan faydalanarak kendi yazma sürecine yön verdiğini dillendirir. Bu yazma süreci düşünüldüğünde, buradaki anlatıcıya, beyninin değil de parmağının/elinin ona komut vermesi de dikkat çekicidir. Yazma görevini icra eden parmak/el düşüncesiyle hareket edildiğinden, onun komut vermesi bir yerde normal karşılanabilir. Ancak düşüncelerimizin bizi yönlendirdiği durumlar burada göz ardı edilmekte ve yazma sürecini tamamen parmağın/elin yönlendirdiği vurgulanmaktadır. Walser ile benzerlik gösteren anlatıcının, elindeki kurşun kalem hareket ettiği için, başa çıkmak zorunda kaldığı öykü bolluğu burada kendini gösterir.

Anlatıcı romanını oluştururken, okuru sıkmadan nasıl yazabileceğini de sorgulamaktadır. Yazarken dahi okuyucuyu sıkmış olma endişesi onu korkutmaktadır ve bunu da roman içerisinde dillendirmektedir. Walser’in hayatıyla bir bağ kurulabileceği ve hayatında var olan korkuların-endişelerin romandaki kurmaca dünyada devam etmesi akla gelen bir durumdur. Walser, mektuplarında kullanmış olduğu bir cümleyle bunu açıkça gözler önüne de serer: “*Korkular/Endişeler beni ara sıra/bazen keyifsiz yapıyor, çünkü yazarlık zaman zaman düşünülebilen/akla gelebilen korkularla/endişelerle doludur*”⁵⁵⁷ cümlesi onun bu alanda yaşadığı tedirginliğe de işaret eder. Buna rağmen hayatı boyunca okumaktan ve yazmaktan vazgeçmeyen Walser’in, sürekli mektup yazdığı ve aldığı bilinen bir durumdur. Jörg Schäfer’in Robert Mächler ile yaptığı iş birliği sonucunda yayımladığı “*Briefe/Mektuplar*” adlı kitap bunu bize somut bir biçimde gösterir. Sürekli bayan arkadaşlarıyla, yayın evlerinin editörleriyle, kardeşleriyle mektuplaşan Walser’in bu durumu, anlatıcıda da söz konusudur. Anlatıcı bu konudaki

⁵⁵⁵ Cemal Ener (Çev.), s. 21.

⁵⁵⁶ Cemal Ener (Çev.), s. 73.

⁵⁵⁷ Schäfer (Hrsg.), S. 141.

düşüncesini şu cümlelerle açıklar; “-sonuçta mektup yazmak da bir zevktir.”⁵⁵⁸ Walser’in yıllarca mektuplaştığı göz önünde bulundurulduğunda, mektup yazmanın gerçekten onun için bir zevk olduğu doğrudur. Aksi takdirde bu kadar mektuplaşma söz konusu olmazdı. Anlatıcı da bu konuda Walser ile benzeşmektedir. Anlatıcının yanı sıra Räuber’de mektup yazma ve alma konusunda Walser ile özdeşleştirilebilir. Räuber’in romanda sürekli mektup aldığı dillendirilir;

Haydut, ona değer veren insanlardan, çok yararlı mesleğinin gerektirdiği görevleri sürdürmesini salık veren birden fazla mektup almıştı.⁵⁵⁹ Bu arada o önemli şahsiyetten de bir mektup almıştı.⁵⁶⁰ Ve derken bir gün sonra imzasız bir mektup aldı; (...) ⁵⁶¹

Bayan meslektaşına birçok kez mektup yazmak istemesi ama bunu ertelemesi onun bir türlü konsantre olup bunu başaramadığını gösterir; “*Edith’e en azından yüz mektup yazmayı geçirdi aklından; hepsi de birbirinden dokunaklı olacaktı ama sonunda bundan vazgeçti. (...) Ne kadar isterdi mektup yazmış olmayı.*”⁵⁶² Walser de gerçek hayatta ara ara aynı durumu yaşamıştır.

Romanda Räuber’e kitap verilmektedir ve bu kitabın ona nasıl verildiği anlatılmaktadır. Räuber’e kitap verilmesi, onun sadece yazmayla değil okumayla da ilgilendiğinin göstergesidir. O, çalan, gasp eden biri değildir. Aksine onun yazarlık eylemini ön plana çıkarmak için, eşyalar değil de öyküler çaldığı dile getirilir. Okuduğu kitaplardan kendi öyküsünü yaratan Räuber figürü, bu durumda Walser ile ilişkilendirilebilir. Walser hayatı boyunca hem okumuş hem yazmıştır. Kendisinin adlandırdığı gibi okuyarak öğrenmeden yararlanır. 1926 yılındaki anı defteri/günce fragmanında da bu durumu dillendirir.⁵⁶³ Bu cümlelerinden okuduklarının kendisine yol gösterici ve yönlendirici bir işlevi olduğunu, onu yazmaya götürdüğünü/ittiğini anlarız. Bu romanı da, Schiller’in “Räuber” adlı romanını okuyup, bu figüre hayran kaldıktan sonra yazdığı bilinen bir durumdur.

⁵⁵⁸ Cemal Ener (Çev.), s. 127.

⁵⁵⁹ Cemal Ener (Çev.), s. 38.

⁵⁶⁰ Cemal Ener (Çev.), s. 175.

⁵⁶¹ Cemal Ener (Çev.), s. 122.

⁵⁶² Cemal Ener (Çev.), s. 127.

⁵⁶³ Greven (Hrsg.), *RW: SW 18*, S. 75-76. (Alıntı daha önce 27. sayfada verildiğinden burada tekrar verilmemiştir.)

Önemli olan bir şey üretmek için, buna niyet etmek ve buna giden yolda ilk adımı atmaktır. Bu romanda dile getirilen bazı itiraflar, Walser'in hayatı ile ilişkilendirilebilmektedir. Onun yazma süreci ve bu süreçte neler yaşadığı burada görülebilir. Walser'in hayatında öyle bir nokta vardır ki, Walser yazamamış, üretememiş ve krize girmiştir. Bu söz konusu kriz, aslında onun dahi bir yazar olduğunu açıkça gözler önüne sermektedir. Çünkü o bu krizden yararlanmayı bilmiş ve bu kriz sayesinde tekrar üretmeye başlamıştır. Walser için önemli olan bir şeyler yaratabilmek için, masa başına geçtiği zamandır. Walser, kendi hayatına ilişkin bu durumu şu cümlelerle ifade eder;

Yaratarak/Yaratıcı bir şekilde her dakika kendimi yazı masasında görmediğim zaman, genelde kendiliğinden ve hatta esasen sık sık durup kaldığım ve gözlerimi dikerek baktığım gibi gelen/görünen meslekten dolayı sinirliydim/öfkeliydim. Uzun savaşın yarattığı durum, sanatçı ve yazar için son derece ciddidir ve gelip geçici olarak biraz öfkeden kudurtabilir. Bir tarafta hayat zorluğu, pahalılığı vs., diğer tarafta sosyal asayişin gevşemesinde payı olan büyüyen ilgisizlik. En durgun ve umutlu halimdeyim, söylenildiği gibi zanaatı icra ederken, burada Blaukreuz'daki odada, masada. Çünkü başarılı/verimli bir adım atmanın güzel bir duygusuna sahibim.”⁵⁶⁴

Walser gibi yazı masasında olduğu sürece cesur ve korkusuzca yazmaya başlayan anlatıcı da, yazı masasının üstlendiği işlevi layıkıyla yerine getirmiş olmanın rahatlığıyla üretmeye başlayabilir. Bu durum romanda şu şekilde dillendirilir;

Masa başında faaliyet gösterdiğim onca yıl içinde yazmaya daha önce hiç böyle cesaretle, böylesine korkusuzca başladığım olmamıştı. Şimdiden kâğıda döktüğüm ve şu ana dek yazılmış olanları izleyecek tüm cümleler.⁵⁶⁵

Alıntıdan anlaşılacağı üzere kâğıt üzerine yazdıkları bir önceki yazdıklarını takip etmektedir. Bu onun odaklanabildikten sonra seri bir biçimde üretebildiğini işaret eder. Plan ya da program yapmaksızın/doğaçlama yazması anlatıcının bu yönünün Walser'e ne kadar benzediğini gösterir. Walser, aleyhine olan durumları lehine çeviren bir yazar olarak, yaşadığı krizden mikrogramları üretirken kurşun kalem sayesinde kurtulmuş ve tekrar yazmayı başarabilmiştir. Mikrogramlarına bakıldığında onun akla gelebilecek her türlü konu üzerine düşünmeden, plan ve program yapmadan yazdığı ve düşüncelerine engel koymaksızın/ket vurmaksızın direkt aktardığı görülebilir. Bu şekilde seri üretim

⁵⁶⁴ Schäfer (Hrsg.), S. 141.

⁵⁶⁵ Cemal Ener (Çev.), s. 36.

yapabildiği ve zorlanmadığı onun bu konuda ne kadar yetenekli olduğunu bize kanıtlar niteliktedir. Akla o anda gelenlerin kâğıda dökülmesi daha fazla verimli ve etkili olmayı beraberinde getirir. Anlatıcı kendisini, etkili olduğu alanda kısıtlayarak/sınırlayarak yazdığını dillendirirken, aslında bu etkililiği anlatının gidişatına engel olmamakla bağdaştırır. Walser’ de kendisini etkili olduğu alanda kısıtlayarak, sınırlayarak anlatının gidişatına engel olmaz. O, her şey üzerine yazabilen ve verimliliğini arttırabilen bir yazar olarak Carl Seelig ile yaptığı yürüyüş esnasında şunları söyler:

Avcı gibi avın arkasında duygu yüklü/şairane motifleri takip ettim. En verimli ise caddelerdeki gezinti yerlerinin ve düşüncesel ürünlerini daha sonra evde kâğıda döktüğüm şehrin etrafındaki uzun gezintilerin kendini göstermesidir. Her iyi iş, en küçüğü bile sanatsal esinlenmeyi beraberinde getirir. Benim için yazarların dükkânının sadece özgürlükte çiçek açabildiği kesindir.”⁵⁶⁶

Anlatıcının dile getirdiği Walser’in yazma biçimiyle bağdaşan bu düşünceler romanda şu cümlelerle ortaya çıkar; “*Kendimi sözlerin etkinlikleriyle sınırlandıracağım, bir başka deyişle anlatının akışına boyun eğeceğim.*”⁵⁶⁷ Anlatıcının “*Artık yavaş yavaş düzenli bir anlatıya geçiyoruz*”⁵⁶⁸ cümlesi onun düzensiz yazdığının itirafı niteliğindedir. Walser’ de eserlerinde hiçbir zaman düzenli bir anlatım biçimini benimseyememiş ve bu durumu kendisine mal etmiştir. Kullandığı biçim ve üslup sebebiyle kendine has bir dili olduğu kabul edilir ve okurun onun eserlerindeki kendisini bir dil karnavalının içinde bulduğu söylenir.⁵⁶⁹ Romandaki anlatım biçimine bakıldığında düzensiz anlatımın olduğu da açıkça görülür. Tematik olarak Bern zamanındaki düzyazı metinlerine benzeyen “Räuber” romanında⁵⁷⁰ birbirini takip eden konular nedensel olarak nadiren birbiriyle bağdaşır. Roman geçici olayların/epizotların bir araya getirilmiş halidir. Romanda ayrı olaylardan meydana gelmiş olayların düzensiz çokluğu ve anlatının kesintiliği söz konusudur. Aniden akla gelen fikirler ve çağrışımlar romanı oluşturur, sürekli anlatım yoktur, konu dışına çıkmalargöze çarpar. Tamamen başına buyruk bir anlatım vardır. Duran anlatının akışı tekrar canlanır. Bu usul okuyucuda etki yaratır. Anlatım esasları, yazmanın zorlukları ve yazarlıkla ilgili varoluşun biçimi romanda esaslı olarak tartışılır; “*En ketum yazarlığın en iyi yazarlık olduğu görüşüne yakınız ve bu konuda anlayış*

⁵⁶⁶ Seelig, S. 8.

⁵⁶⁷ Cemal Ener (Çev.), s. 38.

⁵⁶⁸ Cemal Ener (Çev.), s. 37.

⁵⁶⁹ Wagenbaur, S. 483.

⁵⁷⁰ Bolli, S. 101.

*bekliyoruz.*⁵⁷¹ Anlatının akışını sağlayan ve bağlantıları yapan anlatım bakımından/üslup açısından biçimler ortaya konulur. Romanda, anlatının akışında anlatıcının sürekli yorumları ve kendini düzeltmeleri yer alır. Ayrıca romanda çok sayıda, kısa ve kesin ifadeler/anlatımlar dikkat çeker. Ben anlatıcı romanda açık bir şekilde bilinçaltı akımını dile getirir. Tüm bunlarınWalser'in dil sanatıyla ilgili olduğunu söylemek olanaklıdır. Walser'in edebi metodu olan baştan savmalık ve sözlülük burada kendisini gösterirken, son derece özgün olan metinde dil yozlaşmasının söz konusu olduğu da bir gerçektir.⁵⁷²

Romanda Räuber'in lise yıllarına da değinilir, lise öğretmeni ve Räuber arasındaki konuşmalar aktarılır. Öğretmeni, iyi konuşan Räuber'e inceleyerek bakar ve şunu söyler: *"Bu gezinti adeta Hölderlin tarzı- çok yoğun ve güzel"*⁵⁷³ der. Bu cümleden birçok anlam çıkarabilir. Gezintide konuşulan konuların derinliği söz konusu olabilir. Ya da gezintiden yola çıkılarak, gönderme yapılan durum, yazı biçimi olabilir. Neden başka bir şair ya da yazara değil de, özellikle Hölderlin'in tarzına benzetme yapıldığı okurun aklında soru işaretleri oluşmasına neden olabilir. Walser ile Hölderlin arasında bu anlamda bağ kurmak yerinde olur. Suskunluklarının ya da saçmalıklarının kendisini gösterdiği yer olarak düşünülen mikrogramlar göz önünde bulundurulduğunda, Adorno'nun Hölderlin'e yönelik söylemiş oldukları Walser'e de uyarlanabilir: Kim Walser'in suskunluğunu ya da "deliliğini/saçmalığını edebiyatından/sanatından ayrı tutmak isterse, yanılgıya düşer.⁵⁷⁴ Her iki yazar da bu durumdan beslenerek üretim yapabilmiştir/mikrogramlarını oluşturmuştur. Bu durumda Walser'in, bu mikrogram romanını yazarken, romanın bir yerinde, kendisiyle aynı şeyleri üretmiş olan yazara ya da onun tarzına değinmeden geçemediği görülür. Her ne kadar Walser bu yazı biçimini lise yıllarından çok sonraları yazmış olsa da, geçmişle bağlantı kurularak bu durumun verildiği belirtilebilir.

Kurşun kalem Walser için hayati bir öneme sahiptir. Onun varlığını devam ettirmesi demek, yazar olarak hayatta kalabilmek demektir. Kurşun kalem sayesinde hayatta kalmayı başarabilen bu yazarın, eserlerinde bunları işlemesi ya da bunlara değinmesi beklenen bir durumdur. Anlatıcı aracılığıyla verilen bu durumda Räuber,

⁵⁷¹ Cemal Ener (Çev.), s. 119.

⁵⁷² Bolli, S. 110.

⁵⁷³ Cemal Ener (Çev.), s. 48.

⁵⁷⁴ Th. W. Adorno, *Parataxis, In: Noten zur Literatur 3*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 1965, S. 196.

Walser'e benzetilmeye çalışılır. Räuber'in kısa bir selamlamayı kâğıda neden başka bir kalemle değil de, kurşun kalemle yazdığı akıllarda soru işareti bırakır. Ama burada, özellikle kurşun kalemin kullanıldığına dikkat çekmek isteriz ; *"Ama Haydut'un, bir başka vesileyle, Edith'e kurşun kalemle çiziktirilmiş üstünkörü bir selam yollaması gerçekten de kabalıktı."*⁵⁷⁵ Räuber'e bu anlamda Walser'in özelliği yüklenmiş olabilir.

Räuber, roman ya da novel yazarları dalavereci olarak değerlendirirken, birbirine zıt kavramları bir arada kullanmaktan da geri duramaz;

Aslına bakılırsa roman ve nuvel yazarları olarak istisnasız hepimiz alçak sayılırız çünkü silahlarımızın tetiğine basarken, demek istediğim, sonsuz saygı duyduğumuz modellerimize nişan alırken, düşünceli bir düşüncesizlikle, sevecen bir cüretkârlıkla, korkusuz bir ürkeklikle, çileli bir neşeyle ve neşeli bir acıyla hareket ediyoruz. Ne yazık ki, edebiyat bunu gerektiriyor.⁵⁷⁶

Aslında bu Walser'in zıtlıklarla dolu olan dünyasının kurmaca dünyada da yer almasıdır. Robert Mächler bu konudaki düşüncesini şu cümlelerle aktarır:

Robert Walser'in yaratımı çocukluk ve alayın, sanatsal ruh gücünün ve gerçekliğin karşıtlığında hareket eder. Onun gibi içindeki zıtlıkları ve birbirine ters düşen kararları bu kadar tam ve sessiz algılayan ve bu kadar çeşitli ifade eden başka bir yazar yoktur.⁵⁷⁷

Kendi iç dünyasında çelişkiler yaşayan Walser'inkendisini bunlardan soyutlayamadığı gibi, bunları eserlerine (figür-Walser benzerliği) yansıttığı söylenebilir.

Walser'in el yazmaları, onun bugün değerinin daha çok anlaşılmasına yol açmıştır. Ölümünden sonra arkadaşı ve yayımcısı Carl Seelig'e bırakılan el yazmaları, 20 yıl süren çalışmaların sonunda çözülünce okurla buluşmuş ve okur tarafından hayranlıkla karşılanmıştır. Bu el yazmalarından anlatıcıda (*"Haydut'un birinci sınıf gazetelere katkıda bulunmak konusunda sergilediği yetenek ve özellikle de, okumakta olduğunuz el yazmasına yardımcı olarak sağladığı destek takdir görmeye başladı."*⁵⁷⁸) ve Räuber'de olması (*"Çünkü Haydut bir zamanlar yazdığı bir taslakta, (...)"*⁵⁷⁹) anlatıcı- Walser ve

⁵⁷⁵ Cemal Ener (Çev.), s. 154.

⁵⁷⁶ Cemal Ener (Çev.), s. 161-162.

⁵⁷⁷ Mächler, S. 152.

⁵⁷⁸ Cemal Ener (Çev.), s. 180.

⁵⁷⁹ Cemal Ener (Çev.), s. 80.

figür-Walser arasında bir bağ kurmamıza neden olur. Bu durum, okuru anlatıcının ve Raeuber'inWalser gibi bir yazı sistemi geliştirmiş olabileceği düşüncesine sevk eder.

Romanın sonunda Haydut'un sergilediği yeteneğin ve el yazmasıyla verdiği desteğin özellikle vurgulanması, bu zamana kadar başarısız olmuş, bundan sonra başarıyı yakalayan biri için söylenenler olarak anlaşılabilir. Walser'de başarısızlıklarına rağmen pes etmemiş, sonunda başarıyı yakalamış bir yazardır. Ölümünden sonra yayımlanan mikrogramlar ise onun tüm dünyada tanınmasına yol açar. Roman figürü bu noktada da yazarla benzerlik gösterir. Walser'in daha küçük yaşlardan itibaren el yazısının güzelliği konuşulmakta ve ona en kötü anlarında kurtuluş yolu gösteren el yazısı olmaktadır.

Walser'in hayatından belli dönemleri yansıtan bu eser, yazarın Bern zamanından kalan en ilginç edebi ürünüdür. Bern zamanında Walser'in sayısız düz yazı metni yazdığını ancak tek bir roman oluşturduğunu göz önünde bulundurduğumuzda, Walser'in kısa metinleri daha kolay yazdığını söylemek olanaklıdır. Bu roman, o zamandan kalan uzun bir metin/tek bir roman olması bakımından önemlidir. Ayrıca, Walser'in yazım tekniğini yansıtan bu romanda, stenografi olması da gözlerden kaçmaz. Romanın başında ana figür, roman kahramanı olan Räuber'dir. Ancak romanın sonuna gelindiğinde bu romanın Edith ve Räuber kitabı olduğu görülür. Edith ile kastedilen, "basıma hazırlama ve metim yayımlama süreci için kullanılan Fransızca kelime "édit" tir. Bu teknik, özel bir işaret/stenografi olarak değerlendirilir.⁵⁸⁰

Bern zamanında anlatma ve susma isteği arasında kalan Walser'in, bu romanı küçülerek ve anlaşılmaz olarak susmaya giden bu yolda attığı bir adım olarak değerlendirilebilir. Walser'in asla yayımlamayı ve temize çekmeyi düşünmediği, büyük bir başarı olarak görülen "Räuber" romanı ile Walser, anlamlı olarak susar. Burada Walser'in büyüleyen saçmalığı/anlamsızlığı/tutarsızlığı kendini gösterir ve üretken bir biçimde yazarak Walser istediğini yapmaya çalışır. Bu doğrultuda, yazmaya devam edebilmek için de sonunda okunmaz ve anlaşılmaz olur.

Onun metinleri için, "Onun metinlerinde bir sanatçı vardır. Gerçekte hiçbir zaman olmayan bir metin ya da hiçbir zaman gerçekleştirilmeyen düzyazı yaratının merkez noktasına konulur ve tek tek parçaların bir araya getirilmesinden bir bütünlük

⁵⁸⁰ Gössling, S. 126.

oluşturulur.”⁵⁸¹ diyen Georg Steiner’in bu sözleri, “Räuber” romanı için de geçerlidir. Walser tarafından şekillendirilmeye çalışılan konu bütünlüğünde ağırlık noktası, anlatım zorluklarıdır. Romanın gerçek protagonistinin Räuber değil, ben anlatıcı olduğu⁵⁸² bu romanda, anlatıyı düzenleyen, yorumlayan, yarıda kesen ve zorluklarla mücadele eden anlatıcının bu durumda romanın çekirdeğini oluşturduğu dile getirilebilir.

2.2.2. Diğer Mikrogram Metinleri (Düzyazılar / Şiirler / Dramatik Sahneler / Yayımlanmış Metinlerin Karalamaları)

Mikrogramlar oluşturulurken kullanılan iki basamaklı yöntemin (kurşunkalem ve dolmakalem) mikrogramlara yansıtılıp yansıtılmadığı çok merak edilen konulardan birisidir. Mikrogramların ister içerik ister şekilsel olsun özel bir üretim sistemi olduğu düşünüldüğünde bunun mikrogramlarda yer almış olması beklenen bir durumdur. Walser, bunu bazen açıkça bazen de gizli olarak yapar.

“Göttin der Dichtkunst, bitte, bitte!” adlı mikrogram metninde konu yarıda kesilerek araya anlatıcının dolmakalem hakkında söyledikleri girer. Olmadık yerde konu kesilir ve anlatıcının düşünceleri yer alır. Bu düşünceler verildikten sonra konu kaldığı yerden devam eder. Anlatıcının bilinç akışının o anda devreye girdiğini, aklından o anda geçenleri silmek ya da unutmak yerine, yazdığı metne yerleştirdiğini net bir şekilde görebiliriz. Walser’in kurşun kalem ile seri üretime geçmesinin nedenleri düşünüldüğünde anlatıcının düşüncelerinin arada yer alması anlaşılabilir bir durum olarak değerlendirilebilir. Dolma kalemin kendisine artık istediği üretimi sağlayamamış olması⁵⁸³, anlatıcının bu söylemleri dile getirmesine neden olur. Metinde anlatıcı kaleme hitap ederek, kalemin kendisini yüz üstü bıraktığını söyler. Durum böyle olduğunda nasıl başlayacağını ya da devam edeceğini bilemeyen bir anlatıcı söz konusu olur. Kalem devreye girerek, anlatıcıya, ona uyacağını söyler. Burada dolma kalemin/tükenmez kalemin anlatıcıya uymasından kasıt, anlatıcının ondan umduğunu/beklediğini gerçekleştirmesidir. Bir an olsun kendisini yüz üstü bırakmış gibi görünen dolma kalem,

⁵⁸¹ Georg Steiner, Das totale Fragment, In: Lucien Dällenbach-Christian L. Hart Nibbrig (Hrsg.), *Fragment und Totalität*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 1984, S. 21.

⁵⁸² Strelis, S. 44.

⁵⁸³ Schäfer (Hrsg.), S. 300.

durumun öyle olmadığını dile getirdiğinde anlatıcı rahatlar ve yazmasına kaldığı yerden devam eder. Bu, kalemin henüz kendisini bırakmamış olduğuna ya da bıraktıysa da anlatıcının bunu kabullenmek istemediğine dair işaret olarak algılanabilir.

Yürüyüşe katılanlar bunu takdir etmek için yeterince zerafete sahipti ve (...)Ve şimdi ne oldu? Dolmakalem, beni yüzüstü bırakırsan, seninle ne yapacağımı bilmiyorum. “Söz verdiğim şeye uyacağım”, dedi bana ve bununla beni tamamen rahatlatı. Hans Westermann zaten tam olarak biliyordu, (...)”⁵⁸⁴

“Meine Vergangenheit blitzt im allgemeinen wie ein sauber geputztes Silberbesteck” adlı mikrogram metninde de mektuplardan bahseden anlatıcı, bir anda, çok sayıda kurşunkalem karalamalarının varlığını dile getirir. Kurşun kalem ile yazılan mikrogramlar akla hemen Walser’in gelmesi için yeterlidir. Anlatıcının bu durumunu metnin içerisinde dillendirmiş olması dikkat çeker; “*Uzun yazılan mektuplar son derece ihtiyatlı dolmakalemimden istisnai olarak (...) Buna karşı çok sayıda kurşun kalem karalamaları kaleme aldım.*”⁵⁸⁵ Hem dolma kalemin hem de kurşun kalem taslaklarının bir metin içerisinde arka arkaya yer alması rastlantı olarak değerlendirilmemelidir.

Kâğıt ve kalem konusunda istediği gibi davranan Walser, “Gab es denn dies alles” adlı mikrogram metninde de kendisini hissettirir. Toplumsal ilişkilerinin sanatının temelini oluşturduğu ve daima çalışma şartlarının yansıtıldığı eserlerinde, yazmanın onun için kendi değerinin artmasına yönelik zihinsel ve düşsel bir eylem ve kendini kazanmak için bir deneme olduğu⁵⁸⁶ fark edilebilir;

(...) Öte yandan o aptal bir adam ve neden o? Belki de, muhalefete karşı olduğu için midir, akıntıya karşı yüzdüğü için midir, sivrildiği/öne çıktığı ancak başarısız kitaplar yazdığı için midir, ikide bir omzunu çok hızlı hareket ettirdiği için midir, meslektaşlarının, halk tarafından hafife alınan yeteneklerin tarafını tuttuğu için midir?⁵⁸⁷

Walser’in kullandığı yönteme ilişkin söylemlerin yer aldığı bir başka mikrogram metni “Die Straßen besaßen das Aussehen von schön geschriebenen Adressen” adlı metindir. Sıradan bir olayın kaleme alındığı metinde, anlatıcı, konuyu kaleme aldığı düzyazıya getirene kadar her şeyden bahseder. İçindeki cinayet işleme arzusunu

⁵⁸⁴ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 88.

⁵⁸⁵ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 5, S. 90.

⁵⁸⁶ Schwerin, S. 211.

⁵⁸⁷ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 5, S. 30.

katlettiğini, bu yüzden kan aktığını ve çingene sarısı rengindeki düzyazısının bu siyah satırların kendisi yüzünden laciverte döndüğünü belirten anlatıcının cümleleri metinde şu şekilde yer alır;

Dün gece, o zamana kadar içimde var olan bütün ölümcül arzularımı öldürdüm ve şimdi kan damlıyorum ve bu siyah satırların siyahlığıyla çingene sarısı düzyazımı laciverte boyuyorum. Gruses Gnusch, was de bisch. Feini Huere, wo dr sid. D’Suppe isch verbrännt. Machet’s besser, wenn dr chönnt. Es isch nämlich cheibe schwär, verrückt z’ dichte.⁵⁸⁸

Neden çingene sarısı rengindeki düzyazı ve siyah renkteki satırların söz konusu olduğu bilinmez. Ancak büyük yaratıcıların, idealistlerin ve bilim adamlarının genellikle favori rengi olan sarı rengin⁵⁸⁹, dikkat çekiciliğinin, göz alıcılığının, iletişimin rengi olduğu düşünüldüğünde bu durum anlaşılabilir. İlhamı simgeleyen, özgüveni temsil eden ve özgürlüğe en düşkün olan renk olduğu için düzyazı, özellikle bu renk ile verilmiş olabilir. Bu şekildeki bir yazım tarzı için kullanılabilecek en uygun renktir bu renk. Satırlar için de farklı bir renkte olması beklenebilir. Ancak mikrogramların kurşun kalem ile kaleme alındığı düşünüldüğünde, bu durum daha da belirginleşir. Siyah ve sarının karışımı olan lacivert rengi ise ortaya çıkan doğal bir sonuçtur. Sonsuzluğu ve verimliliği çağrıştırması/simgelenmesi nedeniyle de ayrı bir önem taşır. Anlatıcının/Walser’in bunu bilinçli olarak yaptığı da söylenebilir. Düzyazının sonlandırılış biçimi de ilginçtir. Anlaşılmaz kavramlar ve cümleler yer alır. Bu da, Walser’in kafa karışıklığına/bilinç karmaşasına bir işaret olarak değerlendirilebilir.

Mikrogramlarda el yazısına da değinilir. “Göttin der Dichtkunst, bitte, bitte!” adlı mikrogram metninde “Carmen” adlı figürün karakteristik el yazısı dillendirilir. Bir mektup yazmaya başlayan Carmen’in karakteristik el yazısının, büyüleyici kadınsı kişiliği ile uyuşmasından bahsedilir. Bundan hareketle, el yazısının çekici ve güzel olduğunu söylemek yerinde olur. El yazısı denildiğinde akla Walser’i getirmek olanaklıdır. Figürün kişiliği ile el yazısı birbirini tutuyorsa/birbiriyle uyuşuyorsa, Walser’in kişiliği ile de el yazısının uyuşup uyuşmadığı okurun aklını kurcalayabilir. Walser’in giderek toplumdan uzaklaşan hayatı, mikrogramlarında kendisini gösterir. Giderek küçülen bir el yazısında, toplumdan giderek uzaklaşan ve silikleşen bir yazarın

⁵⁸⁸ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 5, S. 61.

⁵⁸⁹ http://www.teknikeretiket.com/renklerin_psikolojisi.htm

hayatının somutlaştırıldığını görmek olanaklıdır. Bu durumda Walser ile güzel el yazısı arasında bir benzerlik/uyum olduğu söylenebilir.

El yazısının ön planda olduğu bir başka mikrogram metni de “ “Felix”- Szenen” dir. 19. Bölümde, annenin büyük kızına yazması konu edilir. Burada asıl vurgulanmak istenen annenin kızına yazması değil, annenin karakteristik el yazısıdır. Anlatıcı annenin el yazısının çok narin olduğu, aynı zamanda birazcık düzensiz olduğunu ifade eder. Yazının, sosyetenin ve halkın tuhaf bir karışımı olarak nitelendirilmesi de ilginçtir. Bu, yazının ne yüksek tabakaya ne de alt tabakaya ait olduğunu gösterir. Bu durum, arada kalmışlığın/sıkışmışlığın işareti sayılabilir ve toplumdan yalıtılmış olarak yaşayan Walser’i düşünme adına bir gösterge olarak değerlendirilebilir.

Anne bir otelde santral memuru olarak çalışan büyük kıza yazar. Felix onu izler. Karakteristik el yazıları çok narin olarak düşünülmelidir, sanki biraz düzensiz. Sosyetenin ve halkın tuhaf karışımı.⁵⁹⁰

El yazısının ön planda olduğu mikrogram metinleri arasında ilginç olan “Der junge Lehrer (Der Revolutionsgeneral), Der Bote, Eine Magd (Stimme von ihnen), Die Frau von Rang” adlı dramadır. Genç öğretmen, çantada tamamlanmamış bir el yazması/müsvedde taşıdığını söyler. Elçi de, bunun üzerine bu el yazmasının kimlik olarak yeterli olduğunu belirtir. El yazmalarının kimlik olarak kabul edilmesi ilginçtir. El yazmaları/müsvedde denilince akla ilk gelen Walser’dir. El yazmalarıyla fazlasıyla haşır neşir olan Walser’in, kendisine ait özelliklerini yazısında ortaya koyduğu/ortaya çıkardığı söylenebilir. El yazmasıyla bir bütünlük oluşturan Walser’in karakterine ait düşünceler, onun mikrogram el yazısına bakılınca daha kolay temellendirilebilir. Bu bağlamda, el yazmaları kişiyle özdeşleşmiş olarak düşünülür ve kişiyi tamamen yansıttığı kabul edilir. Burada farklı kişilerin ağzıyla söylenmeye çalışılan düşünceler, Walser’in kendisine yaptığı bir gönderme olarak da yorumlanabilir.

Genç öğretmen: Çantada bitmemiş/tamamlanmamış bir el yazması taşıyorum.

Haberci/Ulak: Kimlik olarak bu yeterlidir. Burada! (ona bir mektup verir ve devam eder.)⁵⁹¹

⁵⁹⁰ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 3, S. 181.

⁵⁹¹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 2, S. 436.

“In Augsburg, der alten Kaufmannsstadt, war’s” adlı mikrogram metninde Walser’in kurşun kalem yöntemini akla getiren “kurşun kalem”, “taslak defter”i ve “çiziktirmek” gibi kavramlar söz konusudur. Bu üç kavram okurun aklına hemen mikrogramların yazılış durumlarını ve Walser’in bizzat kendisini getirir. Çünkü Walser bu kavramların kendisi için ne kadar önemli olduğunu bizzat dile getirir.⁵⁹² Anlatıcının bu üç kavramı yan yana ve bilinçli olarak kullandığı söylenebilir. Walser’in yazarken ihtiyaç duydukları, bu metinde başka bir figür üzerinden verilir. Okurun bunları ilk gördüğü anda akla Walser’i getirmesi kaçınılmaz bir durumdur. Walser söz konusu kelimeleri gerçek hayatta kullanarak (kurşun kalem, taslak defteri, çiziktirmek) mikrogramlarını oluşturmuş ve mikrogramlarıyla susmaya giden yolu tercih etmiştir. Walser’in bu yöntemi, mikrogram’a aşağıdaki şekilde yansır;

(...) arşidüğün kurşun kalem ve taslak defterini çıkardığımı ve ilk başta temiz bir şekilde karaladığımı (...) Bunun üzerine asil bir dolmakalemin (asil dolmakalemimin) güçlkle farkedilen bir gülümseme ile bunun üzerinden geçmesi ve bunu belli etmemesi/gizlemesi söz konusudur.⁵⁹³

Deneyimlerinden beslenen Walser’in mikrogramlarda kullandığı yöntemle dair göndermelerde bulunabileceği olasıdır. Ancak bunun birebir yansıtıldığı bir tane mikrogram metni söz konudur. “Ich schreibe hier zwei Essays” adlı mikrogram metninde anlatıcı, “*Burada ilişki içerisinde bulunacak iki yazı yazıyorum*”⁵⁹⁴ diyerek metne giriş yapar. Telgraf stilinden yararlanıp yararlanmamada izinli olup olmadığını sorarak, ünlü bir Rus yazarın kullandığı yöntemi anlatmaya başlar;

Yahut telgraf stilini kullanabilir miyim? Ünlü bir Rus yazar aşağıdaki yöntemi kullandı: Kendisini direkt düzeltmek, eksik olanı, yetersiz olanı tamamlamak için birşeyler yazmaya başladı. Bu çok hoş bir biçimde bir parça doğallığı, eşsizliği olağanüstülüğü bünyesinde barındıran konuşma akıcılığını beraberinde getirdi.⁵⁹⁵

Bu cümlelerden hareketle neden telgraf stilinin burada dillendirilmiş olduğu dikkat çekebilir. Telgraf stili, özel bir stil olup, iki merkez arasında, karşılaştırılmış işaretlerin yardımıyla, yazılı haberlerin veya belgelerin iletimini sağlayan bir iletişim

⁵⁹² Walser’in söz konusu düşünceleri, 20 Haziran 1927 tarihli Max Rychner’e olan mektubunda, “Meine Bemühungen” ve “Bleistiftskizze” adlı düz yazı metinlerinde yer alır.

⁵⁹³ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 101.

⁵⁹⁴ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 193.

⁵⁹⁵ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 193.

düzenidir.⁵⁹⁶ Anlatıcı bu sistemi özellikle kullanmış ve anlatıcının içinde var olanlar ile kâğıda dökülecek olanlar arasındaki sistemi işaret etmek istemiş olabilir. Rus yazara ait yöntem dillendirilirken, Walser'in kendi yöntemine göndermede bulunduğu da açıktır. Walser yaşadığı krizi Max Rychner'e itiraf etmeden önce, arkadaşı Therese Breitbach'a olan mektubunda “..., ki bu arada yazarlığımda her zaman hesaba kattığım kriz gibi bir şey ortaya çıkmış gibi görüldüğünde”⁵⁹⁷ cümlesini dile getirir. Walser'in, bir anda yaşadığı tutukluk ve kriz, onu bu yöntemi kullanmaya itmiş ve Walser bu yöntem sayesinde yeniden üretebilmiştir. Bu yöntemin metinde nasıl verildiğine baktığımızda, yazarın direkt herhangi bir şey yazmaya başlaması ve bunu kendisini düzeltmek, eksiği varsa tamamlamak, yetersiz kalan yeri doldurmak için yapması dikkat çeker; Walser de konuşma hızı içerisinde herhangi bir şey hakkında yazmaya başlar. Oluşturduğu iki basamaklı yöntem sayesinde (karalama ve temize çekme) kendisini düzeltir, eksiği varsa tamamlar, yetersiz kalan yeri doldurur. Ancak kendisini yazmaya iten güç gezintilerdir. Bu gezintiler hem gerçek gezintiler hem de düşünce gezintileri olabilir. Metinde de “yazmanın yolculuklar ve gezintilerle akrabalığı vardır, (...)”⁵⁹⁸ ve “(...) yazmaya başlamadan önce ne kadar az hazırlık yapılırsa, o kadar ilginç metin ortaya çıkar”⁵⁹⁹ cümleleri bize Walser'in burada tamamen kendisini /yazı stilini dillendirdiği izlenimini verir. Ayrıca metinde büyük olan ve küçük olandan bahsedilir. Bunlar ile kastedilen, normal yazı biçimi ve mikrogram yazı biçimi olabilir. Yazı kelimesi geçmez. Ancak anlatılanlar karşısında Walser'in kullandığı özel yazı sebebiyle direkt büyük ve küçük harf akla gelir. Küçük yazı, herhangi bir zamanda ve yerde ortaya çıkar. Bu herhangi bir zaman ve yer çok istisnai durumları içerir. Yaşanılan krizin neden olduğu buhran durumu, buna sebebiyet veren istisnai durumlardan birisidir. Bu küçük yazının büyük yazıdan korkmadığı, şekil itibarıyla ondan küçük olsa da kapsadıkları bakımından ondan zengin olduğu, büyük yazı her ne kadar şekil itibarı ile büyülese de, küçük yazının değerini ve önemini taşıyamayabileceği, küçük yazı, daldaki bir elma gibi doğallık ve saflıkla ışıldarken, büyük yazının böyle bir özelliği olmadığı belirtilir;

Küçük biri herhangi bir zamanda ve büyük olandan hiç korkmadığı, büyük olanı adeta büyülediği neredeyse gizlice biraz sarstığı ya da, eğer bunu böyle söyleyebilsem, titrettiği herhangi bir yerde yaşıyordu. Böyle bir şey anlaşılmalı

⁵⁹⁶ <http://www.nedirnedemek.com/telgraf-stili-nedir-telgraf-stili-ne-demek>

⁵⁹⁷ Schäfer (Hrsg.), S. 296.

⁵⁹⁸ Echte-Morlang (Hrsg.), RW: AdB., Bd. 4, S. 193.

⁵⁹⁹ Echte-Morlang (Hrsg.), RW: AdB., Bd. 4, S. 193.

myıdı? Devın seçtiği kişinin önünde nasıl titrediğine güçlkle inanılır. Ama bu sadece aşağıdaki yazıda oluyor, bunun için çok fazla kibar olmayarak özür dileme yani aslında sadece özür talep etme konusunda kendime emrediyorum. Büyük olan çok şey kaybetmek zorundaydı, onun varlığı adeta bir cüretkardı, birşeye sahipti, ama küçük olan fakirdi ve bu nedenle dallardaki elma gibi doğallıkla, saflıkla ışıldayabiliyordu ki doğal olarak büyük olan çok iyi hissetti. Büyükler akıllıdır ve sadece bazen onların bilgeliği/akıllılığı onlara çok az yarar sağlar ya da hiç yarar sağlamaz ve küçük olan bunu biliyordu ve büyük olan, küçük olanın bunun farkında olduğunu biliyordu. Büyükler her zaman güçlü müdür? Güç/Kuvvet büyüklkle aynı mıdır? Bunun birbiriyle uyuştuğu düşüncesinde olunmalıydı ve her zaman böyle olmazdı. Belki de yapıyla, bağıntıyla yanlışlık olduğu zaman, aslında büyüklerin küçüklerden daha zayıf/yavaş olduğu ortaya çıkabilir. Büyüklerde bazen iç çatlaklar gibi bir şey vardır. ve küçükler sürekli büyükleri araştırdıklarından, bu belki onların gözünden kaçmaz. Güzel olanların büyük olanlarla çarpıcı biçimde çok benzerlikleri vardır ve küçük olanların çirkin olanlarla, cazibeli olmayanlarla/göz zevkini bozanlarla benzerliği vamiş gibi görünür.⁶⁰⁰

Anlatıcı, büyük ve küçük arasındaki ilişkiyi bir örnekle açıklarken, sözünü ettiği makalenin sonuna gelir. İkinci makaleye geçmeden öncesinde okurla konuşuyormuş gibi okurdan izin ister; *“İkinci makaleye geçmek için izin isteyebilir miyim?”*⁶⁰¹ Anlatıcı, şimdiye kadar detaylı bir biçimde ele almadığı büyük ve küçük arasındaki ilişkiden bir güvensizlikle bahsettiğini dile getirerek ikinci makaleye giriş yapar; *“Bu yüzden bir güvensizlikten, henüz kapsamlı bir biçimde ele almadığım büyük ve küçük arasındaki çok enteresan ilişkiden bahsettim.”*⁶⁰² Onu bu güvensizliğe iten şeyin ne olduğu belirsizdir. Bu makalesini de edebiyattan örnekler vererek yazarken, her iki makaleyi de bitirmiş/yazmış olur. Bunların, anlatıcının/ Walser’in öncesinde tasarladığı ve kaleme aldığı bir makale olmadığı, ilk cümleyi yazdığı andan itibaren iki makale oluşturduğu/oluşturacağı açıktır.

Kullanılan yöntem ve el yazısından başka, mikrogramlarda Walser’in yazısının vazgeçilmez unsurlarına rastlamak da olanaklıdır. Bunlara geçmeden önce Walser’in mikrogram dünyasında metinlerin başlık koyulmadan yazıldığını ancak Walser bunların içerisinden yayımlatmak istediği varsa onları temize çekme sırasında başlıklandırdığını belirtmek gerekir. “Sein Herz hatte für eine Meilerin geglüht” adlı mikrogram metninde başlığın nasıl oluştuğu açıkça görülebilir. Anlatıcı akşamdan başlayan yazma yolculuğunu burada bitirdiğini/sonlandırdığını söyler ve metnin başlığını da o anda

⁶⁰⁰ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 193-194.

⁶⁰¹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 195.

⁶⁰² Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 195.

bulduğunu dile getirir; “*Yazma/Yazı yolculuğumu tamamladım. Çünkü, neyse ki şu an öykümün başlığını buldum.*”⁶⁰³ Bu söylemden hareketle, anlatıcının bir metni yazmaya koyulduğunda başlık koymaksızın yazdığı, sonradan da başlığı eklediği söylenebilir. Peter Utz da, Walser’in kendi eliyle makasla kestiği kâğıtların onun vitrini/ekranı olduğundan, metinlerin başlığa ihtiyacı olmadığını dile getirir.⁶⁰⁴ Başlıksız olan bu mikrogram dünyasında Walser’in yazısının vazgeçilmez unsurlarının ön planda olduğu hemen görülebilir.

“Spät bis alle Nacht herumziehende Jünglinge” adlı mikrogram metni Walser’in tahminen 1925 yılında kaleme aldığı ancak ne temize çektiği ne de yayımladığı metinlerden biri değildir. Metnin karmaşık ve labirentimsi bir yapısı vardır. Görünürde birbirinden bağımsız çeşitli düşüncelerle metin oluşturulur. Metinde, şarkı söyleyen bir delikanlıdan bahsedilir. Söz konusu metin, müziği ele alan tek metin değildir. (Walser’in eserlerinde bestecilere, şarkıcılara, operalara, enstrümanlara ve eserlere göndermeler yer alır.⁶⁰⁵ Ayrıca müzik, Walser’in eserlerinde dile müzikalite veren önemli bir yapı taşı olarak görülür.⁶⁰⁶) Ancak sürekli tartışılan ve Walser’in düzyazılarına konu olan müzik için bu metin önemli ispatları da bünyesinde barındırır.⁶⁰⁷ Burada müziğin Walser’in düzyazısında/düz yazısı için bilinen mecaz bir anlam taşıdığını söylemek yerinde olur. İçeriğin uyumsuz olmasına rağmen, müzik söz konusu olduğundan uyum oluşur. Walser’in dil ile ilgili sanatkârane düzeninde müzik ile ilgili motifler büyük öneme sahiptir. Walser’in hangi durumu müzik ile bağdaştırılabilir sorusu üzerine vereceğimiz cevap açıktır; Spontan yazmaya, derin bir anlam oluşturan müzikal kelimeler ve cümleler ekleyerek, Walser kendi müziğini oluşturur. Peter Utz bu konuda, “Zwang” und “Klang”

⁶⁰³ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 5, S. 113.

⁶⁰⁴ Peter Utz (Lausanne), Robert Walser: Stück ohne Titel, In; Wolfram Groddeck-Reto Sorg (Hrsg.), *Robert Walsers, “Ferne Nähe”*. *Neue Beiträge zur Forschung*, Wilhelm Fink Verlag, München 2007, S. 49-60: S. 54.

⁶⁰⁵ Bernhard Echte, “Das Schwinden ist ihr Leben”, Robert Walser und die Töne, In: Matthias Kassel-Ulrich Mosch (Hrsg.), *“Entre Denges et Denez...” Dokumente zur Schweizer Musikgeschichte 1900-2000*, Schott Musik/Verlag, Mainz 2000, S. 347-352., Bernhard Echte, Klang, Evidenz und Geheimnis, Eine kleine Anregung, Robert Walser zu lesen, In: Siegfried Gerth (Hrsg.), *Beziehungszauber, Musik und Literatur*, o. V., Luchow 2003, S. 42-56., Dieter Borchmeyer: “Ich bin ganz Ohr”, Musik in Robert Walsers Prosa, In: Heinz-Ludwig Arnold (Hrsg.), *Robert Walser*, 4. Neuaufl. (Neufassung), *Text+Kritik*; 12/12a: Zeitschrift für Literatur, München 2004 S. 155-160.

⁶⁰⁶ Valerie Heffernan (Maynooth), “Nicht wahr, es klingt so schön”, Zur Musik des Walser-Textes, In: Anna Fattori-Margit Gigerl (Hrsg.), *Bildersprache und Klangfiguren, Spielformen der Intermedialität bei Robert Walser*, Wilhelm Fink Verlag 2008, S. 219.

⁶⁰⁷ Valerie Heffernan, *Provocation from the Periphery, Robert Walser Re-examined*, Königshausen&Neumann, Würzburg 2007, S. 148-160.

kelimelerinin Walser'in eserlerinde sürekli bir araya gelerek uyum sağladığını belirtir.⁶⁰⁸ Söz konusu metni incelediğimizde, metnin giriş cümlesinin şarkı söyleyen delikanlı ile başladığı görülür. Ardından anılardan bahsedilirken, anlatıcı bir anda kendi sözlerinin nasıl olduğunu anlatmaya başlar. Walser'in metinlerini oluştururken, kendi yazmasına ilişkin araya sıkıştırdığı cümleler itiraf niteliği taşır. Sözlerinin/sözcüklerinin dansçılarla kıyaslanabilir olduğunu söyleyen anlatıcının, yazmasına yönelik iyi bir itirafta bulunduğunu söylemek olanaklıdır. Bir dansçı nasıl oynadığı anda aklına gelen figürleri yapıyorsa, kendisinin de/anlatıcının da yazma esnasında aklına gelenleri yazdığını söylemek yerinde olur. Kendisinin dansçılarla kıyaslanabileceğini söyleyen anlatıcı, onların mükemmel olma/kusursuz olma yolunda garip/gülünç yapı ortaya koyduklarını belirtir. O halde, anlatıcının da metinlerini oluştururken aynı şeyi yaptığını söyleyebiliriz. Walser'in kelimelerinin oluşturduğu melodi, düzyazıya dans ettirerek, biçim ve düzenin içerikten daha önemli olduğunu vurgular.⁶⁰⁹ Kelimelerinin güzelliğini vurgulayan anlatıcı, kıyaslama yaparak düzyazının müzikalliğine ve dolayısıyla hareketliliğine de göndermede bulunmuş olur. Walser'in metinlerinin biçim ve içeriği için temel motiflerden biri olarak görülen "dans" motifinin işin içine sokulması da ayrıca dikkat çeker.

Yakındaki dağlarda devasa anıt figürler vardı, bununla ne demek istediğimi her ne kadar söyleyemesem de, ama öyle değil mi, kulağa çok hoş geliyor ve sözlerim belki de dansçılarla kıyaslanabilir (...)⁶¹⁰

"Neulich lasen meine Augen" adlı mikrogram metninde de anlatıcı, elinin kâğıt üzerinde ordan oraya hareket ettiğini ve coşkulu bir dansçıya benzediğini söyler; "*Şair/yazar elim coşkulu bir dansçıya benzediğinde, onun yazı kâğıdı üzerinde ordan oraya hareket etmesi gibi muhteşem.*"⁶¹¹ Bu, kâğıt üzerinde kurşun kalemle dans etmek yani yazının erotizmi⁶¹² olarak algılanabilir. Bu şekilde satırlar boyunca hızla gittiğini belirten anlatıcının⁶¹³ bu söyleminden hareketle akla Walser'i getirmek olanaklıdır.

⁶⁰⁸ Utz, *Tanz auf den Rändern, Robert Walsers "Jetztzeitstil"*, S. 246.

⁶⁰⁹ Heffernan (Maynooth), "*Nicht wahr, es klingt so schön*", *Zur Musik des Walser-Textes*, S. 222.

⁶¹⁰ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 43.

⁶¹¹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 199.

⁶¹² Kammer, *Figurationen und Gesten des Schreibens: Zur Ästhetik der Produktion in Robert Walsers Prosa der Berner Zeit*, S. 305.

⁶¹³ Jochen Greven (Gaienhofen), "Indem ich schreibe, tapeziere ich." Zur Arbeitsweise Robert Walsers in seiner Berner Zeit, In: Anna Fattori-Margit Gigerl (Hrsg.), *Bildersprache Klangfiguren, Spielformen der Intermedialität bei Robert Walser*, Wilhelm Fink, München 2008, S. 18.

Walser' de kâğıt üzerinde kelimelerin dans ettiğini, hatta yazarak kelimelere kendisinin dans ettirdiğini dile getirir. Anlatıcının ifadesine göre, elinin ordan oraya hareket etmesi ve coşkulu bir dansçıya benzemesi, o anda akla gelenleri hemen kâğıda dökmek istemesinden kaynaklanabilir. Yazma hevesi/arzusu, anlatıcının dile getirdiği bu ifadelerde somutlaşır.

“Das Maß ist bald überschritten” adlı mikrogram metninde ; “*Her bakımdan büyük bir sanatçı oldum (...)*”⁶¹⁴ cümlesiyle kendisinin büyük bir sanatçı olduğunu dile getiren anlatıcı, yazarlığı için içine sokarak, içinde rastlantıya inanan ve ritmin arkadaşı olan sanatçı uyandığını belirtir; “*(...) böylece rastlantıya inanan, ritmin arkadaşı olan içimdeki sanatçı uyanır, (...)*”⁶¹⁵ Bu, bize Walser'i çağırır. Aynı “Spät bis alle Nacht herumziehende Jünglinge” adlı mikrogram metninde olduğu gibi rastlantısal ve ritmik yazma, Walser'in tarzına/üslubuna yapılan bir gönderme olarak algılanabilir.

“Verehrung unterbreche ich gern durch hie und dahige Kohlköpfeleien” adlı mikrogram metninde itaat etmeden bahseden anlatıcının, burada kastetmek istediği, sözün gelişine göre yani doğaçlama yazmaktır. O anda aklına geldiği gibi yazarak, bu yazma biçimine itaat etmiş olmak kastedilir. Doğaçlama yazarken, kendisini biraz olsun müzisyen vari gören anlatıcı, aslında yazmasının ne kadar uyumlu ve ahenkli olduğunu göstermek/vurgulamak ister. Çağrışım zincirinin sonunda oluşan metinlere bakılırsa, bu düşünce kanıtlanmış olur. Bu şekilde yazmaktan haz alan anlatıcının söylemleri Walser'in söylemleri olarak kabul edilebilir ve diğer mikrogramlarda olduğu gibi tarzını/üslubunu yansıtmaya değerlendirebilir;

İtaat etmeyi sadece eğlenceli değil, aynı zamanda yararlı buluyorum. Uysallık/Uysal olmak, bir çamur banyosu gibi işlev görür. Belki de biraz müzisyen ruhluym, fakat bu durum beni mutlu ediyor ve bu yeteneğimi güçlendiriyor.⁶¹⁶

Yazarken aklına gelenleri olduğu gibi vermeye çalışan ve bu durumdan hoşnut olan anlatıcının kazançlı olduğu açıktır. Burada asıl dikkat çeken nokta, uysal olmanın çamur banyosuna benzetilmesidir. “Çamur” için Walser'in/anlatıcının burada kullandığı kelime “Ton” dur. (“wie ein Bad von Tönen”) İlk bakışta “Ton” kelimesiyle akla ses ya

⁶¹⁴ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 59.

⁶¹⁵ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 61.

⁶¹⁶ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 97.

da ahenk gelebilir. Çünkü bu cümleden sonra gelen cümlede müzisyenlikten bahsedilir. Walser de kullandığı kelimeyle okurda farklı şeyler çağrıştırmayı ve okuru ikilemde bırakmayı istemiş olabilir. Bir kez daha ne kadar yetkin/usta olduğunu gördüğümüz Walser'in/anlatıcının, benzetmesine yoğunlaşmak gerekir. Çamurun birçok faydası vardır. Ama en önemli özelliği hafif ağrı ve acıları dindirmesidir. Yaşadığı bir kriz sonucunda üretken olmayı başaran/çektığı ıstırapın üstesinden gelen Walser için uysal olmak ve itaat etmek çamur görevi görür. Uysal olmanın ve itaat etmenin sonucunda istediği üretime geçmiş olan Walser'in çamur ile bir ilişki kurması, anlaşılabilir bir durumdur. Bu şekilde yazarak hem istediğini elde ettiğini hem de bir müzisyen gibi uyumu yakalamış olduğunu söylemek olanaklıdır. Zaten ses uyumu/ahenkli olma/harmoni Walser'in metinlerinin dikkat çeken bir özelliğidir. Bu yüzden söz konusu cümleler, Walser'in yazmasına ilişkin önemli birer açıklama olarak görülebilir.

“Krachen wie Schlangen” adlı mikrogram metninde de *“Burada uğraştığım kombinasyon/kombine etme, oluşumu için çaba harcayan/gösteren itaat eden, virtüöz, keman seslerinin melodik olarak sıralanmasından daha ziyade bir toprak kaymasına benzemiyor musun?”*⁶¹⁷ sorusuyla anlatıcı, kullandığı/başvurduğu kombinasyon ilkesinin burada istediği sonucu veremediğini bize hissettirir. Walser'in mikrogramlarda kullandığı bu yöntemin ilk kez bu şekilde dile getirilmesi büyük bir önem taşır. Bu yöntemi kullanmasındaki amaç anlatıcının söylemlerine bakılırsa melodik bir tını oluşturmaktır. Ancak burada bunun sağlanamamış olduğunun işaretini, anlatıcı soruda gizli olan cevap içerisinde verir. Martin Jürgens, Walser'deki kombinasyon ilkesinin estetik ilkeye dönüştüğünü belirtir. Mozaik, halı, örgü, kombinasyon kavramları sadece Walser tarafından dile getirilen kavramlar değildir ayrıca zamanın edebi ve sanatsal biçimlendirme ilkeleri ile sıkı ilişki içerisinde. Yaklaşık 1912 yılından itibaren kolaj ve montaj tekniği ile paralellik gösteren kombinasyon ilkesini, estetik ilişkiler için simgeler olarak yorumlayan/değerlendiren Jürgens⁶¹⁸, bu kavramın Walser'in yazma biçimindeki yerini/önemini ortaya koyar.

Walser'in metinlerinde müzik ve resmin sık sık ilişki içerisinde olduğu ve sürekli yazmayla bağdaştırıldığı görülebilir. Walser'in hayattayken yayımlattığı “Sätze” adlı

⁶¹⁷ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 106.

⁶¹⁸ Jürgens, S. 128F.

mikrogram metninde buna yakından tanık oluruz; “Müzik benim üzerimde matematiksel yani böylece şiirsel bir etki yaratıyor”⁶¹⁹ cümlesiyle Walser’in müzik ve yazma arasında bir ilişki kurarak şairane cümleler yazdığını/oluşturduğunu ve böylece hoş bir tını/melodi ortaya çıktığını, “Yazmak, karalamak bana çizmekten/çiziktirmekten geliyor gibi görünüyor”⁶²⁰ cümlesinden de yazmak ile çizmenin/karalamanın dolayısıyla mikrogramların altında yatan temel düşüncenin bu olduğunu anlamak olanaklıdır.

“Was ich schreibe, wird vielleicht ein Märchen sein” adlı mikrogram metninde de aynı durum görülebilir. “Burada yazdıklarım belki bir masal olacak”⁶²¹ diyerek anlatıcı yazmaya başlar ve başka sanat dallarıyla yazmayı karşılaştırır. Anlatıcı, bir ressamı işin içine sokarak, bir portre resmetmekle öykü anlatmak arasında benzerlikler olduğunu dillendirir; “Örneğin bir kişi bir portre çizme konusunda ısrarla duruyorsa, bu çabanın bir öyküyü anlatmakla benzerliği olduğuna inanıyorum. Burada yazdığım sanatçı ya da renklerin şairi/yazarı, (...)”⁶²² Resim yapmanın öykü anlatmak ile arasında benzerlik olduğunu dillendiren anlatıcı (Bir portre çizme çabası/uğraşı onun için bir öykü anlatmak ile benzerdir.), şiir üretme konusunda aynı düşünceye sahip değildir. Müziği işin içine sokarak karşılaştırma yapar; “Çizmek/Çiziktirmek şiir yazmakla karşılaştırılabilmeli midir? Belki de bir çizim takriben müzik alanında bir etüd ya da bir sonat olabilir.”⁶²³ Müzik ve resim Walser’in metinlerinde sık sık ilişki içerisindedir. Hatta sık sık duyum ikiliği yaratan bir ilişki içerisindedir. Bir renk ile akustik bir ton/tını, bir ton/tını ile bir renk algılanır.⁶²⁴ (Farbenhören-Tonsehen) Diğer alanlarla karşılaştırma yapan anlatıcı, başta bir masal olabileceğini belirttiği bu yazının/masalın bir zaman portresi içerisinde belki şekil değiştirmiş ya da sona ermiş olacağını belirtirken, bu yazıyı nasıl ele aldığını (fazlasıyla mizahi ve ciddi olmayarak) da dillendirir; “Bu arada fazlasıyla mizahi ya da fazlasıyla ciddi kaleme almayı istemediğim bu masal belki de burada bir zaman portresi içerisine doğru dejenere olabilir ya da sona erebilir.”⁶²⁵ Walser’e özgü olan bu tutumla, resmetmek ve yazmak arasında bağlantı kurularak köyde sanatın zirvesine ulaşmayı umut eden bir sanatçı ve onun başarıp başaramadığı (bundan kasıt üretim yapıp yapmadığıdır)

⁶¹⁹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 410.

⁶²⁰ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 410.

⁶²¹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 153.

⁶²² Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 153.

⁶²³ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 153.

⁶²⁴ Schwerin, S. 144.

⁶²⁵ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 153.

konu edilir. Her gün gezintiye çıkan sanatçı için “*Yaratmak yerine geziyor*”⁶²⁶ dendiği belirtilir. Bu cümlelerle akla ilk gelen Walser olur. Her gün gezintiye çıkan Walser, aslında üretiminin esin kaynağını buradan alır. Dolayısıyla bu metindeki sanatçı için de aynı durum söz konusu olabilir. Walser’in/anlatıcının bunu burada özellikle vurgulamak istediği anlaşılabilir.

Metinlerde yazmaya yönelik itiraflar, araya sıkıştırılan cümlelerde yer alır. “O, ich schreibe hier einen Prosaaufsatz” adlı mikrogram metninde uygun gördüğü her şeyi yazma isteği duyan anlatıcı, “*Her şeyden önce kendimi seven, bazen kendimi anlamaya, uygun gördüğüm bana çok ilginç gelen şeyi burada yazmaya çaba harcayan biriyim*”⁶²⁷ cümlesiyle bu durumu somutlaştırır. Schilling, bu durumu düşüncelerin Walser’de yazılmış olmak isteğini kışkırtması⁶²⁸ olarak açıklar. Bu yazma isteğinin nedeni “Ich war dort insofern prachtvoll” adlı mikrogram metninde açıklanır. Anlatıcı bir bulvarın Robert Walser’in bir şiirine benzediğini söyler. Burada ilk akla gelen, Walser’in şiirinin nasıl olduğu ve hangi özelliğinden dolayı bu bulvarın onun şiirine benzediği sorusudur. Bu şiirde, açıklığa kavuşturmak için her şeyin gerekli görülüp anlatıldığı belirtilerek Walser’in yazma biçimine gönderme yapılır.

Bir bulvar (...) anlayış için gerekli olan herşeyin söylenilmiş olduğu Robert Walser’in bir şiirine benziyordu.⁶²⁹

Akla gelen herşeyin anlatıldığı mikrogram metinlerinde, anlatıcının “(...) *ama şimdi oldukça bilgili kalmak ve anlatımın kesinliğiyle devam etmek benim için çok zordur, çünkü gayet hoş olan bu öyküye hiçbir şekilde hazırlanmadım. Bana ve belki de size içeriğiyle birlikte şato fantastik geliyor*”⁶³⁰ cümlesiyle ve Walser’in hayattayken yayımlattığı “Otilie Wildermuth” adlı mikrogram metninde anlatıcının “*Burada politik bir yazı mı yazıyorum? Bunu henüz bilmiyorum*”⁶³¹ cümlesiyle doğaçlama yazdığı ve yazarken yönlendirme yaptığı açıktır. Metnin oluşumuna dair önceden plan yapmayan anlatıcı, bu cümlelerle yazma eylemini net bir biçimde ortaya koyar. “Nie, nie gibt es bei

⁶²⁶ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 155.

⁶²⁷ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 59.

⁶²⁸ Schilling, S. 108.

⁶²⁹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 5, S. 150.

⁶³⁰ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 110.

⁶³¹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 397.

einem Erzähler meines Kalibers” adlı mikrogram metninde bu düşünceler açıkça dile getirilir;

Bıkkınlık verenimin/Can sıkıntısının bir anlatıcısında, anlatmaya başlamadan önce asla ama asla yeteneğimin büyüklüğüne olan güvende bana bir eksiklik gibi gelen, ki bu vazgeçtiğim bir olay olurdu, dolambaçlı hazırlıklar yoktu.⁶³²

Yeteneğinin büyüklüğüne güvenme konusunda yaşadığı eksiklik gibi görünen dolambaçlı hazırlıkların, anlatmaya başlamadan önce söz konusu olmadığını belirten anlatıcının, doğaçlama yazdığı bu söylemleriyle somutlaşır. O anda ne düşünüyor/hissediyorsa onu yazan anlatıcının bu itirafı, Walser için de kabul edilebilir. Anlatıcının, Saray/Şato öyküsü anlatan anlatıcının, bunu anlatmaktansa köy öyküsü anlatmasının okurun ve hatta kendisinin daha çok hoşuna gideceğini yazarken belirtmesi de tuhaftır; *“Köy öyküsünün bundan daha fazla hoşunuza gideceğini anlamak olanaklıdır. Göreceğiz ve öyle olursa da bu beni sevindirir.”*⁶³³ Bu, mikrogramlarda/Walser’de çok sık rastladığımız bir durumdur. Anlatıcının kafasındaki yazma eylemi, düşünceler, fikirler ve çağrışımlarla bir metne dönüşürken,⁶³⁴ radikalleşen yazmanın konu edilmesi burada söz konusudur; *“Bu cümle bu şekilde olmamalıydı.”*⁶³⁵ Yazma eylemi, Walser için atölyesinde oluşan/oluşturulan bir el işine benzer. Metinde o duyguya kapılan anlatıcı, severek/isteyerek bir hasırcı/sepetçi olup olmadığı düşüncesine varır; *“(…) Sanki bir sepet dokumacısıymışım gibi, (…)”*⁶³⁶ “Mit dem Satz, wie ist es interessant, sich zu fürchten” adlı mikrogram metninde anlatıcının üretimini/yazmasını el işçiliğine/el sanatına benzeterek bir şiirin üretimi sırasında haftalarca ufak ufak parçalara ayırmaktan/dilimlemekten/rendelemek/törpülemekten bahsetmesi dikkat çeker; *“(…) bir şiir yazmayı/üretmeyi başardım. Haftalarca rendeledim ve törpüledim (…)”*⁶³⁷ Böylece anlatıcının ve Walser’in benzer olduğu düşüncesi akla gelebilir. Mektup yazmaktan bahsedilen “Meine Briefe freuen in einem fort” adlı mikrogram metninde de anlatıcı, mektup yazarken, nasıl olduğuna değinir; *“Bir mektup yazdığım da kendimi görüyorum. Ellerim esnaf elleri ve ben muhtemelen son derece hoş/nazik bir doktor olurdum.”*⁶³⁸ Bir

⁶³² Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 238.

⁶³³ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 111.

⁶³⁴ Strelis, S. 48.

⁶³⁵ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 112.

⁶³⁶ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 111.

⁶³⁷ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 5, S. 362.

⁶³⁸ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 5, S. 259.

mektup yazarken, kendisini gördüğünü/anladığını/kendisinin farkına vardığını belirtir. Mektup yazmak ona farkında olmadığı bir şeyi o anda görmesini sağlar. Ellerin sanatkâr/zanaatkâr elleri olduğunu, muhtemelen olağanüstü/fevkaledede hoş bir doktor olabileceğini dile getiren anlatıcının, bir doktor elleri ile nasıl hayat kurtarıyorsa, anlatıcının da burada elleri ile sanatı icra ettiğini, ona hayat verdiğini söylemek istediğini anlamak zor değildir. Bu durumda yazmasını el işçiliğine benzeten Walser ile anlatıcı arasında benzerlik kurulabilir. Aynı durum “Meines Wissens gab es einmal einen Dichter, der sich als ein außerordentlich zartsinniger Frauenbegleiter auswies” adlı mikrogram metninde de görülebilir. Yazmaya yönelik metaforik kullanımların yer aldığı ve 1927 yılının Nisan ayına ait bir takvim yaprağının arkasına not edilen bu metinde, Walser’in, birçok metinde yazarlığı bir el işi/zanaat olarak nitelendirmesine⁶³⁹ rastlanır. 1928/29 yılında yazılan “Eine Art Erzählung” adlı düzyazısında yazarlığını “onurlu/temiz bir zanaat/çalışma/uzmanlık alanı (ein ehrliches Handwerk/ein Betrieb/ein Metier)”⁶⁴⁰ olarak nitelendirmesi buna örnek verilebilir ve açıkça “arabeskische Ornamentik, “Spinnewebe” ve Teppichweberei” işaret edildiği görülebilir;

(...) uzatılmış, şam bıçağına/kakmalı kılıca benzer lirik seslerden ve arabesk süslemeden başka hiçbirşey olmayan, bu yüzden bir çeşit örümcek ağı ya da halı dokuma gibi görünen romanların ona rahatlıkla ulaştığı (...)⁶⁴¹

Bir dokuma/örgü asla birbirine karışmayan, farklı ve bağımsız elementlerden (farklı renkte ya da farklı kalınlıkta ipler) oluşur. İki farklı renkteki ip ayrı ve daima farklı kalarak, bilinen örnek için birbirine karışırlar/bir araya gelirler. Bir dokumanın farklı örneği, farklı sırada ve farklı kalınlıkta birbirleriyle dokunmuş aynı iplerden oluşur. Burada da bu duruma işaret edilir. Ayrıca anlatıcı/Walser, burada “arabesk süsleme sanatından/nakıştan” bahseder. Walser ‘in ve önce biçim, sonra konu anlayışını çok iyi benimsemiş ve anlatmış Alman kökenli İsviçreli bir ressam olan Paul Klee’nin eserlerinde bulunan yeni üslubun elementleri olduğu ve bu noktada göz ardı edilmemesi gerektiği söylenir.⁶⁴² Düz yazıda bir Paul Klee olduğu söylenen Walser’ de⁶⁴³ ön planda

⁶³⁹ Schwerin (Hamburg), “Eine nicht uninteressante Kunstgewerbliche Spielerei”. *Spinnewebe und Teppichweberei im Werk von Robert Walser und Paul Klee*, S. 267.

⁶⁴⁰ Greven (Hrsg.), *RW: SW 20*, S. 322.

⁶⁴¹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 136.

⁶⁴² Schwerin, S. 269.

⁶⁴³ Schwerin (Hamburg), “Eine nicht uninteressante Kunstgewerbliche Spielerei”. *Spinnewebe und Teppichweberei im Werk von Robert Walser und Paul Klee*, S. 274.

olaylar ve kişiler değil, birbirine geçmişlik söz konusudur. Dokuma mecazının yanında, Fransızca bir kelime olan ve "Arap etkinliği" anlamına gelen Arabesk, Endülüs başta olmak üzere Arap mimarisinde rastlanan ince taş işlemleri sanatıdır. Genelde karmaşık geometrik şekillerden oluşur. Birbirine geçmiş biçimlerden oluşan bu bezeme düzenine batılı ülkeler Arabesk sanatı adını verir. Bu sanat ve bu metin karşılaştırıldığında her ikisinde de ortak olan birbirine geçme ve karışmadır. Bu metin için, dilin betimsel ve canlandırıcı işlevinin, belirgin olmayan konuyu geri plana attığını söylemek de olanaklıdır. Walser'in mikrogramlarında aynı buradaki gibi (yukarıdaki alıntıya bakılırsa bu görülebilir.) çok büyük bir incelikle birbirine sıkıştırılmış bir içerik söz konusudur.⁶⁴⁴ Böylece, daima detaylı, daha detaylı, kelime yönünden daha zengin, daha dikkat dağıtıcı ve anlam bakımından daha boş metinler ortaya çıkar. Dikkat dağıtan/şaşırtan yan cümle örgüsüyle, daima yeni cümlelerin ya da bir cümlenin karmaşık hale getirilmesi ile meydana gelen ölçüsüz/sınır tanımayan birbiri ardına gelme durumu, Walser'in artistik bir işleve sahip olan üslup ideali olarak anlaşılabilir. Tüm bunların, Walser'in mikrografik atölyesinde yer alan unsurlar/elementler olduğu görülebilir;

Die Verleger zögerten jeweilen sehr, die anscheinend epischen Produkte in den Rahmen ihres Vertriebs übergehen zu lassen, da das Prüfen und Lesen derselben sie in hohem Maße anstrenge und sie auf den Einfall kommen mußten, sich zu sagen, beim allfälligen schätzenswerten Abnehmer sei dies wahrscheinlich ebenfalls der Fall. Der Dichter dichtete in einem Schloß romanähnliche Gedichte, kolossal zierliche Zusammengeschobenheit(en) von durchweg abenteuerlichem Charakter, die mitunter förmlich vor Zuckering aufschrien, womit sie gesalzen und gepfeffert worden waren. Er besaß die behendesten Beine, womit sich je ein Angehöriger der Schriftstellerzunft ausgestattet sah, und mit Hülfe dieses Marschwerkzeuges legte er von Zeit zu Zeit diejenigen Strecken zurück, die nötig sein mochten, um bis dorthin zu gelangen, wo seine schönen Essays entsprangen, die mit Expansivismen in's Novellistische gespickt waren wie ein Braten mit Speckmümpfelchen, damit er um so genehmer munde. Hinwiederum reimte und schleppte er Novellen zusammen, die mit ihren kristallklaren Wahrheiten eine Tropfsteinhöhle voll Analysen bildeten. Wegen all (der) witzübersäten Seiten, die dieser Dichter schrieb, der, sobald er dichtete, zum Schriftsteller wurde, wenn er aber schriftstellerte, einen Dichter aus sich machte, bekamen Damen Wehmutanfalle, um sich anderseits die Erholung zu gönen, über seine Ernsthaftigkeit zu witzeln, die ihnen offenbar ebenso lächerlich vorkam, wie seine Lächerlichkeiten sie mit Nachdenklichkeit umspann(en) und umschlang(en), je nachdem (man) es gesagt haben will.⁶⁴⁵

⁶⁴⁴ Schwerin (Hamburg), "Eine nicht uninteressante Kunstgewerbliche Spielerei". *Spinnengewebe und Teppichweberei im Werk von Robert Walser und Paul Klee*, S. 269-270.

⁶⁴⁵ Alıntının Türkçesi anlatılanlar net bir şekilde görülebilir diye burada verilmektedir; Görünüşte epik ürünleri incelemek ve okumak büyük ölçüde yayımcıları zorladığı ve olası değerli bir alıcıda da muhtemelen aynı durumun olacağını söyleme fikrini ortaya çıkarmak zorunda oldukları için, yayımcılar bunları satış kanallarına çevirmek konusunda çok tereddüt ediyorlardı. Şair bir şatoda romana benzer şiirler,

Walser, Bern dönemindeki eserlerinde sık sık anlam bağı kurma hevesinden⁶⁴⁶ ve yazarlığını ilginç olan uygulamalı tasarımcılıkla/işçilikle ilgili bir oyun olarak gördüğünden⁶⁴⁷ bahseder. Örneğin, 1926 yılının Mart ayında “Neuen Schweizer Rundschau” adlı dergide yayımlanan “Die Ruine” adlı düzyazıda kendi metninin yapısına/oluşumuna imada bulunur; “*Burada tekrar bir sepet dokumacısı gibi araya/içine bir nuvel karıştırıyorum.*”⁶⁴⁸ 1925 yılında Rychner’e olan bir mektupta Walser, “Die Ruine” adlı düzyazının biraz bileşim gibi (etwas wie eine Kombination)⁶⁴⁹ olduğuna işaret eder. Mikrogramlarda da aynı durumun geçerli olduğunu ve anlatıcının Walser’e açıkça göndermede bulunduğunu belirtmek olanaklıdır.

Otomatik bir yazma eyleminin programlı hareketinin görüldüğü “Die Worte, die ich hier aussprechen will, haben einen eigenen Willen” adlı mikrogram metninde anlatıcının, konu olarak/yaparak kendi hareketini yazdığı sırada yansıttığı görülebilir.⁶⁵⁰ Anlatıcı, yazma stiline ilişkin ayrıntıları/açıklamaları, Dürer’in melankoli tasviri ile ilişki içerisine sokarak verir/yapar. Bu da Walser’in üslubunu/tarzını ortaya koyar niteliktedir.

Tartışılmaz konuşma özgürlüğü ile burada ve orada otlayan ineklerden birinin omurgasını yaladığını ya da beni, kuyruğun ya da cinsel organın büyüleyici kıvrıklığını, toprağın huzurunun ve sevgisinin kamçıladığını söyleyebiliyorum ve buna rağmen benim orta halli odamda/orta halli bir odada kaleme alınan bu şiir ki ben böyle görüyorum, nesir halindeki yazılarımın zincirinde yer alan mevcut sırayı kavramaya boşuna çaba harcayacak olan biraz ciddiyete neden olma konusunda sadece bir çabayı ortaya koymaz, (...)⁶⁵¹

tuzlanmış ve biberlenmiş olan, şeker katmadan önce/tatlı sözler söylemeden önce, bazen gerçekten bağırın, daima maceralı olan içeriğin, muazzam zarif bir biçimde birbiri içerisine geçmişliği/geçmişlikleri kaleme alıyordu. O en hızlı/esnek bacaklara sahipti ki yazarlar loncasının her bir üyesi bunu gördü ve daha keyifli hale getirmek için, bu yürüyüş aracının yardımıyla, domuz yağlı pastırmalı bir kızartma gibi romancıya özgüliğe giden genişlemecilikle dolu olan, güzel denemelerinin geldiği yere gitmek için zaman zaman gerekli olabilecek mesafeleri katetti. Bununla birlikte, kristal berraklığındaki gerçekleri ile analizlerle dolu bir sarkıt mağara oluşturan nuveleri kafiyeliyordu ve beraberinde sürüklüyordu. Yazarken yazar olan, yazdığı zaman kendinden bir yazar yapan bu yazarın kaleme aldığı tüm şaka içerikli sayfalardan dolayı bayanlar diğer taraftan dinlenmek için, ne söylenilmek istenildiğine bağlı olarak, yazarların gülünçlüklerinin onları düşüncelilikle sardığı ve sarmaladığı gibi, onlara açık açık gülünç gelen yazarların ciddiyeti hakkında şaka yapmak için nostaljiye kapılır. Bkz. Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 136.

⁶⁴⁶ Greven (Hrsg.), *RW: SW 18*, S. 48.

⁶⁴⁷ Greven (Hrsg.), *RW: SW 19*, S. 146.

⁶⁴⁸ Greven (Hrsg.), *RW: SW 17*, S. 135.

⁶⁴⁹ Schäfer (Hrsg.), S. 233.

⁶⁵⁰ Marion Gees, *Schauspiel auf Papier, Gebärde und Maskierung in der Prosa Robert Walsers*, Erich Schmidt Verlag, Paderborn, Berlin 2001, S. 145.

⁶⁵¹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 198.

Walser'in üslubu/tarzi olarak nitelendirilen bir başka durum mikrogramlarında montaj-kolaj tekniğini kullanmasıdır. Gerçekliğin sayısız küçük detaylardan oluşan bir kolaj olarak ortaya çıktığı Walser'in⁶⁵², bu tekniği en iyi ortaya koyduğu mikrogram metni "Alljährlich gibt es hier in dieser Stadt" adlı metindir. Olayların yok sayıldığı, hatta sıralamasının olmadığı, her şeyin simultan olduğu bu teknikle burada net bir biçimde görülebilir;

Birçok insanın omuzları karla kaplı gibi görünüyordu, ama onlar sadece müsvedde kâğıt parçalarıydı. Bu tür kırpıntı kâğıtların kullanımı, belge, iz, bir tür geçici kardeşlik duygusunun hatta insanseverliğin yaygın ifadesini oluşturur. Mutlu olduğu için, komşularının yüzüne ve elbisesine fırlatılır ki bu zarar vermeyebilir, incitmeyebilir, kirletmeyebilir, temiz olduğu ve bağlamaksızın durduğu için. Sadece hafifçe sallamak gerekir ve üzerinizde duran şey rahatça aşağıya düşer. Bu nedenle, birçoğu böyle bir kâğıt topaklanması hassasiyetini düşünmüştü ve kalabalığın yüzleri arasında görülür (...)⁶⁵³

Bu metinde bütünlüğün parçalanmışlığını ve elementlerin mozaik taşları gibi monte edildiğini görebiliriz.⁶⁵⁴ Farklı değişik olayların aynı zamanda kaydedildiğini ve böylece Walser'in simultan hissini uyandırdığını söylemek de yerinde olur.

"Ramses der Zweite wurde von Jahrhundert zu Jahrhundert jünger" adlı mikrogram metninde de Walser'in tekniği açıkça görülebilir. Cümlelerdeki küçük saçmalıklar, ani geçişler, atlamalar ve kararsızlığa götürme söz konusudur. Öncelikle "o" diye bahsedilen kişi, onu çocuklar gibi vızıldayarak kuşatan düşüncelerini ortaya/açığa çıkartır. Bir virgülden sonra, "ama" ile devam edilir. Buradaki "aber" oyuna bir yanılma sokar; "klagende" ve "preisgegeben" kelimeleri ile ortaya çıkan tehdit güçlenir. Evin önündeki çocuklar sanki gizlenir, bakış "aber" bağlacından sonraki yeni/neue kelimesine yöneltilir. Daha sonra karşımıza çıkan bir virgülden sonra, o diye bahsedilen kişi bu yeni çocukları akılda tutmadığına karar verir. Buradan açıkça, söz konusu çocukların onu başta kuşatan çocuklar olduğunu ama unutulduğunu anlayabiliriz. (Atmak değil de unutmak Walser'in bir başka tekniği olarak görülür.)⁶⁵⁵

Düşünceleri onu kuşatır, terkedilmiş ve eve girmek isteyen, haykıran, şaşırın çocuklar gibi etrafını sarar, ama tekrar, akılda

⁶⁵² Schwerin, S. 151-152.

⁶⁵³ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 5, S. 76.

⁶⁵⁴ Schwerin, S. 157.

⁶⁵⁵ Zschokke (Berlin), S. 26.

tutmak istemediği, yenileri bulur. Bu Ramses çok basit bir dünya.⁶⁵⁶

“Es gibt Leute, die einem übel nehmen, daß man die und die Dame liebt und nicht eine andere” adlı mikrogram metninde anlatıcı, yazma biçimini/yazım tarzını basit olarak görür ve kullanılan ifadelerin bir yazarın düşünce/fikir zenginliğini ortaya koyduğunu dillendirir; “*Yazım tarzım biraz basit ama değişken ifadeler bir yazarın fikir zenginliğini oluşturuyor mu?*”⁶⁵⁷ Metinde fikir zenginliğini ortaya koyanın, yazarın tarzı/üslubu olduğu söylenebilir. Bu tarz/üslup yazar ile bütünleşir. Walser de tarzı/üslubu ile ön planda yer aldığından⁶⁵⁸ burada ona gönderme yapılabilir. Anlatıcı, yazısını nasıl gördüğüne değinir ve uzun zamandır bu kadar çok yazmadığını da itiraf eder; “*Bu kapsamlı yazıyla neredeyse iftihar edebilirsiniz, çünkü uzun zamandır hiçkimseye bu kadar çok yazmadım.*”⁶⁵⁹ “Ich trat auf den Balkon” adlı mikrogram şiirin de Walser ile bağdaştırılabilecek anlatıcının yazmasına ilişkin söylemleri yer alır. Şairane üretimi için hayatını kullanan Walser’in,⁶⁶⁰ kafiyeli bir biçimde yazdığı bu mikrogram şiirinde anlatıcı, balkona girdiğini belirtir. Bundan kastı, yazı dünyasına/alanına girmesi olabilir. Anlatıcının, bu alana alaycı bir tavırla girmesi, kendisi hakkında itiraf ettiği/bize verdiği en önemli bilgidir. Walser’in dilinin ironik olduğu çoğu eleştirmen tarafından dile getirilir. Hatta Strebel, ironinin, Walser’in zihninde, ruhunda ve ifadesinde tamamen özel bir biçimde ortaya çıkan/beliren düşüncelerin, duyguların ve davranışların karmaşık görünümü olarak anlaşıldığını ve bir öznenin bir nesne karşısındaki bütün hassasiyetini/duyarlılığını ortaya konduğunu belirtir. Walser’deki ironinin esas nedeninin psikolojik olduğunu ve yazmasının temel özelliklerinden biri olarak görüldüğünü ifade eder. Walser’in anlatıcısının aslında olayları anlatmadığını aksine o anda olanları anlatarak heyecan uyandırmaya çalıştığını ve bunun Walser’in metinlerinde belirgin olduğunu vurgular. Burada da Walser’in anlatıcısı için daha doğrusu lirik ben için aynı durumun geçerli olduğunu anlamak olanaklıdır. “Aklın aydınlıklarından parıldayarak”

⁶⁵⁶ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 5, S. 221.

⁶⁵⁷ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 231.

⁶⁵⁸ Schilling, S. 106-122.

⁶⁵⁹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 232.

⁶⁶⁰ Bernd Hüppauf (Hrsg.), *Provokation und Idylle, Über Robert Walsers Prosa, Beiträge von Jochen Greven, Fritz Hackert, Bernd Hüppauf, Klaus-Peter Philippi, Dierk Rodewald, Ernst Klett Verlag, Stuttgart 1971, S. 82.*

mısrası bizi farklı bir alana yönlendirir. Bu aklın aydınlıklarından kasıt, akla göre hareket edilmezse, arzuların gerçekleşmesi için duyguları kandıracak açıklamalar yapılarak geçici tatminler sağlanması olabilir. Burada bunun tam tersi bir durum söz konusudur. Lirik benin üretime dair arzuladıkları gerçekleşir. Bir aşçı gibi kendisinin bu zarif/fevkalade mısraları hazırladığı görülür. Nasıl ki bir aşçı mutfağında yemeğini istediği şekilde, bağımsız ve özgür biçimde, herhangi bir baskı olmaksızın hazırlıyorsa, lirik ben de burada aynı şeyi yapar. Kâğıtların hepsinin soluğunu kestiğini belirtir. Bu durum, önünde çok fazla kâğıt olduğunun göstergesidir. Kâğıt sıkıntısı yaşayan bir kişinin ya da çok fazla üretim yapmış olan bir kişinin akla gelmesi olanaklıdır. Önünde duran kâğıtların boş ya da dolu olduğuna dair herhangi bir gönderme yapılmamaktadır. Bu, üretme konusunda sıkıntı yaşayan bir kişinin, ürettikleri karşısında yaşadığı bir durum ya da kâğıt bulamayan bir kişinin bir anda fazla kâğıt bulmasına yönelik verilen bir tepki olarak değerlendirilebilir. Övünen zihnin bir kuğuya benzemesinin kendisini şaşırttığını belirten lirik benin, kendisinden beklemediği bir durumla karşı karşıya olduğu açıktır. Özellikle kuğunun seçilmiş olması da buna yapılan bilinçli bir gönderme olarak görülebilir. Kuğular gururlu bir şekilde yavaş yavaş süzülürler. Walser de bu küçük yazının alçaklığında gururlu bir yapıya sahiptir. Kuğuların görünüşündeki asillik herkesin onlara hayranlık duymasına neden olur. Buradaki asillik de hem mikrogramların görünüşünün hem de Walser'in üretiminin asilliği olarak görülebilir. Kuğular hoş ve estetik yaratılmışlardır. Walser de mikrogramlarını aynı şekilde üretir. Ayrıca kuğunun hızlı koşan ve yüzen bir kuş olması sebebiyle, Walser'in bu seri üretimine de göndermenin olduğu söylenebilir.

Ich trat auf den Balkon
 mit einer Art von Hohn,
 schimmernd von Verstandeshelligkeiten.
 Man sieht mich feine Verse zubereiten.
 Als waere ich ein Koch.
 Was kommt nun noch?
 Die Blaetter alle halten den Atem an,
 mein sich brüstender Geist glich einem Schwan,
 nimmt mich wunder, was da nun komme.
 Aus einer Haustür trat eine Fromme,
 die führte vorsichtig eine kranke Frau.

Ich mir übrigens nie so recht trau'.
 Wie ich nun die Kranke so leidend schreiten sehen mußte,
 ich auf einmal um Vieles viel besser, süßer wußte.
 Ein kleines Windelein
 zog in die zögernde Blätter ein,
 machte sie beben.
 Ich habe in gewissen Stunden
 das Leben
 wunderbar gefunden.
 Jemand lacht,
 der sich über sich selbst lustig macht.⁶⁶¹

İroninin açıkça hissedildiği bir başka mikrogram metni de “Der Schlingel” adlı mikrogram metnidir. Anlatıcı, metnin daha ilk cümlesiyle ne hakkında yazacağını belirtir; *“Anlatmak için kalemi elime almadan önce, Afrika antilobu üzerine bir şeyler yazmaya yönelik neşeli isteğim neredeyse beni korkutuyor ve ben, belli bir duyguyla, mendille burnumu sümkürüyorum.”*⁶⁶² Bu cümleyle, anlatıcının içinde bulunduğu durumu netleştirmek olanaklıdır. Metnin labirente benzeyen yapısının oluşmasına izin veren anlatıcının sonsuz anlatma isteği bu cümlelerle somutlaşır.⁶⁶³ *“Bu arada dün akşam hızlıca düşünmek aklıma geldi, yazılarım ve nesir halindeki açıklamalarım belki de özgeçmişime dayanmayan bir tür tiyatrodaki kişilerin sahne performansı gibi bir şey olabilir”*⁶⁶⁴ cümlesiyle yazdıklarını değerlendiren anlatıcı, yazdıklarıyla kendisini hiçbir şekilde bağdaştırmaz. Yazdıkları bir tiyatrocunun tiyatrodaki performansı yani kendisine ait olmayan bir yüzü gibidir/rolünün gerektirdiği bir durumdur ya da anlatıcı bu şekilde değerlendirir. Metinde ilginç olan bu söylem, anlatıcıya farklı bir açıdan bakmamızı sağlayabilir. Walser’in metinlerinin çıkış noktasının kendi hayatı olduğu

⁶⁶¹ Alıntının Türkçesi şiirin orijinali net bir şekilde görülebilir diye burada verilmektedir; Aklın aydınlıklarından parıldayarak, bir tür alayla balkona giriyordum. Fevkalade mısralar hazırlarken görülürüm. Sanki bir aşçı gibi. Şimdi başka ne oluyor? Kâğıtların hepsi nefesini tutuyor, övünen zihnim bir kuğuya benziyordu, şimdi ne olduğu konusunda aklım beni şaşırtıyor. Bir evin kapısından dindar bir kadın çıkıyordu ki hasta bir kadını dikkatlice götürüyordu. Bu arada asla cüret edemem. Şimdi hastayı bu kadar acı çekerken nasıl görmek zorunda kaldığımı, birdenbire çok daha iyi anladım. Bezli küçük bir çocuk, duraksayan kâğıtların içine daldı ve onları dağıttı. Belirli saatlerde hayatı olağanüstü buldum. Kendisiyle dalga geçen birisi gülüyor. Bkz. Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 2, S. 299.

⁶⁶² Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 37.

⁶⁶³ Peter Utz (Lausanne), *Robert Walser: Stück ohne Titel*, S. 55.

⁶⁶⁴ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 37.

düşünüldüğünde, anlatıcıyı ve Walser’i birbirinden tamamen ayrı tutmak ve hiçbir şekilde bağdaştırmamak olanaksızdır. Anlatıcının yazdıklarının özellikle özgeçmişine dayanmadığını belirtmesi, ironi yaptığı düşüncesini akla getirebilir. Kişi/tiyatrocu/yazar, içinde bir nebze olsun hissedemediği rolü oynayamazsa, yazar da kendisinden bir parça bir şey barındırmayan bir durumu yazamaz. Dolayısıyla bu düşünce, anlatıcının yazdıklarının tamamen kendisiyle bağdaştırılmasa bile, yazdıklarının anlatıcı ile uyuşan noktaları olduğunu ortaya koyabilir.

“Sein Herz hatte für eine Meilerin geglüht” adlı mikrogram metninde yukarıdaki metinde olduğu gibi anlatıcının korku yaşadığı hissedilebilir. Yazmaya başladığı andaki durumunu “*Bence bu anlatıya güzel bir şekilde başladım ve korkmuyorum, giderek başarısız oldu ve sonunda hoşuma gitmedi.*”⁶⁶⁵ cümlesiyle açıklayan anlatıcı, anlatıya güzel başladığını ancak anlatının giderek başarısız olduğunu ve metnin sonunda hoşuna gitmediğini belirtir. Yazdığı sırada, o anda anlattığı konuyu yarıda bırakıp düşündüklerini dillendirmesi okura garip gelse de, Walser’in üslubu göz önünde bulundurulduğunda bu durum normal karşılanabilir. Çünkü dil başarısızlığı duygusu Walser’in yazma sürecini belirler ve bu durum, yazma sürecindeki yarıda kesme/bırakma olarak ortaya çıkar.⁶⁶⁶

“Göttin der Dichtkunst, bitte, bitte!” adlı mikrogram metninde, anlatıcı kendi stilini/üslubunu açıkça dillendirir. Stilini/üslubunu “*Seltsamkeitsstil*” (acayıplık/tuhaflık/gariplik üslubu) olarak değerlendiren anlatıcı aracılığıyla, Walser’in üslubu işaret edilir ve bununla gizli bir yazma ilkesi söz konusu olur.⁶⁶⁷ Bu üslupta seçilmiş dağınıklık/karmaşıklık ve metinlerin labirentimsiliği vardır. Sözü kesmeler ve direkt okura yönelmeler, bu üslubun göze çarpan özellikleri arasındadır.⁶⁶⁸ Anlatıcı da anlatımının nasıl olduğunun farkındadır ve kendisine gönderme yaparak, okur karşısında garip/tuhaf stilini/üslubunu kabullenmiş olur.

Harika bir düşünce öyle değil mi? Bunun için ne düşünüyorsun? Bu garip/tuhaf olan üslupla kitap ciltleri oluşturursam? Bu konuya ilişkin bir düşüncem var mı?⁶⁶⁹

⁶⁶⁵ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 5, S. 112.

⁶⁶⁶ Schwerin, S. 181.

⁶⁶⁷ Schwerin (Hamburg), “*Eine nicht uninteressante Kunstgewerbliche Spielerei*”. *Spinnengewebe und Teppichweberei im Werk von Robert Walser und Paul Klee*, S. 269.

⁶⁶⁸ Peter Hamm, *Der Wille zur Ohnmacht, Über Robert Walser, Fernando Pessoa, Julien Green, Nelly Sachs, Ingeborg Bachmann, Martin Walser und andere*, Carl Hanser Verlag, München, Wien 1992, S. 52.

⁶⁶⁹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 90.

Anlatıcı, “Spät bis alle Nacht herumziehende Jünglinge” adlı mikrogramda da bu durumu belirtir. Acayip/alışılmışın dışında ve görünürde sanatsal olan bu öyküde adamakıllı bir ilerleme sağladığını, kesinlikle başladığı şeyi sonuca ulaştırmak zorunda olduğunu ve okura itaatkâr bir şekilde rapor ettiğini bildirmesi hem anlatıcının hem de Walser’in yazma özelliklerindedir;

(...) bu garip ve görünüşte sanatsal olarak başlatılan öyküde zaten adamakıllı bir ilerleme kaydettiğimi ve eğer anlatmaya devam edersem kesinlikle yapmam gerekenden başka hiçbir şey yapmam ve böylece itaatkâr bir biçimde size rapor ederim, (...)⁶⁷⁰

Walser’in edebiyat sanatına yakından tanık olduğumuz mikrogram metni “Und nun spielte er leider Klavier” adlı mikrogram metnidir. “*Ve şimdi, ne yazık ki piyano çalıyordu; (...)*”⁶⁷¹ cümlesi ile müzik işin içine sokulur ve uyumak (schlafen) ve yaratmak (schaffen) eylemleri harmanlanır. Walser için, uykulu yazma olarak nitelendirilen bu durum,⁶⁷² bilinçaltına itilerek rüyada ortaya çıkar. Bir başka deyişle bilinçaltına itilen yazma eylemi, her durumda kendisini gösterir.

Daha sonra ev sahibi ile vedalaşmaksızın bahçeye gitti ve büyük dallı budaklı bir çam ağacının altına uzandı ve rüyasında bir kitap yazmakla yükümlü olduğu ancak nasıl başlayacağını bilemediği derin bir uykuya daldı. Uyandığında gece olmuştu (...)⁶⁷³

“Ich brauche mich nicht lange zu besinnen” adlı mikrogram şiirinde de aynı durum geçerlidir. Kıtaya hangi kelimelerle başlaması gerektiği konusunda uzun uzadıya düşünmesine gerek olmadığını belirterek daha doğrusu doğaçlama yazmaya başlayan lirik ben, “*(...) uyanışım ve aynı zamanda derin bir uykudayım.*”⁶⁷⁴ cümlesi ile kendi çalışma biçimini detaylı bir biçimde dile getirir.⁶⁷⁵

Walser’in bilinçaltında sürekli yazma eyleminin var olduğunu saptadığımız bir başka mikrogram metni de Prag basınında yayımlanan “Wenn ich bei mir von einer

⁶⁷⁰ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 43.

⁶⁷¹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 115.

⁶⁷² Kammer, *Figurationen und Gesten des Schreibens, Zur Ästhetik der Produktion in Robert Walsers Prosa der Berner Zeit*, S. 174.

⁶⁷³ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 118.

⁶⁷⁴ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 2, S. 335.

⁶⁷⁵ Echte, *Nie eine Zeile verbessert? Beobachtungen an Robert Walsers Manuskripten*, S. 61.

Sehnsucht reden darf" adlı mikrogram metnidir. Walser'in gerçek hayatından kesitlerin bulunduğu bu metinde anlatıcının nasıl bir yazar olduğuna/bir yazar olarak görüldüğüne dair söylemler yer alır. Bir gezinti sırasında eline bir sap aldığını ve bu sapın ona sanki kalem sapı tutuyormuş gibi zevk verdiğini ve bununla o anda zihninde yazdığını belirten anlatıcının zihninin sürekli yazmayla meşgul olduğu açıktır. En ufak bir şeyi kalemle bağdaştırması ve yazmaya yönelmesi onun bu alana nasıl yoğunlaştığının göstergesidir. Walser'in Avusturya'lı oyun yazarı, şair, anlatıcı ve çevirmen olan Siegfried Trebitsch ile olan konuşmasının burada yer alması⁶⁷⁶ ve Trebitsch'in Walser hakkındaki söylemi ilginçtir. Diğer yazarların bir şekilde boşlukları doldurduğunu ya da bu amaç için yazdığını belirtirken, Walser'in sadece zevk için yazdığını söylemesi dikkat çeker. Walser'i bir yazar olarak eleştiren Trebitsch'in bu söylemi, Walser'in nasıl bir yazar olduğuna dair net bir bilgi veren bir açıklama olarak değerlendirilebilir.

Dünkü gezintimde, kış mevsimine ait ince bir sap kopardım ve bir kalem gibi onu elimde tutmak ve bununla zihnimde yazmak bana zevk verdi, buradan benim bir gazeteci doğası için ne olduğum anlaşılabilir. Bir gün bana "Diğer yazarlar herhangi bir şekilde boşlukları doldururlar, ancak siz, Walser, bana öyle geliyor ki, sadece zevkiniz için yazıyorsunuz." diyen Bay Siegfried Trebitsch değil miydi? O zamanlar bir sanat derneğinin sekreteri olarak kendi yararım için nefes alıyordum (...)⁶⁷⁷

Trebitsch'in Walser'i nasıl bir yazar olarak görmesinin yanı sıra anlatıcı da zevk için yazdığını itiraf eder; "Hätten wir nicht so viele moralische Hitzköpfe" adlı mikrogram metninde yer alan "*Kendi zevkim için yazarım. Ben bir süs bitkisiyim*"⁶⁷⁸ cümlesi ve "Gewiß bin ich hie und da geziert" adlı mikrogram metninde yer alan "(...) *ben bir kez daha burada yalnızca zevkim için yazdım*"⁶⁷⁹ cümlesi burada yalnızca zevki için yazdığını belirten anlatıcının başka hiçbir amacının olmadığına bir kanıttır.

"Ich weiß zur Stunde nicht recht" adlı mikrogram metninde akla gelebilecek her konuda yazılan cümlelerle oluşturulan bir metin söz konusudur. Walser'in yazısı için tipik olan bu metinde ("mariebashkirtseffinsichaufgenommenhaben" gibi birleşik kelimeler, sık sık yazma eyleminin geçmesi ve düz yazı olarak başlanılan metnin şiir olarak sonlandırılması dikkat çeker.) anlatıcının "er" diye bahsettiği figüre yönelik söyleminden

⁶⁷⁶ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 2, S. 570-571.

⁶⁷⁷ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 2, S. 484.

⁶⁷⁸ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 5, S. 366.

⁶⁷⁹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 2, S. 253.

yazar olduğu anlaşılabilir; “*O da benim gibi keyifsiz bir güne yazıyor.*”⁶⁸⁰ Hatta anlatıcı kendisini “*İçimdeki köşe yazarı gözlerini en tatlı gerekçe için açıyor, (...)*”⁶⁸¹ cümlesiyle bir köşe yazarı olarak nitelendirir. Hemen akla Walser’in geldiği bu cümlede, Walser’i bir köşe yazarı olarak nitelendiren⁶⁸² çoğu eleştirmeni doğrular bir durum söz konusudur. Aynı nitelendirme “*Ich erteile mir den Befehl, mir einzubilden*” adlı mikrogram metninde de yer alır. Anlatıcı kültür sayfası yazarlarının bazen uydurduğunu/yazdığını söyleyerek, bu konuda bu yazının küçük bir deneme olduğunu belirtir; “*Köşe yazarları bazen yazar. Bu da bugün bunun küçük bir örneği.*”⁶⁸³ Bu söylemden hareketle, anlatıcının kendisini bir kültür sayfası yazarı olarak gördüğü ve bunu burada uyguladığı açıktır. Aynı açıklama “*Gestatten Sie mir, sehr verehrte Frau, einige Zeilen an Sie zu richten*” adlı mikrogram metninde de yer alır. Kendisini bazen boşta gezen biri olarak gördüğünü ama genelde çalışkan olduğunu, yabancı gazetelere büyük ya da küçük, kanatkar ya da önemli yazılarla hizmette bulunduğunu belirten anlatıcı, okurun isterse kendisini bir gazeteci pek ala bir yazar olarak da görebileceğini/değerlendirebileceğini söyler. (Ben anlatıcı kendisini bir gazeteci olarak görür.⁶⁸⁴) İcra ettiği/yaptığı gazetecilik ağırlıklı olarak şairane notlar içerdiği için, gazetecinin arkasına hemen yazarı da ekler. Aslında bu açıklamalar, son zamanlarda yazarlıkla ilgili anlayışının değişiminin metinlerine yansıyan⁶⁸⁵ Walser’e aittir;

Ben bir yazar ve edebiyat uzmanıyım ve vatandaşı olduğunuz şehirde neredeyse ruhsuzca eğlendim ki bununla kendimi kendimle tam bir memnuniyetin varlığında gördüğümü kastetmek istiyorum. Belki de bu kulağa biraz küstahça geliyor ama çok ciddiye alınız diye bunu söylemedim, daha ziyade sizi gülümsetebilmek için, ki bunu yapabileceğimi umuyorum. Ara sıra kendimi birazcık işsiz/boşta gezer hissediyorum, ama genelde hem yerli hem de yabancı dergilere daha doğrusu daha küçük ya da daha büyük gazetelere, sıradan ya da önemli yazılara hizmet ederken çalışkanım/gayretliyim. İsterseniz beni bir gazeteci, bir anlamda pekala bir yazar olarak görebilirsiniz, çünkü benim yaptığım gazetecilik ağırlıklı olarak şairane notlar içerir. Ayrıca demiryolu edebiyatını yani otuz madeni paraya istasyon kitapçısında satılan kısa romanları okurum. Zaman zaman bir nuvel, şiir ya da gazete baş yazısı okumak bana adeta önceden hissedilen bir zevk veriyor, (...)⁶⁸⁶ “(...) giderek daha fazla kaleme alırım, yazar olarak çalışırım ve benim ve bazı çağdaşlarımın güncel

⁶⁸⁰ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 30.

⁶⁸¹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 31.

⁶⁸² Greven, *Die Geburt des Prosastücks aus dem Geist des Theaters*, S. 84.

⁶⁸³ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 5, S. 143.

⁶⁸⁴ Schwerin, S. 50.

⁶⁸⁵ Bernhard Echte (Hrsg.), *Robert Walser, Sein Leben in Bildern und Texten*, S. 390.

⁶⁸⁶ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 63.

olduğunu düşündüğümüz iyi kitap sorusuyla ilgili açıklamalar yapmaya gazeteci modunda devam ederim.”⁶⁸⁷

Mikrogramlarda ayrıca gezinmeyi/gezintiyi yazmasının temeline oturtan Walser’in bu durumu dillendirdiğine de rastlamak olanaklıdır. “Der Schlingel” adlı mikrogram metninde anlatıcı gezintinin, yazması için ne kadar önemli olduğunu bize gösterir;

Derin düşüncelere dalmak kesinlikle, bana, beni misafir eden dairenin farklı odalarından geçerek mümkün olduğunca sessiz bir gezinti yapmama izin ver ve bunlar boş odalar değil, bana yazdığım öyküleri anlatıyorlar ve ifadesiz bir ifadeyi canlandırıyorlar ve konuşan suskunlar.⁶⁸⁸

“Du nahmst dir ja, indem du dich brieflich an mich richtetest, recht viel heraus, Liebchen” adlı mikrogram metninde de anlatıcı, Walser’in yazmasına vesile olan gezinmekten bahseder. Yürürken bir ritm oluşur ve bu esnada yürüme ve düşünme hareketi karşılıklı olarak birbirine hizmet eder. Vücut, ritmi ve tempoyu belirler. Düşüncelerin yoğunluğuna göre yürüme yavaşlar ya da hızlanır.⁶⁸⁹ Burada da anlatıcı en basit nesnelere büyük bir ilgiyle/dikkatle baktığını cümleleriyle okura hissettirir;

Kedi gördüm ve “Lütfen ayakkabılarınızı temizleyiniz” yazılı bir merdiven boşluğunu düşündüm, (...) Gezinirken, çok küçük, seçkin adımlar at. Zahmet çekme, çok sıkı kurallarla meşgul ol. En akıl almaz şekilde oyalanmanın yüzlerce yolu vardır.⁶⁹⁰

“Dichter, Hausfrau” adlı dramatik sahne içeren mikrogram metninde de fiziksel eylem olan gezintinin beraberinde zihinsel eylem olan yazmayı getirdiği görülebilir. Walser’in yazması için temel olan/yazmasına vesile olan gezinti burada da dillendirilir. “Boş boş dolaşan/gezinen, yüzeysel ve mümkün olduğunca bu konuda özenli/dikkatli” kelimeleriyle nitelendirilen gizli bir yazma ilkesi söz konusu⁶⁹¹ olduğu söylenebilir;

Edebiyatseverler/edebiyatla uğraşanlar var ki mükemmel gezintilerde/yürüyüşlerde, düzlüklerde ve yamaçlarda boş boş gezinerek/dolanarak, yüzeysel ve aynı zamanda mümkün olduğunca özenli/dikkatli bir biçimde romanlar, nuveler vs. planlamayı

⁶⁸⁷ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 5, S. 321.

⁶⁸⁸ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 38.

⁶⁸⁹ Schwerin, S. 121.

⁶⁹⁰ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 69-70.

⁶⁹¹ Schwerin (Hamburg), “Eine nicht uninteressante Kunstgewerbliche Spielerei”. *Spinnengewebe und Teppichweberei im Werk von Robert Walser und Paul Klee*, S. 269.

kendisine alışkanlık haline getirdiler. (...) Gün ışığından ve bununla ilişkili günlük trafikten rahatsız olunmadığından, geceleri yürüyüş/gezinmek daha zor ve yine çok daha kolay gibi görünüyor.⁶⁹²

Gördüğü rüyadan bahseden anlatıcı, “Es träumte mir diese Nacht nichts” adlı mikrogram metninde bir hanımefendiyle arasında geçen konuşmayı aktarır. Hanımefendi ona, onun yeni bir yazı kaleme alacağı düşüncesini belirterek, kâğıt ve kalem getireceğini söyler ve uzaklaşır. Ancak anlatıcı çalışmak, yani zihinsel olarak etkin olabilmek için, masaya oturmak yerine bahçeye çıkar. Figür üzerinden verilen düşünceler, Walser’in yazmasına ilişkin göndermeler olarak değerlendirilebilir. Anlatıcı aynı yukarıdaki metinde olduğu gibi, zihinsel olarak çalışıyor olmasını masada oturmaya değil, dışarıda gezinmeye bağlar. Dışarıda gezinerek edindiği gözlemler, yazmak için vesile/ilham olur. Böylece kendisine cazip gelen gezinti eylemi beraberinde yazma eylemini de getirir;

(...) Şu an burada yeni bir yazı üzerinde çalışıyor olabilirsin. Bekle, sana kâğıt ve kalem getirmek istiyorum.” dedi ve bunu yaptı ve sonra uzaklaştı, yani zihinsel olarak aktif olmak için, görkemli bir biçimde emrime amade olduğundan, taptığım ve sevdiğim, güneşli sabahı beni cezbedici görünen bahçeden birazcık dışarı çıktım.⁶⁹³

Walser’in hayattayken yayımlattığı “Otilie Wildermuth” adlı mikrogram metninde de bir gezinti sırasında düşünüp yazmasını dillendiren anlatıcı söz konusudur; “Bir gezintide/yürüyüşte (...) hakkında düşündüm ve kibarca can sıkıcı bir mektup yazdım (...)”⁶⁹⁴ Bu cümle ile Walser’in gerçekte yaptığı gezintilerinin ona ilham kaynağı olduğunu ve metinlerinde bunu işlediğini belirtmek olanaklıdır.

Burjuva gazetesi için bir nuvel yazması gerektiğini metinde dillendiren anlatıcı, metnin sonunda burada yazılanları nuvel olarak nitelendirdiğini söyler. Belki de bu yazılanlar gazete için yazmak zorunda olduklarının yerini alır. Yazma eyleminin doğal sonucu olarak oluşan metin, anlatıcı tarafından tamamlanması gereken bir gezinti olarak görülür. Başlanılan bir okuma nasıl bitirilmeliyse, başlanılan bir gezinti de bitirilmelidir. Her ikisinin sonucunda da elde edilecekler hem anlatıcı hem de Walser için karlı olacaktır. Aslında bu cümleyle anlatıcı, buradaki metni gezinti olarak gördüğünü ve düşüncelerde gezinerek bu metni oluşturduğunu itiraf etmiş olur.

⁶⁹² Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 328-330.

⁶⁹³ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 5, S. 158.

⁶⁹⁴ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 397.

Burjuva gazetesi için elbette verimli/kazançlı⁶⁹⁵ olmak zorunda olan bir nuvel yazmalıyım. (...) Herşeyden önce başlanılan bir okuma gibi, bir yürüyüş de tamamlanabilir. Bu yazılanları burada bir nuvel olarak adlandırıyorum.⁶⁹⁶

Walser'in yazma özelliklerinden birisi de anlatımın karmaşık hale getirilmesi ve bununla okurun kafasının bulandırılmasıdır. "Der Bub" adlı mikrogram metninin anlatımı Walser'i bir an olsun aklımızdan çıkarmamaya yardımcı olur. Bu durumun farkında olan anlatıcının/Walser'in, metnin sonunda okurun neredeyse oğlan çocuğuyla ne kastedildiğini anlayamayacağını belirtmesi/itiraf etmesi bu durum için önemli bir göstergedir;

Ve şimdi oğlan çocuğuyla ne kastedilmiş olduğunu neredeyse hiçbir okur bilmeyecek ve şimdi bize hiçbir şekilde ulaşmalarına izin verilmeyen, mecburiyet karşısında yaptığımız şeyler olduğunu hala eklediğim oluyor.⁶⁹⁷

Aynı durum "Man sollte ehrlicher sein als ich bin" adlı mikrogram metninde de görülebilir. Anlatıcı, yazdıklarını okuyacak insanların olacağını ve kendisinin neyi kastetmek istediğini kendilerine sorarak, bir cevap bulamayacak olanların sinirleneceğini söyler. Bu söylemlerle metnini sonlandıran anlatıcının son anda Walser'i işaret etmesi de ilginçtir;

Ama şimdi burada ne yazdığımı okuyan ve "Bunu nasıl söyler?" sorusunu kendilerine soracak olan insanlar olacak. Ve bu insanlar bana kızacak. Benim hakkımda bir fikir edinen, belki de bu fikir doğru değildir, çok insan var. Ve yine de sadece çok doğru olabilir. Ve bunda kim suçlu? Ben mi?⁶⁹⁸

Walser'in yazma biçimini bir problemin çözümü üzerine verilebilecek bir örnekle açıklamak gerekirse, yazma biçiminin bir problemi çözmek yerine, problemi daha karmaşık hale getirdiği söylenebilir. Anlaşılır olmak yerine anlaşılmazlığa giden bir yol söz konusudur.⁶⁹⁹ Darmadağınık ve karmakarışık anlattığını kabul eden anlatıcının, "Wie muß dieses Paris schön sein" adlı mikrogram metninde yer alan "*Burada darmadağınık/karmakarışık, herşey iç içe geçmiş gibi nasıl anlatıyorum, tuhaf*"⁷⁰⁰

⁶⁹⁵ Transkripsiyonda "gerçek" anlamına geldiğine dair de dipnot düşülmüştür. Bkz. Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 5, S. 160.

⁶⁹⁶ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 5, S. 160.

⁶⁹⁷ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 78.

⁶⁹⁸ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 121.

⁶⁹⁹ Reto Sorg, Die Existenz versprachlichen. Zur Einführung, In; Karl Joachim Wilhelm Greven (Hrsg.), *Existenz, Welt und Reines Sein im Werk Robert Walsers, Versuch zur Bestimmung von Grundstrukturen*, W. Kleikamp, Köln 1960. S. XVI.

⁷⁰⁰ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 107.

cümlesiyle ve “Und nun spielte er leider Klavier” adlı mikrogram metninde yer alan “Edebiyat çevrelerinde uzun bir kalıpla güçlü bir biçimde estetize edildim. Böyle çok oldu ya da böyle çok oluyor. Hiçbirşey anlaşılmasa şeffaf anlayıştan olabilir”⁷⁰¹ cümleleriyle yazmasına yönelik tutumu net bir biçimde görülebilir.

Yazarken/üretirken sıkıntı yaşamayan Walser’in bu durumunu “Sonst zieh’ ich immer erst einen Prosastückkittel, also eine Art Schriftstellerjacke an” adlı mikrogram metninde işlediği görülebilir. Anlatıcının yazmaya yönelik bir sıkıntısı olmadığı ya da olmayacağı metindeki cümlelerden anlaşılabilir. İsteseydi çok kalın bir kitap yazabileceğini belirten anlatıcının sıkıntısı olmaksızın (Okura sayfa sayısı verir.) üretim yapabileceği söylenebilir. Bunun için tek şart, kendisinin bunu istemesi olduğunu belirten anlatıcı sayesinde akla hemen Walser gelebilir; “İsteseydim size bu konu hakkında üç yüz sayfa uzunluğunda çok çok kalın bir kitap yazabilirdim ama en azından henüz istemiyorum. Belki sonra.”⁷⁰² Walser’in anlatıcıyla özdeşleştiği asıl nokta, anlatıcının bu düzyazıyı, tamamen istem dışı/mekanik bir şekilde yazdığını belirtmesidir. Bunu söyleyen anlatıcının artık üretme problemi olmadığı bellidir. Bu düzyazıyı yazmak için önceden plan yapmadığını belirten anlatıcı, aklımıza anlık itilimlerle metinlerini oluşturan Walser’i getirir. Stephan Kammer de, zihin ve el arasındaki ilişkiye işaret ederek, Walser’in elinin tamamen mekanikleştiğini ve otomatik olarak karalamaya başladığını belirtir.⁷⁰³ Önceden bir şey planlamaksızın yazmasından ötürü, bu düzyazının bir şaheserden başka hiçbir şey olamayacağını belirten anlatıcının, kendi yazısını nasıl gördüğüne dair ifadeleri büyük önem taşır. Ayrıca kulak misafiri olarak duyduğu kelimeyi burada uyguladığını söyleyen anlatıcı için yazmasına yönelik durumlarının çok açık bir şekilde yer aldığı cümleler Walser’in kendi yazmasına ilişkin söylemleri olarak değerlendirilebilir.

Bu düzyazıyı, itiraf etmeliyim ki, tamamen mekanik/otomatik bir şekilde yazdım ve umarım beğenirsin. Hoşuna gitmesini öyle ki ondan ürpermeni isterim. Bu senin için bir bakıma korkunç bir düzyazı. Onu yazmak için daha önce birkez bile hazırlık yapmadım. Bu nedenle yalnız başına bir başeser ya da başesercikten başka birşey olamaz, tamamen hoşgörüyü söylemek isteriz. (...) Gerçekten olanların bu arka planı. Bu araba hızla geçip gitti ve onlar zeminde oturuyorlardı. Kullandığım “Fond” kelimesiyle beni nasıl buluyorsun? Kelimeye dikkat et! Bu kullanım bana ait değil.

⁷⁰¹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 118.

⁷⁰² Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 67.

⁷⁰³ Kammer, *Figurationen und Gesten des Schreibens: Zur Ästhetik der Produktion in Robert Walsers Prosa der Berner Zeit*, S. 5.

Böyle güzel/hoş ifadeler benden nasıl çıkabilir? İstemedem kulak misafiri olduğumda duydum ve onu burada kullandım. Kullandığım “Fond” kelimesini sanki bir buluşmuş gibi görmüyor musun/düşünmüyor musun? Lütfen yap!⁷⁰⁴

“Meines Wissens gab es einmal einen Dichter, der sich als ein außerordentlich zartsinniger Frauenbegleiter auswies” adlı mikrogram metninde de elin tamamen mekanikleştiği görülebilir;

Hesap özetlerine benzeyen eserlerini uykuda yaratmış/üretmiş gibi görünüyordu. Birçok kez sert davrandı ama ilk başta sadece aklında var olan, bazen içerisinde hayal kurduğu dramalarına daha fazla akıcılık getirdi ki bazen drama uğruna herhangi bir şey hayal edilir⁷⁰⁵.

Zihin ve el arasındaki ilişkinin kendisini yazıda göstermesi⁷⁰⁶ bu cümlelerle somutlaşır.

“Krachen wie Schlangen” adlı mikrogram metninde de anlatıcı, Fransız edebiyatının en büyük mistiklerinden olan Romain Rolland’ı tanıyan bir bayanın isteği üzerine 300 sayfalık bir Erlebnisroman yazdığını belirtir. Burada dikkat çeken nokta anlatıcının roman yazması ya da romanın uzunluğu değildir. Bu üretimi 1 günde yapmış olmasıdır. “*Dün gece Romain Rolland’ı tanıyan genç bir bayanın isteği üzerine üç yüz sayfalık bir macera romanı yazdım, (...)*”⁷⁰⁷ (BG 4; 104.) cümlesiyle anlatıcının seri üretim yapabildiğini ya da üretirken sıkıntısı olmadığını anlamak olanaklıdır.

Walser’in yazmasının mekanikleştiğini gösteren bir başka mikrogram metni de “Wie muß dieses Paris schön sein” adlı mikrogram metnidir. Walser’in edebi bir örneğin şekilsel ve içeriksel elementlerini nasıl aldığını ve uyguladığını gösteren ki burada bu edebi örnek Stendhal’ın “Die Äbtissin von Castro” adlı nuvelidir.⁷⁰⁸) bu metinde, anlatıcı Paris’i anlatmaya başladığında ünlü ressamardan ve yazarlardan örnekler vererek metnini yazmaya devam eder ve bir ara mola ister. Ancak mola istemesine rağmen yazmaya neden devam ettiğini anlayamaz. Bu durum,

⁷⁰⁴ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 68.

⁷⁰⁵ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 137.

⁷⁰⁶ Kammer, *Figurationen und Gesten des Schreibens: Zur Ästhetik der Produktion in Robert Walsers Prosa der Berner Zeit*, S. 5.

⁷⁰⁷ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 104.

⁷⁰⁸ Schwerin, S. 91.

Walser'in/onun otomatikleşen yazmasına bir örnek olarak gösterilebilir ve Walser'in kendisine bir gönderme olarak anlaşılabilir.

Bir ara/mola rica edebilir miyim? Kızın babası zengindi, (...) Zenginlik bana yoksulluktan daha avantajlı gibi görünüyor. Ama bir ara vermek istedim. Neden devam ediyorum?⁷⁰⁹

Mekanikleşmenin/otomatikleşmenin söz konusu olduğu bu mikrogram metinlerinden başka, bir roman yazarından bahsedilen “Man sollte ehrlicher sein als ich bin” adlı mikrogram metninde anlatıcı söz konusu romanın yazarına bir övgü mektubu yazmak ister. Bunu dillendirerek metnini oluşturmaya/yazmaya başlar. Anlatıcının “*Saygıdeğer hanımefendi, yazabilirdim ve kâğıt üzerinde kalem böyle dans ederdi. Neden yapmadım*”⁷¹⁰ cümlelerinden yazara, söz konusu mektubu bir türlü yazamadığı anlaşılabilir. Ancak Bu ifadelerde “kalemin kâğıt üzerinde dans etmesi” söylemi ilginçtir. Aynı ifadeyi kullanan Walser için (Kâğıt üzerinde harflerin dans ettiğini söyler.) bu pek de anlaşılmaz bir durum değildir. Harfleri dans ettirecek olanın kalem olduğu düşünüldüğünde, kaleme özel bir anlam yüklenebilir. Anlatıcının da burada onu vermek istemesi ihtimali yüksektir. Kurşun kalem ile bunu gerçekleştiren Walser'in “Feder” diye bahsettiği kaleme bu anlamı yüklemiş olması ironi olarak nitelendirilebilir.

Walser'in okuduklarından yola çıkarak eserlerini şekillendirdiği bir gerçektir. Çalışmamızın kuramsal kısmında yer alan mikrogramların oluşumu/arka planı adlı başlık altında anlattığımız gibi, Walser 1926 yılında kaleme aldığı “anı defteri/günce” olarak adlandırılan fragmanda, okuyarak öğrenme metodunu benimsediğini açıkça dile getirir.

Okunandan kendi öyküsünü çıkararak/oluşturan Walser'in mikrogramlarda bunu doğrudan ya da ironi yaparak işlediği görülebilir. “Wenn man schon einmal eine Elektra war” adlı mikrogram metninde Sophokles tarafından yazılmış, babası için yanıp tutuşan bir kızın öyküsünü anlatan bir tiyatro eseri olan Elektra konu edinilir. Bir yazar ve onun eseri ortaya atılarak oluşturulan bu metnin sonunda anlatıcı eserlerin mümkün olduğunca karışımlardan oluştuğunu belirterek Walser'in, yazmasına gönderme de bulunur. Sophokles'in Elektra adlı öyküsünden yola çıkarak kendi öyküsünü oluşturulan anlatıcı, bu

⁷⁰⁹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 105.

⁷¹⁰ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 120.

karalamasıyla bunu vurgulamak istediğini de belirtir; “*Karalamamla ilk olarak eserlerin bazen karşılıklı etkileşim olduklarını vurgulamama izin vermek istiyorum.*”⁷¹¹

“In Augsburg, der alten Kaufmannsstadt, war’s” adlı mikrogram metninde figür üzerinden aktarılan söylemler Walser ile yakın ilişki kurmamızı sağlar ve yazarlığa dair dile getirilen ilginç düşüncelerin Walser’in kendi düşünceleri olup olmayacağı sorgulanabilir. Anlatıcının bir kadınla girdiği karşılıklı konuşma, bir yazarın okuduklarından etkilenmesi dolayısıyla özgün bir şeyler üretemeyeceği düşüncesi üzerinedir. Metinde, bir yazarın en büyük sorumluluğunun şüphesiz orijinal olması ve yazarken, yazdıklarının kendi bilgisine dayanmasını öngören cümleler dikkat çeker. Hiç görülmemiş yeni bir yazma biçiminin oluşması için anlatıcıya okuma yasak edilir. Ancak, Walser’in yazması için vesile olan “okuma”nın üzerine metinlerini inşa ettiği düşünülürse bu durumun ironik olduğu anlaşılabilir.

Çardakların altında bir kitap sergisi açan ve bir keresinde ondan Philippine Welser kitabını aldığım kadın dün bana herhangi bir şey isteyip istemediğimi sordu. “Hayır” “Okuyamam.” diye karşılık verdim. “Bunu size kim yasaklıyor?” “Kendim.” “Ve neden?” “Okuyarak öğrendiğim için.” “Bu bir haksızlık mı?” “Kuşkusuz bir yazarın görevi/sorumluluğu orijinal kalmak ve yazarken sadece kendi bilgisine başvurmak olmalıdır.”⁷¹²

“Wie muß dieses Paris schön sein” adlı mikrogram metninde de Walser’in yazısı için tipik olan, başka metinlerin okunduktan sonra tekrar anlatılması, değiştirilmesi, geliştirilmesi düşüncesine burada “*haydutça okuyarak öğrenmişliğinin baskısı altında*” ifadesiyle gönderme yapıldığı anlaşılabilir. Metinlerarasılığın Walser’e özgü bir biçimi⁷¹³ olan bu tutum metinde açıkça görülebilir. “O, wie mußte sie gestern im hervorragendsten Kaffeehaus unserer Stadt (...) lachen” adlı mikrogram metninde de “Meta” adlı figürün üretim tarzı, Walser’in üretimine yapılan bir gönderme olarak algılanabilir; “*Meta daima oldukça çok okurdu ve çeşitli okunanlardan kendi öyküsünü oluşturduğunda (...)*”⁷¹⁴ Okuyarak kendi üretimini ortaya koyan Walser’in üretimi figür üzerinden verilir.

⁷¹¹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 5, S. 331.

⁷¹² Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 101.

⁷¹³ Schwerin (Hamburg), “*Eine nicht uninteressante Kunstgewerbliche Spielerei*”. *Spinnengewebe und Teppichweberei im Werk von Robert Walser und Paul Klee*, S. 268.

⁷¹⁴ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 147.

Mikrogramlarda anlatıcının türlerle olan ilişkisine de açıklık getirmek olanaklıdır. “Sonst zieh’ ich immer erst einen Prosastückkittel, also eine Art Schriftstellerjacke an” adlı mikrogram metninde geçen bu cümle okura ilginç gelebilir. Anlatıcı burada düzyazıyı kıyafetlere benzetir. Genellikle, ilk önce bir düzyazı gömleği, bir çeşit yazarlık ceketi giydiğini belirtir. İnsanın tenine en yakın olan şeyin kıyafetleri olduğu düşünüldüğünde ya da insanın kıyafetlerini kendi zevkine göre seçip giydiği düşünüldüğünde, anlatıcı için şu yorumlarda bulunulabilir; anlatıcıya en yakın olan şey yazarlıktır ve anlatıcı türler arasında ilk olarak/en çok düzyazıyı tercih eder. Anlatıcının düzyazıyı tercih etmesinin nedeni, dilin kurallarından başka hiçbir kurala bağlı olmadan yazılmasıyla ilgili olabilir. Buna dair herhangi bir gönderme yer almaz. Anlatıcı, bunları da direkt vermek yerine, ustalığını konuşturarak böyle bir söylemle vermek ister. Ancak Walser’in türler arasında öncelikle düzyazıyı tercih ettiğini bildiğimizden, tüm bu söylenenlerin Walser’in kendi düşünceleri olduğunu belirtmek olanaklıdır. Zaten “Hätten wir nicht so viele moralische Hitzköpfe” adlı mikrogram metninde de anlatıcı başka bir sefere sakin ve huzurlu bir hayatın önemi hakkında yazmak istediğini belirtir ve tür olarak kısa yazılar yazmayı tercih ettiğini dillendirerek metnini sonlandırır; “*Bir dahaki sefere Idyll⁷¹⁵’in anlamı hakkında yazmak isterim. Benden kısa yazılar istenildiği için, bunu yazdım. Yani güle güle.*”⁷¹⁶ Anlatıcının ya da bu anlamda anlatıcıyla benzer olan Walser’in kısa yazılar yazmayı tercih etmesi, hastalığı nedeniyle konsantre olamamasından kaynaklı bir durum olarak değerlendirilebilir.

Walser için özellikle bir türün tercih edilmesinin yanı sıra, türlerle ilgili nitelendirmeler yaptığı ve bu nitelendirmelerde tuhaflık olduğu görülebilir. Anlaşılmazlığın hâkim olduğu “Und nun spielte er leider Klavier” adlı mikrogram metninde anlatıcı “(...)Gerçi romana böyle başlanılmaz”⁷¹⁷ cümlesi ile giriş yaptığı metni, “*Sen küçük, görünürde hoş, daima tuhaf/garip olan roman, seni bu şekilde sonlandırıyor.*”⁷¹⁸ cümlesiyle sonlandırır. Roman özellikleri taşımayan bu metinden roman olarak bahseden anlatıcının bu durumu Walser’in üslubu ile ilişkilendirilebilir.

⁷¹⁵ Bu Almanca kelime “sakin” ve “huzurlu” bir hayat anlamına gelmektedir.

⁷¹⁶ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 5, S. 366.

⁷¹⁷ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 115.

⁷¹⁸ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 118.

Bu durum için örnek teşkil eden bir başka mikrogram metni de “O, ich schreibe hier einen Prosaaufsatz” adlı mikrogram metnidir. Anlatıcı, burada bir düzyazı denemesi yazdığını dillendirir. Ancak bu düz yazı denemesinin bir mektup yapısına/şekline sahip olduğunu belirtir. İsteddiği gibi olursa bir şiire benzeyeceğini de açıklar; “*Oh, burada, bir mektup yapısına/şekline sahip ancak olmasını istediğim gibi sonuçlanırsa bir şiire benzeyecek olan bir düzyazı denemesi yazıyorum.*”⁷¹⁹ Yapı/Şekil, anlatım, dil ve ifade gücü açısından değerlendirildiğinde bu türlere girecek olan bir düzyazı yazması ya da bu türleri içerisinde barındıran bir düz yazı yazması tuhaf karşılanırsa da, bu durum Walser/Walser’in anlatıcıları için tipiktir.

“Verdiene ich dies reizende Vertrauen?” adlı mikrogram şiirinde de aynı durum geçerlidir ancak bu mikrogramı ilginç kılan, ilk defa bunun itiraf edilmiş olmasıdır. Lirik ben, şiirle başladığı metni düzyazı ile sonlandırmaya karar verir. Hatta Walser için tipik olan bu mikrogram şiiri Walser ile ilgili birçok çalışmaya da konu olur.

Bu şiiri düz yazı olarak bitirmeyi tercih ederim. Bu, bazı hassas insanlar için zorlu görünebilir, ancak aynı zamanda tanınmış mükemmel şairlerde de (...) bazen öyle olduğunu hatırladığım için olamaz. (...)⁷²⁰

Bu örnekler içerisinde en karmaşık olanı ise, Walser’in yayımlanmış metinlerinden olan ve karalamaları arasından çıkarılan “*Zweiter Teilen Entwurf zu Elmenreich*” adlı mikrogram metnidir. Anlatıcı burada ne yazdığı konusunda bir bilgisi olmadığını dile getirir. Burada yazdığı şeyin, basit bir deneme mi/yazı mı yoksa bütün farklılıkları içeren bir bileşim olup olmadığını bilmediğini söyler. Gerçek bir denemenin/yazının, kendi görüşüne göre önemli tek bir konuyu en ayrıntılı ve en başarılı şekilde ele aldığını ifade eder. Anlatıcının yazdığı şeyin ne olduğu konusunda fikri olmadığını beyan etmesi, bunu okurun değerlendirmesine bıraktığının göstergesi sayılabilir. Gerçek bir denemenin/yazının ve söz konusu bileşimin nasıl olduğuna değindikten sonra, karar okura bırakılmış gibidir ve bu Walser’e has bir durum olarak görülebilir;

(...) burada yazdıklarımın basit bir deneme/yazı ya da tamamen karmaşıklığın bir kombinasyonu/bileşimi olup olmayacağını bilmiyorum. Sözde bir kombinasyon/bileşim aynı zamanda halı dokumadaki gibi, mümkün olduğunca çok çeviklik ve esneklik ortaya koyarak, çeşitliliklerinin göz önünde tutulduğu

⁷¹⁹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 56.

⁷²⁰ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 270.

farklılıklarla uğraşılması orijinalliğini/özelliğini işaret ederken, bana göre gerçek bir deneme/yazı, dikkate değer tek bir konuyla en ayrıntılı ve en başarılı bir şekilde meşgul olur.⁷²¹

Şimdiye kadar hep bir belirsizlik barındıran türler ile ilgili nitelendirme ilk kez “Was ich hier niederschreibe, wird als Studie aufgefaßt werden können” adlı mikrogram metninde anlatıcının kendi çalışma biçimine yönelik söylemi net bir biçimde yer alır; “*Yazdığım şey bilimsel araştırma/inceleme olarak anlaşılabilir (...)*”⁷²² cümlesi Walser’in onun çalışma biçimine/yazma biçimine yönelik en açık bilgi⁷²³ olarak nitelendirilebilir.

Walser’in edebi sürecini/serüvenini bir kenara bırakırsak mikrogramların onun gerçek hayatından kesitleri yansıttığını da söylemek olanaklıdır. Walser’in hayattayken yayımlattığı “Otilie Wildermuth” adlı mikrogram metninde çocuk öykülerinden bahsedilir ve metin Walser’in, kendi hayatından kesitler yansıtır; “*Bu arada, okula giderken, el yazımdan ötürü öğretmenlerimden biri tarafından çok övüldüm.*”⁷²⁴ Okul yıllarında güzel yazısı ile tanınması ve öğretmeni tarafından övülmesi bilinen bir durumdur. Hatta güzel yazısının kaderini belirlediği de bir gerçektir. El yazmalarının görüntüsü için harcanan çaba, güzel yazı ve bir metnin estetik başarısı Walser’de birbirinden ayrılmaz/birbirine bağlı unsurlardır. Hatta onun çocukluğuna dayandırabileceğimiz bir temele sahiptir. Elias Canetti, Walser üzerine yazdığı yazıda “*Onun gerçek kaderi güzel yazısıdır*”⁷²⁵ diyerek, çocukluğu ve mikrogramları arasında bağlantı kurar. Walser’in okul yıllarında güzel yazmaya olan eğilimi kaderini şekillendirir. Yaptığı işlerde yazma ve güzel yazma büyük bir rol oynar. Hem hayatını hem de çocuk öykülerini anlattığı bu metinde çocuk öykülerini anlatmanın daha zevkli olduğunu belirtir; “*Bu denemenin en güzel yanı çok muhtemel çocuk öykülerinin konu olmasıdır.*”⁷²⁶ Yazısını nasıl değerlendireceğini/nasıl adlandıracağını bilemeyen bir anlatıcı söz konudur;

Tıpkı adı geçen öğretmenin bu makalenin yazarının çocukça el yazısını beğeniyle vurgulaması gibi, içerisinde Macaristan’dan övgü dolu bahsedildiğini düşündüğüm

⁷²¹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 6, S. 543.

⁷²² Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 6, S. 528.

⁷²³ Schwerin, S. 62.

⁷²⁴ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 399.

⁷²⁵ Elias Canetti, *Das Geheimherz der Uhr, Aufzeichnungen 1973-1985*, Frankfurt a. M. 1990, S. 37-38.

⁷²⁶ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 399.

başyazıların/makalelerin benim tarafımdan görüldüğünü itiraf etmeme rağmen, burada yazdığımı adlandırmam gerekirse bu mektubun politik bir mektup olmadığı açıktır, (...)⁷²⁷

Daha önceden anılan öğretmen ve el yazısı ile ilişki kurarak anlatıcı yazısını adlandırır ve her defasında farklı bir ismin söz konusu olduğu görülür.

“Wie muß dieses Paris schön sein” adlı mikrogram metninde anlatıcı, kaliteli/fevkaleda bir konu kaleme aldığını ve bu konuyu hemen anlatmaya başlamak istediğini belirtir; “Eminim ki burada kaleme alacağım kaliteli/fevkaleda bir konuya sahibim ve gerçek bir zevkle bunun hakkında dökülmek istiyorum.”⁷²⁸ Anlatıcı, Paris’i anlatmaya başlamadan önce, yazı masasının etajerinin üzerinde Paris yayınevine ait bir kitap olduğunu, Paris kurulduğunda babasının ne iş yaptığını, doğduğu şehirde “Hotel de Paris” adında bir otel olduğunu dillendirerek yavaş yavaş konuya gelir. Okur bir anda anlatıcıyı aklından çıkarabilir ve Walser’in yazdığını düşünebilir. O zamanları anlatan anlatıcı için, Walser’in kendisi olduğunu ve kendi hayatından bir kesiti anlattığını söylemek yerinde olur. Walser’in Fransız edebiyatını iyi/yakından tanıyan biri olduğunu düşünürsek bu yerinde bir kanı olur.

Paris’e ait bir yayınevinden çıkan bir kitap yazı masamın etajerinin üzerinde duruyor, içeriği ve de dış kapağı için onu çok takdir ediyorum, onu bana bir kadın hediye etti ve bunun için ona saygı göstermeliyim. Paris’in ne zaman kurulduğunu bilmiyorum ama şunu kesin olarak söyleyebilirim: Babam güzel Eugenie’nin zamanında kitapçı olarak orada ikamet etti, ki bu konuyla oğlu gurur duyardı, aslında buna hiçbir şekilde hakkım olmamasına rağmen, Hotel de Paris, doğduğum şehirde çok nezih ve prestijli/ünlü olan bir otelin adıydı.⁷²⁹

“Ich schlafe so brav” adlı mikrogram metninde de bir dönem Walser’in hayatında yer edinmiş kişiler olan Maximilian Harden, Walther Rathenau, Arthur Holitscher ve Paul Cassirer’den bahsedilir. Walser’in onlarla olan iletişimi de (roman hakkında konuşmak-yazar hakkında espri yapmak) metinde yer alır;

Sonunda güzel bir çorba içtim. Ve şimdi? Şimdi tüm bunları yazıyorum. Ellerim asla titremek istemiyor. Zihnim dingin ve rahat. Ve şimdi bu okunuyor. Asla görmediğim, orada ve şurada oturan insanlar, şüphesiz çeşitlilik gösteren ücreti bana getiren/sağlayan, okunmaya değer bu satırların farkındalar. Ancak, Maximilian Harden und Walther Rathenau ile Berlin hayvanat bahçesinde oturmam uzun zaman

⁷²⁷ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 400.

⁷²⁸ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 103.

⁷²⁹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 103.

önce değildi, ve aslında mükemmel bir hafıza olan zayıf hafızama rağmen tam olarak hatırlıyorum, “Simplizissimus” dan söz ettik. Bunun çok uzun zaman önce olmaması göze çarpar. Sonra bir akşam Holitscher hakkında aptalca bir şaka yaptım. Bayan Paul Cassirer bunu çirkin buldu.⁷³⁰

Walser’in hayatında yer edinen kişiler ve aralarında geçenler burada yer alır. Anlatıcı, yaptığı espriyi Cassirer’in ve kendisinin beğenmediğini dile getirdikten sonra, bu konuda yorum yapmadan duramaz.

Sonra bir akşam Holitscher hakkında aptalca bir şaka yaptım. Bayan Paul Cassirer bunu çirkin buldu. Tabii ki de onu hoş bulmadım. Sadece kendin hakkında her zaman alaylı/espriyi konuşmalısın, başkaları hakkında asla.⁷³¹

“Die grüne Spinne” adlı mikrogram metninde geçen “die grüne Spinne” ifadesinin bir roman adı olduğunu ve bununla, Walser’in oda sahibinin (“Räuber” romanında geçen yeşil gözlü dul kadın burada da verilir.⁷³²) karakterize edildiğini belirtebiliriz. Walser edebi olarak kullanım değeri olan bu kavramları alır ve başka yerlerde kullanır. Böylece o, gerçek karakterleri ve olayları gizleme şansına sahip olarak,⁷³³ metinlerini gerçeklik ve kurmaca ilişkisi içerisinde harmanlar. “Wie muß dieses Paris schön sein” adlı mikrogram metninde de aynı durum görülebilir. Metinde, Walser’in izlediği, 1919 yılında Ernst Lubitsch tarafından çekilmiş, 22 Mayıs 1925 tarihinde Bern’de gösterime girmiş “Madame Dubarry” adlı filme göndermeler söz konusudur.⁷³⁴

“Es gibt Leute, die einem übel nehmen, daß man die und die Dame liebt und nicht eine andere” adlı mikrogram metninde de anlatıcı kitaplarının okur tarafından okunmasını çok hoş/cazip bulduğunu itiraf etmek için izin ister; “Sizin kitaplarınızı okumanızı çok hoş hatta son derece büyüleyici bulduğumu itiraf edebilir miyim?”⁷³⁵ Nitekim Sauvat’ta Walser’in tanınmak istemediğini, sadece okunmak istediğini belirtir.⁷³⁶ Hatta bir keresinde bir arkadaşının kendisine, en kaliteli/en iyi kitabının “Fritz Kochers Aufsätze” olduğunu, Dostoyevski ile aynı yeteneğe sahip olabileceğini söylediğini belirtir. Bunun

⁷³⁰ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 18.

⁷³¹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 18.

⁷³² Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 2, S. 546.

⁷³³ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 2, S. 519.

⁷³⁴ Leonardo Tofi (Perugia), Von der Leinwand Zur “Kinematographierten” Literatur: Robert Walser und ein Film über Maria Walewska, In; Anna Fattori-Margit Gigerl (Hrsg.), *Bildersprache Klangfiguren, Spielformen der Intermedialität bei Robert Walser*, Wilhelm Fink, München 2008, 213-218; S. 214.

⁷³⁵ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 225.

⁷³⁶ Sauvat, S. 17.

üzerine Walser'in akla gelmesi kaçınılmazdır. 1904 yılında yayımlanan ve Walser'in ilk kitabı olan "Fritz Kochers Aufsätze" den burada bahsedilmesi bir anlatıcının ortadan kalkmasına ve Walser'in kendisini anlatıyormuş izlenimi vermesine neden olur;

Bir keresinde bir arkadaşım bana "Fritz Kochers Aufsätze" adlı kitabımın belki de en iyi kitabım olduğunu söyledi. Ayrıca bir Dostoyevski olmak için yeteneğim olduğunu ekledi ama bunun aklımdan çok fazla geçmesine izin vermedim. İçimden gelen bir ses de bana böyle açıklamalarda bulunuyor, başka herhangi bir yazara benzemek, zaten var olanla aynı şekilde davranmak gerekli ya da arzu edilen bir durum değildir, aksine burada en sağlıklı ve acil olanı sakın bir şekilde kendim olmak.⁷³⁷

Ayrıca anlatıcı, bazı okurlar için kültürel açıdan düşük düzeyde yazdığını belirterek, "Geschwister Tanner" ve "Der Gehülfe" adlı romanların bu şekilde olduğunu ifade eder. Söz konusu Walser'in romanları için bu cümleler eleştirel bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir;

Edebiyatla uğraşan insanlar bazen beni akılsız, zihinsel olarak fakir, aptal, basit vb. gibi olduğumu ilan ettikleri için, bundan bahsettim. Şimdi, bu durumdan önce bile bazı okurlar için tabiri caizse kültürel açıdan düşük düzeyde yazdığımı vurguluyorum. Ve anlatılan olaydan sonra ilk yıllarda yazılan "Geschwister Tanner" ve "Der Gehülfe" adlarında iki büyük düzyazı eserlerim var. Eğer bu dünyaya düşmeme zarar vermiş olsaydı, kafamdaki yeteneklerin kötüleşmesine sebep olmuş olsaydı, Hätte mir also jenes mich an die Erde Stürzen geschadet, mir im Kopf eine Verschlechterung der Fähigkeiten angerichtet, söz konusu her iki edebi başarı için pek güç bulamazdım.⁷³⁸

Walser'in hayattayken Prag basınında yayımlatmak için mikrogramları arasından çıkardığı "Sie sollen arbeiten" adlı metinde de sadece Walser'in edebiyatla ilgili açıklamaları/söylemleri yer almaz, eserlerinde hayatına dair söylemler de yer alır. 1925 yılının Nisan ayından Ağustos ayının sonuna kadar oturduğu ev⁷³⁹, (Ayrıca Rüber romanının oluştuğu yerdir.) metinde verilir/işlenir;

Fiziksel olarak tombul olma eğiliminde olan sessiz kadınlarda armutlardan dolayı adlandırma yapıyorum. Kesinlikle çok saygılı bir biçimde söylenmeyen böyle bir armut⁷⁴⁰ bir gün bana geldi, güneş mükemmel bir şekilde parlıyordu ve aydınlık büyük odayı ziyaret etti ve oda ona en iyi izlenimi verdiğinden, armut biçiminde tombul (lüks) bir fiyat sundu ve odayı kiraladı ve (...)⁷⁴¹

⁷³⁷ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 225.

⁷³⁸ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 230.

⁷³⁹ Echte (Hrsg.), *Robert Walser, Sein Leben in Bildern und Texten*, S. 381.

⁷⁴⁰ Armut şeklinde vücut yapısına sahip kadın kastedilir.

⁷⁴¹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 2, S. 481.

Yazarak geçimini sağlayan Walser bu durumunu da mikrogramlara yansıtır. “Nein, ich war damals keineswegs einfältig” adlı mikrogram metninde “Artikelverfassen” (BG 4; 91.) kavramıyla paranın nasıl kazanıldığını belirtir;⁷⁴²

Boş zamanlarında kendilerini yazarlığa ya da belki de daha çok şairliğe ve hatta görünüşte oldukça yetenekli olmaya adadıkları zorunlu olarak bilinmek zorundayken, makale yazmakla kazandığı parayı farketmeden saymak için (...)”⁷⁴³

Bu cümlelerle Walser’in, anlatıcı figür üzerinden kendisine gönderme yaptığı açıktır. “Verdiene ich dies reizende Vertrauen?” adlı mikrogram şiirinde de lirik ben, para kazanmak için yazmak zorunda olduğunu dile getirir; “*Sevgili para için gazeteye türlü türlü güzel, hoş makale/yazı yazmak zorundaydım.*”⁷⁴⁴ Aslında bu, Walser’in kendisine yönelik itirafı olarak değerlendirilebilir.⁷⁴⁵

Walser’in hayatı boyunca sürekli mektuplaştığı kişiler düşünüldüğünde, bunu mikrogramlarında işlemiş olması şaşırtıcı değildir. Mikrogramlarda ya anlatıcının/ların ya da figürün/lerin mektuplaştığı görülebilir; “*Mektuplaştığım kişilerden biri bir süre önce bana yazdı, (...)*”⁷⁴⁶, “*Şimdi bu mektubu size gönderiyorum.*”⁷⁴⁷

Walser mikrogramlarda kişiliği hakkında da bilgiler verir; “*Hasta olmanın güzel bir yanı var. Uyumlu davranılır. Birşeye düşünceli bakılır. Hasta kişi, artan ilginin konusudur.*”⁷⁴⁸ Ancak bunu yaparken yazısının temel özelliklerinden biri olan çelişkili olma durumu hemen göze çarpar. “O, ich schreibe hier einen Prosaaufsatz” adlı mikrogram metninde anlatıcının, “*Bana göre ben son derece yorgun ve esnek, hasta ve aynı zamanda tüm uzuvlarda sağlıklı bir çocuğum, (...)*”⁷⁴⁹ cümlesiyle çelişkili olma durumunu sadece yazısına/yazmasına değil, kişiliğine de yansıttığı söylenebilir. Walser’in üslubuna ilişkin bir özellik olarak değerlendirilebilen bu durum, Walser’in hastalığına ilişkin yaptığı açıklamayla birebir örtüşür; “*Tamamen sağlıklıyım ve aynı*

⁷⁴² Kammer, *Figurationen und Gesten des Schreibens: Zur Ästhetik der Produktion in Robert Walsers Prosa der Berner Zeit*, S. 198.

⁷⁴³ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 91.

⁷⁴⁴ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 270.

⁷⁴⁵ Schwerin, S. 46.

⁷⁴⁶ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 228.

⁷⁴⁷ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 232.

⁷⁴⁸ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 3, S. 168.

⁷⁴⁹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 57.

zamanda ciddiym ya da çok hastayım, (...) Benim hastalığım zor tanımlanabilen bir kafa hastalığıdır."⁷⁵⁰

Walser'in mikrogramları şekil ve içerik olarak göz önünde bulundurulduğunda Walser'in onları neden bu şekilde ürettiği sorusuna verilebilecek yanıt saklanmak/gizlenmek ve tekrar bulunmak için olduğu belirtilebilir. Bu düşüncüyü somutlaştıran mikrogram metinleri ise, "Da das Kind lieb, naiv ist, spielt man gern mit ihm" ve "Gewiß bin ich hie und da geziert" adlı mikrogram metinleridir. Çocuktan bahsedilen ilk metinde çocukça bir istek olarak değerlendirilen gizlenme/kaybolma burada kendini açıkça gösterir. Walser'in yazılarında daima çocuk olmak gizlenme isteğiyle bağdaşır. Burada da merkezde bir çocuk yer alır. Walser'in eserlerindeki çocukları "Knabe"⁷⁵¹, "Schlingel" "dummer Bub" "Bengel" "Barbar"⁷⁵², "Knirps"⁷⁵³, "Kindchen" "Kleines"⁷⁵⁴ "Räuber" ya da basitçe "das Kind" olarak adlandırdığı görülebilir. Aslında bu dolaylı ifade Walser'de, biraz küçük olma, vahşi olma ve isimsiz olma için isim verme durumudur.⁷⁵⁵ Burada da saçmalayan, gevezelik eden ve mısralar yazan bir çocuk söz konusu olduğundan bize Walser'i hatırlatabilir. Bundan dolayı olsa gerek Walser'in anlatım biçimi "*çocukça bir konuşmanın taklidi*"⁷⁵⁶ olarak değerlendirilir.

Ah, bunu söylemeyi unutmam: Burada isteyerek aptallığa farklı bir isim verilse de, bir çocuk bazen çok fazla aptallıktan konuşur. Aslında çocuk aptal değildir. Nasıl mı? Örneğin bir çocuk mısralar yazdıysa? Gerçek şairler farketmeksizin, galiba biraz çocuksu aklı olan insanlar gibi ve biraz yetişkin insanlara dönüşen çocuklar gibi değil midir? Bazı çocuklar özensizliğe yakın olan inanılmaz bir dikkatsizliğe sahiptir.⁷⁵⁷

Bazen bir çocuk olduğu düşüncesinin aklına geldiğini dillendiren anlatıcının konuyu bunun etrafında döndürdüğü ikinci metinde de çocukça bir istek olarak

⁷⁵⁰ Schäfer, S. 342-343.

⁷⁵¹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 39-42.

⁷⁵² Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 37-42.

⁷⁵³ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 394.

⁷⁵⁴ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 295F.

⁷⁵⁵ Davide Giuriato (Basel), Robert Walsers Kinder, In; Wolfram Groddeck, Reto Sorg, Peter Utz und Karl Wagner (Hrsg.), *Robert Walsers "Ferne Nähe"*. Neue Beiträge zur Forschung, Wilhelm Fink Verlag, München 2008, S. 125-132: S. 125.

⁷⁵⁶ Borchmeyer, *Robert Walser und die moderne Poetik*, S. 23.

⁷⁵⁷ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 5, S. 231.

değerlendirilen saklanma/gizlenme düşüncesinin yer aldığı görülebilir. Walser'in bu amaçla kullandığı mikrogramlarda bir de ortaya yazan bir çocuk atması daha da ilginçtir;

(...) bazen çok fazla şey yazmış bir çocuk olduğumu düşündüğümü, (...) (...) Yazarlık kariyerimin herhangi bir başlangıcında durduğumu çok hızlı hayal etmeye yetenekli olmam nasıl oluyor?⁷⁵⁸

Çocuk olmaktan bahsederek oluşturduğu metinde anlatıcı “ (...) *ama bu konuda güzel bir sessizlik ya da sayısız açıklıklarla sağlanan bir içe kapanıklık içerisinde kalmayı tercih ederim. Belki de bu yüzden şimdi bir çocuk muyum?*”⁷⁵⁹ cümleleriyle bir itirafta bulunur. Artık çocuk olma düşüncesi ortadan kalkmış ve yaptığı eylem sonucunda belki de bir çocuk olduğunu o an kabul etmiştir. Anlatıcının isteyerek ya da severek hoş bir dinginliğe/durgunluğa ya da sayısız açıklıkla gözden kaçırılan içe kapanıklığa bürünmesi, mikrogramların içerisine sığındığının göstergesi sayılabilir. Çocukça bir isteği yerine getirdiği için de o an kendisini çocuk olarak hisseder. Mikrogramlar ya da mikrogramların içindeki harfler asla kendini aşağılamanın belgeleri değil aksine Walser'in varoluşunun sarsılmasına olanak sağlayan/bir bakış sunan belgelerdir. Bu açıklıkla okur edebi bir laboratuara bakma imkânı bulur ve bu laboratuvarın içerisinde yazma süreci bütün ayrıntılarıyla (hatalar, konu dışına çıkmalar) görülebilir.⁷⁶⁰

Şimdiye kadar mikrogramlarda saklanmak ya da gizlenmek isteyen anlatıcının/Walser'in düşüncelerine tanık olduk. Walser'in mikrogramlarda nasıl bulunacağına aranacak cevap “Ich will in diesem zunächst bescheidenen, gleichsam dünnen und kleinen Memorandum” adlı mikrogram metninde saklıdır. Anlatıcının “(...) *bu baskılardaki incelik bir diğerini çözerken/aydınlığa kavuştururken, küçük kız çocuğunun sıcacık ellerinde eriyen bir kar tanesi gibi meydana geldiğini, (...)*”⁷⁶¹ cümlesiyle bir kız çocuğunun sıcacık avucu içerisinde eriyen narin/zarif kar taneciği/kristalleri gibi mikrografik harflerin de aynı şekilde eridiği/çözüldüğü anlaşılabilir.⁷⁶² Bu sıkıştırılmışlıktan/bastırılmışlıktan kasıt kar taneciği değil,

⁷⁵⁸ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 5, S. 251.

⁷⁵⁹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 5, S. 253.

⁷⁶⁰ Schwerin, S. 15.

⁷⁶¹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 5, S. 270.

⁷⁶² Schwerin, S. 14-15.

mikrogramlarda yer alan, kar taneciğine benzetilen ve bir diğerini çözen/eriten harflerdir. Bu da, harflerin okunma sırasında çözülebildiğine işaret etmektedir.

2.3. YAZARLIK-DİL- EDEBİYAT İLE İLGİLİ MİKROGRAMLAR

Birçok mikrogram metni, yazarlık, dil ve edebiyata dair göndermeler/düşünceler içerir. Bu metinler genellikle bu düşünceleri anonim kişiler/nesnelere üzerinden okurla buluşturur.

Yazarlıkla ilgili olarak “Dies Buch eines Dichters, das er da zur Besprechung eingesandt bekommen hatte” adlı mikrogram metninin birçok ögeyi bünyesinde barındırdığı söylenebilir. Metinde “O” diye bahsedilen kişi hakkında bir bilgi yoktur. Burada, bir kitap söz konusudur. Bu, aslında anlatıcının tamamen kararsız başladığı gezinti sırasında incelemeye olanak bulduğu/ağına gelen bir kitaptır. Bunu dillendirirken, mikrogramda bir dönem Walser’in hayatında yer edinen Alman yazar Frank Wedekind’in araya sokulması ilginç bir ayrıntı olarak görülebilir. Bunun burada neden verildiği konusunda bir bilgi yoktur. Metinde zikredilen ve yorumlanan bu kitap, Albert Steffen’in 1925 yılının yazında Zürich’teki Grethlein yayımevinde basılmış “Der Künstler zwischen Westen und Osten” adlı kitabıdır. Steffen’in kitabında yer alan konulara Walser’in bu metinde göndermede bulunduğu göze çarpar. Yazar Frank Wedekind’e neden orada yer verilmiş olduğu böylece netleşir. Walser, Wedekind’i bire bir Münih’te tanınmasına rağmen, Berlin’de onu çok sık görmüştür ve Steffen ile Wedekind çok yakın arkadaş olmuşlardır.⁷⁶³ Walser’in söz konusu kitaba göndermede bulunarak bir anda Wedekind’e geçmesi bu noktada anlaşılabilir. Walser’in diğer mikrogramlarında olduğu gibi, yazma geleneğinin burada da devam ettiği (cümleler arasında kopukluk olduğu ve mantıksal bir bağ olmadığı) görülebilir.

Aslında tamamen kararsız başladığı gezintide, tartışma amacıyla kendisine gönderilen bir yazarın bu kitabını dikkatle bakma/inceleme fırsatı elde eder. (...) Kendisini çok önemli gören ve kendisini ısrarla korumaya kararlı biri gibi, sığıdığı dudaklarıyla bir süre yürüdü, Frank Wedekind’in yüzünde böyle kapalılıklar, herhangi bir daha yüksek zekâdan çok kolay yükselen ya da onu kendisine çeken bir tür iğrenme olduğunu hatırladı, (...)⁷⁶⁴

⁷⁶³ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 2, S. 525-526.

⁷⁶⁴ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 21.

Metinde “o” diye bahsedilen kişi, yazarla konuşarak, başlarda kitaptan çok etkilendiğini ancak bu etkinin giderek kaybolduğunu belirtir. Daha az coşkulu yazması konusunda yazar için imada bulunur ve bunu yaşadığımız zamana ve dünyaya bağlar. Anlatıcı, yazarla ilgili düşüncelerini dile getirirken genelleme yaparak onların nasıl yazması gerektiğine değinir ve söz sanatlarını kullanarak yazarı tanımlar. Dil denizi üzerindeki bir denizciye benzetilen yazarın, bundan yararlanarak amacına ulaştığı söylenebilir. Uçsuz bucaksız deniz üzerinde, amacına ulaşmak için belirli bir yol izleyen gemici nasılsa, buradaki yazar da öyledir. Yani dil denizinden kasıt edebiyat dünyası, gemiciden kasıt da yazarın kendisi ve onun üslubu olabilir. Dil denizinde kelimelerin arasında kaybolmayıp, onlardan yararlanarak hedefine ulaşmaya çalışan bir yazardan bu noktada bahsetmek olanaklıdır. Metinde cümleleri abartı boyutuna varacak kadar süslü ve dikkat çekici olan yazarın ifadesine/üslubuna ilişkin söylemlerde bulunulur ve bu söylemlerle diğer yazarlara göndermede bulunulduğu belirtilebilir.

Yazarına “Kitabınızda başından beri beni çok fazla etkilediğinizi ve etkiler yakında giderek kaybolduğu için çok fazla etkilediğinizi biliyor musunuz, sevgili Bayım,” diye seslendi. Sizin biraz daha az hareketli olmanızı temenni ettim, şu anda o kadar dikkatli ölçüp biçen, fakir ve bu nedenle daha çok korku dolu olan zamanda ve dünyada yaşıyoruz. Tabii ki okuyarak tecrübe ederken, şairane uçuşlarınız bende büyük bir saygı oluşturdu. Benim için zihninizin korkusuzca çınlayan sığ yerinde geçmiş birşeylerin, geceye dair birşeylerin yer aldığını, nihayetinde size itiraf etmeliyim. Bayalığı, ortak hareketinden bir dünya yansımasının ortaya çıktığı gündeliği özlememe izin veriyorsunuz, öyle değil mi, Bayım, bugün hepimiz çok küçük hale geldik. Hepimiz büyüklerin düşüşü ile çok sarsıldık ve bu yüzden uzun soluklu/sözü çok uzatan konuşma tarzlarına güvensiz ki ben her zaman, tabii ki, size çok fazla saygı duyuyorum ama sizi uyarmak/ayıplamak da elimde değil, çünkü baştan çıkartıcı biri gibi davranıyorsunuz, endişeli günlerimizdeki rehber gibi değil ve günlerimizin korkulu/endişeli sorunlarla dolu olduğu kesindir. İşte bu yüzden şairlerin eğitimcilere ya da yöneticilere benzer ya da bir çeşit ebeveyn gibi, belirli bir ilgi ve kaygıyla yazmaları gerekiyor, çok maceracı değil. Siz, evet, şüphe duymuyorum, kelimenin maceracısıydınız ve maceracısısınız, dil denizi üzerindeki denizci ve elbette güzel bir yazarsınız, ama aynı zamanda belki de okurlarınız, hayranlarınız için, ifadenizin görkemli/gösterişli kıyafetiyle onlara, gerçekliğin onları uzaklaştırdığı çok fazla umut verdiğinizden/aşladığınızdan tehlikelisiniz.⁷⁶⁵

Metinde Walser’in düzyazısında edebi konular olarak yer alan büyük ve küçük olmaktan⁷⁶⁶ bahsedilir ve yazara yüklenen göreve değinilir. Koyunlar için bir çoban,

⁷⁶⁵ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 22.

⁷⁶⁶ Maximilian Herford, *Überlegungen zu einer Poetik des Kleinen in Robert Walsers Kurzprosa*, In; Raul Calzoni-Francesco Rossi (Edt.), *Denkbilder: The “Thought-Images” in 20th-Century German Prose*,

yanılıya düşen biri için bir misyoner ne kadar önemliyse, yazmak da yazar için o denli önemlidir. Anlatıcı, para kazanma düşüncesiyle üretim yapılamayacağını, yapılsa dahi ortaya güzel bir şeyler çıkmayacağını, üretim yapabilmek için bu baskının olmaması yani özgürce yazılması gerektiğini savunmaktadır;

Koyunlar için bir çoban, yanılıya düşen biri için bir misyonermişsiniz gibi, yazdıklarınızda şarkı söylemekten daha çok konuşmak konusunda, daha iyisini yapmaz mısınız Bayım ve yine de hepimiz kendimiz ve dünyamızla ne olduğumuzu çok iyi biliyoruz, herkes onların günlük ekmeğini kazanmak zorunda olduklarını ve güzel bir kelimenin de bu zorunluluğu kaldıramayacağını biliyor.⁷⁶⁷

Aynı düşüncelerin savunulduğu bir başka mikrogram metni “Otto, Erna” adlı dramadır. Otto ve Erna’nın karşılıklı konuşmasında Ursula diye birinden bahsedilir. Otto, Erna’ya “*Ursula bir yazarı da baskı altında tutmadı mı?*”⁷⁶⁸ diye sorar. Bunun üzerine Erna’nın verdiği cevapta, bir yazar üzerinden gidilerek, bu düşünceler bütün yazarlara mal edilir/genelleme yapılır. Yazar zevkle yazdığı için, despotluğun söz konusu dahi olamayacağı söylenir. Despotluğun sadece, can sıkıcı bulunduğu yerde mevcut olduğu belirtilir. Yazarlar zevkle yazdıkları için baskıdan uzaktırlar. Yazma eylemi isteyerek gerçekleştirilirse, baskının söz konusu olmayacağı ve daha rahat üretim yapılabileceği belirtilir. Böylece özgürce ve isteyerek yapılan üretim sonucunda ortaya daha güzel şeyler çıkabileceğini yukarıdaki metinden hareketle de anlamak olanaklıdır.

Otto: O bir yazarı da baskı altında tutmadı mı?

Erna: Evet, deniyordu. Yazar bir tür zevkle bunu kabullendiğinden, despotluk söz konusu olamaz. Böylesi sadece can sıkıcı bulunan yerde olur. Yazar, kendisinin ondan korktuğu düşüncesiyle içten içe alay ederek, Ursula’nın önünde sürekli hazır ol vaziyetinde durmayı kabul etti.

Otto: Yazarlar yaratıcılık hususunda bitmek tükenmek bilmezler. Bu nedenle genellikle kılı kırk yaran/zeki/meselenin ince taraflarını kavrayabilen/anlayabilen kişiler olarak adlandırılır. Ama Ursula’ya ne oldu?⁷⁶⁹

“Gab es denn dies alles” adlı mikrogram metninde de küçük çocukların, bisiklet sürenlerin ve yazarların daima daha serbest/özgür davrandığı belirtilir; “*Küçük çocuklar,*

Odradek, Studies in Philosophy of Literature, Aesthetics and New Media Theories, Vol 2, No 2, Italian 2016, S. 287-331: S. 307.

⁷⁶⁷ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 22-23.

⁷⁶⁸ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 2, S. 408.

⁷⁶⁹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 2, S. 408.

*bisiklet sürenler, yazarlar vs. giderek daha özgür olurlar, (...)*⁷⁷⁰ Her üç kesimde sahip olduklarıyla istediklerini yapmakta özgür oldukları için bu düşünce dile getirilmiş olabilir. Çocuklar oyuncaklarıyla, bisiklet sürenler bisikletleriyle, yazarlar da kâğıt ve kalemleriyle dilediği gibi oynarlar. Kâğıt ve kalem konusunda istediği gibi davranan Walser burada da kendisini hissettirir. Toplumsal ilişkilerinin sanatının temelini oluşturduğu ve daima çalışma şartlarının yansıtıldığı görülebilir. Yazmanın onun için kendi değerinin artması duygusuna yönelik zihinsel ve düşsel bir eylem ve kendini kazanmak için bir deneme olduğu⁷⁷¹ fark edilebilir;

(...) Öte yandan o aptal bir adam ve neden o? Belki de, muhalefete karşı olduğu için midir, akıntıya karşı yüzdüğü için midir, sıvrıldığı/öne çıktığı ancak başarısız kitaplar yazdığı için midir, ikide bir omzunu çok hızlı hareket ettirdiği için midir, meslektaşlarının, halk tarafından hafife alınan yeteneklerin tarafını tuttuğu için midir?⁷⁷²

“Dies Buch eines Dichters, das er da zur Besprechung eingesandt bekommen hatte” adlı mikrogram metninde yazarlığa yüce bir anlam yüklenir “(...) *ve siz, kendinize hiç hizmet etmeksizin, sadece güzel, kalp kazanan bir hizmet biçiminde yazıyorsunuz.*”⁷⁷³ Yazarlık görünürde bir hizmeti olmadığı halde, kalbe dokunur/değer, güzel bir biçimde yazarak, en güzel şeyleri ortaya koymaktadır. Yazmanın yüceliği, kullanılan ya da özellikle vurgulanan “dienen” fiili ile somutlaştırılır. Yazmak demek görünürde hiçbir şeydir, aslında iletişimin kendisi olarak yorumlanabilir. Yazmak, insanın kendisiyle ve başkalarıyla iletişim kurmasını sağlar. Buradaki yazarın da yazarak kendisiyle ve başkalarıyla iletişim kurduğunu ve bunu yaparken hizmetlerin en güzelini ortaya koyduğunu söyleyebiliriz. Yazarın yazarak faydalı olduğu ve kendisini her şeyin önüne koyduğu da bir gerçektir. Aklından başkalarıyla iletişim kurmak geçmese de yazarak kendini daha iyi anlayabilir ve hizmet etmenin en yücesini icra ederek mutluluğa erişebilir. Bu mutluluk, hiç yaşamadığı güzellikleri kaleme almasından kaynaklanabilir. Kişinin bu güzellikleri yaşamamış olması bunları kaleme almayacağı anlamına gelmez. Hayal dünyamız tam da burada devreye girer. Yazarak, yaşanmamışlıkları dahi yaşama olanağına sahip olabiliriz. Metinde yazmanın önemini ortaya koyan cümleler sıklıkla yer

⁷⁷⁰ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 5, S. 28-29.

⁷⁷¹ Schwerin, S. 211.

⁷⁷² Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 5, S. 30.

⁷⁷³ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 23.

alır; *“Derin bir acıya benziyordu, ama hiçbir şey bilmiyordu, hiç yaşamadığı güzelliklerden birini yazdığı gibi (...)*”⁷⁷⁴ Bu cümlelerden yazarların kabiliyetlerinde sonsuz oldukları hissine kapılabiliriz ve bu düşüncemizi de “Otto, Erna” adlı drama metni ile somutlaştırabiliriz. “Otto” adlı figür, yazarların kabiliyetlerinde sonsuz olduğunu belirterek onların kelimelerle oynayan/kılı kırk yaran kişi olarak adlandırıldıklarını dile getirir; *“Yazarlar yaratıcılık hususunda bitmek tükenmek bilmezler. Bu nedenle genellikle kılı kırk yaran/zeki/meselenin ince taraflarını kavrayabilen/anlayabilen kişiler olarak adlandırılır.”*⁷⁷⁵ Bu, onların sonsuz kabiliyete sahip olarak anlatmak istediklerini kelime oyunları ile verdiği anlamına gelir. Bunu yapabilmek de ustalık gerektirdiğinden, bu yazarların kelime seçimlerinde, dikkatli, özenli olduklarını ve kılı kırk yarıklarını söylemek yerinde olur.

“Setz an den Tisch dich, lieber Dichter” adlı mikrogram şiirinde de aynı düşünceye yer verilir. Lirik ben şiirin sonunda “du” diye bahsettiği yazara, *“Böyle konunun dipsizliğine dalmaya cesaretin var mı?”*⁷⁷⁶ diye sorar. Buradan böyle konuların cesaret işi olduğu/cesaret gerektirdiği anlaşılabilir. Böyle konulara dalmayı göze alan bir yazar için, usta bir yazar olduğunu ve yazmanın içinden çıkabileceğini/üstesinden gelebileceğini söylemek olanaklıdır.

“Die Geliebte des Herzogs von Guise” adlı mikrogram şiirinde de yukarıdaki metinde olduğu gibi yazarlık yüceltilir. Kafiyeli bir biçimde yazılan şiirde, yazmak/yazabilmiş olmak, onurun/haysiyetin/saygınlığın kanıtı olarak görülür. Şerefın kanıtı olarak görülen yazma eylemi, bu anlamı ile ortaya konmaktadır. Aksi halde kişi, kendisini kanıtlayamamış olur. Şiirde söz konusu kralın birkaç satır yazarak başarılı olduğu ve o (bayan) diye bahsedilen kişinin de yazıyı sekretere verdiği belirtilir. Sekretere, onurun/haysiyetin/saygınlığın bir kanıtı olan yazının verilerek, ardından zor nefes alınması ve iç geçirilmesi, ne kadar zor bir işin başarılmış olduğunun ve böylece yazarlığın kanıtlanmış olduğunun göstergesi sayılabilir.

Dem König gelang's mit einigen Zeilen,
ihre Gedanken etwas zu zerteilen.

⁷⁷⁴ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 27.

⁷⁷⁵ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 2, S. 408.

⁷⁷⁶ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 265.

Er schrieb ihr von Notwendigkeit
 und was geschehen sei, tāt' ihm leid,
 sie legte in den Sekretär
 das Schreiben voll Beweis von Ehr'
 und atmete schwer und seufzte sehr.⁷⁷⁷

Birbiriyle bağdaşmayan ve sayısız konudan bahsedilen “Ihr nicht einmal einen Brief zu schreiben, sie so zu foltern!” adlı mikrogram metninde, yazarken, arsız/cesur bir şekilde atıp tutmakla/palavra atmakla meşgul olduğunu belirten anlatıcının elinde olsa tüm yazarları kâhyaya/uşağa çevireceğini belirtmesi de tuhaftır. Nerdeyse tüm eserlerinde “dienen-hizmet etme” motifini işlemiş olan Walser’in burada bunu bir kez daha vurgulamasının nedeni, bir kâhya/uşak bağlı bulunduğu eve nasıl hizmet ediyorsa, yazarların da aynı şekilde topluma/insanlığa hizmet etmeli düşüncesinden kaynaklı olabilir.

Kendisini kabul ettirmiş olanlar/Değerli olanlar kendisini kabul ettirememiş olanların/değerli olmayanların yanına gidiyorlardı ve ben burada hemen hemen uyduruyorum/işkembeden atıyorum/atıp tutuyorum. Ah, bir şey yazılırken, her zaman arsız/cesur bir uydurmanın ortasında bulunduğu anlaşılır. Eğer gücüm olsaydı, bütün yazarları kâhyaya/uşağa çevirirdim.⁷⁷⁸

Topluma/İnsanlığa hizmet eden birinin ne kadar kutsal bir görevi yerine getirmiş olduğu düşüncesi mikrogramlarda yer edinir. Yazarların buna hizmet ettiği düşünülürse yazar olarak var olmanın kutsallığı düşüncesi kaçınılmazdır. “Dies Buch eines Dichters, das er da zur Besprechung eingesandt bekommen hatte” adlı mikrogram metninde konuşma sırasında yazar olarak var olmanın kutsallığına göndermede bulunan anlatıcı, bu yazarların varlıklarını nasıl devam ettirdiğini büyük yazarlar üzerinden örneklendirerek açıklar. Ona göre, bu yazarlar, hayatlarını devam ettirmek için kazanmak zorunda oldukları parayı yazarak kazanır. Metinde onların günlük kazancına değinilerek,

⁷⁷⁷ Alıntının Türkçesi şiirin orijinali net bir şekilde görülebilir diye burada verilmektedir; Kral, birkaç satırla onların düşüncelerini biraz bölmeyi başardı. Ona zorunluluktan yazıyordu ve olan biten ona üzüntü veriyordu. Onurunun/haysiyetinin/saygınlığının tamı tamına kanıtı olan yazıyı sekretere verdi ve zor nefes alıyordu ve derinden iç çekiyordu. Bkz. Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 2, S. 362.

⁷⁷⁸ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 58.

zorunluluktan dolayı elde edilecek bu kazancın, yazarları erdemli yaptığı/kıldığı da belirtilir.

Bir konuşmada yazarların varlığının kutsallığından, büyüklüğünden bahsediyorsunuz. Sevenlerin sadece sevgiyle ve güzellerin sadece güzellikle ve cesur ve sadık olanların sadece cesaretleri ve sadakatleriyle yaşadıkları gibi, bu yazarlar da sadece coşkularıyla yaşarlar ve iyi niyetliler yaşamak için iyi niyetinden başka hiçbirşeye sahip olmazsa, yok olmaz zorunda kalırlar, bunu siz de ben de anlıyoruz. Soylu asil kalpli Grillparzer neden en mutsuz insanlardan biri oldu ve kesinlikle daha önemsiz olmayan Gottfried Keller neden gece geç saatlerde bu kadar sık sinir bozucu olmasa da, biraz komik olan evinin önündeki bir yere geldi ve Kleist neden Königsberg’de muazzam nuvelerini yazdı ve büyük Maupassant çoğu zaman ofis müdürüne neden ters cevaplar verdi, ama muhtemelen bu yazarlar günlük gerekli geçimini sağlamak zorunda oldukları için ve çetin zorluklarla elde edilen bu kazanç onlara yaratmanın gerçek gücünü, erdemini verdiği için.⁷⁷⁹

Mikrogramlarda genel olarak yazarlığa ve yazarlara göndermelerde bulunduğu görülebilir. “Indem ich mich nie verliebte” adlı mikrogram metninde yazarlığın gözlemlerden/tespitlerden oluştuğu “*Yazarlık gözlemlerden/tespitlerden oluşur, (...)*”⁷⁸⁰ cümlesiyle anlaşılabilir. “Stil” adlı mikrogram metninde her alanda bir üsluba sahip olduğunu, örneğin davranışlarda bir üslup olduğunu, politikada bir üslup olduğunu ancak özellikle yazarlıkta bir üslubun olduğunu üslubun kavranamayan ve gelecekte de kavranamayacak olan bir şey olduğunu “*Kişisel görünüşte, politikada, bilhassa yazarlıkta da bir üslup/tarz vardır. Üslup/Tarz birçok kişi tarafından anlaşılmayan ve gelecekte de anlaşılamayacak olan bir şeydir.*”⁷⁸¹ cümleleriyle anlayabiliriz. İster davranışlarda ister politikada olsun, kişinin asgari düzeyde sahip olduğu bir üslup vardır ancak özellikle yazarlıkta bunun olduğu söz konusu cümlelerle vurgulanır. Üslup olmaksızın, çok anlamlı konuşulup yazılabileceği de metinde ifade edilir; “*Üslup/Tarz olmaksızın çok anlamlı konuşulabilir ve yazılabilir.*”⁷⁸² Burada, yazarlık her şeyin dışında kalan ve yazan kişinin durumuna bağlı olan bir meslek gibi gösterilir.

Goethe’de olağanüstü, güzel, hoş bir yeni stil olduğu farkedilir. Schiller’in düz yazısının tamamen üslubu temel aldığı kim inkâr edebilir? Adalbert Stifter ifade ile ilgili olarak neredeyse genç kız tarzında/utangaç/çekingen davranır. Bu duruma başka birçok örnek de verilebilir.⁷⁸³

⁷⁷⁹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 23.

⁷⁸⁰ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 118.

⁷⁸¹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 176.

⁷⁸² Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 176.

⁷⁸³ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 176-177.

“O, wie mußte sie gestern im hervorragendsten Kaffeehaus unserer Stadt (...) lachen” adlı mikrogram metninde de üslup ile ilgili yukarıdaki düşünceler savunulur. Metinde görünürde tamamen ciddi olan bir kitap konu edilir. “Sie/o” diye bahsedilen kişinin bu kitap hakkında gülmesi ile metne giriş yapılır. Bu kitap üzerine yapılan konuşmalardan oluşan bu metinde anlatıcı araya sıkıştırdığı cümlelerle dikkat çekmeyi başarır; “(...) bu satırları istenilen dikkatle takip etmek (...), (...) ve bu satırların yazarı en ufak çabayı algılamak zorunda olmasaydı, (...)”⁷⁸⁴ Tamamen konudan bağımsız araya sıkıştırılan bu cümleler anlatıcının yazmasına yönelik açıklamalar olarak görülebilir. Söz konusu kitabın nasıl yazıldığı üzerine konuşulurken figürün, kitabın yazarının kitabı çok kaba yazdığını söylemesi, anlatıcının “Her yazarın kendine has bir kıyafeti vardır”⁷⁸⁵ şeklindeki ifadesi ile netleşir ve herkesin üslubunun farklı olduğunu ve bunu kabul etmemiz gerektiğini ortaya koyar.

“Nachdem ich einige Zeit” adlı mikrogram metninde, yaklaşık iki haftalık bir süre için başka işe adapte olduktan sonra, tekrar yazmaya başladığını belirten anlatıcı, metne giriş yaptığı bu cümlelerin yazarlığa yaraşır/yakışır bir giriş olup olmadığını okura bırakır. Yazıya başlarken şık ve dikkate değer/göze çarpan başlangıçlar olduğu/yapıldığı gibi, kişisel davranışlarda söz konusu olan tutuk, avantaj sağlamayan başlangıçlar da olduğu/yapıldığı belirtilir. Tutuk ve avantaj sağlamayan başlangıçtan kasıt, yazının devamının getirilemeyecek olması ya da çok zor olması olabilir. Bu yüzden bir yazarın sıkıntı yaşamaması için yazarken başlangıcı iyi yapması gerektiğini söylemek olanaklıdır/gerektiği anlaşılabilir.

Bir süre yani yaklaşık iki hafta angaje olduktan sonra, tekrar yavaşça yazmaya başlıyorum ve belki de önceden bir cafede birkaç sevimli ağız kavgası yaptığım bir kadınla bir araya geldiğim yorumunu yapacağım. Bu düzyazının başlangıcının yakışsız olup olmadığını okurun hissiyatına bırakmak istiyorum. Yazarlık söz konusu olduğunda tutuk, avantaj sağlamayan başlangıçlar olduğu kadar, şık ve dikkate değer/göze çarpan başlangıçlar da vardır. Aynı durum insanların kapalı odalarda ya da halka açık yerlerdeki farklılık gösteren kişisel davranışlarında da geçerlidir.⁷⁸⁶

⁷⁸⁴ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: ADB.*, Bd. 4, S. 146.

⁷⁸⁵ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: ADB.*, Bd. 4, S. 146.

⁷⁸⁶ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: ADB.*, Bd. 5, S. 40-41.

Yazarlığa ve yazara ilişkin düşüncelerin dile getirildiği metinlerin yanı sıra sitemlerin de dile getirildiği mikrogram metinleri söz konudur. “Ein sowohl auf’s Dunkelbraunste” adlı mikrogram metninde anlatıcı, insanların yazarlardan beklentisine yönelik düşüncesine yer verir. Sabahın erken saatlerinden akşamın geç saatlerine kadar yazan bir yazarı rahatsız eden insanların en kısa zamanda ondan hayrete düşüren şaheserler üretmesini beklediklerini belirterek, sitemini dile getirir. İnsanların yazarı rahatsız ettikten sonra üretim yapmasını beklemelerinin saçma olduğunu göstermeye çalışır. Söz konusu eserleri üretilibilsin diye yazarı rahatsız etmek yerine, ona huzur vermeleri gerektiği düşüncesini savunur. Ayrıca sabahtan akşamın geç saatlerine kadar yazan bir yazarın en kısa zamanda üretim yapmasını bekleyen insanlara bir göndermede bulunduğu açıktır. Temelinde, üretimin sabahtan akşama kadar yazmakla en kısa zamanda olamayacağı, uzun zamanda da iyi bir üretim yapılabileceği düşüncesinin yer aldığı cümlelerle anlatıcı, yazara/yazarlara yönelik bakış açısını sorgulamaktadır/vurgulamaktadır;

Bu arada, şunu da söyleyeyim; Sabahtan akşamın geç saatlerine kadar, yazarı yazarken rahatsız eden insanlar en kısa zamanda onun en şaşırtıcı başeserleri ortaya koymasını talep ediyor.⁷⁸⁷

Hangi türde eserler verildiğine bakılmaksızın ön planda genel olarak yazarlık ve yazar/lar yer alır. Ancak bazı mikrogram metinleri vardır ki direkt söz konusu türe ilişkin düşünceleri verir/içerir. “Irma, Herr Schafroth (Der Mann), Frau Schafroth (Die Frau), Der Erretter (Der Entzückte, etc) adlı drama buna örnek verilebilir. Burada, Bay Schafroth eşine bir bayandan söz eder. Onun bir aptal olduğunu, 20 yaşından beri, 4. Bölge İsviçre’nin Zürih şehrinin idari bir bölgesi olan Aussersihl’de şiir yazdığını söyler. Burada dikkat çeken nokta, şiir yazmanın nasıl görüldüğüdür. Söz konusu kişi üzerinden şiir yazmak, beyhudeliğin/boşluğun bir belirtisi olarak tanımlanır. Şiirle uğraşan biri için, daha güzel bir tanımlama yapılabilir. Ancak dile getirilen bu düşünceler, şiirle uğraşan kişinin boş işle uğraştığına yapılan göndermedir. Farklı edebi türler için aynı durum söz konusu olmayabilir. Burada özellikle belirtilmek/vurgulanmak istenen şiir ve şiirle uğraşmanın nasıl görüldüğüdür.

⁷⁸⁷ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 5, S. 53.

Bay Schafroth (karısına): O tam bir aptal. Yirmi yaşında Aussersihl'de mısralar kaleme aldı. Bu ondaki işe yaramaz/boş yetenekleri/eğilimleri kanıtlar. Onları gizlemek istiyorsak, bunu çabuk yapmalıyız.⁷⁸⁸

Uyağa uydurma zorluğunun dillendirildiği “Setz an den Tisch dich, lieber Dichter” adlı mikrogram şiirinde de benzer duruma rastlamak olanaklıdır. Şiirde ilk göze çarpan Dichter-Gelichter kelimelerinin oluşturduğu kafiyedir. Şairin serseri olabileceği düşüncesi akla gelirken, anlatıcı yazara “*Masaya otur ve bugün serseriden bahset*”⁷⁸⁹ diyerek, yazarın yazma işini günlük olarak yapması gerektiğine dair bir hissiyat doğurur. Gezgin ozanlardan bahsedilir ve onların yaptıklarına değinilerek şiir devam eder;

Setz an den Tisch dich, lieber Dichter, und berichte heute vom

Gelichter,

das angesichts der allerschöneligsten und (-) liebsten

Frau'ngesichter

sich belauert und prügelt, o, wie alle diese tapferen Vaganten

mit Schwertern und mit Speeren munter gegeneinanderrannten, (...)⁷⁹⁰

Şiirin sonunda “du” diye bahsettiği yazara anlatıcı, “*Böyle konunun dipsizliğine dalmaya cesaretin var mı?*”⁷⁹¹ diye sorar. Aslında kafiyeli giden şiirde en son kelime olarak “Dichter” kelimesi kullanılması ilginçtir. Eğer okur en baştaki kafiyeyi (Dichter-Gelichter-Gesichter) unuttuysa, bu durum kullanılan “Dichter” kelimesiyle hatırlatılmak istenir⁷⁹² ve böylece şairin/yazarın serseri ile bağdaştırıldığı düşüncesi doğrulanır.

“Den Lyrikern empfehl’ ich dringend” adlı mikrogram şiirinde de aynı düşüncelere yer verildiği görülebilir. Kafiyeli oluşturulmuş bu şiirde lirik ben şairlere önemle tavsiyelerde bulunarak, onların kafiye baskısına katlanmalarını söyler. Anlatıcı, bir uyağın/kafiyenin kulağa iki kez geldiği için, tek bir kelimedenden bahsedilemeyeceğini belirtir. Şiir sanatını oluşturabilmek bir zorunluluk doğurur. Anlatıcı da bu zorunluluğu,

⁷⁸⁸ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 2, S. 424.

⁷⁸⁹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 265.

⁷⁹⁰ Alıntının Türkçesi şiirin orijinali net bir şekilde görülebilir diye burada verilmektedir; Sevgili yazar, masaya otur ve bugün en güzel ve en sevilen kadın yüzlerinin karşısında kendini izleyen ve döven serseriden bahset, ahh, bütün bu cesur gezgin ozanların kılıçlarla ve mızraklarla nasıl hızla koştuklarını (...) Bkz. Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 265.

⁷⁹¹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 265.

⁷⁹² Urs Allemann (Hrsg.), *Robert Walser- Der Schnee fällt nicht hinauf- 33 Gedichte*, Insel Verlag, Frankfurt am Main/Leipzig 2009, S. 43.

şiiirde, herhangi bir düşüncesel oluşum olarak ifade eder. Herhangi bir düşüncesel oluşum içerisinde kafiye oluşturmak da bir zorunluluk olarak değerlendirilebilir/görülebilir. Anlatıcı şairlere ve onların üretme sanatına değindikten sonra, okura gelir. Anlatıcı, okurun bir an için olsun, sürekli oturmaktan hoşlanmayan bir şairi düşündüğünde, onun hakkında yaptığı çıkarsamadan ötürü kesinlikle tuzağa düşmeyeceğini/oyuna gelmeyeceğini dile getirir. Okurun şair hakkında yaptığı çıkarsama onun ayak takımı/serseri olduğu yönündedir. Bu durumda şairin bu şekilde nitelendirilebileceğini ve genelleme yapılarak bunun tüm şairler için geçerli olabileceğini/ tüm şairlere uygulanabileceğini söylemek olanaklıdır.

Şairlere ve onların üretimine değinerek oluşturduğu şiiirini, anlatıcı sonlandırırken, bütün kafiyelerin yaratma baskısı için bir çukur, bir zorluk oluşturduğunu ifade eder. Kafiye oluşturabilmek adına çekilen güçlük/baskı üretimi de engelleyebilir. Bunun zorluğuna değinen anlatıcı, ses istenildiği gibi çıkmadığında/başarılı olamadığında, (bununla anlatılmak istenen kafiye oluşturulamamasıdır) şairane yüzlerinden yaş akıttıklarını/ ağladıklarını belirtir. Kafiyeye uydurmak burada ahlaki eylem olarak görüldüğünden bunu başaramayanlar ayaktakımı/serseri olarak daha doğrusu ahlaka aykırı davrananlar olarak nitelendirilir.⁷⁹³ Burada “bizim” kelimesini kullanarak anlatıcının kendisini de bu şairler arasında gördüğü ve onların yaşadığı durumları yaşadığını göstermeye çalıştığı akla gelebilir. Ancak anlatıcı şairlere verdiği tavsiyeye kendisi uyduğundan/uymaya çalıştığından, serseri bataklığından kendisini çekmiş/kurtarmış olur.

Den Lyrikern empfehl' ich dringend,
sich dem Zwang des Reims zu unterziehen,
weil sie, auf den Pegasus sich schwingend,
gern der Sittsamkeit entfliehen.
Liegt nicht an sich schon in einem Reim,
weil er zweimal in den Ohren läutet,
übrigens eine Obliegenheit bedeutet,
irgendwelcher ideeller Keim?
Wenn du flüchtig denkst an einen Dichter,
der nicht gern andauernd sitzt daheim,

⁷⁹³ Allemann, S. 40.

gehst du mit der Folgerung: “Gelichter”,
 sicherlich nicht auf den Leim.
 Alles Reimen bildet einen Trichter,
 einen Engpaß für den Schaffensdrang.
 Weinen unsre dicht’rischen Gesichter,
 wenn der Klang mißlang?⁷⁹⁴

Yazarlıkla ilgili düşüncelerin verildiği metinlerin yanı sıra edebiyatla ilgili düşüncelerin verildiği metinler de vardır. “Ich schlafe so brav” adlı mikrogram metninde anlatıcı, sanatın ne olduğuna dair söylemde bulunur. Burada sanattan kastının yazma sanatı/edebiyat olduğunu anlamak zor değildir. Her insanın/yazarın sanattan anlayışı farklı olduğu için bunu yansıtma biçimi de farklıdır. Özellikle bir şey yazarken bunu farklı biçimlerde dile getirme/ifade etme kişiden kişiye/yazardan yazara göre değişir. Her yazarın kendine göre bir üslubu vardır.⁷⁹⁵ Metinde bundan bahseden anlatıcı algılarını ve anlayışını kendisine göre şekillendirip değiştirme durumunun söz konusu olduğunu “*Sanat gereklilikleri kabul edilebilirliklere dönüştürmektir. Hangi/Ne gibi olasılıkların var dönüşüm!*”⁷⁹⁶ cümleleriyle ifade eder.

“Schloßgeschichte” adlı mikrogram metninde her zaman var olan edebiyat ve güzel sanatlar arasındaki sınırların burada kaldırıldığına/aşıldığına/geçildiğine da/de yakından tanık oluruz;

Farkettiğim gibi bir tür resim/tablo çizerim, bir anlatıda kendinden geçilmesi yerine resmederken kendinden geçilen durumlar anlatıcı için söz konusu olabilir ama belki de bu öykünün özgürlüğü, duyarlılığı onun yanlışlığından, yanlışlıklarından, yanlış yazılmalarından ibarettir ve şimdi sizi, gök mavisini ile çevrili kubbeden bakar gibi, tabloma baktığıma inandırmak istiyorum.⁷⁹⁷

⁷⁹⁴ Alıntının Türkçesi şiirin orijinali net bir şekilde görülebilir diye burada verilmektedir; Şiir sanatı sembolüne kayarak ölçülülükten uzaklaşmayı sevdikleri için, şairlere kafiye baskısına katlanmalarını önemle tavsiye ederim. Kulakğa iki kere ses geldiğinden, bir kafiye içerisinde henüz yer almaz mı, bu arada bir zorunluluk herhangi bir oluşum anlamına mı gelir? Bir an için sürekli oturmaktan hoşlanmayan bir şair düşünürsen, onun serseri olduğu sonucuna varırsın, kesinlikle tuzağa düşmezsin. Bütün kafiyeler bir çukur, yaratıcı güç için bir zorluk oluşturur. Kafiye oluşturulmazsa, şairane yüzlerimizden yaşlar mı akar? Bkz. Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 6, S. 423-424.

⁷⁹⁵ Can Şen, *Edebiyat İncelemelerinde Psikanaliz Kullanımı*, Divan Kitap, Ankara 2012, S. 48.

⁷⁹⁶ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 19.

⁷⁹⁷ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 112.

Walser'in doğaçlama yazdığına yakından tanık olduğumuz "Ich dachte über den Stolz und über die Liebe nach" adlı mikrogram metninde "Gurur ve aşk üzerine uzun uzadıya düşündüm"⁷⁹⁸ cümlesiyle metne giriş yapan anlatıcı, daldan dala atlar gibi konular arasında geçiş yaparak edebiyat ve sanatı metnine neredeyse tamamen monte eder. Romantik okulunun en önemli bestecilerinden dünyaca ünlü Alman şef, piyanist, gitarist ve eleştirmen olan Carl Maria von Weber, Polonyalı balet Nijinsky, edebiyat, felsefe ve resim sanatının önemli isimlerini olan Friedrich, Jean Paul, D'Alembert, Watteau, Voltaire, Brentano, Goethe, Shakespeare, Hölderlin metinde yer alır. Anlatıcının sadece kendi gözlemlerini değil, sanat ve edebiyata dair de pek çok bilgiyi okurla paylaştığı bu metinde cümleler ardı ardına aşağıdaki gibi sıralanır;

Gurur ve aşk üzerine düşündüm. Bütün bu yansımalar. Onlardan kurtulduğumu ne zaman göreceğim? Ve sonra flütlerin yanı sıra güller hakkında yazma konusunda kesinlikle övgüye değer bir niyetim vardı. İlaveten, ruhsal varlığımın deposundan Bolşevizm hakkındaki düşüncemi arayıp bulup çıkarma konusunda içimde ihtiyaç oluştu. Arayıp bulup çıkarmaya mı? Oh be, oh be, enerjik konuşuyorum. Unutulmamalıdır ki, görünüşü, benim onu arzulamama neden olan bir kadın bana bugün caddede rastladı, bana onu ellerimde taşıma fırsatını vermek istiyor. Diğer çıkarmalardan ya da düzenlemelerden biraz olsun ayrılır ayrılmaz, kadınları el üstünde taşıma konusuna geri gelirim. Güllerin kokusu beni sarıyor. Bu beni ne kadar da büyülüyor. Carl Maria von Weber, yanılmıyorsam, "Gül" başlıklı bir dans şiiri besteledi. Gerçek Rönesans bacıklarını sergileyen, bir zamanlar sahnede yer almış dansçı Nijinsky'ın başrolünü gördüm. Flütler büyük Friedrich'teki gibi, Jean Paul'da da vardır. Sonuncusunun biraz tozlu dumanlı, küflü mantarlı ve binici botlu bir ismi olmalıdır. Ne de olsa Fransız edebiyatı, felsefesi ve resmi onu büyülüyordu. D'Alembert, Watteau, Voltaire gibi kişilikler bu denemenin/yazının ufkunda ince ya da keskin bir şekilde belirir. Olaylara geçmişten gelme zevkini veriyorum. Flüt sesleri ve gül kokuları mükemmel bir şekilde uyuşmalıdır. Beraberindeki manzara park olacaktır. Büyük, sessiz bir bahçenin ortasında bir evde tutku ile yaşamayı kim istemez ki? Nuvelleri, daha önce birkaç kez bahsetmek için fırsat bulduğum çiçeği ima eden şair Brentano'nun bir roman fragmanı var.⁷⁹⁹

"Krachen wie Schlangen" adlı mikrogram metninde de anlatıcının edebiyat bilimcilere yönelik açıklaması dikkat çeker;

Edebiyatbilimciler biat etme düşüncesinde ya da inancında gibi görünürler, yaratıcı edebiyatın tek bir amacı vardır, sadece o/onlar için var olmasıdır. Böylece edebiyat bilimciler kaygı baskısı olmaksızın yaratıcı edebiyatı elverişsiz olarak nitelendirebilirler.⁸⁰⁰

⁷⁹⁸ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 167.

⁷⁹⁹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 167.

⁸⁰⁰ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 106.

Anlatıcının bu cümleleri/düşünceleri, edebiyatbilimciler tarafından yaratıcı edebiyatın nasıl görüldüğüne dair yapılan detaylı bir açıklama olarak değerlendirilebilir.

Mikrogramlarda dünya edebiyatına göndermelere ya da örneklere ve bu örnekler üzerinden düşüncelerin verildiğine rastlamak olanaklıdır. “Nein, ich war damals keineswegs einfältig” adlı mikrogram metninde anlatıcı kamelya çiçeğini odak noktasına alır. Kamelya çiçeğine hitap ederek oluşturduğu metinde dünya edebiyatına ait örnek vermeyi de ihmal etmez. “*Elimde olmaksızın dünya edebiyatı için önemi/anlamı olan ve kamelya çiçeğiyle karşılaştırmayı doğru bulduğum çıkarsamasında bulunduğum bir kadın figürü, Friedrich Schiller’in Maria Stuart’ını düşündüm*”⁸⁰¹ cümlesi anlatıcının/Walser’in metinlerini oluştururken örneklerini dünya edebiyatından seçtiğine dair anlamlı bir örnek olarak görülebilir. Anlatıcının dünya edebiyatından örneklerle metninin konusunu bir anda bağdaştırdığı görülebilir.

“Die Weitgereiste (Die Gewitzigte, etc.), Die Unbehülfliche (Die Nirgendsgewesene, etc.)” adlı dramada da kayıp olan kişi (Die Verlorene), kayıp olan bir kişinin ünlü/tanınmış günlüğünü yazdığını söyler. Burada, 1905 yılında yayımlanan Margarete Böhme’nin aynı adı taşıyan kitabına göndermede bulunulur.⁸⁰² Günlüğü tanımlarken “berühmt” sıfatının kullanılmasındaki kasıt, bu kitabı işaret etmektir. Kayıp olan kişinin bunu söyledikten sonra, yazarın dile getirdikleri ilginçtir. İnsanları ciddiye/dikkate alan kitaplar olduğunu belirten yazarın bu düşüncesinden hareketle kitapların her zaman insanları ciddiye/dikkate almadığını anlamak olanaklıdır. Bu tür kitapların, insanların duygu dolu dünyalarına nüfuz ederek, onlara kendilerini açma ve anlama fırsatı vermesini sağladığını söylemek yerinde olur.

Kayıp olan kişi: Ünlü “kaybolan bir kişinin günlüğünü” yazdım.

Yazar: İnsanları çok fazla ciddiye alan kitaplar var ama bu güçlü olana karşı ne isteniyor?⁸⁰³

“Ohne mich lang zu besinnen, nenne ich ihn Olivio” adlı mikrogram metni ilginç bir metindir. Max Brod’un 1927 yılında yayımlanan “Die Frau nach der man sich sehnt”

⁸⁰¹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 91.

⁸⁰² Schwerin, S. 90.

⁸⁰³ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 2, S. 469.

adlı romanına tepki olarak yazıldığı belirtilir.⁸⁰⁴ Metinde "Olivio" olarak adlandırılan kahramanın, cinselliği elinden alınarak "yeteneksiz (Stümper)" olarak ortaya konulur. Max Brod'un romanında "Olivio" adında bir figür/kahraman yoktur. Onun figürü/kahramanı Erwin Mayreder'dir. Ancak anlatıcı, Max Brod'un kahramanının mesleğinin subay olduğunu "*Bir zamanlar taburdaki en neşeli kişiydi*"⁸⁰⁵ cümlesiyle hatırlar. "törichte Gescheitheit"⁸⁰⁶ ve "superkluge Dummheit"⁸⁰⁷ kelimeleriyle kahramana gönderme yapılarak Aufklärung dönemine geçilir;

Aklının durduğu ve cehaletinin başladığı yerde hiçkimse tam olarak bilemezken, (...) Görmek ve kör olmak birbirine bağlı olduğundan ve aydınlanma aynı zamanda kapalı olan aklın kapısı gibi açık da olabileceğinden, (...)⁸⁰⁸

Metin "Aufklärung" dönemindeki Jonathan Swift'in eseri "Güiver'in Gezileri" ile bağdaştırılır.⁸⁰⁹ Walser burada Swift tarafından ortaya konan gezi tasvirini model alır;

Yürüyüş/Gezinti sırasındaki ya da sevdiği bir kadına özlem duyduğu esnadaki hızı/temposu nispeten yavaştı ve bir melodinin zevkine vardığı gibi yavaşlığının da tadını çıkarıyordu. Bana göre, yürüyüş, hayat, yazma vs. hızına/temposuna çok bağlıdır ve (...)⁸¹⁰

Bu gezi tasviri modelinde Walser ilk kez Brod'un roman başlığına imada/göndermede bulunur; "*Bir gün, görünüşünün önemsizliğiyle, özlem duyduğu kadına yönelik bir yolculuğa çıktı.*"⁸¹¹ Bir kadın bedenine olan yolculuk, gezi tasviri modeliyle verilir.⁸¹² Kitabın sonunda ise bu durum çok net bir şekilde görülebilir. Walser gezi tasvirinin akışında, önceden okunmuş olan Brod'un romanının başlığına geçerek yazma düşüncesinin nasıl geliştiğini belirtir;

Hiçbirşeyi umursamadığı gibi, özlenen kadın gerçekten güzel değil mi? Özleyen kişi neden ona çok fazla özlem duymalıydı? Ona izin verecek miyim? Demek istediğim, biri özlemeye devam ederse, gereken yoğunlukla özleme yeteneğini kaybetme

⁸⁰⁴ Karl Wagner, "Direktoriell". Robert Walser liest Max Brod. in; Anna Fattori-Margit Gigerl (Hrsg), *Bildersprache Klangfiguren, Spielformen der Intermedialität bei Robert Walser*, Wilhelm Fink, München 2008, S. 155-168: S. 166.

⁸⁰⁵ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 241.

⁸⁰⁶ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 242.

⁸⁰⁷ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 242.

⁸⁰⁸ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 242.

⁸⁰⁹ Wagner, "Direktoriell". *Robert Walser liest Max Brod*, S. 166.

⁸¹⁰ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 245.

⁸¹¹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 242.

⁸¹² Wagner, "Direktoriell". *Robert Walser liest Max Brod*, S. 166.

tehlikesiyle karşı karşıya kalır. Bu olabilir mi? Bu olursa, kitabın başlığında olduğu gibi, kadını bir soru gibi anlamak doğru olur mu?⁸¹³

1925 yılında Prag basınında yayımlanan “Sie wünschen von mir Aufschlüsse, Meinungen, Gnädigste” adlı mikrogram metninde de anlatıcı Gerhart Hauptmann’ın “Einsame Menschen” adlı dramasına yönelik ayrıntılı bir çalışma yapar. Kitaplar hakkında yazmak durumunda olduğunu dillendirir. Bunu kendisine bir görev olarak bilir. Yayımlanmış eserler üzerine yazılar yazarak insanları bilgilendirmeyi amaç edindiğini de söylemek olanaklıdır. Bu durumdan memnuniyet duyduğu da açıktır.

Benden açıklamalar, görüşler, şefkat/merhamet istiyorsunuz.
Kitaplar vs. hakkında yazmalıyım ama olağanüstü/müthiş olan
bu ruh halinin ötesine nasıl geçebilirim, (...) ⁸¹⁴

“ “Felix”- Szenen” adlı mikrogram metninde anlatıcının ya da figürlerin yazmasının dillendirilmesinin yanında ünlü yazarlara da yer verildiği ve onların yazmasının dillendirildiği de görülebilir. Tatilde olan Felix ve Bern’den bir öğrenci arasında geçen konuşmada buna tanık olabiliriz;

Bern’li Öğrenci: Bizim için tuhaf bir isme sahip olan bu Shakespeare, Avon’daki Stratford’da gözlerini dünyaya açtı.

Felix: Bunu zaten herhangi bir yerde ve zamanda okudum.

Öğrenci: İlk önce bir yazar olduğu ve bir hukuk bürosunda çalıştığı, daha sonra da geçimini drama yazarak, ki bu noktada tamamen başarı sağladı, kazanmak için Londra’ya taşındığı söylenir. Ev sahibi olduğu anlatılır. Ayrıca kendi oyunlarında bir aktör olarak yer aldı. Söylenceye göre, sahnede çivili evin önünde oynarken, ortadan kaybolmuş ve o anda esir düşmüş olmalıydı. (...)

Felix: Kaç oyun yazdı?

Öğrenci: Otuz ya da kırk, bunu sana tam olarak söyleyemeyebilirim. Her durumda inanılmaz bir yazar gücüne sahip olduğunu ortaya koydu. (...) ⁸¹⁵

“Neulich lasen meine Augen” adlı mikrogram metninde anlatıcı, muzip yazılardan bahseder. Yunanistan’ı ve Yunan edebiyatını anlatır. Ünlü yazarlara değinerek, Gottfried Keller ve Hölderlin üzerinde durur. Tüm bunlar, anlatıcının dünya edebiyatını ve yazarları konu edindiğinin göstergesidir.

⁸¹³ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 246F.

⁸¹⁴ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 2, S. 488.

⁸¹⁵ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 3, S. 174.

Palyaço/Soytarı özlemi, herhangi bir kırsal hayata duyulan bir iştahla aynı görünüyor ve Yunanistan'ın arzusuyla ilgili olarak, çok da uzun olmayan bir zaman önce Keller adında Zürih'li bir yazar vardı, (...) ⁸¹⁶ (...) hiç önemsiz/değersiz olmayan bir kişi bile ve Hölderlin gibi burjuva yaşantısı karşısında zamanla topluma uymadan yaşayan hiçkimse var olmadı/yaşamadı (...) ⁸¹⁷

Walser için tipik bir metin olarak değerlendirilebilecek olan ve Walser'in hayattayken yayımlattığı "Potpourri" adlı mikrogram metninden çıkarılan bu metinde anlatıcı "arsız/küstah/kendini bilmez" olacağını belirterek, bu durumu işlenen konu hakkında düşünmeye bağlar ve böylece metne giriş yapar;

Bu makalede/yazıda küstahlaşacağım/haddimi aşacağım, bunu hissediyorum, bu biraz küstahlık ele alınacak konu hakkında düşünmeye dayanırken, bana göre zaten birisine karşı biraz küstah olma hakkı söz konusudur. Makalemin/yazımın kısa olacağını itaatkâr bir şekilde bildiriyorum. ⁸¹⁸

Bu cümlelerle, anlatıcının aklına gelen düşünceleri direkt aktardığı görülür ve metinde anlatıcının hemen Kleist'dan bahsettiği de gözden kaçmaz. Kleist'in bir dramacı olarak adlandırıldığına ancak kendisinin onu epik türünden yazan biri ya da anlatıcı olarak gördüğüne değinir ve Kleist'in drama eserlerini ve onları nasıl gördüğünü ele alır. Takındığı tutumu dile getirerek yazısını sonlandırır; "*Oldukça zor sınıflandırılabilir bir şair karşısındaki tutumumu anlatmak istedim, (...)*" ⁸¹⁹

"Alle diejenigen, die gern lachen und zugleich weinen" adlı mikrogram metni yukarıdaki metinlerle aynı kategoride yer almayabilir. Diğer metinlerde direkt dünya edebiyatı ve yazarlar konun edilirken, burada metnini sorularla sonlandıran anlatıcı dünya edebiyatından seçtiği bir örnek üzerinden düşüncelerini verir. Okurun aktarılan düşünceleri anlayabilmesi için, verilen örneği iyi bilmesi gerekebilir. İlk defa 1210 yılında Gottfried von Strasburg tarafından derlenen Kelt kökenli İngiliz destanı olan "Tristan ve İsolde" yi işin içine sokan ve benzetme yapan anlatıcının ne anlatmak istediği akıl karıştırabilir. Efsaneyi dikkate alabilirsek, anlatıcının ne demeye çalıştığını çözebiliriz. İsolde ve Tristan arasında geçen aşk öyküsünde İsolde her şeyi yapmaya hazırken, Tristan çekip gider. Anlatıcı da "*Niçin sürekli öyküler uyduruyorum? Her*

⁸¹⁶ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 201.

⁸¹⁷ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 202.

⁸¹⁸ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 378.

⁸¹⁹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 380.

*anlatıcının arkasında Isolde'yi görmezden gelen/kaale almayan bir Tristan gizli değil midir?*⁸²⁰ diyerek okura yönelik endişesini ortaya koyar. Kendisini/Anlatıcıyı görmezden gelen/gelebilecek olan bu durumda okurdur. Anlatıcı bu endişesini hem dillendirdiği, hem de *“Hayat kendisine çok güzel yoğunlaştırıyor? Bu bize yetmez mi?”*⁸²¹ diyerek endişesini geri planda bırakmaya çalıştığı söylenebilir.

Mikrogramlarda yazma eyleminin yanı sıra, okuma da ön plandadır ve bu edebiyat ile bağdaştırılarak verilir. “Bedeutende Menschen nennen mich ein Kind” adlı mikrogram metninde, Walser’in 1925 yılının Mart ayına ait Frieda Mermet’e olan mektubunda Thomas Mann’ın meşhur kitabı “Die Buddenbrocks”’a ilişkin açıklamasına bir gönderme/ima⁸²² olduğu belirtilen bu metinde, anlatıcı için yazmak kadar okumanın da önemli olduğu vurgulanır. Yazma ve okuma eylemi birbiriyle bağlantılıdır. Kişi ne kadar okursa, o kadar iyi yazabilir ve kendini ifade edebilir. Okuduklarından yola çıkarak, kurgusunu ona göre şekillendirebilir ya da genişletebilir. Anlatıcının okuyarak kendisini geliştirebileceği metinde şu şekilde yer alır; *“Bu arada kendimi geliştirebilirim. Masanın üzerinde, onları açmamı bekliyor gibi görünen 7 ya da 8 kitabı okumadan bıraktım.”*⁸²³ Okuyarak/izleyerek edebiyat alanında edindiği bilgileri, yazarken kullanmayı iyi bilen bir anlatıcı ile karşı karşıyayız. Anlatıcı, cümleler arasında mantıksal bir bağlantı olmasına dikkat etmeksizin yazar ve geçişlerinde bunları kullanır. Örneğin, Frank Wedekind’in “Frühlings Erwachen” adlı dramadaki kahraman Moritz Stiefel’e sözü getirir. İlk olarak bunu Berlin’de gördüğünü, nerdeyse gülmekten öldüğünü, müdür odasındaki öğretmen manzaralarını hatırladığını dile getirir. Hemen ardından başka bir konuya geçiş yapar. Bahsettiği/Tanımlamaya çalıştığı bir gece vardır. Söz konusu bu geceyi, oyunun sergilendiği geceyle bağdaştırır ve cümleler arasında mantıksal bir bağ olmasına dikkat etmeden başka bir konuya geçer. Anlatıcının farklı konuları anlatırken, araya edebiyatla ilgili bir şeylerİ sıkıştırması oldukça ilginçtir;

Ah, bu çizmeler gece yarısından öte gece kadar hala tarz ve görkemli bir şekilde nasıl bir o yana bir bu yana sallanıyor/yalpalıyor. Otomatikman Wedekind’in, söz konusu gecede tamamen dolu evin önünde oynanan “Frühlings Erwachen” adlı eserindeki bu kahramanı, Moritz Stiefel’i düşündüm. Vaktiyle bunu Berlin’de izledim ve neredeyse gülmekten öldüğüm müdür odasındaki öğretmen sahnesini çok iyi hatırlıyorum. Bu arada, çok güzel bir sevgilim vardı, bir başka deyişle daha önceden

⁸²⁰ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 98.

⁸²¹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 98.

⁸²² Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 2, S. 527.

⁸²³ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 28.

vardı, çünkü bir kayın gibi inceciğdir ve beni yoğun bir heyecana sokan parmaklarıyla sık sık beni güldüren gümüş gibi elleri vardır, bu nedenle zeki olduğum için doğal olarak kendimi kutluyorum.⁸²⁴

“Ich vermag nicht viele Worte zu machen” adlı mikrogram metni de içeriksel olduğu kadar görsel olarak da ilginçtir. Metin, bir takvim yaprağının arkasına yazılmıştır. Takvim kâğıdının bir yüzünde Walser’in yazısı, diğer yüzünde ise büyük harflerle “Schrift” kelimesi yer almaktadır. Gerçek anlamda bir kâğıdın iki yüzü gibi olan, yazı ve yazmak kavramlarını burada somutlaştıran bu mikrogram kâğıdının tamamen rastlantı olup olmadığı bilinmez. Ancak birbirleriyle ilişki içerisinde olan bu iki kavramın, kâğıdın farklı yüzlerinde arka arkaya gelerek, yazma öykülerinin özellikle anlamlı olduğu bu mikrogram metninde bir arada olması bunun rastlantı olmadığı sonucunu doğurabilir. Bir bulmacanın tiyatral olarak sahnelenmesiyle başlayan metinde,⁸²⁵ uzun zamandır sevdiği yazar olan ve bir nuvelistin eserlerinden faydalanırken suçüstü yakaladığı bir yazarı düşündüğünü belirten anlatıcı, bunun etrafında şekillendirdiği konuda, bu yazarın kendisi için bir teşvik ya da esin kaynağı olduğunu da belirtir; “*Aklıma gelmişken, söylediğim gibi, önceden bir şekilde tabiri caizse bir tür teşvik ya da ilham olarak kullandığım, çok saygı duyduğum bir romancı, bir nuvelistin tamamen belli bir cümlesini ödünç aldı.*”⁸²⁶ Yazarın konu edilmesiyle ve onun düşüncelerinin ya da onun üzerinden anlatıcının düşüncelerinin verilmesiyle oluşan metinde, anlatıcı nasıl işlem yapıldığını aktarır;

Bütün akıllı insanlar, fikri mülkiyeti ilgilendiren hatalar yapar ve bütün durumlarda ya da çoğu durumda bu, zihinsel yaratım alanında çok fazla kolaylıkla ortaya çıkan, yabancı mülkiyet edinme yollarında değişen, kabul etmekten başka hiçbirşey olmadığından, fikrimce çok ciddi yaygara yapılamaz.⁸²⁷

Edebi malzemeleri, göndermeleri/imaları ve alıntıları sık sık yazısında araya sıkıştırılan anlatıcının burada da aynı şeyi yaptığı belirtilebilir;

“Edebiyatta ve muhtemelen bunun dışında da istismarcıların vs. sevinçli bir şekilde ve devamlı olarak kullanılması esprili bir şekilde yer alır. (...) böylece bu edebiyat makalesini/yazısını güzel olanlar arasında saymaya yetkili olacağım, (...)”⁸²⁸

⁸²⁴ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 28.

⁸²⁵ Kammer, *Figurationen und Gesten des Schreibens: Zur Ästhetik der Produktion in Robert Walsers Prosa der Berner Zeit*, S. 232.

⁸²⁶ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 232-233.

⁸²⁷ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 233.

⁸²⁸ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 233-234.

Edebiyatla ilgili düşüncelerin verildiği metinlerin yanı sıra dil ile ilgili düşüncelerin verildiği metinler de vardır. “Der Bub” adlı mikrogram metninde anlatıcı konuya girmeden önce, yazmak/üretmek için çektiği sıkıntıları/içerisinde bulunduğu durumu dile getirir. Kullandığı cümlelerden kolay üretim yapamadığını anlamak olanaklıdır. Yazmayla çok vakit kaybetmesi, dili yitirmesi ve burada ne yazacağını düşünmek durumunda kadığında, tüm saçlarının dökülmesi anlatıcının çektiği sıkıntıları açıklar niteliktedir. İlginç olan kendi durumunu anlatarak bir metni yazmaya başlamış olmasıdır. Anlatıcı anlık durumunu dillendirir ve böylece metnin ortasına gelindiğinde zaten kendiliğinden bir metin var olmuştur. Anlatıcının, yazmasına yönelik söyledikleri Walser’in hayatında üretim yapabilmek için çektiği sıkıntıları aklımıza getirir ve dile dair duyduğu şüphe ve anlatıcının çaresizliği burada görülebilir.⁸²⁹ Yukarıdaki alıntıdan hareketle anlatıcının artık dile hâkim olmadığını, onun yerine dil tarafından kuşatıldığını söylemek olanaklıdır;

Yazmakla çok fazla zaman kaydetmek. Gereksiz şişmanlık konusunda üzücü. Gerçek bir kayıp olabilirdin. Kendinden bir fabl çıkarmayı başaramadın. Kader senin yapmacık bir adama dönüşmene neden olmadı mı? Ve şimdi? Dili kaybediyorum ve burada ne yazacağımı düşünürken tüm saçlarım dökülüyor. Burada bir delikanlı söz konusudur.⁸³⁰

Dilin ön planda olduğu bir başka mikrogram metni “Ich schreibe dir hier” adlı mikrogram metnidir. Metinde asıl hareket ortadan kalkar ve dil, ön plana geçer.⁸³¹ İçerisinde satırların nefes aldığı ve hecelerin mutlu gezginler olduğu bir kalem hareketi söz konusudur;

Böyle bir kalem hareketine itirazınız yoksa burada sana, içerisinde satırların nefes aldığı ve hecelerin mutlu gezginler olduğu, motamot bir mektup yazıyorum (...)⁸³²

Walser için kötü olsa bile tam bir metin/bitmiş bir metin iyidir çünkü her durumda metin bir eserdir ya da kelimelerin suskunluğudur;⁸³³

(...) Düşünce, dilediğim gibi, senin için yatıştırıcıdır ve bununla bugün için yeterince yazmış olmayı kastediyorum ki tüm konuşma var olmaya tabiyken, her an az ve çok

⁸²⁹ Schwerin, S. 175.

⁸³⁰ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 77.

⁸³¹ Schwerin, S. 128.

⁸³² Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 5, S. 272.

⁸³³ Schwerin, S. 183.

ve hiçbirşey ve herşey aynı anda söylenebilir ve çoğu zaman hiçbirşey konuşmayanlar açıklamalarda bulunur ve böylece daha canlı yaşarlar.⁸³⁴

Mikrogramlar içerisinde dil hareketinin ön planda olduğu metinlerin yanı sıra Alman dilinin yüceltiildiği metinlere de rastlanabilir. “Der Wald von Diaz” adlı mikrogram metninde Diaz tarafından resmedilen bir ormanda duran anne ve çocuktan bahsedilir. Köyden bir saat uzaklıkta bulunan bu ormanda anne ve çocuğun ne işi olduğuna dair bir fikrimiz yoktur. Ancak annenin çocuğuna söylediklerinden, çocuğunun kendi ayakları üzerinde durabilmesi ve yolunu bulabilmesi adına annesi tarafından buraya yalnız bırakılmak için getirildiğini anlarız. Ağaç gövdelerinin ve yapraklarının konuştuğu bu ormanda, kullanılan dil, ilk dillerden biridir. Çocuğun bu dili anlaması olanaklı değildir ancak anne, ömrü boyunca kimseye muhtaç olmadan başının çaresine bakabilsin diye çocuğunu bu ormanda yalnız bırakmak zorundadır. Anne, çocuğuna “*En sonunda seninle Almanca konuşulmalıdır, aksi takdirde hayatın boyunca çaresiz, sürekli anneye muhtaç bir çocuk olarak kalırsın*”⁸³⁵ der. İlk dillerden birinin konuşulduğu bu ormanda en sonunda Almancaya yer verilmiş olması dikkat çeker. Bu seçim, anlatıcı/Walser tarafından bu dile verilen önemi ortaya koyar. Bu dilin diğer dillerden üstün olduğunu vurgulamak için anlatıcı/Walser bunu bilinçli yapmış olabilir. Bilinçli olarak kurgulanmış olan bu metinde anlatıcı, yerdeki ağaç yapraklarını konuşturarak düşüncelerini verdiğini belirtebiliriz. “*Bu kısa öyküde yer alan şeyler görünürde çok basittir, ancak içerisinde basit ve kolay kavranabilen her şeyin insan aklının alamayacağı ve sadece büyük bir çaba ile anlaşılabilceği zamanlar vardır*”⁸³⁶ diyen ağaç yaprakları, bu metnin ne kadar yoğun olduğunu belirtmek ister. Düşüncesini direkt vermek yerine, ağaç yapraklarını konuşturmayı tercih eden anlatıcının/Walser’in metninin, görünürdeki gibi olmadığı, altında gizli anlamların yattığını belirtmek olanaklıdır. Ağaç yaprakları düşüncelerini “fısıldayarak” dile getirdiklerinden, söylenenlere daha bir yoğunlaşılır. Ağaç yapraklarının bu konudaki düşüncelerini dile getirme şekli gizemli bir hava yaratmakta ve dolayısıyla bu gizemli hava asıl vurgulanmak istenenleri ön plana çıkarmaktadır. Böylece anlatıcının/Walser’in isteği amacına ulaşmış olur.

⁸³⁴ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 5, S. 274.

⁸³⁵ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 295.

⁸³⁶ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 1, S. 296.

“Faul, will sagen, planlos flanierte ich gestern nachmittag” adlı mikrogram metni de Almanca'nın ön plana koyulduğu/çıkarıldığı metinlerdendir. Metinde asıl adı William Cody olan Buffalo Bill, ABD'li halk kahramanı, bizon öldürmedeki ustalığıyla ün yapmıştır. Konunun bir an için ona gelmesi/getirilmesi ilginç görülse de asıl ilginç olan, anlatıcının metnin sonunda ifade ettikleridir;

Bir şekilde makale Almancası var, bunun yanında bir öykü anlatıcısı Almancası ya da Lodi köprüleri (10 Mayıs 1976 Lodi şehri yakınlarda savaş meydana gelmiştir. Bu köprüler, Stendhal'ın Kırmızı ve Siyah adlı romanında da geçer.)üzerinden koşan ve uçan Napolyon'a ait, fantezi bayrağını sallayan, büyülenmiş olmaya izin veren, tamamen düşüncelerle dolu düşüncesizlik içinde doğal Almanca ya da istemsiz Almanca var, (...) ⁸³⁷

Anlatıcının Almancayı ön plana çıkardığı görülebilir. Almancayı anlatırken yaptığı benzetmeler ve söz sanatları dikkat çeker. Anlatıcı burada “*bir haber olan yaşantımın/bir yaşantının biçimlendirilmesini*” ⁸³⁸ de dile getirir ve “*Bu satırlardan övünç duyuyorum*” ⁸³⁹ diyerek metnini sonlandırır. Yazdıklarını yazarken değerlendiren anlatıcının bu yöntemi, metnin oluşumuna katkı sağlayan unsurlar olarak görülebilir.

⁸³⁷ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 12.

⁸³⁸ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 12.

⁸³⁹ Echte-Morlang (Hrsg.), *RW: AdB.*, Bd. 4, S. 12.

SONUÇ

İsviçre edebiyatının önemli ve aynı zamanda sıradışı bir yazarı olan Robert Walser, bu sıradışı olma özelliğini hem eserleri hem de yazı biçimi ile somutlaştırmıştır. Onun ilginç bir yazar olması, edebiyat dünyasında popüler bir isim olmasının yolunu da açmıştır.

Çalışmamızın ana konusunu oluşturan mikrogramlar, bir anlamda Walser'in yazarlığının dönüm noktası olmuştur. Walser sanatsal görüşünü ve tavrını, mikrogramlarda diğer metinlerinde olduğundan daha açık bir şekilde ortaya koymuştur. Walser, kendi ruh dünyasından ve yaşadıklarından beslenerek mikrogramlarını oluşturmuş ve kendi deneyimlerini yansıttığı mikrogram kesitleri, onun yazma serüvenini belgeleyen kesitler olarak değerlendirilmiştir. Walser'in mikrogramlarında sürekli kendi yaşadıklarını somutlaştıran ya da tam tersine kendisine tamamen aykırı bir biçimde donatılmış anlatıcı ya da figürler yer alır. Onu bu figürler ya da anlatıcılar üzerinden kendisine göndermede bulunduğu birçok kesit söz konusudur. Bu durum, bir anlamda onun bilinçaltının farkında olmadan dışarı vurumu olarak değerlendirilebilir.

Walser'in mikrogram üretimi/sıra dışı bir yazma stili/biçimi onun hastalığı ile ilişkilendirilebilir. Bu durum, her ne kadar onun hastalığıyla ilgili gibi görünse de, onun yazma biçimi ile ilgili itiraf niteliği taşıyan belgelere bakıldığında, mikrogramların, hastalığının ortaya çıkmasından çok daha öncesinden oluştuğu açıkça görülür. Bu doğrultuda, onun yazma süreci ve eylemi için, direkt hastalığını ana neden göstermek yanlış bir saptama olarak karşımıza çıkabilir, ancak bu durum hastalığının eserleri üzerindeki etkisini yok etmez.

6 ciltlik mikrogramları incelerken, Walser'in, farklı türlerin yer aldığı mikrogramlar, boş bir tuvalin ya da çizim kâğıdının önünde duran bir ressam gibi davranarak şekillendirdiği kanısındayız. Walser, yaratıcılığına göre neyin nereye geleceğini tanzim ederek hareket ettiğinden, edebi türler arasındaki sınırları tek tek ortadan kaldırmış olur. Onun, düzyazılarında, metindeki kahramanın kendisini ya da çevresini yansıtarak günce, makale/deneme ya da mektup biçiminde düz yazılarını oluşturduğu görülmüştür. Ya da bizzat kahramanı ya da yazarı olduğu otobiyografik tasvirlerle/betimlemelerle düzyazılarını oluşturmuştur. İç ve dış hayata/yaşantısına ait

ayrıntılarının, anıların, yansıtımlarının, duygularının, hayallerin rapor edildiğine tanık oluruz. Walser'in bir tür edebi günlük olarak nitelendirilebilecek düzyazılarının, temel yapı taşı Walser'in kendisine göndermede bulunmasıdır. Anlatım, sürekli bu göndermelerle kesintiye uğramıştır. Şiirlerinde günden güne rahatsız eden yaşantıları ve duyguları dile getirir. Dramatik sahnelerinde ise, insanlar arasındaki iletişimlerini ve durumlarının çeşitliliğini ortaya koyar. Dramatik sahnelerinin çoğunun, somut bir şeye dayanmadığı ve bu sahnelerin amacı olmayan konuşmalardan oluştuğu görülmüştür. Tüm türleri birbirleri ile kıyasladığımızda, düzyazılarının daha karmaşık olduğu görülmüştür. Ne var ki, az ya da çok karmaşık bir yapıya sahip olan tüm türlerde yazma süreci konu edilmiştir. O anda gerçekleşen yazma süreci metinde verilmiş ve Walser'in gerçek hayattaki yazma sorununa/düşüncelerine göndermede bulunulmuştur. Dolayısıyla sağlıklı değerlendirmeler/yorumlar yapabilmek adına bu süreçte, Walser'in yazdığı mektuplar, günceler ve diğer yazılar da başvuru kaynaklarımız olmuştur. Söz konusu türler dışında, mikrogramları arasından çıkan ve tek roman olma özelliğini taşıyan "Räuber" adlı roman Walser'in yazma sürecini belirlememizde önemli bir rol oynamıştır. Bu romanda, sürekli yazma sürecinden bahseden anlatıcının, sonunda "Räuber" adlı romanı yazmış olması, yazarın yazma eylemine dair net bir fotoğraf çizmiştir. Metni, kendi içerisinde direkt yorumlayarak ve böylece görünürde planlanmış düzeni sürekli ihlal ederek yazan anlatıcı, anlatım tekniğini tanımlamış ve böylece okura romanın nasıl yazıldığını aktarmıştır. Bilinçli bir anlatıdan ziyade stratejisiz bir anlatının en önemli örneklerinden biri sayılabilecek olan "Räuber" romanı, onun mikrogramlarında bu eylemi nasıl icra ettiğine yönelik en önemli göstergelerden birisi olarak kabul edilmiştir.

Walser'in bilinç karmaşasıyla şekillenen mikrogramlarda merceğe altına aldığımız yazarın yazma eylemi ile Walser'in yazma eylemi irdelenirken, yazarın yazma eyleminin ve yazarlara/yazmaya yönelik düşüncelerinin hemen dikkat çektiği görülmüştür. Hastalığına özgü kabul edilen bilinç karmaşası, diline dolayısıyla anlatım biçimine büyük oranda yansıdığı için, mikrogramlardaki yazma eylemi tam da bu nedenle çalışmamızda vurgulanan önemli noktalardan biri olmuştur. Olay örgüsünden çok neredeyse anlatım üzerine kurulu olan mikrogramlarda, yazma eyleminin belirgin bir şekilde hissedilmesi/kendini göstermesi, çalışmamızın hem kaynağını hem de malzemesini oluşturmuştur. Çünkü Walser'in özellikle mikrogramlarında kurguladığı anlatıcılarda/figürlerde yazma eylemi metinlerin merkezinde yer almıştır. Bu yüzden

yazma süreci mikrogramlarda özellikle ön planda tutulmuştur. Walser'in ve anlatıcıların yazarlara ve yazma eylemine yönelik söylemleri/düşünceleri/itirafları, içerik ve yapı ile birleşerek çalışmamızı şekillendirmede önemli bir ölçüt olma işlevi görmüştür.

Bir çeşit günlüğe benzetilebilecek olan mikrogramlar, (öznel tasvirlerden/tanımlamalardan ve Walser'in doğaçlamasının yoğunluğundan dolayı) yapısal ve içeriksel olarak minyatür sanatı olarak değerlendirilmiştir. Walser'in sanatsal eylemini ortaya koymaya çalıştığımız bu minyatür sanatında, onun sanatla ve dille nasıl oynadığı açığa çıkarılmıştır. Basit ve sıradan görünen dilin ustaca kullanımı, dil ile oynayan Walser'in yazmaya yönelik düşüncelerinde de somutlaşmıştır. Hem Walser'i hem de mikrogramlarda yer alan anlatıcıları/figürleri uğraştıran yazma sorununun konu edilmesi, Walser'in yazarken çektiği sıkıntıya/zahmete bir gönderme olarak değerlendirilmiştir. Walser'in bu sorunu ele alırken dahi yazma eylemini gerçekleştirmesi, onu sevindirmesinin yanında, okurun farklı nitelendirdiği/sıradan olmayan bu üretim karşısında şaşırmasına neden olmuştur. İçeriğin, biçimin ve dilin sürekli ön planda olduğu ve bir puzzleden farksız olan bu metinlerdeki yazma süreci, Walser sanatını hem konu ile hem de aktarım biçimi ile netleştirmiştir.

Çalışmamızda ele aldığımız Walser mikrogramlarının ana özelliği, yazma eyleminin bu küçük kâğıtlar üzerinde somutlaştırılmasıdır. Giderek küçülen bir yazı ve susmaya giden bir yol söz konusu olmuştur. Mikrogramlar, bir anlamda Walser'in kendisiyle özdeşleşen anlatım biçiminin yazıya dökülmüş hali olarak karşımıza çıkmıştır. Karmaşık bir yapıya sahip olan mikrogramların, çağrışımlarla ve bilinç akışı ile yazma eyleminin ortaya çıktığı ve bunda da Walser'in hafızasının iyi bir kaynak olduğu görülmüştür.

Mikrogramlarda, direkt ya da dolaylı olarak verilen, Walser'in gerçek hayatta yaşadığı yazma zorlukları ve yazarlıkla ilgili verdiği var olma mücadelesinin izlerini burada sürmeye çalıştık. Walser'in mikrogramlarında, her ne kadar kurmaca eserler ve kişiler söz konusu olsa da, bilinçaltı bir refleksle kendisinin yazma durumunu/sistemini/yöntemini ve bu konuya dair düşüncelerini ele aldığı görülmüştür.

Walser'in Bern döneminde farklı türde sayısız metin yazması, onun kısa metinleri daha kolay yazdığına bir işaret olarak değerlendirilebilir. Göreceli olarak motivasyon

eksikliği olarak görülebilecek/değerlendirilebilecek olan bu durumda, mikrogramlarda neden çoğunlukta kısa metinlerin yer aldığı, onun kabuğuna çekilip, kendisini küçük/kısa biçimlerle/türlerle sınırlandırdığı ile ilişkilendirilmiştir.

Walser'in diğer eserlerinde olduğu gibi mikrogram metinlerinde de hayatından bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde kesitler sunduğu tespit edilerek, bu kesitlerde onun hayat öyküsünün izleri yazma eylemi ile sürülmüştür. Özellikle mercek altına alınan mikrogram metinlerindeki yazma eylemi ya da yazma stratejisi, yeni bir yazma/aktarma tekniği ile birleşmiş ve bu birleşimde kendi tecrübesinin büyük oranda payı olduğu saptanmıştır. Şüphesiz büyük bir üretimin ve yoğun bir temize çekme sürecinden sonra oluşan bu metinler, Walser sanatının hem önemli bir kanıtı hem de onun yazarlığının dönüm noktası olarak kabul edilmiştir. O, sıra dışı/ilginç bir yazar kimliğini eserlerinin özellikle de mikrogram metinlerinin gerek yapı gerekse içerik bakımından karmaşıklığı ile bir anlamda ispatlamıştır. Çalışmamızın temel belirleyeni olan bu yapısal özellik, kurmaca ve kurmaca dışı (otobiyografik veriler) bir üretimin sonucunda ortaya çıkan metinlerinde, onun geleneksel anlatının sınırını aştığını ortaya koymuştur.

KAYNAKÇA

Birincil Kaynaklar

- Walser, Robert, *Aus dem Bleistiftgebiet, Mikrogramme aus den Jahren 1924-25, Band 1: Prosa*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 2003.
- Walser, Robert, *Aus dem Bleistiftgebiet, Mikrogramme aus den Jahren 1924-25, Band 2: Gedichte und Dramatische Szenen*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 2003.
- Walser, Robert, *Aus dem Bleistiftgebiet, Band 3: "Räuber"-Roman "Felix"-Szenen*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 2003.
- Walser, Robert, *Aus dem Bleistiftgebiet, Mikrogramme aus den Jahren 1926-27, Band 4*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 2003.
- Walser, Robert, *Aus dem Bleistiftgebiet, Mikrogramme aus den Jahren 1925-32, Band 5: Prosa*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 2003.
- Walser, Robert, *Aus dem Bleistiftgebiet, Mikrogramme aus den Jahren 1925-32, Band 6: Gedichte und Dramatische Szenen*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 2003.
- Walser, Robert, *Haydut*, Çev. Cemal Ener, Can Yayınları, İstanbul 2016

İkincil Kaynaklar

- Adorno, Th. W., *Parataxis, in Noten zur Literatur*, Vol. 3., Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 1965.
- Albes, Claudia, *Der Spaziergang als Erzählmodell, Studien zu Jean-Jacques Rousseau, Adalbert Stifter, Robert Walser und Thomas Bernhard*, Francke Verlag, Tübingen 1999.
- Allemann, Urs (Hrsg.), *Robert Walser- Der Schnee fällt nicht hinauf- 33 Gedichte*, Insel Verlag, Frankfurt am Main/Leipzig 2009.
- Amann, Jürg, *Robert Walser: Eine literarische Biographie in Texten und Bildern*, Diogenes Verlag, Zürich 2006.
- Amann, Jürg, *Verwirren oder das plötzliche Schweigen des Robert Walser*, Arche Verlag, Zürich/Hamburg 1993.

- Arnold, Heinz Ludwig, (Hrsg.), *Robert Walser*, 4. Neuaufl. (Neufassung), *Text+Kritik*; 12/12a: Zeitschrift für Literatur, München 2004.
- Ball, Hugo, *Die Flucht aus der Zeit*, Josef Stocker Verlag, Luzern 1946.
- Baum, Mathias, *Bildfindung im Spannungsfeld von Existenzialität und Sensualität. Zur Poetologie Robert Walsers*, Frankfurt a. M./Berlin 1993.
- Baur, Wolfgang, *Sprache und Existenz, Studien zum Spätwerk Robert Walsers*, Kümmerle Verlag, Göppingen 1974.
- Benjamin, Walter, *Über Literatur*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 1975.
- Bernofsky, Susan (Trans.), *Robert Walser, Microscripts*, , New Directions, New York 2010.
- Best, Otto F., *Handbuch literarischer Fachbegriffe Definitionen und Beispiele*, Fischer Taschenbuch Verlag, Frankfurt am Main 1980.
- Bichsel, Peter (Hrsg.), *Robert Walser Geschwister Tanner Roman*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 1990.
- Bleckmann, Ulf, *„ein MeinungsLabyrinth, in welchem alle, alle herumirren...“*, *Intertextualität und Metasprachlichkeit als Robert Walsers Beitrag zur Moderne*, Peter Lang Verlag, Frankfurt a. M./Berlin 1994.
- Bolli, Thomas, *Inszeniertes Erzählen-Überlegungen zu Robert Walsers „Räuber“-Roman*, *Basler Studien, Zur deutschen Sprache und Literatur 60*, Marburg 1991.
- Borchmeyer, Dieter, *Dienst und Herrschaft: Ein Versuch über Robert Walser*, Max Niemeyer Verlag, Tübingen 1980.
- Bochmeyer, Dieter (Hrsg.), *Robert Walser und die moderne Poetik*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 1999.
- Briefkarte von Lisa Walser an Carl Seelig vom 28.04.1937 (Autograph im Robert Walser-Archiv, Zürich)
- Brod, Max, *Streitbares Leben, Autobiographie*, Verlegt bei Kindler, München 1960.

- Bucheli, Roman, Die Gerümpelhaftigkeit meiner Arbeit, Zum Abschluss der Entzifferung und Edition von Robert Walsers "Mikrogrammen", in: *Neue Zürcher Zeitung*, 28./29.10.2000.
- Bungartz, Christoph, *Zurückweichend vorwärtsschreiten, Die Ironie in Robert Walsers Berner Prosa*, Peter Lang Verlag, Bonn, Bern, Frankfurt a. M. et al. 1988.
- Calzoni, Raul- Rossi, Francesco (Edt.), Denkbilder: The "Thought-Images" in 20th-Century German Prose, *Odradek, Studies in Philosophy of Literature, Aesthetics and New Media Theories*, Vol 2, No 2, Italian 2016.
- Canetti, Elias, *Das Geheimherz der Uhr, Aufzeichnungen 1973-1985*, Frankfurt a. M. 1990.
- Chiarini, Paolo - Zimmermann, Hans Dieter (Hrsg.), "Immer dicht vor dem Sturze...", *Zum Werk Robert Walsers*, Athenäum Verlag, Frankfurt am Main 1987.
- Colli, Giorgio- Montinari, Mazzino (Hrsg.), *Jenseits von Gut und Böse Zur Genealogie der Moral*, Deutscher Taschenbuch Verlag, München 1988.
- Dällenbach, Lucien- Nibbrig, Christian L. Hart, *Fragment und Totalität*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 1984.
- De Bruyker, Melissa, *Das resonante Schweigen, Die Rhetorik, der erzählten Welt in Kafkas Der Verschollene, Schnitzlers Therese und Walsers Räuber-Roman*, Königshausen&Neumann, Würzburg 2008.
- Demiralp O., Coetzee J. M., Gürtunca G., Magris C, Utz P., Seelig C., "Robert Walser", in: *Kitap-lık*, Aylık Edebiyat Dergisi, Pan Yayıncılık, Sayı 141, (Eylül 2010).
- Du: die Zeitschrift der Kultur*, Heft Nr. 730: Robert Walser, Aus dem Bleistiftgebiet, Oktober 2002
- Du: Schweizerische Monatsschrift*, Nr. 10, Verlag Conzett & Huber, Zürich Oktober 1957.
- Echte, Bernhard, "Hölderlin'sche Schicksalsfortsetzungen", Vortrag an der Jahrestagung der Robert Walser-Gesellschaft-H, 27. Oktober 2001.
- Echte, Bernhard (Hrsg.), "Robert Walser: Sein Leben in Bildern und Texten." Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 2008.

- Echte, Bernhard - Meier, Andreas (Hrsg.), *Karl und Robert Walser, Maler und Dichter*, Rothenhäusler Verlag, Stäfa 1990.
- Echte, Bernhard - Morlang, Werner (Hrsg.), *Robert Walser, Mikrogramme*, Nach d. Transkription, Im Auftr. d. Robert Walser-Stiftung ausgew. u. m. e. Nachw. v. Lucas M. Gisi, Reto Sorg u. Peter Stocker, Suhrkamp Verlag, Berlin 2011.
- Engelmann, Claudia, *Erzählung als Gang, Zur Dominanz des Schreibvorgangs in Robert Walsers "Räuber" Roman*, Studienarbeit, Grin Verlag 2003.
- Evans, Tamara S., *Robert Walsers Moderne*, Francke Verlag, Bern/Stuttgart 1989.
- Fattori, Anna , "Was ich hier schrieb, verdanke ich einem Brueghelbild, das im Gedächtnis mir blieb", *Robert Walsers Mikrogramm-Gedicht "Schimmernde Inselchen im Meer" und das "Ikarussturz"-Gemälde von Pieter Brueghel d. AE.*, Vortrag an der Jahrestagung der Robert Walser-Gesellschaft in Stuttgart, 23. Juni 2007.
- Fattori, Anna - Gigerl, Margit (Hrsg.), *Bildersprache Klangfiguren, Spielformen der Intermedialität bei Robert Walser*, Wilhelm Fink, München 2008.
- Fattori, Anna - Schwerin, Kerstin Gräfin von (Hrsg.), *Ich beendige dieses Gedicht lieber in Prosa. Robert Walser als Grenzgänger der Gattungen*, Universitätsverlag Winter, Heidelberg 2011.
- Gabrisch, Anne (Hrsg.), *Robert Walser, Romane II, Jakob von Gunten Der Räuber*, Verlag Volk und Welt, Berlin 1984.
- Gees, Marion, *Schauspiel auf Papier, Gebärde und Maskierung in der Prosa Robert Walsers*, Erich Schmidt Verlag, Paderborn, Berlin 2001.
- Gerth, Siegfried (Hrsg.), *Beziehungszauber: Musik und Literatur*. o. V., Luchow 2003.
- Gössling, Andreas, *Abrechnung nach Noten; Eine poetologische und literarhistorische Studie zu Robert Walsers Räuber-Roman*, Königshausen & Neumann, Würzburg 1992.
- Gregor-Dellin, Martin, *Im Zeitalter Kafkas Essays*, Piper Verlag, München-Zürich 1979.
- Grenz, Dagmar, *Die Romane Robert Walsers, Weltbezug und Wirklichkeitsdarstellung*, Wilhelm Fink Verlag, München 1974.

- Greven, Jochen unter Mitarbeit von Martin Jürgens (Hrsg.), *Das Gesamtwerk-13 Bände*, Band VII: Festzug. Prosa aus der Bieler und Berner Zeit, Helmut Kossodo Verlag, Genf/Hamburg 1972.
- Greven, Jochen unter Mitarbeit von Martin Jürgens (Hrsg.), *Das Gesamtwerk-13 Bände*, Band XII: Entwürfe u. verschiedene Schriften, Helmut Kossodo Verlag, Genf/Hamburg 1972.
- Greven, Jochen unter Mitarbeit von Martin Jürgens (Hrsg.), *Robert Walser, Der Räuber*, F. a. M. 1982.
- Greven, Jochen (Hrsg.), *Robert Walser (RW): Sämtliche Werke in Einzelausgaben*, Bd. 4, Suhrkamp Verlag, Zürich-Frankfurt am Main 1985.
- Greven, Jochen (Hrsg.), *Robert Walser (RW): Sämtliche Werke in Einzelausgaben*, Bd. 5, Suhrkamp Verlag, Zürich-Frankfurt am Main 1985.
- Greven, Jochen (Hrsg.), *Robert Walser (RW): Sämtliche Werke in Einzelausgaben*, Bd. 9, Suhrkamp Verlag, Zürich-/Frankfurt am Main 1986.
- Greven, Jochen (Hrsg.), *Robert Walser (RW): Sämtliche Werke in Einzelausgaben*, Bd. 10, Suhrkamp Verlag, Zürich-/Frankfurt am Main 1985.
- Greven, Jochen (Hrsg.), *Robert Walser (RW): Sämtliche Werke in Einzelausgaben*, Bd. 16, Suhrkamp Verlag, Zürich-/Frankfurt am Main 1985.
- Greven, Jochen (Hrsg.), *Robert Walser (RW): Sämtliche Werke in Einzelausgaben*, Bd. 17, Suhrkamp Verlag, Zürich-Frankfurt am Main 1986.
- Greven, Jochen (Hrsg.), *Robert Walser (RW): Sämtliche Werke in Einzelausgaben*, Bd. 18, Suhrkamp Verlag, Zürich-Frankfurt am Main 1986.
- Greven, Jochen (Hrsg.), *Robert Walser (RW): Sämtliche Werke in Einzelausgaben*, Bd. 19, Suhrkamp Verlag, Zürich-Frankfurt am Main 1986.
- Greven, Jochen (Hrsg.), *Robert Walser (RW): Sämtliche Werke in Einzelausgaben*, Bd. 20, Suhrkamp Verlag, Zürich-Frankfurt am Main 1986.
- Greven, Jochen, *Robert Walser-ein Außenseiter wird zum Klassiker, Abenteuer einer Wiederentdeckung*, Liebelle Verlag, Konstanz 2003.

- Greven, Jochen, *Robert Walser-Figur am Rande, in wechselndem Licht*, Fischer Taschenbuch Verlag, Frankfurt am Main 1992.
- Groddeck, Wolfram - Sorg, Reto- Utz, Peter- Wagner, Karl (Hrsg.), *Robert Walsers "Ferne Nähe". Neue Beiträge zur Forschung*, Wilhelm Fink Verlag, München 2007.
- Groddeck, Wolfram, Schrift und Textkritik: Vorläufige, Überlegungen zu einem Editionsproblem in Robert Walsers Mikrogrammen am Modell der "Bleistiftskizze", *Modern Language Notes (MLN)*, Vol. 117, No. 3, April 2002, S. 544-559.
- Hamm, Peter, *Der Wille zur Ohnmacht, Über Robert Walser, Fernando Pessoa, Julien Green, Nelly Sachs, Ingeborg Bachmann, Martin Walser und andere*, Carl Hanser Verlag, München, Wien 1992.
- Hamm, Peter, Lob der Blödigkeit, Robert Walsers Mikrogramme sind endlich entziffert, in: *Die Zeit*, Nr 41 v. 4.10.1985.
- Handke, Peter, *Die Geschichte des Bleistifts, Aufzeichnungen 1976-80*, Residenz Verlag, Salzburg/Wien 1982.
- Harmann, Mark (Hrsg.), *Robert Walsers Rediscovered, Stories, Fairy-Tale Plays, and Critical Responses: Including the anti-fairy tales Cinderella and Snowwhite*, University Press of New England Verlag, Hannover/London 1985.
- Hartung, Rudolf, *In einem anderen Jahr, Tagebuchnotizen 1968-74*, Carl Hanser Verlag, München/Wien 1982.
- Heffernan, Valerie, *Provocation from the Periphery, Robert Walser Re-examined*, Königshausen&Neumann, Würzburg 2007.
- Hobus, Jens, *Poetik der Umschreibung, Figurationen der Liebe im Werk Robert Walsers*, Königshausen&Neumann, Würzburg 2011.
- Husterholz Peter-Solbach Andreas, *Schweizerische Literaturgeschichte – unter Mitarbeit von Claudia Brinker, Remy Charbon, Regula Fuchs, Doris Jakubec, Ricarda Liver, Beatrice Von Matt, Dominik Müller, Elsbeth Pulver, Cla Riatsch, Beatrice Sandberg, Antonio Stauble, Stefan Bodo Würffel, Fred Zaugg*, Verlag J.B. Metzler, Stuttgart 2007.

- Hüppauf, Bernd (Hrsg.), *Provokation und Idylle, Über Robert Walsers Prosa, Beiträge von Jochen Greven, Fritz Hackert, Bernd Hüppauf, Klaus-Peter Philippi, Dierk Rodewald*, Ernst Klett Verlag, Stuttgart 1971.
- Jenni, Leo - Onori, Piero (Hrsg.), *Zeit für Zeit, Natürliche Rhythmen und kulturelle Zeitordnung*, Stiftung MGU; Bd. 3, Liestal 1998.
- Jürgens, Martin, *Robert Walser. Die Krise der Darstellbarkeit. Untersuchungen zur Prosa*, Scriptor Verlag, Kronberg Taunus 1973.
- Kammer, Stephan, (Ab)Schreiben. Zur Genese von "Autorschaft" in Robert Walsers "Mondscheingeschichte.", In: *Text. Kritische Beiträge, Textgenese 1*, Heft 5, 1999.
- Kammer, Stephan, *Figurationen und Gesten des Schreibens: Zur Ästhetik der Produktion in Robert Walsers Prosa der Berner Zeit*, Max Niemeyer Verlag, Tübingen 2003.
- Kammer, Stephan, "Walser liest Freud"? oder: Was sich zwischen Texten ereignet (Vortrag an der Jahrestagung der Robert Walser-Gesellschaft, Basel, 15. Juni 2002; der "mündliche Duktus" des Manuskripts wurde beibehalten.)
- Kerr, Katharina, *Über Robert Walser*, Erster Band, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 1978.
- Kerr, Katharina, *Über Robert Walser*, Zweiter Band, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 1978.
- Kerr, Katharina (Hrsg.), *Über Robert Walser*, Dritter Band, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 1979.
- Keutel, Walter, *Röbu, Robertchen, das Walser: Zweiter Tod und literarische Wiedergeburt von Robert Walser*, Stauffenburg Verlag, Tübingen 1989.
- Klaus, Michael Hinz -Horst, Thomas (Hrsg.), *Robert Walser*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 1991.
- Leferink, Klaus, Sprache und Identität, *Sozialpsychiatrische Informationen, "Beziehungswissenschaft-philosophische Aspekte der Psychiatrie"*, 4/2007, 37. Jahrgang, Psychiatrie-Verlag, Köln 2007.
- Lüssi, Walter, *Robert Walser, Experiment ohne Wahrheit*, Erich Schmidt Verlag, Berlin 1977.

- Mächler, Robert, *Das Leben Robert Walsers, Eine dokumentarische Biographie*, Suhrkamp Verlag, Hamburg 1976.
- Montaigne, Michel de, *Essais*, Bd. 1, Bordeaux 1580.
- Morlang, Werner, „*Ich begnüge mich, innerhalb der Grenzen unserer Stadt zu nomadisieren...*“ *Robert Walser in Bern*, Paul Haupt Verlag, Bern/Stuttgart/Wien 1995.
- Mosch, Ulrich- Kassel, Matthias (Hrsg.), »*Entre Denges et Denezzy...*«. *Dokumente der Schweizer Musikgeschichte 1900-2000*. Schott Musik/Verlag, Mainz 2000.
- Münsterberg, Hugo, *Grundzüge der Psychotechnik*, Johann Ambrosius Barth Verlag, Leipzig 1914.
- Naguib, Nagi, *Robert Walser, Entwurf einer Bewußtseinsstruktur*, Wilhelm Fink Verlag, München 1970.
- Nalcioğlu, Ahmet Uğur, *İsviçreli Aylak Bir Yazar Robert Walser*, Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya 2016.
- Neukom, Marius, *Robert Walsers Mikrogramm "Beiden kloppte das Herz", eine psychoanalytische, orientierte Erzählanalyse*, Psychosozial-Verlag, Giessen 2003.
- Nietzsche, Friedrich, *Die fröhliche Wissenschaft, KSA 3*, Deutscher Taschenbuchverlag de Gruyter, München/Berlin/New York 1988.
- Noble, C.A.M. (Hrsg.): *Gedankenspaziergänge mit Robert Walser*, Peter Lang Verlag, Bern-Frankfurt am Main 2002.
- Ott, U., *Der Gänsekiel oder Womitschreiben?*, Marcbacher Magazin 69/1994.
- Özdemir, Ayşe, *Robert Walser'in Öykülerinde Doğa*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2016.
- Pellin, Elio - Weber, Ulrich (Hrsg.), ... *andersteils sich in fremden Gegenden umschauend- Schweizerische und dänische Annäherungen an Robert Walser*, Fink Verlag, München 2007.

- Pellin, Elio - Weber, Ulrich, "...all diese fingierten, notierten, in meinem Kopf ungefähr wieder zusammengesetzten Ichs": *Autobiographie und Autofiktion*, Wallstein/ChronosVerlag, Göttingen/Zürich 2012.
- Piechotta, H. J.- Wuthenow, R.-R., *Die literarische Moderne in Europa, Erscheinungsformen literarischer Prosa um die Jahrhundertwende*, Bd. 1, Westdeutscher Verlag, Opladen 1994.
- Plath, Jörg, *Schattenbilder aus einem Poetenleben*, Die auf 50 Bände angelegte Edition der Briefe, Manuskripte und Mikrogramme von Robert Walser erscheint als Lesefassung, im Faksimile und auf DVD. Im Jahr 2028 wollen die Philologen in Basel und Zürich fertig sein. 07.11.2014.
- Polgar, Alfred, *Kleine Schriften: Literatur*, Bd. 4, Rowohlt Taschenbuch, Reinbek 1984.
- Pulver, Elsbeth - Zimmermann, Arthur (Hrsg.), *Robert Walser*, Pro Helvetia Dossier, Zytglogge Verlag, Zürich/Bern 1984.
- Pulver, Elsbeth - Zimmermann, Arthur (Hrsg.), *Robert Walser (1984)*, 4. Aufl., Zytglogge Verlag, Bern 1993.
- Reuß, Roland (Hrsg.), *Text: Kritische Beiträge*, Im Auftrag des Instituts für Textkritik, H. 3, Basel-Frankfurt am Main 1997.
- Rodewald, Dierk, *Robert Walsers Prosa, Versuch einer Strukturanalyse*, Gehlen Verlag, Bad Homburg-Berlin-Zürich 1970.
- Runa, Revista portuguesa de estudos germanisticos: Simpósio Robert Walser*, Nr. 21, H. 1, Bern 1994.
- Schärf, Christian unter Mitarb. Von Petra Gropp (Hrsg.), *Schreiben, Szenen einer Sinngeschichte*, Attempo-Verlag, Tübingen 2002.
- Schäfer, Jörg unter Mitarbeit von Robert Mächler (Hrsg.), *Robert Walser, Briefe*, Helmut Kossodo Verlag, Genf 1975.
- Scheffler, Kirsten, *Mikropoetik-Robert Walsers BielerProsa-Spuren in ein "Bleistiftgebiet" avant la lettre*, Transcript Verlag, Bielefeld 2010.
- Schilling, Diana, *Robert Walser*, Rowohlt Taschenbuch Verlag, Hamburg 2007.

- Schweikle, Günther-Schweikle, Irmgard (Hrsg.), (Mitarb. Irmgard Ackermann ...), *Metzler-Literatur-Lexikon: Begriffe und Definitionen*, 2. überarbeitete Auflage, Verlag J.B. Metzler, Stuttgart 1990.
- Schwerin, Kerstin Gräfin von (Hamburg), *„Ich bin mir hier unvollständiger Ausdrucksart bewusst“-Walsers „Cézannegedanken“*, Vortrag an der Jahrestagung der Robert Walser-Gesellschaft in Stuttgart, 23. Juni 2007.
- Schwerin, Kerstin Gräfin von, *Minima Ästhetica, Die Kunst des Verschwindes, Robert Walsers mikrographische Entwürfe, Aus dem Bleistiftgebiet*, Peter Lang Verlag, Frankfurt am Main 2001.
- Sebald, W. G., *Logis, in einem Landhaus, Über Gottfried Keller, Johann Peter Hebel, Robert Walser und andere*, Fischer Verlag, Frankfurt am Main 2003.
- Seelig, Carl, *Wanderungen mit Robert Walser*, Reclam Verlag, Frankfurt 1977.
- Siegel, Elke, *Aufträge aus dem Bleistiftgebiet; Zur Dichtung Robert Walsers*, Königshausen&Neumann, Würzburg 2001.
- Sorg, Reto, *Grosse Kunst ganz klein: Robert Walsers Mikrogramme*, In: *Kunsteinsichtbern: das gemeinsame Magazin von Kunstmuseum Bern&Zentrum*, Paul Klee, No 4, März 2014.
- Stefani, Guido, *Der Spaziergänger, Untersuchungen zu Robert Walser*, Artemis Verlag, Zürich/München 1985.
- Steinecke, Hartmut (Hrsg.), *Deutsche Dichter des 20. Jahrhunderts*, E. Schmidt Verlag, Berlin 1994.
- Strelis, Joachim, *Die verschwiegene Dichtung, Reden, Schweigen, Verstummen im Werk Robert Walsers*, Peter Lang Verlag, Bern e. a. 1991.
- Şahin Yılmaz, Zennube, *Robert Walser'in Roman Dünyası (Geschwister Tanner, Der Gehülfe, Jakob von Gunten, Der Räuber)*, (Yayımlanmış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2015.
- Şen, Can, *Edebiyat İncelemelerinde Psikanaliz Kullanımı*, Divan Kitap, Ankara 2012.
- Text und Kritik, 12/12a: Zeitschrift für Literatur*, Edition Text und Kritik Verlag, München 1978.

- Text und Kritik*, 12/12a: *Zeitschrift für Literatur*, Edition Text und Kritik Verlag, München 4 Oktober 2004.
- Treichel, Hans Ulrich, *Auslöschungsverfahren. Exemplarische Untersuchungen zur Literatur und Poetik der Moderne*, Wilhelm Fink Verlag, München 1995.
- Trunz, Erich (Hrsg.), *Johann Wolfgang von Goethe: Werke, Hamburger Ausgabe in 14 Bänden*, Bd. 10, 7. Aufl., München 1982.
- Utz, Peter, *Tanz auf den Rändern, Robert Walsers "Jetztzeitstil"*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt a. M. 1998.
- Utz, Peter (Hrsg.), *Wärmende Fremde. Robert Walser und seine Übersetzer im Gespräch*, Akten des Kolloquiums an der Universität Lausanne, Februar 1994, Peter Lang Verlag, Bern/Frankfurt am Main 1994.
- Wagenbauer, Thomas, "Robert Walsers Geste des Schreibens und die Komik des "interface"", *The Johns Hopkins University*, 115., 3, (2000).
- Wagner, Karl, *Herr und Knecht, Robert Walser's Roman Der Gehülfe*, Wilhelm Braumüller Universitäts-Verlagsbuchhandlung, Wien 1980.
- Walt, Christian, *Improvisation und Interpretation, Robert Walsers Mikrogramme lesen*, Stroemfeld Verlag, Frankfurt am Main und Basel 2014.
- Walt, Chris, «O, Goldfabrikant samt deiner hilfreichen Hand, wie bedächtig las ich dich!» | Kontext und Dekontextualisierung in Robert Walsers «Bleistiftmethode», Vortrag an der Jahrestagung der Robert Walser-Gesellschaft in Wien, 11. Oktober 2008, [Veröffentlicht in: «*Deutsche Vierteljahresschrift für Literaturwissenschaft und Geistesgeschichte*» (DVjs) 83, Heft 3 (Sept. 2009), 471–483.]
- Wirtz, Th.- Wölfel, K. (Hrsg.), *Jean Paul, Ideen-Gewimmel, Texte und Aufzeichnungen aus dem unveröffentlichten Nachlaß*, Eichborn Verlag, Frankfurt a. M. 1996.
- Zimmermann, Hans Dieter, *Der babylonische Dolmetscher, Zu Franz Kafka und Robert Walser*, Edition Suhrkamp, Frankfurt am Main 1985.

İnternet Kaynakları

Dr. Andreas Ammer kommentiert Mikrogramme, Aus dem Bleistiftgebiet, 15.04.2001.

<https://www.deutschlandfunk.de/aus-dem-bleistiftgebiet>.

<http://www.nedirnedemek.com/telgraf-stili-nedir-telgraf-stili-ne-demek>

<https://www.nzz.ch/feuilleton/buecher/schule-der-geduld-1.18103326>

https://www.robertwalser.ch/fileadmin/redaktion/dokumente/jahrestagungen/vortraege/Von-Schwerin_2007.pdf

http://www.teknikeretiket.com/renklerin_psikolojisi.htm

<https://www.zeit.de/1985/41/lob-der-bloedigkeit>

http://www.zeit.de/2001/04/Robert_Walsers_Schreibtisch_privat

Ek Kaynaklar

Amrein Ursula-Groddeck Wolfram- Wagner Karl (Hrsg.), *Tradition als Provokation, Gottfried Keller und Robert Walser*, Chronos Verlag, Zürich 2012.

Cardinal, Agnes, *The Figure of Paradox in the Work Robert Walser*, Akademischer Verlag, Stuttgart 1982.

Ehbauer, Horst, *Monologisches Spiel, Erklärungsversuche zu den narrativen Strukturen in der Kurzprosa Robert Walsers*, Hans Carl Verlag, Nürnberg 1978.

Gees, Marion, *Schauspiel auf Papier, Gebärde und Maskierung in der Prosa Robert Walsers*, Erich Schmidt Verlag, Berlin 2011.

Herzog-Camenzind Elisabeth, *Robert Walser-“eine Art verlorener Sohn”*, Bouvier Verlag, Bonn 1981.

Hübner, Andrea, *Ei' welcher Unsinnliegt im Sinn?: Robert Walsers Umgang mit Märchen und Trivialliteratur*, Stauffenburg Verlag, Tübingen 1995.

Jelinek, Elfriede, *er nicht als er (zu, mit Robert Walser)*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 2010.

Niccolini, Elisabetta, *Der Spaziergang des Schriftstellers, Lenz von Georg Büchner, Der Spaziergang von Robert Walser, Gehen von Thomas Bernhard*, J. B. Metzler Verlag, Stuttgart-Weimar 2000.

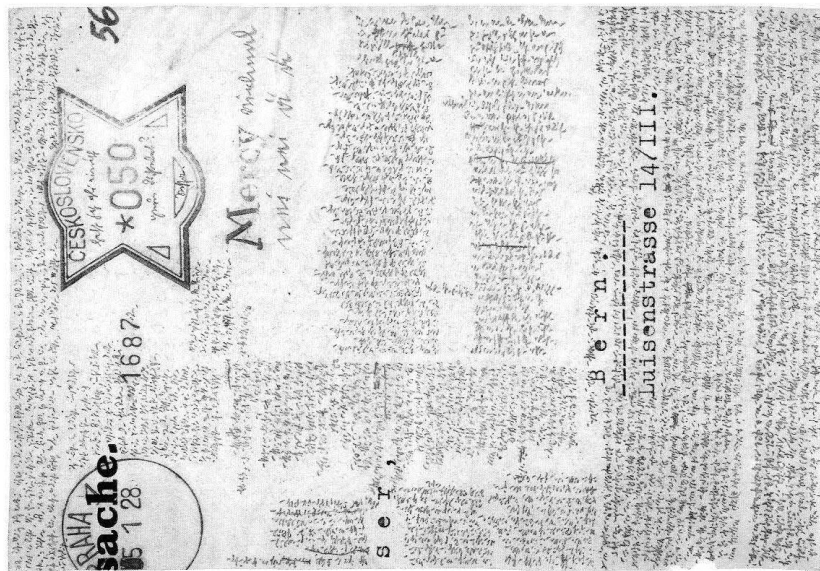
Strebel, Felix Karl, *Das Ironische in Robert Walsers Prosa, Eine typologische Untersuchung stilistischer und struktureller Aspekte und Tendenzen*, Juris Druck Verlag, Zürich 1971.

Tismar, Jens, *Gestörte Idyleen, Eine Studie zur Problematik der idyllischen Wunschvorstellungen am Beispiel von Jean Paul, Adalbert Stifter, Robert Walser und Thomas Bernhard*, Carl Hanser Verlag, München 1973.

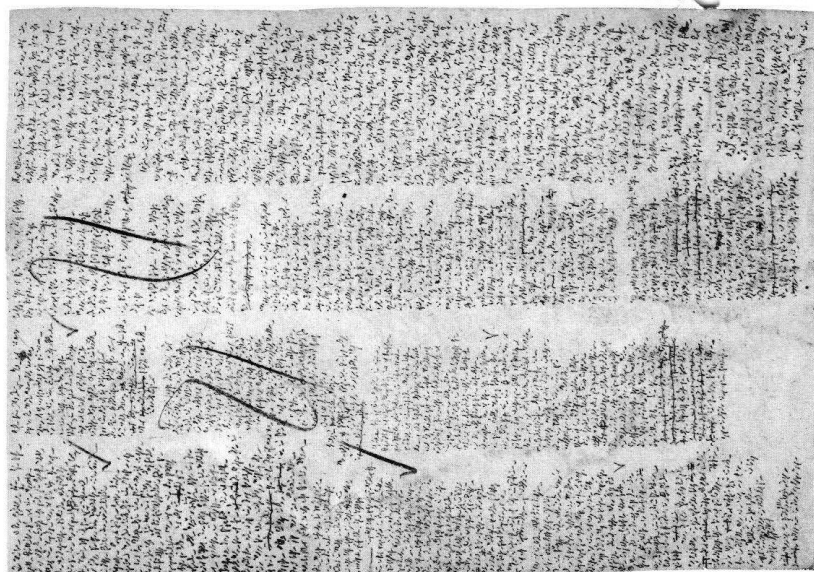
EKLER

EK 1. MIKROGRAMLARIN ORIJINAL GÖRÜNTÜLERİ

Nr. 56b

Originalgröße

Nr. 444a

Originalgröße

für den Beitrag *Am* **BERLINER TAGEBLATT** No. 220

Hochachtend
Honorar-Verrechnungsstelle

[Handwritten signature]

Originalgröße

REDAKTION
 DES
BERLINER TAGEBLATT

Sehr geehrter Herr
 erlauben, dass ich mir
 kleinen Arbeiten hin
 lege und nach dem verfügbaren Raume darüber
 verfüge, was Ihrerseits
 natürlich eine gewisse Geduld voraussetzt,
 so möchte ich alles, was Sie mir heute geschickt haben, hier
 behalten.
 Mit bester Empfehlung
 Jhr sehr ergebener

[Handwritten signature]

BERLIN SW19
 Jerusalem Straße 46-49

11.9.

[Faint handwritten text]

Nrn. 107 + 211

Originalgröße

Ernst Rowohlt Verlag · Berlin W 35

POTSDAMER STRASSE 123B · ANDER POTSDAMER BRÜCKE
FERNSPRECHER LÜTZOW 4931

*

Sehr geehrter Herr!

*Wir erlauben uns, Ihnen in der Anlage ein
Exemplar des Werkes:*

Albert Thronstein, Lukian

brochiert M. 7.--, ungebr. M. 8.--, Halbleinen M. 9.50

*zu übersenden. Sie würden uns sehr zu Dank
verpflichten, wenn Sie diese Neuerschei-
nung unseres Verlages in einer Ihnen nahe-
stehenden Zeitung oder Zeitschrift bespre-
chen würden und uns zwei Belegexemplare
der Besprechung zugehen ließen.*

*In vorzüglicher Hochachtung
ergebenst*

ERNST ROWOHLT VERLAG

Handwritten text in German, likely a manuscript or a collection of notes. The text is densely packed and appears to be a list or a series of entries, possibly related to a scientific or historical study. The handwriting is cursive and somewhat difficult to read in many places due to the density and slant of the letters. The text is organized into several columns and sections, with some lines starting with numbers or letters. The overall appearance is that of a personal or working manuscript.

[The page contains dense handwritten text in a cursive script, likely a historical document or manuscript. The text is organized into several columns and paragraphs, with some lines appearing to be numbered or sectioned. The handwriting is very compact and difficult to decipher without specialized knowledge of the script.]

[Handwritten text in German, consisting of several columns of dense script. The text is highly cursive and difficult to read in detail, but appears to be a collection of notes or a letter.]

[The text is written in a dense, cursive hand, filling most of the page. It is organized into several columns, with some lines starting with capital letters or numbers. The ink is dark, and the paper shows some signs of age and wear.]

[The page contains dense, handwritten text in a cursive script, likely a manuscript or a collection of notes. The text is too small and dense to be transcribed accurately here.]

[Handwritten text in German, consisting of several columns of dense script. The text appears to be a collection of notes or a manuscript, possibly related to a scientific or historical study. It includes various paragraphs and some headings, though the handwriting is difficult to decipher in many places.]

[The text is written in a cursive style, typical of 18th or 19th-century manuscripts. It covers most of the page, with some margins left open. There are some larger, bolded words or phrases that might serve as section markers.]

[The page contains dense handwritten text in a cursive script, likely a historical manuscript or ledger. The text is organized into several columns and rows, with some sections appearing to be lists or accounts. There are some larger, bolded words or headings interspersed within the text. The handwriting is dark and somewhat faded in places, typical of an old document.]

196

Schweiz. Telegraphen- und Telefonverwaltung. — Administration des télégraphes et des téléphones suisses. — Amministrazione dei telegrafi e dei telefoni svizzeri. No. 2.

Telegramm — Telegramme — Telegramma

von — de — da
Berne *Bellelay* N. 16.

Aufgegeben den — Consigné le
Consegnato il
Altdorf *Y. G.*

Erhalten von — Reçu de
Ricevuto da

Event. Angaben
Indications event.
Indicazioni eventi.

Wörter — Mots
Parole

Der Telegraphist: — Le télégraphiste
Il telegrafista:
Her

192 um — à min.
alle ore

193 um — à min.
alle ore

Contr. N.º *1124*

Adresse — Indirizzo
Fax ut 1212
Faber Hundsgasse 30

Uhr — heures min.
org Il telegrafista:

ia heute wieviel

Lira

Über telegraphiert an — Rexpédié à
Telegrafato a
Telegrafato a

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Ad Soyad	Merve KARABULUT
Doğum Yeri ve Tarihi	Edirne/28.05.1986
Eğitim Durumu	
Lisans	Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü Erzurum (2004-2009)
Yüksek Lisans	Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü Erzurum (2009-2013)
Doktora	Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü Erzurum (2013-2018)
Bildiği Yabancı Diller	Almanca-İngilizce
Çalıştığı Kurum	Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü Araştırma Görevlisi (Temmuz 2013'den beri)